

Olga Davydova-Minguet, Tiina Sotkasiira, Teemu Oivo
& Janne Riiheläinen

Suomen venäjänkieliset mediankäyttäjät

Lokakuu 2016

Valtioneuvoston selvitys-
ja tutkimustoiminnan
julkaisusarja 35/2016

KUVAILULEHTI

Julkaisija ja julkaisuaika	Valtioneuvoston kanslia, 27.10.2016		
Tekijät	Olga Davydova-Minguet, Tiina Sotkasiira, Teemu Oivo, Janne Riiheläinen		
Julkaisun nimi	Suomen venäjänkieliset mediankäyttäjinä		
Julkaisusarjan nimi ja numero	Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 35/2016		
Asiasanat	Informaatiovaikuttaminen, transnationaali media, kokonaisturvallisuus, Venäjä		
Julkaisun osat/ muut tuotetut versiot	-		
Julkaisuaika	Lokakuu, 2016	Sivuja 122	Kieli Suomi

Tiivistelmä

Suomen venäjänkieliset mediankäyttäjinä -hanke selvitti Suomessa asuvien venäjänkielisten median käyttöä. Tutkimuksessa tehtiin 25 haastattelua, joissa pureuduttiin kohderyhmän median käytössä tapahtuneisiin muutoksiin, median käyttöön tässä hetkessä sekä Suomen ja Venäjän mediamaisemien vertailuun. Lisäksi asiantuntijahaastatteluiden avulla selvitettiin Suomen venäjänkielisen median tilaa ja näkymiä.

Ensimmäinen keskeinen havainto oli, että venäjänkielisten mediamaisemat ovat ylijarjaisia. Heidän mediankäyttönsä on keskimäärin hyvin monipuolista ja motiiveiltaan vaihtelevaa. Toiseksi, omaehtoinen venäjänkielinen media Suomessa on melko laajaa, mutta sirpaleista. Kolmas keskeinen havainto oli, että valtion otteessa oleva venäläinen televisio tuottaa vallanpitäjien tavoitteita palvelevaa kuvaa maailmasta ja tapahtumista.

Itä-Suomen yliopiston Karjalan tutkimuslaitoksella toimineen tutkimusryhmän kokoonpano: FT Olga Davydova-Minguet (hankkeen johtaja), YTT Tiina Sotkasiira, YTM Teemu Oivo, turvallisuusasiantuntija Janne Riiheläinen ja FK Daria Kettunen.

Liite 1 Haastattelurunko

Tämä julkaisu on toteutettu osana valtioneuvoston vuoden 2015 selvitys- ja tutkimussuunnitelman toimeenpanoa (tietokayttoon.fi).

Julkaisun sisällöstä vastaavat tiedon tuottajat, eikä tekstisisältö välttämättä edusta valtioneuvoston näkemystä.

PRESENTATIONSBLAD

Utgivare & utgivningsdatum	Statsrådets kansli, 27.10.2016		
Författare	Olga Davydova-Minguet, Tiina Sotkasiira, Teemu Oivo, Janne Riiheläinen		
Publikationens namn	Finlands ryskspråkiga som medieanvändare		
Publikationsseriens namn och nummer	Publikationsserie för statsrådets utrednings- och forskningsverksamhet 35/2016		
Nyckelord	Informations krig, transnational media, övergripande säkerhet, Ryssland		
Publikationens delar /andra producerade versioner	-		
Utgivningsdatum	Oktober, 2016	Sidantal 122	Språk Finska

Sammandrag

Projektet Finlands ryskspråkiga som medieanvändare utredde hur de ryskspråkiga som bor i Finland använder media. I undersökningen genomfördes 25 intervjuer där koncentrationen låg på hur målgruppens medieanvändning har förändrats och hur målgruppen använder media i dagsläget. Ytterligare låg koncentrationen på att jämföra medielandskapet i Finland och i Ryssland. Med hjälp av expertintervjuer utreddes även det ryskspråkiga mediets tillstånd och vyer i Finland.

Den första väsentliga observationen var att de ryskspråkigas medielandskap är transnationella. Deras medieanvändning i genomsnitt är mycket mångsidig, och motiven varierar. Den andra väsentliga observationen var att det ryskspråkiga mediet i Finland är ganska brett, men splittrat. Den tredje väsentliga observationen var att Rysslands TV som är i statens grepp producerar den bild av världen och händelser som tjänar makthavarnas agenda.

Forskningsgrupp som har varit verksam på Karelska institutet på Östra Finlands universitet: FD Olga Davydova-Minguet (ledaren i projektet), SVD Tiina Sotkasiira, SVM Teemu Oivo, säkerhetsexpert Janne Riiheläinen och FK Daria Kettunen.

Bilaga 1 Intervjufrågor

Den här publikation är en del i genomförandet av statsrådets utrednings- och forskningsplan för 2015 (tietokayttoon.fi/sv).

De som producerar informationen ansvarar för innehållet i publikationen. Textinnehållet återspeglar inte nödvändigtvis statsrådets ståndpunkt

DESCRIPTION

Publisher and release date	Prime Minister's Office, 27.10.2016		
Authors	Olga Davydova-Minguet, Tiina Sotkasiira, Teemu Oivo, Janne Riiheläinen		
Title of publication	Finland's Russian-speakers as media users		
Name of series and number of publication	Publications of the Government's analysis, assessment and research activities 35/2016		
Keywords	Information war, transnational media, comprehensive security, Russia		
Other parts of publication/ other produced versions	-		
Release date	August, 2016	Pages 122	Language Finnish

This publication is part of the implementation of the Government Plan for Analysis, Assessment and Research for 2015 (tietokayttoon.fi/en).

The content is the responsibility of the producers of the information and does not necessarily represent the view of the Government.

SISÄLLYS

1. Johdanto	1
1.1 Hankkeen tausta	1
1.2. Hankkeen tavoitteet ja menetelmät	5
1.3. Tutkimuseettisiä kysymyksiä	7
1.4. Tutkimuksen keskeiset käsitteet	9
Digitalisaatio	9
Perinteinen ja sosiaalinen media	9
Median murros	9
Mediayhteiskunta	10
Mediakäytäntö	10
Informaatiovaikuttaminen	10
Mediamaisema (mediascape)	10
Transnationaali mediatila	11
Transnationaali mediatapahtuma	11
Kansallinen mediatila	11
Etninen (vähemmistö)media	12
Henkilökohtainen mediamaisema	12
Identiteetti	12
Kotoutuminen ja integraatio	12
2. Media ja maahanmuutto	14
2.1. Mediamaiseman globaali muutos	14
2.2. Ylirajainen mediatila	16
2.3. Vastaanottajamaan näkökulma	17
2.4 Etnisen median näkökulma	19
2.5 Monenkeskisen mediankäytön tutkimusta	20
3. Venäjänkieliset ja heidän mediamaisemansa Suomessa	22
3.1 Suomen venäjänkielisten pääryhmät	22
3.2 Venäjänkielinen mediamaisema Suomessa	24
3.2.1. Venäjän televisio	25
3.2.2 Yleisradio	25
3.2.3 Verkkomediat	26
3.2.5 Painettu sana	27

4 Suomen venäjänkielisten mediankäyttö haastatteluaineiston valossa – Tiina Sotkasiira	29
4.1 Johdanto	29
4.2 Mediankäytön suuntautumisen tutkimusta	30
4.3 Haastatteluaineiston hankinta ja analyysi.....	32
4.4 Miksi ja miten Suomen venäjänkieliset käyttävät mediaa?	34
4.5 Mediankäytön tyypittely	38
Mediankäyttäjätyypit	38
4.6 Mediankäyttö ja politisoituva arki	45
5 Rajat ylittävä transnationaali media: tila, tapahtumat ja yhteisöt – Teemu Oivo	48
5.1 Venäjän media	48
5.1.1 Venäjän keskittynyt sähköinen media	48
5.1.2 Journalismin riippuvuussuhteet	51
5.1.3 Poliittisista keskusteluohjelmista	52
5.1.4 Informaatio- ja luottamuskulttuuri – kuinka tietoa suodatetaan	53
5.2 Tapaustutkimus venäläisestä televisiosta vaikuttajana	53
5.2.1 Kiistellyn kansainvälisen mediatapahtuman esittäminen Venäjän TV:ssä	54
5.2.2 Totuuksien kaksijakoinen yksinkertaistaminen ja hämmentäminen	55
5.2.3 Klassisen geopolitiikan maailmankuva	56
5.2.4 Hyvän- ja pahantekijät: oikeutetut puolustustoimet	56
5.2.5 Puoleensa vetävä tarinankerronta	57
Kuvakaappauksia 18.7.2014	58
5.2.6 Länsimaiden tiedotukseen kohdistuvan luottamuksen heikentäminen	60
5.2.7 Yleisö: Millaisen roolin television sille tarjoaa?	61
5.3 Suomen ja Venäjän tv-uutisoinnin vertailua	63
6. Venäjänkielinen media Suomessa - Olga Davydova-Minguet.....	65
6.1 Johdanto	65
6.2 Etninen media osana monikulttuurisuuden järjestämistä	66
6.3 Venäjänkieliset julkaisut.....	67
6.3.1 Spektr.....	68
6.3.2 Mozaika/Mosaiikki.....	70
6.3.3 Ylen venäjänkielinen toiminta	72
6.3.4 Rajatapaus Fontanka.fi.....	75

6.3.5 Russian.fi	77
6.4 Muu internet-pohjainen toiminta	79
6.4.1 Lifestyle.....	80
6.4.2 Naisnäkökulmaista arjesta kertomista	80
6.4.3 Tiedottamis- ja keskusteluryhmiä	81
6.4.4 Tiedottamista ”Venäjän näkökulmasta”	82
6.5 Asiantuntijoiden arvio venäjänkielisen median nykytilanteesta	83
Ohut mediatarjonta	83
Ongelmina yleisö ja ansaintamalli	83
Internet-pohjainen media kehittyi.....	84
Näkökulmaista journalismia kaivataan	85
Kenen tuottama tieto?.....	85
Etnisen median kenttä	85
Venäjänkielinen mediatoimintakenttä Suomessa.....	86
6.6 Venäjänkielisen mediakentän kehittämistarpeita	86
7. JOHTOPÄÄTÖKSET	90
7.1 Suomen venäjänkielisten median käyttö	90
7.2 Informaatiovaikuttaminen.....	91
7.3 Venäjänkielisten mediasisältöjen tuottaminen.....	92
7.4 Toimenpide-ehdotukset	93
Omaehtoisen venäjänkielisen mediatuotannon lisääminen	93
Identiteetti ja suomalaisuus	93
Yleisradion rooli	93
Informaatiovaikuttaminen.....	94
Transnationaalinen näkökulman valtavirtaistaminen.....	94
Liite 1 Haastattelurunko	96
Kirjallisuus.....	102

1. JOHDANTO

1.1 Hankkeen tausta

Suomen venäjänkieliset mediankäyttäjät – tutkimuksen tavoitteena on ollut avata uusia näkökulmia viime vuosikymmeninä entisen Neuvostoliiton alueelta muuttaneiden tilanteeseen Suomessa. Venäjänkieliset ovat suomenkielisten ja ruotsinkielisten jälkeen Suomen suurin kieliryhmä, joka koostuu niin sanotusti vanhoista venäläisistä sekä 1990-luvulla alkaneen maahanmuuton tuloksena etupäässä entisen Neuvostoliiton alueelta Suomeen muuttaneista ihmisistä. Tässä tutkimuksessa venäjänkielisillä tarkoitetaan ensisijaisesti niin sanottuun uuteen venäjänkieliseen vähemmistöön kuuluvia. He muodostavat kulttuurisesti ja sosio-ekonomisesti tarkasteltuna hyvin monimuotoisen ryhmän, jonka jäseniä asuu eri puolilla Suomea, varsinkin etelän suurissa kaupungeissa ja itärajan tuntumassa.

Muiden maahanmuuttajaryhmien tavoin venäjänkieliset nähdään voimavarana tulevaisuuden Suomelle, jossa lisääntyvä maahanmuutto vahvistaa Suomen innovaatiokykyä ja osaamista sekä tuo uusia kulttuurisia vahvuuksia osaksi suomalaista yhteiskuntaa (Sisäasiainministeriö 2010, 5). Toisaalta nopeasti muuttunut kansainvälinen tilanne sekä Venäjän pyrkimys vaikuttaa venäjänkielisiin väestöihin sen rajojen ulkopuolella ovat tuoneet Suomen venäjänkieliset uudentyypin huomion kohteeksi. Venäjä pyrkii maanmiespolitiikan avulla vaikuttamaan venäjänkielisiin ja käyttää erilaisia informaatiovaikuttamisen keinoja ottaakseen haltuun myös Suomessa tapahtuvaa yhteiskunnallista keskustelua ja mediakenttää (Bryford 2012; Davydova-Minguet 2014; Pynnöniemi & Rácz 2016).

Tässä tilanteessa venäjänkielisten maahanmuuttajataustaisten henkilöiden asema Suomessa on politisoitunut. Siihen on alettu liittää kysymyksiä kansallisesta identifiikaatiosta sekä poliittisesta lojaliteetista. On myös tultu aiempaa tietoisemmiksi eri kansallisiin mediamaisemiin suuntautuneen mediankäytön vaikutuksista kansalaisten tietopohjaan ja maailmankuvaan. Uudenlaisia kysymyksiä median ja maahanmuuton välisistä kytköksistä on noussut esiin.

Julkisessa keskustelussa suurimman painoarvon on saanut ulko- ja turvallisuuspoliittisesti orientoinut ajatustenvaihto, jossa keskeisiä käsitteitä ovat esimerkiksi hybridisodankäynti ja informaatiovaikuttaminen. Tämän tutkimuksen lähtökohdat ovat kuitenkin toisaalla. Meitä kiinnostaa ennen kaikkea se, kuinka politiikan ja median kentillä tapahtunut myllerrys vaikuttaa venäjänkielisten arkeen ja asenteisiin mediaa kohtaan. Tutkimusta tehdessämme olemme kysyneet, millaista mediaa Suomen venäjänkieliset tällä hetkellä käyttävät, mikä on Suomessa tuotetun venäjänkielisen median tilanne ja millaisia kehittämistarpeita siihen liittyy? Lisäksi olemme purkaneet auki Venäjän television vaikuttavuutta ja strategioita, joilla se pyrkii muokkaamaan katselijoidensa maailmankuvaa. Lähdemme liikkeelle yksilöiden mediasuhteesta ja siinä tapahtuneista muutoksista, mutta tarkastelemme näitä yksilötason ilmiöitä valtiotajajä yrittävien muuttoliikkeiden ja kansainvälisen politiikan kehityksissä.

Oletamme, että maahanmuuttajien mediankäyttöä ei ole mielekästä tarkastella ainoastaan suhteessa heidän nykyiseen asuinmaahansa, vaan on syytä ottaa huomioon myös ne monenlaiset sidokset, joita maahanmuuttajilla on lähtömaihinsa. Siteet voivat olla psykologisia, identiteetteihin liittyviä, mutta useimmiten ne ovat myös käytännöllisiä ja konkreettisia, kuten perhe- ja sukulaisuussuhteita. Myös taloudellisia, poliittisia ja mediasuhteita pidetään yllä valtiorajojen yli. Tutkimuksemme on siis lähtökohdiltaan mediankäytön ylijärjestyksen ja monipaikkaisuuden huomioivaa.

1.1.1 Mediankäyttö ja kokonaisturvallisuus

Suomalaisen yhteiskunnan turvallisuutta on rakennettu kokonaisturvallisuuden pohjalle (Turvallisuuskomitea 2016). Tämän toimintatavan mukaan yhteiskunnan turvallisuuden ylläpitämiseen tarvitaan koko yhteiskunnan voimavaroja niin normaaliaikoina kuin poikkeusoloissakin. Eri hallinnonalojen varautuminen sovitetaan yhteen Yhteiskunnan turvallisuusstrategiasssa (YTS). Strategian tavoitteena on turvata yhteiskunnan toimintakyky, säilyttää Suomen valtion itsenäisyys sekä edistää kansalaisten turvallisuutta ja hyvinvointia. (Valtioneuvosto 2010.)

YTS vahvistettiin vuonna 2010, minkä jälkeen turvallisuusympäristö on muuttunut monin tavoin. Strategiasssa varautumistyön helpottamiseksi esitellyissä mahdollisissa uhkamalleissa ja häiriötilanteissa ei ole otettu huomioon hybridivaikuttamisen keinovalikoimaa siinä laajuudessa kuin se olisi tämän hetkisen ymmärryksen mukaan tarpeellista. Tämän tutkimuksen kannalta olennaista on strategiaan kuvatuissa mahdollisissa uhkakuvissa esitelty vieraan valtion tai muun toimijan Suomeen kohdistama poliittinen, taloudellinen ja sotilaallinen painostus. Tärkeään asemaan nousee myös strategiasssa kuvattu henkinen kriisinkestävyys.

Venäjä pyrkii vaikuttamaan Suomen poliittiseen päätöksentekoon (Aaltola 2016). Yhteiskunnallisessa keskustelussa on esitetty erilaisia arvioita vaikuttamispyrkimysten määrästä ja laadusta (Eduskunta 2016). Tutkimuksen lähtökohdaksi voidaan nähdäksemme ottaa, että Venäjän ulkopoliittinen pyrkimys vakavasti otettavaksi maailmanlaajuisesti toimivaksi suurvalaksi koskettaa myös Suomea (Bergquist ym. 2016). Venäjä on käyttänyt viimeisen kahden vuoden aikana laajaa kirjoa erilaisia tapoja painostaa vaikutuspiiriinsä katsomia naapurimaita sekä kauempanakin olevia maita. Julkisuudessa tätä toimintaa on kuvattu hybridisotakäsitteellä. Venäjän toimesta tapahtuvaa hybridivaikuttamista kutsutaan Gerasimovin doktriiniksi Vojenno-promyshlennyj kurjer -lehdessä ilmestyneen artikkelin (Gerasimov 2013) kirjoittajan mukaan. Kenraali Valeri Gerasimov toimii tällä hetkellä Venäjän federaation asevoimien pääesikunnan päällikkönä ja Venäjän varapuolustusministerinä. Hänelle myönnettiin vuonna 2016 Venäjän sankarin arvonimi.

Doktriinin keskeinen ajatus on, että poliittisten ja strategisten tavoitteiden saavuttamisessa muut keinot ovat nykymaailmassa usein aseiden käyttöä tehokkaampia. Olennainen osa doktriinia on myös informaation käyttö aseena. Sama ajatuskulku on ollut löydettävissä sotilaallisista strategioista jo jonkin aikaa kaikkialta maailmassa (Cronin 2015; Molander et al. 1996). Gerasimovin ajatukset luovat kuvan hyvin totaalisesta tavasta ajaa omaa etua ja päämääriä. Tämän ajattelutavan merkitystä on syytä pohtia myös Suomen kannalta. Vaikkei Suomi olekaan painopiste Venäjän toiminnassa, suuntautuu tänne paitsi suoraa informaatiovaikuttamista (Hallamaa 2015), myös epäsuoraa, Venäjän sisäiseen käyttöön tarkoitettua, informaatiovaikuttamista. Vastatakseen sisäisiin ja ulkoisiin vastoinkäymisiin Venäjän hallinto on käynnistänyt ”sisäisen mobilisaation”, jolla tutkijat Veera Laine ym. (2015) tarkoittavat viholliskuvien luomista, itsevarmaa patriotismia, yhä selvempää eristäytymistä muusta maailmasta sekä tiukkaa tiedonvälityksen kontrollointia ja aggressiivista hyödyntämistä. Median kautta mobilisaatio ulottuu ulkomaille, myös Suomessa asuviin venäjänkielisiin.

1.1.2 Media vaikuttamisympäristönä

Transnationaalissa mediatilassa eläminen on erityisen haasteellista silloin, kun maahanmuuttajan lähtömaan ja uuden kotimaan kansalliset, vaikkakin monin tavoin yllirajaiset, mediatilat ovat vahvasti politisoituneet. Tällöin entisen ja nykyisen kotimaan uutis- ja muu mediatarjonta eivät välttämättä täydennäkään toisiaan, vaan pikemminkin ne voivat aiheuttaa stressiä ja jännitteitä ihmisten välille. (Ks. Davydova 2008.)

Jännitteet liittyvät osittain siihen, että venäläisen median luoma kuva maailmasta poikkeaa perustavanlaatuisesti läntisen median tarjoamasta (esim. Dale 2015). Tästä johtuen yksittäisille ihmisille lankeaa vastuu käsitellä mediassa vastaan tulevia ristiriitaisuuksia sekä löytää oma tapansa suhtautua asiaan. Venäjänkielisten mediankäyttö nähdään myös kamppailuksi transnationaalisesta lojaaliudesta. Suomi ymmärretään Venäjällä osaksi länttä, jota Venäjän mediassa kuvataan vihollisena ja uhkana. Toisaalta Venäjä kuvataan suomalaisessa mediassa usein toiseuden näkökulmasta (esim. Kangas et al. 2015). Venäjän tavalla tai toisella omakseen kokevien silmissä tämä voi vähentää luottamusta suomalaiseen tiedonvälitykseen.

Tilanteen hahmottamiseen vaikuttaa sekin, että Venäjä on julistanut olevansa myös Venäjän rajojen ulkopuolella olevien venäjänkielisten suojelija (Sihvonen 2016). Tämä, maanmiespolitiikaksi nimetty toiminta, on vahvistunut 2000-luvulla. Maanmiehinä voidaan pitää periaatteessa jokaista, jolla on jonkinlainen historiallinen, etninen tai kielellinen yhteys Venäjään. Tätä politiikkaa toteutetaan johdonmukaisesti eri toimijoiden, mm. Venäjän duuman, Rossotrudnitshestvo-viraston, Venäjän ulkoministeriön, Venäjän ulkomaanedustojen, maanmiestyötä tukemaan luotujen säätiöiden ja muiden järjestöjen, sekä EU-maissa toimivien Maanmiesten koordinoituneuvostojen tai niitä vastaavien paikallisten maanmiesjärjestöjen välityksellä. Tämän toiminnan tavoitteena on luoda mielikuva Venäjästä venäjänkielisen diasporan keskuksena ja diasporan tiiviistä kytköksestä lähtömaahan. Venäjä on julistautunut maanmiesten suojelijaksi maailmanlaajuisesti. Vastineeksi Venäjän tarjoamasta suojasta ja venäläisyyden

tukemisesta maanmiesjärjestöjen tulee edistää Venäjän intressejä kohdemaissa. Toisaalta maanmiehille tarjotaan mahdollisuus muuttaa Venäjälle ensisijaisesti työvoimaresurssina. Maanmiespolitiikkaa arvioidaan uusimperialistiseksi ja instrumentalistiseksi. (Ks. Davydova-Minguet 2014; Grigas 2016, 57-93; Kopylova 2014.)

Maanmiespolitiikka on näkyvässä myös Venäjän medioissa (Byford 2012; Davydova-Minguet 2014). Venäläisten medioiden kamppailu Suomessa asuvien venäjänkielisten huomiosta voidaan ymmärtää myös Venäjän valtion yrityksenä ylläpitää kontrollia rajan yli. Valtio muistuttaa, ettei se ole unohtanut ulkomailla asuvia venäläisiä. Esimerkiksi Venäjän uutta kansalaisuuslakia, joka velvoittaa kaksoiskansalaiset ja ulkomaisten oleskelulupien haltijat rangais-
tuksen uhalla ilmoittamaan toisesta kansalaisuudestaan, on tulkittu osaksi tätä kontrollipyrkimystä (Paananen 2014).

Osansa tulkintavaikeuksista synnyttää se, että Venäjän median sisältö on suunniteltu ja suunnattu nimenomaan Venäjällä eläville. Venäjällä voidaan nähdäksemme perustellusti puhua valtamediasta, joka on hallituksen kantoja myötäilevä, usein jopa propagoiva. Riippumattomat mediat toimivat marginaalissa ja ne voidaan viranomaispäätöksillä sulkea (Meduza 2016; Oates 2006; 2013; Ostrovsky 2015; Pomerantsev 2014; Strukov & Zvereva 2014). Osa Venäjän median sisällöistä voi aiheuttaa turvattomuutta Suomen venäjänkielisissä. Esimerkiksi lasten huoltajuuskiistoihin ja suomalaiseen lastensuojeluun liittyvät väitteet venäläisissä medioissa ovat herättäneet venäjänkielisissä vanhemmissa huolta ja luottamuspulaa ympäröivään yhteiskuntaan (Iltalehti 2012; Kuokkanen 2015).

Näemme, että Suomen venäjänkielisille voidaan myös kohdistaa viestintää, jonka varsinainen tarkoitus on antaa Venäjän medioille tai poliitikoille mahdollisuus käyttää Suomen venäjänkielisiä perusteena tai syynä johonkin myöhemmin seuraavaan poliittiseen toimeen. Mediaan voidaan syöttää tietoja, joiden halutaan synnyttävän tietyn tyyppinen reaktio vastaanottajissa. Tätä reaktiota voidaan taas hyödyntää myöhemmässä uutisoinnissa, jolloin reaktio onkin se uutinen, joka mahdollistaa alkuperäisen asian käsittelyn uudessa valossa. Merkkejä tällaisten peiliprosessien käytöstä olemme havainneet esimerkiksi lasten huoltajuuskiistojen yhteydessä. Tällöin venäläisissä medioissa on esitelty Suomessa asuvia venäjänkielisiä, jotka ovat kauhistuneet venäläisten kaltoinkohtelusta juurikin median aiemman tunteisiin vetoavan uutisoinnin perusteella

On mahdollista, että venäjänkielisiin kohdistetaan myös viestintää, joka on osa suurempaa informaatio-operaatiota. Esimerkiksi Yhdysvalloissa on toteutettu operaatio (Chen 2015), jossa luotiin kuvaa olemattomasta suuronnettomuudesta. Suomeen liittyen Venäjän medias-
sa on uutisoitu näyttävästi esimerkiksi oletetuista uutena vuotena Helsingissä tapahtuneista turvapaikanhakijoiden väkivallanteoista (esim. Argumenty i Fakty 2016; 5-tv 2016). Vaikka tällaiset tarinat pystytään oikaisemaan suhteellisen nopeasti, ei niihin ole aina helppo puuttua. Ensinnäkin on tiedettävä niiden olemassaolosta ja toisekseen on tunnettava kanavat, joilla oikeaa tietoa on mahdollista levittää tavoittavasti.

Nämä ovat kaikki toimintatapoja, jotka vahvistavat kahtiajakautunutta käsitystä maailmasta. Lännessä asuvalle venäläisen median kuluttajalle synnytetään vaatimus valita puoli ja valita mediansa sen mukaisesti. Toisaalta suomalaisetkin mediat voivat vaatia venäjänkielisiltä yksilön näkökulmasta järjestömiä lojaalisuuden osoituksia (ks. Davydova-Minguet 2014a). Esimerkiksi Yleisradio järjesti vuonna 2014 Venäjä-illan, jonka aikana venäläistaustaisilta keskustelijoilta tivattiin, kumpaa maata he kannattavat jääkiekossa ja kumman maan, Suomen vaiko Venäjän, puolella he sotisivat, jos sota syttyisi. Tämänkaltaiset kysymyksenasettelut kieltävät yksilöiden tosiasialliset yllirajaiset identiteetit.

Median rooli on keskeinen myös silloin, kun käydään keskustelua siitä, kenellä on oikeus edustaa ja puhua mielipiteitään kirjavan venäjänkielisten yhteisön puolesta. Median kautta on myös mahdollista ottaa kantaa, muodostavatko venäjänkieliset Suomessa yhteisön, jolla on yhteisiä yhteiskunnallisia tavoitteita tai huolenaiheita. Tämä puheoikeus on nähdäksemme merkityksellinen tilanteessa, jossa yhteisö asemoi itseään ympäröivään ristiriitaiseen todellisuuteen ja samalla rakentaa omakuvaansa. Kun joku venäjänkielinen esiintyy julkisuudessa, häntä ja hänen mielipiteitään arvioidaan venäjänkielisillä foorumeilla. Tämän julkisen tai puolijulkisen keskustelun sekä roolittamisen kautta yhteisö käy keskustelua siitä, kuka saa puhua sen puolesta ja miten.

1.2. Hankkeen tavoitteet ja menetelmät

Suomen venäjänkielisten mediankäyttö -tutkimushanke on koostunut kolmesta osaprojektista, joissa tietoa on hankittu venäjänkielisten mediankäyttäjien ja mediatoimijoiden haastattelujen, media-analyysin sekä Suomessa tapahtuvan venäjänkielisen mediatoiminnan tarkastelun avulla. Hankkeen tavoitteena on ollut:

1. Selvittää, mitä medioita Suomen venäjänkieliset seuraavat ja mikä on heidän mediasuhteensa.
2. Analysoida venäläisen kansallisen median tapaa rakentaa tietoa, peilata tuloksia suomalaisen kansallisen median tiedotustapoihin ja hankkia näin tietoa venäjänkielisiin kohdistuvista informaatiovaikuttamisen keinoista.
3. Selvittää Suomen venäjänkielisten omaehtoista mediatoimintaa sekä muuta aktiivisuutta, mikä on yhteydessä mediankäyttöön.
4. Arvioida tämän tiedon valossa mediankäytön, yhteiskunnan kokonaisturvallisuuden ja integraation välisiä kytköksiä sekä esittää Suomen kokonaisturvallisuutta edistäviä toimenpiteitä.

Tämän raportin analyysiosio (luvut 4, 5 ja 6) jakautuukin näiden osatavoitteiden mukaan kolmeen osaan. Tätä edeltävät johdanto-osat (luvut 1, 2 ja 3) esittelevät mediasta ja maahanmuutosta tehtyä aiempaa tutkimusta, Suomessa asuvia venäjänkielisiä ja Suomen venäjänkielisten saavutettavissa olevaa venäjänkielistä mediamaisemaa. Raportin loppuosassa (luku

7) tutkimustulokset vedetään yhteen sekä esitetään raportin aihepiirin kannalta keskeiset kehittämissuhteet.

Tutkimus on toteutettu laadullisin menetelmin. Emme pyrkineet emmekä suhteellisen lyhyessä ajassa olisi pystyneetkään tavoittamaan suuria määriä venäjänkielisiä. Näin ollen tämän raportin perusteella ei voida tehdä päätelmiä Suomen venäjänkielisten suosituimmista medioista tai siitä, kuinka moni heistä vastaavasti luottaa enemmän venäläiseen tai suomalaiseen mediaan. Tässä tutkimuksessa mediankäyttö nähdään ylitajaisena sosiaalisena prosessina, joka on monille vaikuttavalle ja perinteille altis. Nykyisessä jännittyneessä kansainvälisessä tilanteessa moni Euroopan unionissa (EU) asuva venäjänkielinen kokee olevansa EU:n ja Venäjän välisen konfliktin keskiössä. On mahdollista, että tällaisessa tilanteessa ihmisten mediankäyttötapojen suorasukainen selvittely johtaisi jännittyneisyyden lisäämiseen. Tavoitteenamme on ollut ymmärtää, kuinka ihmiset toimivat globaalien ylitajaisien ja konfliktisten median oloissa. Tähän tarkoitukseen ”pehmeät” laadulliset menetelmät sopivat paremmin.

Venäjänkielisten mediankäyttöä selvitettiin ensisijaisesti haastatteluilla. Haastatteluaineisto esitellään venäjänkielisten mediankäyttöä analysoivan luvun (4) alussa. Tutkimushaastattelut suoritettiin tutkijoiden kehittämän kyselyrunnon avulla, ja haastattelu antoi haastateltaville mahdollisuuden esitellä ajatuksensa niin laajasti tai suppeasti kuin he halusivat. Haastattelun kulkuun vaikuttavat monet tekijät ja kontekstit, kuten haastateltava, haastattelija, itse haastattelun olosuhteet ja myös tutkimuksen aihepiiri. Venäjänkieliset haastateltiin etupäässä venäjäksi, millä pyrittiin vähentämään haastateltavan ja haastattelijan välisten mahdollisten väärinymmärrysten mahdollisuutta. Samalla haastateltaville tarjottiin mahdollisuus esittää ajatuksensa henkilölle, joka jakaa heidän kanssaan samaa kieli- ja kulttuuritaustaa. Tutkimushaastattelu on aina haastattelijan ja haastateltavan sekä haastattelun kontekstien yhteistuote. (Ks. Hirsjärvi & Hurme 2011; Ruusuvaara & Tiittula 2005.)

Haastattelurunkoa kehittäessämme pyrimme siihen, että haastateltavilla olisi mahdollisuus tuoda mediasuhteensa esille mahdollisimman monipuolisesti. Tätä raporttia varten haastattelut analysoitiin temaattisesti ja luokittelemalla. Venäjänkielisten mediankäyttäjien analyysissä tarkoituksena oli ymmärtää mediankäyttö osana kansallista ja ylitajaista mediamaisemaa ja muuttuvia mediankäyttötapoja, sekä selvittää siihen vaikuttavat sosiaaliset, kulttuuriset, poliittiset ja muut olosuhteet. Aineisto on kertomuksellista ja ilmaisuiltaan rikasta, mikä mahdollistaa jatkossa muunkin tyyppiset analyysit eri teemoista.

Venäläisen valtamedian vaikuttamistapoja selvitettiin toteuttamalla tapaustutkimus (luku 5), joka perustui media-aineistojen analyysiin. Aineistot hankittiin seuraamalla systemaattisesti Malaysian Air:n MH-17 -matkustajakoneen turmaa koskevaa uutisointia ja sitä käsitteleviä keskusteluohjelmia Venäjän television pääkanavilta. Nämäkin aineistot on esitelty vastaavan luvun alussa. Tässä pyrittiin selvittämään keinoja, joilla Venäjän valtamedia rakentaa ja esittää ”totuutta” sekä pyrkii vaikuttamaan yleisöihinsä. Tämä osatutkimus auttaa ymmärtämään venäläisen median vaikutusta, joka voi olla käyttäjilleen epäselvää tai huomaamatonta.

Suomen venäjänkielistä mediatoimintaa selvitettiin seuraamalla Suomessa tuotettua venäjänkielistä mediaa sekä haastattelemalla joitakin mediatoimijoita (luku 6). Haastateltavat valittiin medioiden tunnettavuuden tai näkyvyyden perusteella. Kaikkea venäjänkielistä mediatoimintaa ei ole sen laajuuden vuoksi mahdollista esitellä raportissa. Varsinkin internetiin syntyy jatkuvasti uusia sisältöjä. Venäjänkieliset julkaisut on valittu tarkasteluun sillä perusteella, että niiden toimijoita on mukana tutkimuksessa informantteina. Valitut julkaisut myös nousevat esiin asiantuntijahaastatteluissa. Osio kartoittaa ja kuvailee Suomen venäjänkielistä mediaa vähemmistö- tai etnisen median näkökulmasta.

1.3. Tutkimuseettisiä kysymyksiä

Tutkimuseettistä pohdintaa ja tutkijoiden valintoja määrittelevät sekä yleiset tieteen tekemisen etiikkaa koskevat keskustelut ja ohjeistukset, että kunkin yksittäisen tutkimuksen aihepiiri, metodologia ja sen kohdejoukko. Käsillä olevan tutkimuksen tekoa on ohjannut tieto siitä, että tutkimuksen kohteena olevat Suomen venäjänkieliset pitävät sen aihepiiriä arkaluontoisena. Aihepiiri jakaa mielipiteitä myös laajemmin yhteiskunnassa.

Yleisesti ottaen sensitiivisinä tutkimusteemoina pidetään sellaisia aiheita, jotka ovat poliittisesti arkaluontoisia tai koskevat yksityisinä pidettyjä aihepiirejä, joihin liittyvä tieto voi kielteisessä mielessä leimata tutkittavia (Dickson-Swift, Lyn James & Liamputtong 2008, 2). Tämän tutkimuksen aihepiirin sensitiivisyys vaikuttaa olevan ensisijaisesti tulosta Suomen venäjänkielisten ristiriitaisesta suhtautumisesta Venäjän harjoittamaan sisä- ja ulkopoliittikkaan. Haastatteluissa on käynyt ilmi, että politiikka koetaan venäjänkielisiä jakavaksi aiheeksi, minkä vuoksi sen julkista käsittelyä halutaan vältellä.

Aihepiirin sensitiivisyyttä korostaa se, että tämän tutkimuksen kohteisiin, Suomen venäjänkielisiin, kohdistuu ennakkoluuloja ja epäluottamusta niin Suomen kuin Venäjän valtiojohdon taholta (Lindqvist 2014, Valtiovarainministeriö 2015). Jo pelkästään se, että sanat ”venäläinen” ja ”turvallisuusuhka” mainitaan samassa lauseessa voi herättää tunteita ja mielikuvia, joista osa kantaa vuosikymmenten taakse, sotavuosiin ja yhteiskunnalliseen tilanteeseen, joka oli aivan toinen kuin mitä nykyään elämme. Olga Davydova-Minguet (Davydova 2009, 9-23) on jo aiemmin kirjoittanut roolistaan tutkijana, joka on myös osa omaa tutkimuskohdettaan. Tiedostamme tähän positioon liittyvät haasteet, kuten myös haasteet, jotka liittyvät tutkimustyöhön itselle ”vieraan” aiheen parissa (Sotkasiira 2016, 22-24). Keskustelemalla ja jakamalla kokemuksiamme tutkimusryhmässämme olemme yrittäneet löytää tasapainoisen tavan käsitellä omia ja haastattelemiemme henkilöiden näkemyksiä. Jaamme käsityksen, jonka mukaan yksioikoinen etnisen perimän määräämä ajatus omasta ja vieraasta ei tavoita sitä moninaisten ja keskenään ristikkäisten identifikaatioiden halkomaa kenttää, jolla ryhmänä olemme työskennelleet.

Mediankäyttö voidaan kokea yksityiseksi aiheeksi myös siksi, että kokemukset mediasta kietoutuvat puhujan henkilöhistoriaan, maailmankuvaan sekä hänen psyykkiseen tilaansa (Sep-

pänen & Välvirronen 2012). Mediaan myös heijastetaan monenlaisia tunteita, kuten vihaa, pelkoa ja turhautuneisuutta. Tutkimuksen media-aineistossa esiintyvät tapausesimerkit ovat traumaattisia, koska ne kuvaavat tapahtumia, joissa on kuollut ihmisiä. Pyrimme käsittelemään tapahtumia hienovaraisesti ja niin, etteivät ne herätä lukijoissa mielipahaa.

Olemme vältäneet tuomitsevia lausuntoja liittyen mediassa tapahtuvaan suoranaiseen 'valheleluun'. Haastattelemillamme henkilöillä on toisilleen vastakkaisia asenteita ja näkemyksiä siitä, mikä on totta ja mikä valhetta. Myös Suomen ja Venäjän televisiot kuvaavat maailman tapahtumia toisistaan poikkeavalla tavalla. Esimerkiksi Venäjän television analyysissä on ensisijaisesti pyritty avaamaan siinä näkyvää järkeilyä sille osapuolelle (suomalainen, länsimaalainen), jolle se lähtökohtaisen oletuksen mukaan on vieraampaa. Lähestymistapa on siis ymmärtämiseen pyrkivä. Toivomme, että tämä välittyy myös tutkimuksen johtopäätelmistä. Poliittisen päätöksenteon tueksi rahoitettuun tutkimukseen liittyy toive käytännönläheisistä politiikkasuosituksista, jotka voivat olla luonteeltaan normatiivisia. Tässä kohdassa olemme astuneet pienen askeleen sivuun akateemisen tutkijan roolista ja pyrkineet toteuttamaan yliopistojen kolmatta yhteiskunnalliseen vuorovaikutukseen tähtäävää tehtävää.

Ihmistieteissä yksi tutkimuseettinen lähtökohta on, että tutkimuksella ja julkaisuilla ei saa vahingoittaa sen kohdetta. Vahingon vaaraa pidetään suurena, kun tulokset esitetään arvostelevasti, asenteellisesti tai epäkunnioittavasti. Tutkimuseettinen neuvottelukunta (2016) arvioi, että vahinkoa voidaan aiheuttaa myös julkaisemalla tutkimuskohdetta leimaavia tuloksia, jotka eivät perustu kattavaan aineistoon ja sen systemaattiseen analyysiin. Tästä syystä on tärkeää, että sensitiivisiä aiheita käsitellään tutkimuksessa huolellisesti ja paneutuen. Tähän olemme pyrkineet sekä analyysissämme että tavassa, jolla aihepiiristä kirjoitamme.

Tieteellisesti korkeatasoisen tutkimuksen tuottaminen ei lyhytkestoisissa tutkimushankkeissa ole itsestäänselvyys. Tällaista nopeatempoista tutkimusta on kuitenkin nähdäksemme mahdollista toteuttaa laadukkaasti, jos tuntee käsillä olevan tutkimuskentän jo entuudestaan aiemman tutkimustyön kautta. Ulkopoliittikkaan kytkeytyvä tutkimus herättää voimakkaita tunteita ja tutkimuskenttä on politisoitunut. Olemme tietoisia siitä, että raporttia luetaan tarkasti ja että näkemyksemme tulevat todennäköisesti kohtaamaan myös vastaväitteitä. Uskomme, että aihepiiriin liittyvä tutkimus tulee lähivuosina lisääntymään ja sitä kautta ymmärryksemme venäjänkielisten mediasuhteesta tarkentuu ja tulee hienosyisemmäksi kuin millaisena me sen tässä raportissa esitämme. Korostamme, että kyseessä ei ole yleistämään pyrkivä tutkimus, vaan käytäntöjä ja tapauksia kuvaileva avaus tutkimuskentälle Suomessa.

1.4. Tutkimuksen keskeiset käsitteet

Käyttämämme käsitteet digitalisaatio, median murros, mediayhteiskunta, perinteinen ja sosiaalinen media, mediakäytäntö ja informaatiovaikuttaminen luonnehtivat mediakentän sisäistä muutosta. Käsitteet mediamaisema, transnationaali mediatila, transnationaali mediatapahtuma, kansallinen media, etninen media, kotoutuminen, henkilökohtainen mediamaisema ja identiteetti taas kuvaavat maahanmuuton ja median välistä suhdetta.

Digitalisaatio

Tiedon ja tiedonsiirron digitalisoituminen mahdollistaa ubiikin informaatioyhteiskunnan, jossa verkon yli tapahtuva perinteisempien medioiden ja muiden sisältöjen siirtäminen on muuttanut mediankäytön lähes kokonaan paikasta riippumattomaksi. Digitalisaation myötä maasta toiseen muuttavat voivat ottaa lähtömaansa mediat "mukaansa" ja halutessaan elää edelleen pitkälti siinä mediatodellisuudessa, josta lähtivät. Mahdollinen eristäytyminen ei koske vain transnationaaleja elämäntilanteita, vaan erilaisia enemmän tai vähemmän irti olevia yhteisöjä voi muodostua myös maailmankuvien mukaan (Bunz 2014; Kosnick 2007; Pavlik 2008).

Perinteinen ja sosiaalinen media

Perinteisellä medialla tarkoitetaan tutkimuksessa journalistisia julkaisuja, joiden sisältö tuotetaan pääosin ammattilaisten voimin ja joiden käyttäjiä voi nimittää kuluttajiksi. Tähän sisältyvät myös perinteisten medioiden verkkopalvelut. Sosiaalisella medialla taas tarkoitetaan sellaisia verkkosovelluksia, joiden muotoa ja sisältöjä käyttäjät itse merkittävässä määrin rakentavat. Vaikka perinteinen ja sosiaalinen media erotetaan käsitteellisesti toisistaan, ovat ne monissa tapauksissa myös kietoutuneet toisiinsa. Olennaista on huomioida tuotannon ja vastaanoton rajojen hämärtyminen vaikutus median käyttöön sekä se, että perinteinen ja sosiaalinen media eivät tulevaisuudessa välttämättä enää selkeästi toimi erossa toisistaan. (Mattiainen 2009, 7.)

Median murros

Digitalisaatio on tarkoittanut paitsi uusien julkaisukanavien käyttöönottoa, myös perinteisten medioiden aseman ja ennen kaikkea niiden ansaintalogiikoiden rapautumista. Perinteiset mediayhtiöt ovat kärsineet rajusti kuluttajien haluttomuudesta maksaa verkkosisällöistä ja mainonnan siirtymisestä monikansallisille verkkojäteille, kuten Googlelle ja Facebookille. Perinteiset tiedotusvälineet ovat myös menettäneet portinvartijan roolinsa ja kilpailevat huomiosta muun verkkosisällön kanssa. Mediayhtiöiden heikentynyt talous on pakottanut ne supistamaan henkilökuntiaan ja tästä syystä on pelätty myös journalismin tason kärsivän. (Ks. Kennedy 2013.)

Mediayhteiskunta

Perinteisessä mielessä medialla tarkoitetaan joukkoviestimiä, kuten televisiota, radiota ja lehdistöä sekä niiden internetsivustoja. Nykyisellään sosiaalinen media on noussut yhä tärkeämmäksi. Mediayhteiskunta-käsite kuvaa median vahvaa roolia yksityisten ihmisten elämässä sekä koko yhteiskunnassa. Kuten Janne Seppänen ja Esa Väliverronen (2012, 10) kirjoittavat, median kautta ihminen kytkeytyy paitsi julkisuuteen ja toisiin ihmisiin, myös koneisiin ja teknologioihin. Mediat ovat myös yhteydessä toinen toisiinsa ja niiden käyttö on Suomessa irronnut tietyistä medialle varatuista paikoista kaikkialle yhteiskuntaan. Media on yhtä aikaa viestintäteknologiaa, sisältöjä, niiden tuottamista ja käyttöä sekä vuorovaikusta toisten ihmisten kanssa. Samanaikaisesti ihmisten elämä medioituu. He kuluttavat mediasisältöjä aikaisempaa enemmän, kommunikoivat mediavälitteisesti ja tekevät yhä enemmän asioita mediateknologiaa hyödyntäen. Radha S. Hedge (2016) kehottaa maahanmuuton ja median suhdetta tutkittaessa kiinnittämään huomiota erilaisissa digitaalisissa ”paikoissa” tapahtuviin medioitumisen prosesseihin.

Mediakäytäntö

Mediakäytäntöjen tutkimus liittyy läheisesti arkipäivän toiminnan ja rutiinien tutkimukseen. Siinä tarkastellaan, kuinka ihmiset toimivat suhteessaan mediaan oman toimintansa konteksteissa (Couldry 2012, 35). Tästä näkökulmasta itse media ymmärretään ”laajana käytäntöjen kenttänä”. Couldryn (2012, 44) mukaan, muiden käytäntöjen tavoin, myös median käytännöt ovat yhteisöllisiä ja tämä yhteisöllisyys syntyy kaikkien niiden tekojen kautta, jotka vakiinnuttavat teot käytännöiksi ja erottavat ne toisistaan. Mediakäytännön käsitteen avulla pystytään siis nostamaan esille median limittyminen sosiaaliseen toimintaan. Riitta Tammi (2016) on esittänyt, että median käytön fragmentoitumista ja medioihin sitoutumista on syytä lähestyä median käyttäjien kokemusten ja käytäntöjen näkökulmasta.

Informaatiovaikuttaminen

Poliittisella, taloudellisella tai sotilaallisella painostuksella valtiot tai muut toimijat voivat tietoisesti ja tavoitteellisesti pyrkiä vaikuttamaan toisen valtion päätöksentekoon tai vaihtoehtoisesti kiistämään sen itsenäisyyden. Näiden toimien pyritään saavuttamaan sellaisia poliittisia, taloudellisia tai muita strategisia päämääriä, joihin kyseinen valtio ei muutoin suostu tai joita se ei hyväksy. Painostus voi kohdistua valtiojohtoon, kansalliseen tai kansainväliseen mielipiteeseen, yhteiskunnan toimintaedellytyksiin, kansalaisten maanpuolustustahtoon tai kykyyn puolustaa maata (Valtioneuvosto 2010). Informaatiovaikuttaminen on yksi vaikuttamisen väylä. Saara Jantusen (2016, 39-40) mukaan se voidaan ymmärtää lähes aina julkisesti, esimerkiksi median kautta tapahtuvaksi suostutteluksi, painostamiseksi ja pakottamiseksi. Jantusen käyttämiä esimerkkejä tästä ovat Suomen viranomaistoimintaan ja politiikkaan liittyvä disinformaatio sekä valtiollinen propaganda.

Mediamaisema (mediascape)

Mediamaisema on osa Arjun Appadurain (1990: 298–299) kehittämää käsitteistöä, jonka avulla hän kuvaa globaalin aikakauden tunnuspiirteitä sekä globalisaation aiheuttamia muutoksia eri elämänalueilla. Erilaisia 'maisemia' on kaikkiaan viisi: etnomaisema (ethnoscape), rahamaisema (financescape), teknomaisema (tecnoscape), mediamaisema (mediscape) ja ideomaisema (ideoscape). Etnomaisema kuvaa transnationaalista maailmaa, jossa ihmiset

elävät ja liikkuvat yli rajojen. Mediamaisema taas viittaa kuviteltuun ja kuvitteelliseen maailmaan sekä representaatioihin eli median kertomuksiin ja kulttuuriteollisuuden tuotteisiin, jotka uusintavat olemassa olevia arvoja, identiteettejä ja maailmankuvia sekä synnyttävät uusia (Nissilä 2016, 34). Globaalissa maailmassa kaikki nämä maisemat ovat ylirajaisia: niin ihmiset, tavarat, teknologiat, pääomat kuin ideatkin liikkuvat kansallisvaltioiden rajojen yli aiheuttaen monitahoisia seurauksia.

Transnationaali mediatila

Transnationaaleja (termille on suomessa vakiintunut vastine ”ylirajainen”) mediamaisemia voidaan mieltää myös mediavirtoina, jotka ihmisvirtojen liikkeitä myötäillen leviävät keskuksista muualle. Daya Kishan Thussu (2007) kirjoittaa näiden mediavirtojen epätasaisuudesta. Tämän päivän kehitystä leimaa se, että hegemonisen mediavirran (”dominant flow”, ”global americana”) asemaa haastavat yhä moninaisemmat vastavirrat (”subaltern flows”), jotka palvelevat ”kehittyneiden maiden” yhä moninaisempia väestöjä. Näin syntyy transnationaaleja mediatiloja, joissa risteävät mediavirrat ovat usein konfliktisessa suhteessa keskenään. Transnationaalin mediatilan subjekti eroaa kansallisen mediatilan subjektista moninapaisen sidonnaisuutensa vuoksi. Hän toimii lukuisissa kansallisissa tiloissa, jotka voivat olla ristiriitaisia, monista puheavaruuksista tai diskursseista koostuvia. Nämä monet diskurssit tarjoavat subjekteille asemia, jotka voivat samanaikaisesti tuottaa kokemuksen kuulumisesta ja ulos-sulkemisesta.

Transnationaali mediatapahtuma

Ylirajaisen konfliktisten mediavirtojen oloissa on syytä kiinnittää huomiota siihen, kuinka todellisuuden tapahtumia medioidaan: representoidaan ja kehystetään eri kansallisten kontekstien diskursseilla, kulttuurisilla perinteillä ja historiallisilla muisteilla. Näin todelliset ja mediatapahtumat pystytään analyttisesti näkemään erillisinä, vaikka todellisuudessa ne ilmenevät toisiinsa kietoutuneina. Transnationaalisesti kehittyvä mediatapahtuma saa usein odottamattomia ja toisessa kansallisessa kontekstissa käsittämättömiä ulottuvuuksia. Tapahtumat sijoitetaan eri historioihin ja kytketään erilaisiin tulevaisuuksiin. Niille myös haetaan toisistaan poikkeavat lainsäädännölliset, kulttuuriset ja sosiaaliset selitykset. Kaikki kansainvälisen uutisoinnin tasolle yltäneet, transnationaaleihin mediavirtoihin sijoittuvat, tapahtumat voidaan nähdä tällaisina, eri lähtökohdista tulkittuina ja esitettyinä sekä ylirajaisissa yleisöissä vaihtelevia reaktioita aiheuttavina mediatapahtumina. (Ks. Eide, Kunelius & Phillips 2008).

Kansallinen mediatila

Kansallinen mediatila tarkoittaa jonkun tietyn kansallisvaltion rajojen sisälle rakentuvaa mediaympäristöä, joka voidaan jakaa välineelliseen, sosiaaliseen, kulttuuriseen ja kaupalliseen ulottuvuuteen (Noppari ym. 2008, 11-12). Välineellinen ulottuvuus pitää sisällään mediatilassa käytössä olevat medialaitteet ja kulutettavissa olevat erilaiset mediamuodot. Sosiaalisen ulottuvuuden kautta voidaan tarkastella mediaa osana kansallisen mediatilan toimijoiden sosiaalista vuorovaikutusta. Kulttuurinen ulottuvuus esimerkiksi paikantaa median merkityksiä kansalliselle identiteetille. Lisäksi mediatilaa tutkittaessa voidaan paneutua mediakulttuurin kaupallisuuteen sekä kansalaisten mediakompetensseihin, kuten mediataitoihin ja mediakriittisyyteen.

Etninen (vähemmistö)media

Etninen, omakielinen tai vähemmistömedia on jonkun vähemmistön omalla kielellä tuotettu ja sille tarkoitettu media. Tavallisesti sen tuottajina ja käyttäjinä ovat nimenomaan vähemmistöjen jäsenet. Etninen media voidaan nähdä osana ylirajaista mediamaisemaa tai vastavirtamediaa. Sitä voidaan tuottaa vähemmistön asuinmaassa tai ylirajaisesti. Yhteiskunnallisen integraation ja koheesion näkökulmasta vähemmistömedialla on tärkeä rooli: jatkuvalla toiminnallaan se osallistuu toisaalta kansallisesti, alueellisesti tai paikallisesti toimivien vähemmistöjen muotoutumiseen, toisaalta kytkee vähemmistöt kansalliseen mediatilaan. (Ks. Matsdanis, Katz & Ball-Rokeach 2011.) Yhdessä ylirajaisesti ja kansallisesti toimivan median kanssa etninen media muodostaa diasporista julkista tilaa, jossa nämä kaikki risteävät.

Henkilökohtainen mediamaisema

Henkilökohtainen mediamaisema pitää sisällään kaikki yksilön käyttämät mediat ja nimikkeet sekä niiden kautta rakentuvat näkymät todellisuuteen. Henkilökohtainen mediamaisema voi olla joko kansallisesti tai transnationaalisesti suuntautunut. Jälkimmäisessä tapauksessa mediamaisema ei palaudu lähtömaan eikä kohdemaan fyysiseen eikä mediatilaan, vaan on hajakeskeinen ja mahdollisesti konfliktinen. Yksilöt muokkaavat mediamaisemaa itselleen ja ”asustavat” sitä enemmän tai vähemmän tietoisesti (Davydova 2008).

Identiteetti

Identiteetti koostuu kaikista niistä määreistä, joiden kautta ihminen muodostaa käsityksen itsestään. Ajatellaan, että identiteetti muokkautuu koko elämän ajan eli se ei ole ikinä valmis tai täydellinen (Hall 1999). Tästä syystä jotkut puhuvat identiteettien sijasta mieluummin eri kohteisiin identifioitumisesta tai asemoitumisesta (esim. Anthias 2008; 2009). Kansallisuus ja kansalaisuus ovat esimerkkejä siitä, mihin identifikaatio voi suuntautua. Vaikka esimerkiksi kansallinen identifikaatio voi merkittävästi ohjata ihmisen toimintaa, ajatellaan nykyään myös, että kansakunnat ovat ”kuviteltuja yhteisöjä”, joiden avulla pyritään luomaan kuvitelma tai mielikuva yhtenäisestä ihmisryhmästä, kansasta (Anderson 1983). Myös etnisestä identiteetistä puhutaan yleisesti. Etnisyys viittaa kansakuntaa suoraviivaisemmin etniseen alkuperään, kun taas kansa mielletään usein, varsinkin arkisessa kielenkäytössä, poliittiseksi yksiköksi. Kansallisvaltion käsitteessä nämä kaksi määrettä yhdistyvät. Kulttuuri-identiteetistä puhuttaessa useimmiten tarkoitetaan identifioitumista kansalliseen tai etniseen kulttuuriin. Medialla nähdään olevan kasvava rooli identiteettien rakentajana.

Kotoutuminen ja integraatio

Laki kotoutumisen edistämisestä (30.12.2010/1386) määrittää kotoutumisen maahanmuuttajan yksilölliseksi kehitykseksi, jonka tavoitteena on osallistua työelämään ja yhteiskunnan toimintaan samalla omaa kieltään ja kulttuuriaan säilyttäen. Lain mukaan kotouttaminen tarkoittaa viranomaisten järjestämiä kotoutumista edistäviä toimenpiteitä ja voimavaroja. Kotouttamisen keskeisiä viranomaistoimijoita ovat ministeriöt, Työvoima- ja elinkeinokeskukset, kunnat ja työvoimatoimistot. Tutkimuksessa kotoutumiselle on annettu lainsäädännön näkökulmaa yksityiskohtaisempia määritelmiä. Yhden kattavimmista tarjoavat Alastair Ager ja Alison Strang (2008), joiden mukaan integraatiota tapahtuu yhteydessä kymmeneen eri tekijään: työllistymiseen, asumiseen, koulutukseen ja terveyteen, turvallisuuteen ja elämäntilanteen vakauteen, sosiaalisiin suhteisiin viranomaisten sekä oman etnisen ryhmän ja muihin

ryhmiin kuuluvien kanssa sekä kansalaisuuteen ja oikeuksiin. Median rooliksi nähdään usein edesauttaa sosiaalista koheesiota sekä maahanmuuttajien integroitumista osaksi yhteiskuntaa.

2. MEDIA JA MAAHANMUUTTO

2.1. Mediamaiseman globaali muutos

Euroopan komissiolle tehdystä maahanmuuttajien ja etnisten vähemmistöjen ICT:n käyttöä selvittävässä raportissa (kts. Borkert, Cingolani & Premazzi 2009) nykypäivän maahanmuuttaja määritellään "kytkeytyneeksi" (connected migrant, Dana Diminescun (2008) ehdottama termi.)

"Nykypäivän maahanmuuttaja edustaa uutta liikkuvuuden kulttuuria, johon kuuluu sekä maantieteellinen että digitaalinen liikkuvuus. Välimatkasta riippumatta kytkeytyneisyys mahdollistaa jatkuvan yhdessä- ja mukanaolon, joka ravistelee klassisia sosiologisia tulkintoja maahanmuutosta "kaksinkertaisena poissaolona": maahanmuuttaja on poissa kotoa, ja samalla häneltä puuttuu kunnollinen kotoutuminen kohdemaahan" (Borkert & al. 2009, 2, suom. ODM).

Maahanmuuttajan (jatkuvan) kytkeytyneisyyden ehdoiksi ja seurauksiksi nähdään: a) kommunikaatioteknologian saavutettavuus (accessability), esimerkiksi mahdollisuus päästä käyttämään nettipohjaisia sosiaalisen median sovelluksia b) mahdollisuus päästä tietokoneen tai muun alustan välityksellä internetiin (connectivity) ja c) jäljitettävyys (traceability), joka viittaa siihen, että elektronisten kommunikaatiovälineiden käyttö mahdollistaa maahanmuuttajan fyysisten ja mentaalisten liikkeiden seuranta. Seuranta voi toimia myös maahanmuuttajaväestön tiukemman kontrollin välineenä. (Borkert & al. 2009, 2-3.)

Maahanmuuton ja ICT:n välisen suhteen tutkimusta ohjaa karkeasti ottaen kaksi jäsenysparadigmaa. Ensinnäkin pyritään arvioimaan, kuinka uudet kommunikaatioteknologiat edistävät tai jarruttavat maahanmuuttajien integraatiota vastaanottavaan yhteiskuntaan. Toisaalta ollaan kiinnostuneita siitä, kuinka ylirajainen kommunikaatio edistää maahanmuuttajien ylirajaisia suhteita (sosiaalisia, kulttuurisia, taloudellisia, poliittisia) ja muodostaa identiteettejä (kansallisia, paikallisia, hybridejä ja niin edelleen).

Sekä maahanmuutto että media ovat muuttuneet ratkaisevasti 2000-luvulla, mihin on osaltaan vaikuttanut tieto-, kommunikaatio- ja kuljetusteknologioiden muutos. Median ja maahanmuuton suhteen muotoutumisessa on median muutoksella ollut keskeinen merkitys. Digitalisaatio on muuttanut median toimintaedellytyksiä ja mediamaisemia. Tämä muutos jatkuu edelleen rajuna.

Mediasta on tullut yhä oleellisempi osa ihmisten arkea muun muassa sen takia, että saman mobiililaitteen avulla pystytään sekä pitämään yhteyttä muihin ihmisiin että seuraamaan (ylirajaisesti tuotettuja) mediasisältöjä ja osallistumaan sosiaaliseen mediaan. Perinteisen painetun ja elektronisen median rinnalle on noussut sosiaalinen media ja blogien myötä yleistynyt kansalaisjournalismi. Niin sanottu vaihtoehtomedia voi digitaalisten alustojen ansiosta toimia vähäisilläkin resursseilla.

Media on myös irronnut paikkasidoksestaan. Periaatteessa sähköistä mediaa voi käyttää missä paikassa tahansa, ja kaikki sähköinen media on lähtökohtaisesti ylirajaista. Sosiaalinen media ja nimenomaan käyttäjien itsensä luoma mediamaisema voivat toimia valtamedioille vaihtoehtoisena tiedotuskanavana. Myös matkustamisen halpeneminen ja esimerkiksi lentoliikenteen yleistyminen, rajaregiimien osittainen väljeneminen sekä väestön yleinen vauras-

tuminen ovat tehneet muuttoliikkeistä helpompia ja yleisempiä. (Bunz 2014; Kennedy 2013; Pavlik 2008.)

Mobiili media kertoo potentiaalisille maahanmuuttajille migraation suomista mahdollisuuksista ja sen käytännöistä. Lisäksi se antaa heille mahdollisuuden jatkaa lähtömaissa tuotetun median seuranta ja osallistua sen tuottamiseen. Liikkeellä olevat ihmiset ovat myös itse aktiivisia mediasisältöjen tuottajia. Media ja maahanmuutto näin ollen ovat oleellinen osa globalisaatioprosessia, jossa maailma (ihmiset, liikkeet, liiketoiminta, media yms.) yhdistyy yhä tiiviimmin ja lukuisin eri verkostoin.

Sosiaalisen median suosion kasvaessa myös maahanmuuttajien suhdetta siihen ja sen käyttöä on ruvettu tutkimaan. Maahanmuuttajien kytkeytyneisyys internetiin ja sosiaaliseen mediaan mahdollistaa ylijärjestelmien perheiden tunteen siitä, että liikkeelläkin olevat jäsenet ovat mukana perheen arjessa, mikä helpottaa eron ja yksinäisyyden tunteita. Vaikka internetvälitteinen kommunikaatio ei korvaa jatkuvaa läsnäoloa perheen arjessa, se luo mukanaolon tunteen mobiilien yhteydenpitovälineiden ja videoyhteyden avulla. (Esim. Madianou 2016; Robertson, Wilding & Gifford 2016.)

(Sosiaalisen) median käyttö nähdään osaksi maahanmuuttajien arkea ja heidän integroitumistaan monikulttuuriseen yhteiskuntaan, vaikka se ei välttämättä tapahdu vastaanottavan maan integraatiopolitiikkojen mukaan. (Dekker & Engbersen 2014; Titley 2011.) Aiempien muuttoliikkeiden tapaan nykyinenkin rajat ylittävä muuttoliike perustuu sekä sosiaalisiin verkostoihin että migraatiomahdollisuuksia ja -ehtoja koskevaan tietoon. Internet tarjoaa virallista tietoa maahanmuutosta, mutta sosiaalisen median kautta yksilöt, yhteisöt ja verkostot voivat myös haastaa sitä. Tällä tavoin voidaan haastaa migraation järjestämistä ohjaavia valtasuhteita, jolloin liikkeellelähdistä tulee helpompaa (Dekker & Engbersen 2014). Samalla jo maahan muuttaneet pysyvät vanhojen, omakielisten verkostojen jäseninä, mikä voi muuttaa migraation ”virettä”. Tavoitteena ei ole vain asettua ja integroitua, vaan samalla halutaan pysytellä liikkeellä ja seurata muita muuttomahdollisuuksia (esim. Komito & Bates 2009; Komito 2011; Láštíková 2014).

Maahanmuuttajaryhmiä koskevassa tutkimuksessa on syytä huomioida myös sosiaalisen median rooli diasporisten yhteisöjen luomisessa. Sähköisen median avulla maahanmuuttajaryhmät voivat olla jatkuvasti tietoisia lähtömaansa tapahtumista sekä itse yhteisön tapahtumista, tavoitteista ja sitä puhuttavista asioista. Näin sähköinen (sosiaalinen) media ottaa itselleen etnisen median funktion. Sosiaalista mediaa voidaan pitää luotettavampana kuin (lähtömaan) valtamedian taholta tulevaa tiedotusta. (Ks. Chamarkeh 2013.)

Sosiaalinen media voi toimia myös yhteiskunnallisen aktivismin ”paikkana”. Internet-pohjainen viestintä (kuten Facebook-ryhmät, Twitter) tarjoaa välitöntä ja näkökulmaista tietoa asioista. Se myös parantaa mahdollisuuksia järjestäytyä sekä muodostaa erityyppisiä siteitä ihmisten välille. Näin rakennetaan ryhmiä, jotka voivat ajaa erityyppisiä asioita: vastustaa syrjintää ja rasismia tai esittää muukalaisvihamielisiä vaatimuksia. Näin tapahtui esimerkiksi Lisa-tytön tapauksessa Saksassa (ks. Mitrohin 2016).

2.2. Ylirajainen mediatila

Sana *transnationaali* tai *ylirajainen* tarkoittaa valtiotason ohi tapahtuvaa, kansallisia rajoja ylittävää toimintaa. Maahanmuuttotutkimuksessa on viime vuosina keskeiseksi näkemykseksi muodostunut liikkeellä olevien ihmisten sosiaalisten, kulttuuristen, taloudellisten ja poliittisten suhteiden ylirajaisen luonteen selvittäminen. Myös mediassa tuotanto, jakelu, kulutus ja tulkinta muuttuvat yhä ylirajaisemmiksi. Median ylirajaisuuden myötä kansallisten tiedotusvälineiden ja tapahtumiin osallistujien valta antaa asioille 'kotimaiset' viitekehykset on tullut uusia ennalta-arvaamattomilla tavoilla haastetuksi, niin kansallisesti tuotettujen medioiden kuin ruohonjuuritasonkin tahoilta.

Transnationaali mediakenttä voidaan nähdä keskenään risteävien ja monimutkaisella tavalla sekoittuvien virtojen moninaisuutena. Daya Kishan Thussu (2007) tuo esille näiden virtojen valtasuhteet. Vielä 1900-luvun lopussa globaali informaatiotila voitiin nähdä ennen kaikkea amerikkalaisen mediatuotannon dominoimana. 2000-luvun maailmantalouden ja -politiikan sekä teknologisen muutoksen myötä tätä valtavirtaa haastaa yhä laajempi kirjo erinäisiä vastavirtoja. Ne haastavat niin uutis-, tulkinta- kuin kulttuurisen tuotannon hegemoniaa.

Median vastavirrat ovat suunnattuja niin kansallisille kuin diasporisille kuluttajille. Kansalliseen verrattuna transnationaalissa tilassa tapahtuva diasporinen kommunikaatio voidaan tulkita luonnostaan *vastavirtana* (contra-flow) eli tahallisenä tai tahattomana vastustuksena hegemonisille ideologioille, vallitsevalle politiikalle sekä kulttuurin tuottamisen ja kuluttamisen muodoille. Transnationaalit ja kansalliset (hallitsevat) informaatiovirtaukset voivat kuitenkin täydentää toisiaan lisäämällä median monimuotoisuutta, dialogia sekä medianlukutaitoa (Georgiou ja Silverstone 2007, 31). Ne muodostavatkin osaltaan merkittävästi globaalia urbaania massakulttuuria (Thussu 2007).

Risto Kunelius ja Hillel Nossek (2008, 270) ovat kuvanneet diasporayhteisöjen aika- ja tilakontekstia kaksinaisena. Ne ovat fyysisesti poissa alkuperäismaastaan ja sosiaalisesti erillään nykyisestä maastaan. Lisäksi hauras kuulumisen tunne korostaa niille tyypillisessä ajakäsityksessä usein menneisyyttä, epävarman tulevaisuuden sijaan. Maantieteellisten rajojen merkityksen heiketessä korostuvat usein symboliset merkitykset. Lähtömaan mediatilan merkitys voi jopa kasvaa yksittäisille käyttäjille omakohtaisen kokemuksen vähentyessä (esim. Davydova 2008). Mikäli diasporaryhmillä ei ole mahdollisuutta tulla kuulluksi asuinmaansa julkisessa (valtavirta-)keskustelussa, joissa tulkitaan mediatapahtumia, ne voivat eriytyä voimakkaasti kansallisista, tai 'sivilisaatioperusteisista', tulkinnoista ja perustaa omia vaihtoehtomediaita ja -tilojaan. (Georgiou & Silverstone 2007.)

Globaalit tapahtumat ja niiden esittäminen mediassa ovat edesauttaneet lähtökohdiltaan transnationaalisten media-alustojen suosion kasvussa: esimerkiksi CNN profiloitui vuoden 1991 Irakin sodassa ja Al-Jazeera terrorismin vastaisessa sodassa (Thussu 2007, 23). Transnationaalisten uutiskanavien kohdalla yksityinen vastavirtamedia on osoittautunut yleensä valtiokeskeistä menestyksekkäämmäksi (emt.). Usein valtioiden väliseen hybridiin mediatilaan sisältyvät moninaiset ryhmät ovat diasporayhteisöt kokonaismuutoksen keskiössä. Ne toimivat informaatiovirtausten tuottajina, kanavina kuin niiden kuluttajinakin (Eide, Kunelius & Phillips 2008, 21). Myös Venäjän media pyrkii profiloitumaan transnationaaleihin peruskäsitteisiin, kuten vastavirta tai vaihtoehtomedia. Esimerkiksi Venäjän kansainväliseen

levitykseen tarkoitettu RT-kanava esittelee itseään valtavirtamediaan verrattuna vaihtoehtoisia näkökulmia tarjoavana. (Ks. myös Strukov 2014.)

Kansallisesti tuotetun median diasporinen käyttö voidaan nähdä myös yrityksenä luoda *digikansakunta* (ks. Laguerre 2016). Median on perinteisesti todettu luovan kuviteltuja yhteisöjä, ja lähtömaan median piirissä pysyminen voi kytkeä toiseen maahan muuttaneet lähtömaan median diskurssien ja maailmankuvien piiriin, lähtömaan kuviteltuun yhteisöön. Ongelmalliseksi tämä voi muuttua silloin, kun lähtö- ja kohdemaan (median) näkemykset tietyistä tapahtumista ovat erilaisia. Digikansakunta on ymmärrettävänä metaforana, joka välittää diasporien kytkeytymistä lähtömaahan digitaalisen median ja toiminnan kautta. Michel Laguerre (2016) puhuu tätä digikansakuntaa laajemmasta visiosta, nimittäin kosmokansakunnasta (cosmonation), joka tarkoittaa sitä, että kansakunnan ”kuvittelussa” itse kansakunta esitetään laajempaan entiteettinä kuin se, jota kansakunnan valtion fyysiset rajat rajaavat. Ne, jotka mielletään osaksi kansakuntaa, eivät välttämättä asu samassa valtiossa, vaan kosmokansakunta on kansakunnan ”ytimen” ja ”diasporan” yhdistämisen tavoite, prosessi tai prototyyppi, jonka saavuttamiseksi eri tahoilla harjoitetaan erilaista toimintaa (mts., 115). Lähtömaan television katselu voidaan käsittää tästä laajemmasta perspektiivistä.

Internetin jaetun ilmaisutilan kautta diasporayhteisöille on tullut mahdollisuus muodostaa uusia tai vahvistaa aiempia kuviteltuja yhteisöjä. Samalla kuitenkin syntyy myös vastavirtojen sisäisiä vastavirtoja. Samaan aikaan kun mediakanavat tarjoavat tuttuja ääniä ja kuvia, ne uhkaavat jo valmiiksi omaksuttuja käsityksiä esittämällä niihin sopimattomia ristiriitaisuuksia. Toisin sanoen, diasporaryhmän sisäinen jatkuva kommunikaatio ja näkemysten vaihto muistuttavat kotimaan kuvien ja diasporan jäsenten käsitysten moninaisuudesta vähentäen kuviteltua yhtenäisyyttä. (Georgiou ja Silverstone 2007, 36, 38-39.)

Diasporiset yhteisöt tulkitsevat transnationaalisesti tuotettua mediaa omasta kontekstistaan käsin. Esimerkiksi lähtömaassa tuotettua televisiota katsotaan Aksoyn ja Robinsin (2000; 2003) mukaan toisaalta sen helppouden, tuttuuden ja arkisuuden takia, toisaalta sitä tulkitaan suhteuttaen kohdemaan (televisio)kontekstiin. Television katselun ja yleisesti ottaen elektronisen median käytön muutos (televisiota katsotaan yhä vähemmän etenkin nuorissa käyttäjäryhmissä) tuo esiin uusia tutkimuskysymyksiä: kuinka internet-sisältöjä käytetään ja tulkitaan, kuinka totuudenmukaisina niitä pidetään välimatkan päässä, kuinka lähtömaan ja kohdemaan sisältöjä yhdistetään omassa käytössä ja kuinka kohdemaan kielen osaamisen karttumisen vaikuttaa mediankäyttötapoihin?

2.3. Vastaanottajamaan näkökulma

Suomessa on tehty tutkimusta maahanmuuton ja median kytköksiin liittyen maahanmuuton yleistymisestä alkaen. Ensimmäisissä tutkimuksissa käsiteltiin enimmäkseen sitä, kuinka suomalaiset viestintävälineet, kuten aikakauslehdet, käsittelevät maahanmuuttoa, erilaisia maahanmuuttajaryhmiä tai monikulttuurisuutta (Luostarinen et al. 2008; Maasilta, Rahkonen & Raittila 2008; Pöyhtäri 2014; Raittila 2004). Kaarina Horstin (2005) mukaan journalismi käsittelee maahanmuuton teemaa kaksijakoisesti: esimerkiksi turvapaikanhakijoista uutisoidaan usein kontrollipolitiikkaa tukevasta näkökulmasta, kun taas helposti lähestyttävät monikulttuurisuuden ilmiöt, kuten etniset ravintolat, herättävät mediassa ihastusta. Kaksijakoisuuteen vaikuttavat Horstin havaintojen mukaan monet journalismin piirteet: eri lajityypit, välineet ja käytännöt tuottavat erilaisia ratkaisuita. Reeta Pöyhtäri (2011; 2014) painottaa lajityypin merkitystä siinä, kuinka maahanmuutosta kerrotaan mediassa. Siinä missä uutisjournalismi

saattaa kärjistä ja tuoda esiin lähinnä asioiden kielteiset puolet, aikakauslehtitekstit lähestyvät aiheitaan useammin myönteisen kautta. Toisaalta Pöyhtärin (2011) mukaan myös aikakauslehdet voisivat tarkastella aihepiiriä laaja-alaisemmin: aikakauslehdet antavat maahanmuuttajille tilaa elämänpoliittisina asiantuntijoina ja uuden kotimaansa tarkastelijoina, mutta harvemmin varsinaisina asiantuntijoina.

Suomalaisessa ja eurooppalaisessa tutkimuksessa maahanmuuttajat on alettu nähdä myös median käyttäjinä ja tekijöinä. Vähitellen on siis siirrytty mediatekstien tutkijaluennasta niiden vastaanoton tutkimiseen (Raittila 2007). Tähän liittyvää tietoa on tuotettu varsinkin Tampereen yliopistossa COMET – Journalismin, viestinnän ja median tutkimuskeskuksessa, jonka Maahanmuutto ja media-tutkimusprojekti (2007-2009) keskittyi Suomessa asuvien maahanmuuttajien mediankäyttöön. Siellä toteutetun tutkimuksen (Maasilta, Simola & af Heurlin 2008) mukaan suurin osa maahanmuuttajista seuraa sekä suomalaisia että entisen kotimaansa televisiokanavia. Niiden ohjelmatarjonnan ajatellaan yleisesti ottaen täydentävän toisiaan. Maahanmuuttajat arvioivat, että suomalaiset uutiset eivät kerro riittävästi entisen kotimaan tapahtumista, mutta toisaalta niiden avulla pääsee paremmin sisään nykyiseen arkeen liittyviin asioihin ja Suomen televisio tarjoaa mahdollisuuden myös suomen kielen opiskeluun. Suomalainen mediamaisema muuttuu kuitenkin nopeasti, mikä asettaa haasteita tutkimukselle (Nordestreng & Viio 2012). Myös eri ikäryhmien henkilökohtaisten mediamaisemien välillä on huomattavia eroja suosituimpien medioiden ja genrejen välillä eikä maahanmuuttajien mediankäyttöä voi näin ollen ymmärtää yhtenä kokonaisuutena (vrt. Tammi 2016).

Vastaanottajamaan näkökulmasta maahanmuuton ja median välistä suhdetta käsittelevä tutkimus keskittyy myös yhteiskunnallisen integraation, kuulumisen ja osallisuuden teemoihin. Tähän liittyy myös tutkimus, joka tarkastelee suomalaisuuden ja muiden kansallisten identiteettien muodostumista mediassa (esim. Kivimäki 2012). Toisaalta tutkijat ovat tarkastelleet myös julkisen palvelun yleisradiotoiminnan, Suomessa nimenomaisesti Yleisradion, merkitystä yhteiskunnan monikulttuuristumiseen (Horsti 2014; 2014a; Horsti, Hultén & Titley 2014) ja hyvien etnisten suhteiden rakentumiseen. Tällä hetkellä Laki Yleisradio Oy:stä määrittää Ylen tehtäväksi tukea suvaitsevaisuutta ja monikulttuurisuutta sekä huolehtia ohjelmatarjonnasta myös vähemmistö- ja erityisryhmille. Tämän lainkohdan tulkinnoista ja toteuttamistavoista käydään kuitenkin vilkasta julkista keskustelua.

Mari Maasilta, Anna Simola ja Heidi af Heurlin (2008, 86-87) korostavat median merkitystä maahanmuuttoon liittyvien asioiden tiedottamisessa ja yhteiskuntaan integroimisessa. Kirjoittajat näkevät, että mediakasvatus on tärkeä osa kotoutumista: tieto- ja viestintätekniisten taitojen lisäksi olisi opetettava myös mediasisältöjen tuotantoon ja kritiikkiin liittyviä osuuksia. Tavoitteena on lisätä maahanmuuttajien osallisuutta vallitsevassa mediakulttuurissa sekä aktiivisen kansalaisuuden tukeminen ja ihmisten osallisuuden tunteen lisääminen (mts., 86-87). Mediakasvatus halutaan ottaa osaksi maahanmuuttajien kotoutumiskoulutusta (Raunio 2012, 9). Aikuisten maahanmuuttajien kotoutumiskoulutuksen opetussuunnitelman perusteissa (2012) viestintätaidot mainitaan yhtenä koulutuksen osa-alueena, mutta varsinaista mediakasvatusta opetusohjelmaan ei toistaiseksi sisälly.

2.4 Etnisen median näkökulma

Maahanmuuttajien ja median välisen suhteen tutkimuksessa oman alansa muodostaa niin sanotun vähemmistö-, tai maahanmuuttajien tai etnisen median tutkimus. Monikulttuurisissa (monietnisisissä) yhteiskunnissa kuitenkin kehitys voi mennä sellaiseenkin suuntaan, että etnisten vähemmistöjen kasvaessa etninen media alkaa olla peräti tasavertaisessa asemassa valtamedian kanssa. Vähemmistömediat ovat niiden koosta riippumatta mediamaisemien tärkeitä osatekijöitä: ne muun muassa pystyvät puhumaan vähemmistöille tärkeistä asioista, ylläpitävät vähemmistöjen identiteettejä ja kieliä sekä tuottavat valtamediaan sellaisia näkökulmia, joita siellä ei välttämättä muuten syntyisi.

Etninen media määritellään sellaiseksi, joka on tuotettu etnisen yhteisön voimin itse etniselle yhteisölle (Matsdanis, Katz & Ball-Rokeach 2011, 5). Etnisen median määritelmää monitulkitaista sen nykyinen transnationaalisuus: se voi olla tuotettuna maahanmuuttomaan ulkopuolella joko maahanmuuttajien lähtömaassa tai muualla. Sen yleisönä voivat olla tietysti maassa asuvat saman kielen puhujat (tai samasta maasta lähtöisin olevat), mutta se voi myös toimia maailmanlaajuisesti. Tässä tutkimuksessa etnisenä mediana ymmärrämme ensisijaisesti kohdemaassa tuotettuja, omakielisiä mediasisältöjä.

Etninen media voi esittää tärkeää roolia uusien maahanmuuttajien orientoimiseen uuteen yhteiskuntaan. Se kertoo, kuinka tämä yhteiskunta toimii, ja mikä on kyseessä olevan vähemmistön asema siellä. Etnisen median avulla voidaan hoitaa monia käytännön asioita, kuten työnhakua, ilmoittaa perheasioista ja mainostaa liiketoimintaa. Etnisellä medialla voi olla myös laajempi, symbolinen merkitys: kertomalla yhteisön historiasta ja sen toimijoista se osallistuu etnisen ryhmän ”kuvitellun yhteisön” luomiseen.

Varsinkin ongelmallisissa ja konfliktitilanteissa etnisen median rooli voi olla näkyvämpi. Se voi osallistua yhteisön kannan muodostumiseen ja sen ilmaisemiseen, myös yhteisön mobilisointiin, ja näin edistää yhteisön osallisuutta monikulttuuriseen yhteiskuntaan. Etnisen median välityksellä voidaan taistella yhteisön oikeuksien puolesta, esimerkiksi tiedottaa syrjinnästä ja tavoista vastustaa sitä. Kansallisesti ja/tai paikallisesti orientoitunut media voi toimia tärkeänä yhteisön olemassaoloa ylläpitävänä ja edistävänä instituutiona, jolla on merkittävä symbolinen merkitys. Toimiva etninen media osallistuu yhteiskunnalliseen keskusteluun ja on osa niin diasporista kuin kansallista julkista tilaa.

Etnisen median transnationaalisuutta ylläpitävä funktio voi tulla näkyväksi siinä, että se kertoo lähtömaan tapahtumista ja henkilöistä ja ylläpitää näin muuttajien yhteyttä siihen. Etnisen median jutut voivat kertoa tärkeää käytännöllistä tietoa vaikkapa siitä, kuinka voi matkustaa lähtömaahan tai lähettää sinne rahaa. Näin etninen media voi toimia konkreettisena yhdistäjänä lähtömaahan.

Toisaalta sillä on tehtävä arkipäiväisen transnationalismin ylläpitämisessä. Printtimediassa voidaan esimerkiksi julkaista lähtömaan televisio-ohjelmia, käsitellä populaarikulttuurin ilmiötä ja julkaista tietoa lapsille tarkoitetuista lähtömaahan liittyvistä aktiviteeteista. Etninen media voi toimia myös osana perhearkea. Sen käyttäminen voi ilmaista, rakentaa ja ylläpitää perheen identiteettiä sekä edistää varsinkin lasten lähtömaan kielen osaamista.

Kansallisesti tai paikallisesti sekä transnationaalisesti operoivan etnisen median sisällä on selkeitä jännitteitä. Yksi niistä liittyy paikallisuuteen ja kansalliseen kontekstiin. Tutkimuksessa (esim. Aksoy & Robins 2003; Hargreaves & Mahjoub 1997; Hargreaves 2001) on pantu merkille, että paikallisesti tuotettua etnistä mediaa tarvitaan. Tähän on syynä se, että vaikka transnationaalisesti tuotettua mediaa olisi saatavilla, sen käyttäjät eivät tunnista siitä itseään. Diasporassa elävien olosuhteet ja kontekstit eroavat lähtömaan konteksteista, ja he arvioivat lähtömaassa tuotettua mediaa suurella kriittisyydellä. Tämän näkökulman mukaan kansallisesti tuotettua etnistä, maahanmuuttajavähemmistöjen itse tuottamaa mediaa tarvitaan vähemmistöjen yhteiskunnallisen osallisuuden ja paikallisen kuulumisuuden tunteen kehittämiseksi.

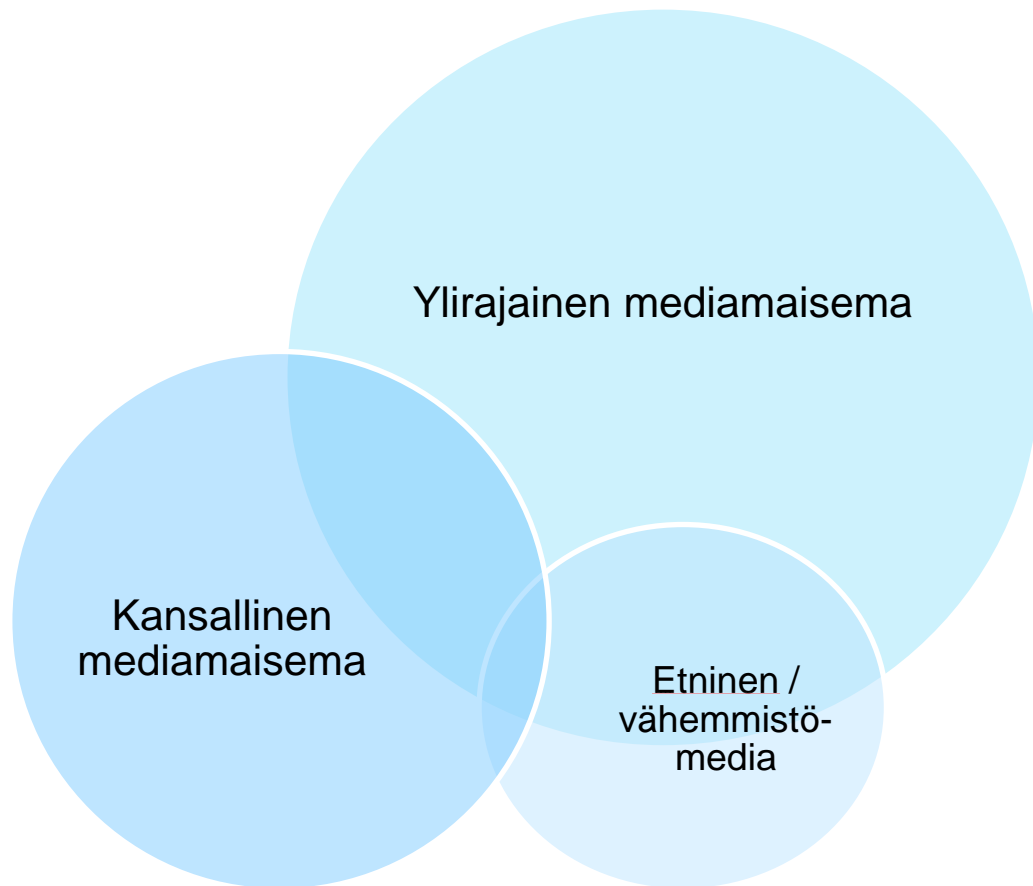
2.5 Monenkeskisen mediankäytön tutkimusta

Tiivistäen näemme Suomen venäjänkieliset mediankäyttäjinä -selvityksen kannalta keskeiseksi seuraavat maahanmuuton ja median välistä suhdetta koskevat keskustelut:

Median yllirajaistumisen tutkimus. Liikkeellä olevat ihmiset käyttävät lähtömaissa tai josain muualla kuin heidän nykyisissä asuinmaissa tuotettuja mediasisältöjä. Lähtömaan median seuraaminen liittyy yllirajaiseen arkeen. Se on sukupuoli-, ikä- ja luokkasidonnaista ja tapahtuu konkreettisissa kansallisissa ja paikallisissa konteksteissa. Yllirajaisesti toimivan median ja kohdemaan yhteiskunnallisen integraation välisestä suhteesta voidaan esittää vastakkaisiakin näkemyksiä. Toisaalta mahdollisuus olla jatkuvassa kontaktissa lähtömaan medioituneisiin sosiaalisiin verkostoihin vähentää maahanmuuttajien stressiä ja ulkopuolisuuden tunnetta sekä tekee arjesta sujuvampaa ja vähemmän ponnistusta vaativaa. Toisaalta se vähentää tarvetta kiinnittyä uuden asuinmaan sosiaalisiin, kulttuurisiin tai mediaverkostoihin. Yllirajaisen median seuraamista voi lähestyä myös tutkimalla maahanmuuttajien hybridien identiteettien muokkautumista. Kiinnostuksen kohteena on myös yllirajaisten diasporisten yleisöjen ja heidän mediatulkintojensa muodostuminen. (Aksoy & Robins 2003; Bello 2014; Charmarkeh 2013; Georgiou 2012; Komito 2011; Titley 2011.)

Vastaanottavan maan median tutkimus. Tästä näkökulmasta kiinnostavia kysymyksiä ovat, kuinka muuttoliikkeitä ja tähän liittyviä ilmiöitä esitetään vastaanottomaan mediassa sekä kuinka kantaväestön yleisöt tähän suhtautuvat. Lisäksi voidaan pohtia, kuinka maahanmuuttajat käyttävät kansallista mediaa ja miten median käyttö on suhteessa kulttuuriseen ja poliittiseen koheesioon. Kansallisen median tutkimuksessa myös julkisella rahoituksella toimivan median muutosta suhteutetaan monikulttuuristumisen kautta tapahtuvaan kansallisten yleisöjen muutokseen. (Horsti, Hultén & Titley 2014; Maasilta, Simola & af Heurlin 2008; Titley 2011.)

Niin sanottu etnisen (tai vähemmistö- tai omakielisen) median tutkimus tarkastelee maahanmuuton myötä vastaanottomaihin ilmestyvää mediatoimintaa. (Matsaganis, Katz & Ball-Rokeach 2011.) Media- ja teknologiamuutoksen myötä tulleita muutoksia tutkitaan kiinnittämällä huomiota netissä tuotettuun etniseen mediaan ja sen rooliin maahanmuuttajien identiteettineuvotteluissa sekä osallisuuden rakentumiseen maahanmuuttomaissa. (Davydova 2008; Parham 2005; Yin 2015.)

Maahanmuuttajalle näkyvän ja käytettävissä olevan mediamaiseman voi siis nähdäksemme jakaa analyttisesti transnationaaliin (ensisijaisesti lähtömaan mediasta, mutta mahdollisesti myös muualla tuotetuista mediasisällöistä koostuvaan), vastaanottajamaan kansalliseen (vastaanottajamaassa kansallisella kielellä ja kansalliselle enemmistölle tuotettuun) sekä etniseen (vastaanottajamaassa vähemmistöryhmän kielellä tuotettuun).

Diasporisella subjektilla on näin ollen periaatteessa mahdollisuus asemoitua ylirajaisen, kansallisen ja etnisen median käyttäjäksi. Jokaisen henkilökohtaisesta mediankäytöstä riippuen näiden mediamaisemien suhde, koko ja merkitys vaihtelevat. Tässä selvityksessä tuotamme tietoa siitä, kuinka Suomen venäjänkieliset näihin maisemiin asennoituvat, mikä niissä viehättää tai jättää välinpitämättömäksi sekä siitä, kuinka media-alan asiantuntijat arvioivat venäjänkielisten mediasuhteen kehittämistarpeita.

3. VENAJÄNKIELISET JA HEIDÄN MEDIAMAISEMANSA SUOMESSA

Suomen venäjänkielisten löyhästi yhteen kokoavan määritelmän alle kuuluu joukko hyvin erilaisia taustoja omaavia ihmisiä. Heitä yhdistää ”syntyperäinen” venäjän kielen taito. Heillä voi olla monenlaisia kansalaisuus- tai etnisyy-, kulttuuri- ja kielitaitotaustoja. He voivat olla maahanmuuttajia, maahanmuuttajataustaisia tai niin sanottujen vanhojen venäläisten jälkeläisiä. Tärkeintä on, että he pitävät venäjän kieltä itselleen merkityksellisenä ja enemmän tai vähemmän luonnollisena. Tämä usein ulkopuolelta tuleva niputtaminen (ks. Brubaker 2002) ei kuitenkaan tarkoita, että he itse kokisivat olevansa yhtenäinen ryhmä, vaikka ryhmäytymisen tarvetta välillä ilmaistaankin omissa keskusteluissa (Davydova 2008).

Alueellisesti venäjänkielistet keskittyvät suuriin kaupunkeihin ja itärajan läheisyyteen (Eskelinen & Alanen 2012). Heidän maahanmuuttonsa on ennustettu kasvavan ja venäjänkielisten saavuttavan toiseksi suurimman kieli-vähemmistön aseman vuoteen 2050 mennessä (Hänninen 2014). Tämänkin vuoksi heidän kotoutumiseensa ja osallisuuteensa kannattaa kiinnittää erityistä huomiota.

3.1 Suomen venäjänkielisten pääryhmät

Suomessa on vakiintunut tapa jakaa täällä asuvat venäjänkielistet ”vanhoihin” ja ”uusiin”. Suomen niin sanotut vanhat venäläiset ovat 1800-luvulla tai Venäjän vallankumouksen jälkeen itsenäistyneeseen Suomeen muuttaneiden Venäjän keisarikunnan kansalaisten jälkeläisiä sekä Vanhan Suomen alueella asuneiden venäläisten jälkeläisiä. Heitä koskevassa tutkimuksessa keskitytään enimmäkseen venäläisten panokseen Suomen talouteen, kulttuurielämään sekä heidän kansalaistoimintaansa (Bashmakoff & Leinonen 2001; Shensin 2008). Tutkimuksissa tulevat ilmi myös venäläisten kaksijakoinen asema Suomessa ennen toista maailmansotaa sekä heidän kokemansa syrjintä, joka saavutti joskus rotusyrjinnän piirteitä (Karemaa 1998). Venäläisiä koskevassa keskustelussa juuri nämä kaksi seikkaa ovat olleet eniten esillä. Toisaalta ”vanhoja venäläisiä” on ruvettu pitämään Suomen historiallisena vähemmistönä, toisaalta heidän kokemansa syrjintä ja sulautumispaineet ovat korostuneet Suomen monikulttuuristuksessa ja rasismidiskurssin voimistuessa. (Laihiala-Kankainen 2002.)

Valtaosan Suomen nykyisestä venäjänkielistestä väestöstä muodostavat 1990-luvulta alkaneen maahanmuuton tuloksena entisestä Neuvostoliitosta muuttaneet. Vuonna 2015 Suomessa oli rekisteröity 72 436 venäjänkielistä henkilöä. Venäjän kansalaisuus oli 30 813:llä. 25 572 hengellä oli sekä Venäjän että Suomen kansalaisuus. Entisessä Neuvostoliitossa oli syntynyt 55 552 ja Venäjällä 12 766 henkeä (Tilastokeskus 2016). Tilastointi ei kuitenkaan anna täysin aukotonta kuvaa venäjänkielisten määrästä esimerkiksi siksi, ettei Suomessa ole mahdollista rekisteröidä enemmän kuin yksi äidinkieli, minkä vuoksi monikieliset joutuvat valitsemaan vain yhden rekisteröitävän kielen. Rekisteröitävän äidinkielen valintaan voivat vaikuttaa monet seikat, kuten yhteiskunnallinen ilmapiiri. (Ks. Saukkonen 2013.)

Suomessa on tapana luokitella tänne entisestä Neuvostoliitosta ja Venäjältä muuttaneet heidän maahanmuuttokanavansa mukaan ”inkeriläisiksi paluumuuttajiksi”, ”avioliittomuuttajiksi” tai ”työperäisiksi maahanmuuttajiksi”. Näitä luokitteluja ei kuitenkaan kannata pitää kattavina määritelmänä ihmisten identiteeteille. Valtioiden luomat maahanmuuttajien kategorisoinnit eivät välttämättä vastaa maahan muuttaneiden ihmisten omia mielikuvia heidän muuttosyis-

tään tai heidän roolistaan muuttoprosessissa (Könönen 2015). Toisaalta, valtion asettamat muuttoliikkeiden ehdot muokkaavat ja tuottavat ihmisten identiteettejä maahanmuuttotilanteissa ja sen jälkeenkin (Davydova 2009).

Niin sanottu paluumuutto entisestä Neuvostoliitosta alkoi vuonna 1990 ja päättyi lopullisesti vuonna 2016 (Sisäministeriö 2016). Vuodesta 2011 uusia hakemuksia ei enää otettu vastaan. Yleisesti paluumuutto yhdistetään inkerinsuomalaisiin, vaikka se koskeekin myös suomalaisten emigranttien jälkeläisiä sekä heidän perheenjäseniään.

”Inkeriläinen” on suuresti juuri paluumuuttomenettelyn ja siitä käydyn keskustelun sisällä kehitetty mielikuva. Koko paluumuuttomenettely on lähtenyt liikkeelle ja perusteltiin ”inkeriläisten” ja suomalaisten oletetulla etnis-kulttuurisella samuudella (Laari 1997). Käytännössä valtaosa tänne muuttaneista suomalaisen syntyperän kriteeriä vastanneista ”inkeriläisistä” puhui venäjää, ei suomea. Tämä koettiin yllätykseksi ja paradoksiksi; inkeriläisinä paluumuuttajina tänne muuttaneiden etnisen suomalaisuuden taustan ja heidän puhumansa venäjän kieli nähtiin käsittämättömänä yhdistelmänä, jopa huijauksena (Heikkinen & Davydova 2004). Vaikka Suomeen paluumuuttajan statuksella muuttavat osallistuvat maahanmuuttovalmennukseen lähtömaissa, suorittavat kielitaitotestin, opiskelevat suomea ennen muuttoa ja sen jälkeen, on venäjänkielisyys heille itsestään selvä osa heidän arkeaan ja identiteettiään. Paluumuuttomenettelyn kautta Suomeen muuttaneet ihmiset rakentavat heiltä edellytettävää ja odotettavaa suomalaisuutta sukujensa kärsimystarinoilla sekä etnis-kansallista periytyvyyttä konstruoivilla kulttuurisilla malleilla. (Ks. Davydova 2009; Miettinen 2004; Mähönen et al. 2015.)

Hiljattain valmistuneessa paluumuuttajien kotouttamista tutkineessa hankkeessa on todettu, että heidän kotoutumisensa on monimutkainen ja eritahtinen prosessi. Tutkimuksessa korostetaan kotoutumisen kaksisuuntaisuutta, mikä edellyttää ponnistusta sekä tänne tulleilta että kantaväestöltä. Paluumuuttajina Suomeen tulleet eivät aina ole onnistuneet solmimaan toimivia suhteita kantaväestöön. Toisaalta työllisyyden on todettu paranevan maassaolon pidentyessä. Myös syrjintäkokemusten todettiin heijastuvan, ei pelkästään syrjintää kokeneiden ihmisten elämään, vaan koko joukkoon. Pitkällä aikavälillä paluumuuttajina Suomeen tulleet identifioituvat niin inkeriläisyyteen, venäläisyyteen kuin suomalaisuuteenkin. (Ks. Mähönen & Yijälä 2016.)

Ainakin 2000-luvulla paluumuuton kanssa yhtä yleinen muuttokanava Suomeen on ollut avioliiton kautta tapahtuva maahanmuutto. Tällä hetkellä perheside muodostaa määrällisesti suuremman maahanmuuttokanavan. Vuonna 2015 Venäjän kansalaisille perhesiteen perusteella myönnettiin 948 ensimmäistä oleskelulupaa, ja paluumuuton perusteella vain 226 (Maahanmuuttovirasto 2015). Avioliiton solmiminen Suomessa asuvan kanssa on sukupuolittunut muuttokanava. Pirjo Pölläsen (2013, 18) mukaan vuonna 2009 avioliitoissa vaimo oli syntyisin Venäjältä tai Virosta yli 10 000 tapauksessa. Mies puolestaan oli syntyisin näistä maista samana ajanjaksona vain reilussa 2 000 avioliitossa.

Paluumuuton tutkimuksessa keskeiseksi kiinnostuksen kohteeksi nousi tänne muuttavien ihmisten etnis-kulttuurinen identiteetti. Vaimomuuttajien kohdalla huomiota ovat herättäneet kuitenkin muut seikat. Näitä ovat naisten kokema etnistäminen ja seksualisaatio (Reuter & Kyntäjä 2006; Saarinen 2007), venäjänkielisten naisten asemoituminen sukupuolittuneille työmarkkinoille, jolloin he joutuvat usein vaihtamaan ”miehiset” ammatit ”naisellisiin”, ennen kaikkea hoiva-alan ammatteihin (Forsander 2003; 2007; Joronen 2007) sekä prekaari, epävarma ja pätkittäinen työ, joka määrää heidän elämänsä (Davydova 2012; Könönen 2011). Sukupuoli maahanmuuttotutkimuksen tarkastelukulmana on tuonut esille myös Suomeen

entisestä Neuvostoliitosta muuttavien naisten huolenpitoketjut (Pöllänen 2013; Tiainen 2012). Venäjälle jäävistä vanhemmista ja Suomeen syntyvistä lapsista huolehditaan sukupolvien ja rajojen yli.

Suomen 2010-luvun maahanmuuttopoliittinen keskustelu on nostanut esille työperäisen maahanmuuton toivottuna maahanmuuttomuotona. Venäjältä ja muista entisen Neuvostoliiton maista Suomeen muutetaan enimmäkseen työntekoon tai opiskeluun liittyvillä oleskeluluvilla. Vuonna 2015 2 772 Venäjän kansalaista sai myönteisen ensimmäisen oleskeluluvan. Näistä työn perusteella oli myönnetty 586 ja opiskelun perusteella 993 oleskelulupaa. Vaikka yhteiskunnallisessa keskustelussa korostetaan asiantuntijoiden muuton tärkeyttä, Venäjän kansalaisten kohdalla asiantuntija- ja tutkijaviisumeita myönnettiin noin kaksi kertaa vähemmän kuin työvoimatoimiston osaratkaisua edellyttäviä oleskelulupia. (Ks. Maahanmuuttovirasto 2015.) Myös tutkimuksessa (esim. Silfver 2010) on tuotu esille, että venäjänkieliset niin sanotut ”huippuosaajat” muuttavat maahan usein eri tavoin kuin työperusteisesti. He kokevat suomalaisen työelämän kankeaksi ja sitä kautta tapahtuvan kotoutumisen vaivalliseksi.

Suomen nykyisessä yhteiskunnallisessa ja poliittisessä keskustelussa maahanmuuttokysymykset ovat tulleet keskeisiksi ja niitä käsitellään mediayhteiskunnan keinoin. Tämä vaikuttaa niin Suomen poliittisen kentän muotoutumiseen (ks. Horsti 2015), yhteiskunnalliseen ilmapiiriin kuin itse maahanmuuttaneiden ihmisten kokemuksiin, arkeen ja identiteetteihin. Maahanmuuttajat maahanmuuttopoliittisessa keskustelussa jaetaan helposti toivottuihin (työperäisesti, huippuosaajina länsimaista Suomeen tuleviin), Suomea rikastuttaviin ja ei-toivottuihin (humanitäärisin perustein, etnis-kulttuurisesti suomalaisista eroaviin), Suomen valtiota rasittaviin ryhmiin. Tähän maahanmuuttajien hierarkiaan venäjänkieliset sijoittuvat paradoksaalisesti. Magdalena Jaakkolan (2005; 2009) tutkimusten mukaan inkeriläiset nähdään hierarkian ylä-, kun venäläiset taas alapäässä. Venäjänkieliset inkeriläiset niputetaan muiden venäläisten kanssa samaan ryhmään. Maahanmuuttajaryhmien hierarkia on liikkuvaa ja riippuu muun muassa heidän lähtömaihinsa yhdistettävistä mielikuvista. Riippumatta siitä, millä statuksella ja minkä maahanmuuttokanavan kautta on ihminen Suomeen muuttanut, hän tulee tietoiseksi tästä hierarkiasta nopeasti ja rakentaa identiteettiä Suomessa näissä olosuhteissa (ks. Koskela 2014). Tämänkin takia maahanmuutosta keskusteltaessa on kiinnitettävä huomiota Suomen monikulttuurisen yhteiskunnan koheesioon ja käsityksiin yhteiskunnallisesta jäsenyydestä.

3.2 Venäjänkielinen mediamaisema Suomessa

Tässä selvityksessä tutkitaan neuvostojälkeiseen muuttoliikkeeseen kytkeytyvää mediamaisemaa, vaikka venäjänkielisellä medialla Suomessa on yli satavuotinen historia (Mihailov 2003). Ylirajaisen mediamaiseman muodostavat eri maista lähtöisin olevat tiedotusvälineet, sosiaalinen media, kansalaisjournalismi sekä sosiaalinen media, joita yhdistävät mahdollisesti sama kieli ja maailmankuva ja jotka ovat potentiaalisesti käytettävissä liikkeellä olevalle tai johonkin asumaan asettuneelle yksilölle. Mediankäyttäjä omassa käytössään muodostaa niistä yksilöllisen, hänen maailmankuvaansa, mediankäyttötottumuksiaan, historiaansa ja identiteettiään vastaavan ja niitä samalla muovaavan ”paketin”.

Venäjänkielinen media on Suomessa kehittynyt yhtä aikaa 1990-luvulta alkaen kasvavan maahanmuuton kanssa. Venäjänkielisten määrän nousun myötä on tarjolla olevien julkaisujen määrä kasvanut ja laatu monipuolistunut. Markkinoille on tullut uusia toimijoita ja jotkut vanhat ovat lopettaneet toimintansa tai kokevat olevansa vaikeuksissa. Suomessa saatavilla

olevan venäjänkielisen median voi ryhmittää eri tekijöiden mukaan. Tuotantomaaan mukaan täällä on saatavilla Venäjällä ja Suomessa sekä muualla tuotettua mediaa. Osa on kaupallisella periaatteella toimivia tai valtioiden tukemia julkaisuja. Jakona voi käyttää myös erottelua sähköisen ja painetun median välillä. Näiden lisäksi on vielä verkossa toimivaa omaehtoista mediaa. Tämä rikas ja vaihteleva mediamaisema houkuttelee käyttäjiään muodostamaan omia yksilöllisiä yhdistelmiään.

Televisio on nyky-Venäjällä yleisin ja vaikutusvaltaisin tiedotusväline. Ainakin keski-ikäisten mediankäyttötottumusten tutkimus viittaa siihen, että se nähdään ensisijaisena tiedotusvälineenä ja itsestään selvänä osana arkea.

3.2.1. Venäjän televisio

Venäjän televisiota on Suomessa mahdollista katsoa monella tavalla. Televisioteknologioiden kehittyessä uudet tilaajat hankkivat Venäjällä sekä muualla venäjäksi tuotettuja televisiosisältöjä verkon välityksellä toimivilta operaattoreilta. Näitä ovat ainakin Kartinatv (<https://kartinatv.ru/>) tai AuraHD (<http://www.aurahd.tv/>), jotka välittävät Venäjällä sekä muualla tuotettua, etupäässä venäjänkielistä televisiosisältöä ympäri maailman. Ne toimivat lähinnä niissä maissa, joissa asuu laajoja venäjänkielisiä vähemmistöjä, kuten Israelissa, Saksassa, Britanniassa ja Yhdysvalloissa.

Internet-tv:n voi hankkia itsenäisesti tai sitä välittävien yritysten tai yksityisten edustajien kautta. Näiltä löytyy etupäässä vapaasti saatavia televisiokanavia. Niiltä ei löydy maksullisia kanavia, kuten riippumaton Dozhd-kanava (<https://tvrain.ru/>). Dozhd on maksullinen (4 800 ruplaa /noin 60 e vuodessa), koska venäläiset satelliittiyhtiöt ovat vuoden 2014 jälkeen kieltäytyneet välittämästä sitä. [Maksulliset kanavat voivat](#) kuulua internet-tv -paketteihin tai niitä voi tilata omille alustoilleen suoraan kyseiseltä kanavalta.

Kartina TV:n välittämien kanavapakettien katselu maksaa 165 euroa vuodessa. AuraHD:itä hankitaan noin 250 euroa maksava digiboksi, minkä jälkeen katselu on ilmaista. Tämän lisäksi Venäjän ja venäjänkielistä televisiota on mahdollista katsoa ilmaiseksi internetin kautta lukuisilla siihen tarkoitetuilla sivuilla (esim. Televizorus.com, Piranya.com/video-russia.php ja RUS24.tv). Joitakin ohjelmia, muun muassa uutisohjelmia, voi katsoa venäläisten televisiokanavien omilta nettisivuilta, YouTubeelta ja RuTubelta.

Venäjän televisiota on mahdollista myös katsoa lautasantennin välityksellä. Monet hankkivat venäläisten operaattorien (Trikolor tv, Ntv plus) lautasantennit niin, että ne rekisteröidään Venäjälle, mutta käytetään Suomessa. Lautasantenniliittymiä tarjoavat myös samat yhtiöt, jotka tarjoavat netti-tv:n liittymiä. Suomalaiset kaapeli-TV-yhtiöt tarjoavat joitakin venäjänkielisiä kanavia kanavapaketeissaan. (Esim. DNA 2012; Sonera 2016.) Tällöin tarjolla on tavallisesti kansainväliseen jakeluun tarkoitettut Pervyi ja NTV-kanavat sekä venäjänkielinen Euronews. Nämä kanavapaketit maksavat noin 16 e/kk ja ne koetaan kalliiksi ja suppeaksi, vaikkakin vaivattomaksi, tavaksi katsoa Venäjän televisiota.

3.2.2 Yleisradio

Venäjänkielistä televisio-ohjelmaa tuotetaan myös Venäjän ulkopuolella. Suomessa Yleisradio on tuottanut venäjänkielistä ohjelmaa jo yli kaksikymmentä vuotta, mutta säännölliset venäjänkieliset televisiuutiset käynnistyivät keuhällä 2013. Varsinainen uutislähetys on lyhyt ja se tulee ulos noin kello 17. Yle panostaa kuitenkin laajemmin sivujensa sisältöön, josta

löytyy kattavasti tietoa Suomen päivän tapahtumista ja keskusteluista venäjäksi (<http://yle.fi/uutiset/novosti/>).

Ylen sivuilta löytyy myös viihteellisempiä kirjoituksia Suomesta. Sieltä on löydettävissä myös asiapitoisia artikkeleita ja asiantuntijahaastatteluja Suomen venäjänkielisille tärkeistä asioista. Yle tuottaa myös venäjänkielisiä uutisia radiossa. Venäjänkielisten keskuudessa käydään aika ajoin keskusteluja näiden uutisten sisällöstä ja tyylistä. On esimerkiksi moitittu uutisten korostetun yksinkertaistettua selkouutismuotoa, joka on räikeässä ristiriidassa totutun venäläisen uutisten esittämistyylin kanssa.

Viimeisin tulokas venäjänkielisille mediamarkkinoille on uskonnollinen kanava Alfa tv. Osa sen ohjelmistosta on venäjänkielistä. Vaikuttaa siltä, että jotkut sen sisällöistä on tuotettu laajempaan levitykseen, ainakin Baltian maihin. Toisaalta Alfalla tuotetaan myös pitkiä venäjänkielisiä keskusteluohjelmia Suomessa asuvien venäjänkielisten kanssa.

Venäjänkielisten Ylen radiouutisten lisäksi Etelä-Suomessa on vuodesta 1999 alkaen toiminut mainosrahoitteinen venäjänkielinen Radio Sputnik (<http://radiosputnik.fi>). Tämä kanava välittää uutisia, keskusteluohjelmia sekä kansainvälistä ja venäläistä viihdemusiikkia. Sen kohdeyleisöön kuuluvat sekä maassa asuvat venäjänkieliset että täällä vierailevat. Venäläisten matkailun vähenemiseen liittyivät radion muutossuunnitelmat, joista uutisoi syksyllä 2015 Yle. On esitetty, että ohjelmisto muuttuisi pääosin englanninkieliseksi, mitä ei ainakaan vielä ole tapahtunut. (Mäkeläinen 2015.) Radio yhdistää soittolistoillaan venäläistä ja länsimaista populaarimusiikkia. Itärajan läheisyydessä kuuluu myös venäläiseen populaarimusiikkiin keskittynyt Dorozhnoe-radioasema.

3.2.3 Verkkomediat

Verkossa Yle on selkeästi vahvin toimija Suomessa tuotettujen venäjänkielisten uutisten saralla. Yle keskittyy kuitenkin ennen kaikkea Suomen uutisiin, joiden lisäksi se valottaa myös maailmantapahtumia. Toinen huomattava tiedotusväline, joka toimii pelkästään netissä, on fontanka.ru/fi –sivusto. Tämä pietarilainen internet-sanomalehti .ru-domainnimeillä julkaistuna keskittyy Pietarin tapahtumiin, mutta .fi –nimellä se käsittelee Suomeen liittyviä uutisia.

Suomessa asuvien venäjänkielisten keskuudessa suosittu Russian.fi -portaali julkaisee muun muassa uutisia <http://www.russian.fi/news/>, jotka ovat lähtöisin etupäässä Yleltä ja Fontankalta. Russian.fi:llä toimii venäjänkielisten suosima foorumi, ja Ylen tai Fontankan nettisivuille tullaan usein Russian.fi:n kautta. Näiden suurten toimijoiden lisäksi internetissä toimii muitakin mediasisältöjen tuottajia. Esimerkkinä voidaan mainita www.Bravica.su -aggregaattisivusto, joka kokoaa tietyistä lähteistä uutisia alueittain. Suomea koskevat uutiset hankitaan esimerkiksi Fontankan ja Ylen -sivustoilta, mutta myös venäläisiltä Rambler-, television ykköskanava Pervyin, Venäjän hallituksen Rossijskaja gazeta yms. sivustoilla. Tämän suomalaista Ampparit.comia muistuttavan sivuston venäjänkielinen Suomea koskeva uutisointi esittää sekä Suomessa toimivan venäjänkielisen median että venäläisen valtamedian luomaa kuvaa Suomesta.

Sosiaalinen media muodostaa otollisen pohjan omatoimiselle mediatoiminnalle, muun muassa uutisten ja tiedon levittämiseksi ja niistä keskustelemiseksi. Russian.fi -sivun nettifoorumi (<http://www.russian.fi/forum/>) on tällä alalla johtava toimija. Suomessa asuvat venäjänkieliset käyttävät sekä Facebookia että muita suosittuja some-palveluja, kuten Vkontakte ja Odnoklassniki. Näissä palveluissa muodostuu omia, muun muassa uutisia jakavia ja niistä keskustelevia verkostoja.

Sähköinen media vetää puoleensa helppokäyttöisyydellään sekä saavutettavuudellaan: tarvitaan vain nettiliittymä, ja kaikki internetin sisällöt ovat periaatteessa käytettävissä. Toki tekniset mahdollisuudet myös rajoittavat näiden käyttöä: televisiolähetykset eivät aina ole laadukkaita internetin kautta katsottuna.

3.2.5 Painettu sana

Painettu media jakautuu paikalliseen, Suomessa tuotettuun alkuperäiseen mediaan sekä Venäjällä ja ulkomailla tuotettuun. Suomessa painetuista venäjänkielisistä sanomalehdistä tunnetuin on Spektr, jota julkaisee Spektr Kustannus Oy. Lehden levikki on 17 000 – 25 000 kappaletta. Viime vuosikymmenen lehdet löytyvät myös pdf-muodossa internetissä (www.spektr.net). Lehdessä julkaistut kirjoitukset kattavat laajasti maahanmuuttajan näkökulmasta keskeisiä teemoja, kuten osallistumista kansalaistoimintaan, työelämään, politiikkaan ja historian tunteista. Lehden päätoimittaja Elina Gusatinsky julkaisee kirjoituksia joka lehdessä sekä toimii kolumnistina muissa lehdissä ja esiintyy usein ”venäläisenä äänenä” Ylen tv-ohjelmissa.

Toinen vakiintunut venäjäksi ilmestyvä kuukausilehti on vuonna 1993 perustettu Venäjän kauppatie – Finljandskij trgovyi put. Kuukausittain paperisena ja netissä ilmestyvä lehti (kauppatie.com) on osoitettu ennen kaikkea ”venäläisille asiakkaille”, maahan matkustaville turisteille. Lehti toimii ilmaisjakelulehden periaatteella ja saa tulonsa mainostamisesta. Lehti onkin täynnä liike- ja julkisten toimijoiden palvelujen mainoksia. Lehden sisältö on asiapitoista ja kertoo etupäässä Suomen taloudesta, luonnosta, matkailumahdollisuuksista, mutta myös koulutuksesta, politiikasta ja yhteiskunnasta. Esillä ovat myös Suomen ja Venäjän välisen kaupan toimijat. Suomessa asuvat venäjänkieliset törmäävät tähän julkaisuun ennen kaikkea rajanylityspaikoilla, mutta sitä voi seurata myös internetissä.

Muut Suomessa painetut venäjänkieliset julkaisut häviävät tunnettavuudessaan Spektrille. Voi olettaa, että Mosaiikki (Mozaika, <http://mosaiikki.info/>) -niminen julkaisu kuitenkin tunnetaan parhaiten, koska sitä jaetaan ilmaisena ennen kaikkea maahanmuuttajille tarkoitetuissa (monikulttuurisuus)keskuksissa ja virastoissa. Mosaiikkia julkaisee Jyväskylässä toimiva Mosaiikki ry. Julkaisu ilmestyy paperisena kymmenen kertaa vuodessa, sen lisäksi painetaan Vaasan, Tampereen, Helsingin, Pohjois-Savon ja Etelä-Karjalan omia lehtiä neljä kertaa vuodessa. Lehti toimii ensisijaisesti maahanmuuttajille tarkoitettuna tiedotuskanavana.

Ostomedia Oy:n julkaisema Novye rubezhi (New Horizons, www.newhorizons.fi) -aikakauslehti ilmestyy painetussa muodossa ja verkossa. Se keskittyy pohjoisen ulottuvuuden alueeseen kuuluvien maiden talous-, yhteiskunnalliseen ja poliittiseen elämään. Painettu lehti orientoituu selvästi matkailija- ja liikemiesyleisöön. Verkkosivulla julkaistaan etupäässä Pohjoismaita koskevia neutraalissävyyisiä uutisia. Myös 12 Chairs Oy:n julkaisema Novosti Helsinki ilmestyy sekä paperi- että verkkoversiona. Sen kohdeyleisöä ovat ennen kaikkea Helsinkiin saapuvat venäläiset matkailijat.

Suurissa kaupoissa ja kioskeissa on myös myytävänä Venäjällä julkaistavaa lehdistöä. Suomessa myytävät venäläiset lehdet ovat etupäässä Venäjällä suosittuja, suurina painoksina ilmestyviä lehtiä. Ne ovat valtamedian linjaa noudattavia, mutta siihen juorujournalismia yhdistäviä julkaisuja. Esimerkkejä tästä ovat Argumenty i fakty ja Komsomolskaja Pravda -lehdet. Suomessa on myös myytävänä Ranskassa ja sittemmin Britanniassa julkaistava Russkaja mysl -lehti. Russkaja mysl esitellään ”Venäjän vanhimpana vapaana intellektuaalisena julkaisuna”, mutta sekin seuraa Venäjän hallituksen ja valtamedian luomaa maailmankuvaa. Venäjän oppositiolehdistöstä ei Suomen kauppohen myyntipisteissä ole havaintoja.

Suomessa toimiva Ruslania Books Oy tarjoaa laajan valikoiman Venäjällä ja ulkomailla julkaistavia venäjänkielisiä lehtiä ja aikakauslehtiä. Lisäksi kaikki suositut päivä-, viikko- ja aikakauslehdet julkaisevat sisältöjä internetissä. Voidaankin sanoa, että Suomessa Venäjällä julkaistavan median seuranta on täysin mahdollista ja suhteellisen vaivatonta.

Yhteenvedon voi sanoa, että venäjänkielisessä mediamaisemassa sähköinen media on saatavuutensa puolesta johtavassa roolissa printtimediaan nähden. Printtimedia on paikallista, ja se toteuttaa maahanmuuttajiin suuntautuvaa kotouttamispolitiikkaa sekä toimii venäläisille matkailijoille tarkoitettuna tiedotus- ja mainoskanavana.

Ylen tuottamat venäjänkieliset tv-uutiset ja internet-sivujen uutiset muodostavat toimivimman tietolähteen päivän tapahtumiin ja näin ollen liittävät venäjänkieliset yleisöt yleissuomalaiseen keskusteluun ja Suomen kansalliseen mediatilaan. Vaikuttaa siltä, että varsinaisia venäjänkielisiä mielipidevaikuttajia ja mediapersoonia on vähän. Venäjänkielisten maahanmuuttajien ääni kuuluu suomalaisessa kansallisessa mediassa vähän. Heidän käymänsä keskustelu pysyy piilossa julkisuudelta sosiaalisessa mediassa ja foorumeilla.

Venäjällä tuotetut mediasisällöt ovat Suomessa helposti ja monipuolisesti saatavilla. Merkillepantavaa on, että suuret suomalaiset teleyhtiöt eivät osallistu kilpailuun venäjänkielisestä katsojasta ja tarjoavat hyvin suppean valikoiman venäjänkielistä mediaa. Venäläisen televisi- on välittämistoimintaa harjoittavatkin Suomessa maahanmuuttajien toimesta perustetut tai kansainväliset, usein venäläiset, yhtiöt. Kokonaisturvallisuuden ja yhteiskunnallisen koheesion näkökulmasta tärkeäksi kysymykseksi nousee eri medioiden vaikuttavuus sekä niiden käyttäjien mahdollisuus käydä rationaalista keskustelua näkemyksistään.

4 SUOMEN VENÄJÄNKIELISTEN MEDIANKÄYTTÖ HAASTATTELUAINIESTON VALOSSA

Tiina Sotkasiira

4.1 Johdanto

Vaikka laajamittainen maahanmuutto Suomeen on melko uusi asia, on Suomessa tehty viime vuosikymmeninä verraten runsaasti tutkimusta maahanmuuton ja median kytköksistä. Kuitenkaan ajantasaista tutkimustietoa, joka analysoi Suomessa asuvia maahanmuuttajia nimenomaan median käyttäjinä, ei ole juurikaan saatavilla. Tyypillisemmin on tarkasteltu sitä, kuinka maahanmuuttoon liittyviä ilmiöitä tai eri maahanmuuttajaryhmiä käsitellään mediassa (esim. Horsti 2005, Maasilta, Rahkonen & Raittila 2008; Raittila 2004). Suomessa, kuten muuallakin Euroopassa, tutkimukset ovat pyrkineet esimerkiksi selvittämään, millaisia rodullistettuja ja etnisiä kuvastoja valtamedia uusintaa tai millaisia etnisyyttä koskevia puhetapoja mediatekstit tuottavat (Nikunen 2007, 61). Siirtolaisten ja heidän perheidensä median käyttöä koskevalle tutkimukselle nähdään kuitenkin olevan tarvetta sekä kansallisesti että Euroopan tasolla (Dhoest, Nikunen & Cola 2013).

Tämän tutkimuksen kannalta merkittävää on, että Suomen venäjänkieliset ovat tällä hetkellä osa laajempaa median kautta käytävää kamppailua EU-Euroopan ja Venäjän kansalaisten poliittisesta lojaliteetista. Viron venäläisten mediankäyttöä koskevassa raportissaan Jill Dougherty ja Riina Kaljurand (2015, 5) viittaavat asiantuntija-arvioihin, joiden mukaan Venäjän informaatiovaikuttaminen on lisääntynyt merkittävästi Ukrainan konfliktin puhjettua. Myös suomalaiset toimijat ja tutkijat ovat nähneet merkkejä siitä, että Suomessa asuviin venäläisiin pyritään vaikuttamaan diasporapolitiikan avulla (Davydova-Minguet 2014). Varsinkin konfliktioissa median merkitys kasvaa. Israelissa asuvia venäjänkielisiä tutkinut Adi Kuntsman (2010, 300; kts myös Yelenevskaya 2009) on havainnoinut, kuinka virtuaalinen ja todellinen väkivalta voivat sekoittua ja alkaa resonoida erilaisten tilojen, kehojen sekä ihmismielten välillä aiheuttaen ennalta-arvaamattomia vaikutuksia.

Tämä luku käsittelee venäjänkielisten käyttäjien ja yleisön näkökulmaa sekä sosiaaliseen että perinteiseen mediaan. Tarkastelussa huomio kohdennetaan kahteen asiaan: mediankäytön motiiveihin sekä siihen, käyttävätkö haastateltavat ensisijaisesti Suomessa, Venäjällä vai kansainvälisesti tuotettua mediaa. Näiden teemojen analyysi ohjaa pohtimaan, millaisia konflikteja venäjänkielisten mediankäyttöön liittyy sekä millaisia strategioita he käyttävät navigoidessaan eri mediaympäristöjen ja niiden sisältämien ristiriitaisuuksien välillä.

Luvun tarkastelu perustuu syksyllä 2015 ja tammikuussa 2016 Helsingissä, Joensuussa ja Tampereella tekemiimme teemahaastatteluihin, joiden avulla keräsimme tietoa Suomen venäjänkielisten mediankäytöstä sekä siinä tapahtuneista muutoksista. Haastattelut sisälsivät myös kysymyksiä Suomen ja Venäjän mediamaisemien eroista ja yhtäläisyyksistä. Haastatelimme kaikkiaan 25 henkilöä, joista 13 oli naista ja 12 miestä. Haastattelurunko löytyy liitteenä 1.

Tässä luvussa lähdän liikkeelle median kokijan ja käyttäjän näkökulmasta ja pohdin aiemman tutkimuskirjallisuuden avulla, kuinka aihepiiriä on mahdollista jäsentää kokonaiskuvan tuottamiseksi siitä. Tämän jälkeen luon katsauksen siihen, miten haastattelemamme Suomen

venäjänkieliset käyttävät mediaa ja asettuvat näin osaksi erilaisten medioiden muodostamaa mediamaisemaa. Tarkastelua jäsentää ajatus median erilaisista käyttötavoista eli siitä, että on olemassa viihteellistä, rutiininomaista mediankäyttöä sekä päämäärätietoista, lähinnä tiedollisiin motiiveihin pohjautuva mediankäyttöä (Rubin 1984). Median käytön tapojen ja motiivien lisäksi tarkastelen haastateltavien kommunikatiivista suuntautumista (communicative connectivity, ks. Hepp, Bozdag & Suna 2012) eri mediaympäristöjen välillä. Tavoitteena on rakentaa haastatteluihin perustuvaa kokonaiskuvaa Suomen venäjänkielisten mediankäytöstä ja median vaikutuksista heidän kulttuuriseen ja poliittiseen identifikaatioonsa.

4.2 Mediankäytön suuntautumisen tutkimusta

Valheita on paljon, välillä tuntuu, että jokainen sana on valetta. On olemassa eräs anekdootti. Venäläinen soittaa ukrainalaiselle ja kysyy: ”Millainen sää Kieivissä on?” Ukrainalainen vastaa: ”Mainio ilma, aurinko paistaa.” ”Ei, ei teillä aurinko paista, vaan sataa vettä ja myrskyä.” ”Mitä höpiset, katson juuri ulos ikkunasta ja aurinko täällä paistaa.” ”Minä taas katson uutisista, että teillä on myrskyä ja vesisadetta.” Tällainen tilanne on. Isäni kanssa. Hän asuu Venäjällä ja tätini asuu myös Moskovassa. Me emme puhu politiikkaa. N30

Tutkimukseen osallistuneen tamperelaisnaisen kertoma anekdootti kuvaa Suomen venäjänkielisten suhtautumista erityisesti Ukrainan tapahtumia koskevaan uutisointiin, mutta myös muuhun median välittämään tietoon. Heidän asenteitaan voi lyhyesti kuvata skeptisiksi (ks. myös Dougherty & Kaljurand 2015, 17). Kertojan mukaan hän ja hänen Venäjällä asuvat sukulaisensa elävät täysin erilaisten mediatodellisuuksien ympäröiminä, jopa siinä määrin, että yhteisten keskustelunaiheiden löytämisestä on tullut vaikeaa. Toisaalta haastattelukatkelma avaa näkymän todellisuuden rakentumiseen median ja sen välittämien käsitysten varassa. Anekdootti kuvaa yhteiskunnan medioitumista eli kehityskulkua, jonka myötä yhä suurempi osa saamastamme informaatiosta tulee tietoomme eri medioiden välityksellä. Medioituminen ei tapahdu erillään kasvokkaisesta vuorovaikutuksesta, vaan kuten haastateltavan kertomus tuo ilmi, henkilökohtainen ja mediavälitteinen kommunikaatio tapahtuvat rinnakkain ja toisiinsa kietoutuneina.

Tutkijoiden, kuten Andreas Heppin, Zigdem Bozdagin ja Laura Sunan (2012) mukaan, maahanmuutto ilmiönä on itse asiassa täysin median läpikäynti. Tämä tarkoittaa, että kansainväliset rajat ylittäviä muuttoliikkeitä ei nykypäivänä oikeastaan voi ymmärtää ilman median aiheesta tuottamia käsityksiä ja järjestyksiä. Hepp, Bozdag ja Suna (emt.) toteavat maahanmuuttajien Euroopassa ja Pohjois-Amerikassa elävän medioitunutta arkea. Heidän elämässään arkipäivän käytännöt ja mediat, mukaan lukien perinteiset joukkotiedotusvälineet, uudemmat sosiaalisen median palvelut sekä henkilökohtaisen kommunikaation muodot, pounoutuvat yhteen ja muodostavat osittain yksilöllisen, ja osittain jaetun, mediaympäristön erilaisine sosiaalisine mahdollisuuksineen ja rajoituksineen (ks. myös Meyrowitz, 1995, 51).

Aiemman tutkimuksen (Maasilta, Simola & af Heurlin 2008) mukaan Suomessa asuvien maahanmuuttajien median käyttö on keskimäärin hyvin monipuolista. He käyttävät paitsi perinteisiä joukkotiedotusvälineitä, myös Daniel Dayanin (1999) ”pieneksi mediaksi” kutsumia henkilökohtaisen viestinnän välineitä, kuten puhelinta, kirjeitä, sähköpostiviestejä ja skype-puheluita. Maasilta kumppaneineen (2008, 81) muistuttaakin maahanmuuttajien olevan yhtä aktiivinen ja heterogeeninen mediankäyttäjryhmä kuin mikä muu suomalainen ryhmä tahansa. Heidän mukaansa maahanmuuttajien joukosta löytyy niin aktiivisia suurkuluttajia kuin mediaa hyvin niukasti käyttäviä henkilöitä, joita yhdistää voimakkuudeltaan vaihteleva kiinnostus Suomen rajojen yli kurkottaviin välineisiin ja mediasisältöihin.

Maahanmuuttajaperheiden median käyttöä tutkineet Alexander Dhoest, Kaarina Nikunen ja Marta Cola (2013) painottavat maahanmuuttajien mediankäytön yksilöllisyyttä. He varoittavat tutkijoita olettamasta, että maahanmuuttajat itsestään selvästi kuuluvat johonkin kansalliseen yhteisöön tai että heillä on jaettu kulttuurinen identiteetti ja tapa lähestyä mediaa. Pikemminkin tutkijoiden tulisi olla varovaisia sen suhteen, etteivät he tarpeettomasti tuota käsitystä maahanmuuttajista kantaväestöstä erillisenä ja erityisenä ryhmänä. Toisaalta he korostavat, ettei tutkijoiden tule unohtaa maahanmuuttajaväestöä uusista mediankäyttöä koskevista tutkimusasetelmista.

Kyproksenturkkilaisten mediankäyttöä tarkastelleiden Kevin Robinsin ja Asu Aksoyn (2001) analyysi on esimerkki tutkimuksesta, joka tuo esiin etnisten vähemmistöryhmien mediankäytön sisäisiä eroja. Tutkimus myös kuvaa kyproksenturkkilaisten ristiriitaista suhdettaan satelliitti- ja vähemmistömediaan. Robinsin ja Aksoyn tutkimus osoittaa, miten etnisen identiteetin ohella, myös sukupuoli ja ikä vaikuttavat mediankäyttöön. Ne eivät kuitenkaan selitä kaikkia siinä ilmeneviä eroja, sillä eroja syntyy myös suhtautumisessa median eri lajityyppeihin sekä muiden pienempien alakulttuurien ympärille.

Yksilöiden välisten erojen korostaminen voi viedä ajatuksiin, ettei mediankäyttöä ole mahdollista lainkaan tyypitellä. Tavallaan näin onkin, koska jokainen päättää itse suhtautumisestaan medioihin ja niiden sisältöihin. Janne Seppänen ja Esa Väliverronen (2012, 16) painottavat kuitenkin ihmisten kokevan erilaiset mediaesitykset, kuten tv-uutiset, suunnilleen samalla tavoin. Seppäsen ja Väliverronen (emt.) mukaan mediaesitykset ovat jaettua todellisuutta, sillä niistä on löydettävissä säännönmukaisuuksia, järjestyksiä ja kaikille yhteisiä merkityksiä. Medialle onkin nähtävissä keskeinen yhteisöjä ja koko yhteiskuntaa koossa pitävä merkitys, joka perustuu sen mahdollisuudelle rakentaa, toistaa ja ylläpitää yhteistä symbolista todellisuutta. Media siis tarjoaa käyttäjilleen pääsyn jaettujen merkitysten äärelle tehden heistä paitsi yksilöitä, myös jaettujen kulttuuristen identiteettien kantajia ja muokkaajia (ks. myös Hepp, Bozdag & Suna 2012).

Mediatutkijat ovat luoneet erilaisia malleja siitä, kuinka luokitella ja tyypitellä mediankäyttöä. Usein luokittelut perustuvat arvioihin vastaajien mediankäytön määrästä ja motiiveista. Motiivien tarkastelua voi edesauttaa esimerkiksi kolmen päämotiivin malli, jonka mukaan mediavalintoja ohjaavat tunneperäiset, sosiaaliset ja tiedolliset motiivit (ks. tarkemmin Mustonen, 1997, 12). Esimerkiksi Petter Bae Brandtzæg, Jan Heim ja Amela Karahasanović (2011) ovat jaotelleet internetin käyttäjät viiteen luokkaan, joita ovat ei-käyttäjät, satunnaiskäyttäjät, välineelliset käyttäjät, viihdekäyttäjät sekä edistyneet käyttäjät. Hieman saman tyyppisessä sosiaalisten verkostojen käyttöä koskevassa tutkimuksessaan Brandtzæg ja Heim (2011) löysivät vastaajien joukosta viisi käyttäjätyyppiä. Nämä käyttäjätyypit ovat satunnaiskäyttäjät, hengailijat, sosiaaliset, keskustelijat ja aktiivit. Jälkimmäinen jaottelu ottaa huomioon sekä mediankäytön määrän että roolit, joita ihmiset sosiaalisessa mediassa toimiessaan ottavat. Mediankäyttäjiä on tyypitelty myös sen mukaan, mitä medioita he ensisijaisesti seuraavat.

Usein tällaiset mediankäytön tyypittelyt perustuvat laajoihin tilastoaineistoihin. Tässä tutkimuksessa tuotetun haastatteluaineiston avulla ei ole mahdollista tuottaa vastaavanlaista tyypologiaa. Tähän kerätty aineisto on nähdäkseni liian pieni. Sen sijaan haastatteluiden avulla pystytään tuottamaan laadullista kuvausta venäjänkielisten mediankäytöstä ja tutkimaan sitä, millaisia merkityksiä he itse antavat eri medioille ja niiden roolille osana arkeaan.

Siksi tämän raportin kannalta vähintäänkin yhtä kiinnostavaa on etnografiselle aineistonkeruulle sekä haastatteluille perustuva tutkimus, joka arvioi maahanmuuttajien mediankäyttöä sen kommunikatiivisen suuntautumisen mukaan (Hepp, Bozdag & Suna 2012). Kyse on tut-

kimuksesta, joka selvittää, missä määrin maahanmuuttajat suuntautuvat entisen tai nykyisen kotimaansa mediaympäristöihin ja missä määrin he hakeutuvat kohti transnationaalista mediamaisemaa. Kommunikatiivisen suuntautumisen käsite pitää sisällään paitsi median kulutuksen, myös sen vastaanoton sekä osallistumisen median tuottamiseen.

Erilaisia tiedonkeruun tapoja, kuten kyselyjä ja haastatteluaineistoja, yhdistämällä Hepp, Bozdag ja Suna (2012) ovat pyrkineet ymmärtämään maahanmuuttajien mediankäyttöä ja siihen liittyvää kommunikatiivista suuntautumista. He ovat liittäneet tähän myös vastaajien kulttuurisen identifikaation tarkastelun. Tutkimustensa perusteella Hepp, Bozdag ja Suna (emt.) väittävät, että maahanmuuttajat käyttävät erilaisin painotuksin niin entisen kuin nykyisen kotimaansa sekä laajemmin kansainvälistä mediaa. He nimeävät vastaanottajien joukosta kolme ryhmää (alkuperäorientoituneet, etno-orientoituneet sekä maailmaorientoituneet). Luokittelu pyrkii kuvaamaan, kuinka tutkimukseen osallistuneiden kommunikatiivinen suuntautuminen vaihtelee nykyisen asuinpaikan, diasporakuulumisen ja moninapaisen ylirajaisen kuulumisen välillä. Paikallinen orientaatio tarkoittaa mediasuhteen rakentumista ensisijaisesti suhteessa nykyiseen asuinpaikkaan sekä suoraan arkiseen elinympäristöön. Tämä tapahtuu sekä kasvokkain tapahtuvan vuorovaikutuksen että median kautta. Etnisesti suuntautunut kommunikatiivisuus viittaa voimakkaaseen diasporaidentiteettiin sekä sen mukaiseen mediankäyttöön. Maailmaorientoitunut kommunikatiivinen suuntautuminen taas tarkoittaa monensuuntaista mediankulutusta sekä mahdollisesti myös rajat ylittävien mediasisältöjen tuottamista. Kommunikatiivisuus voi siis olla suuntautunutta alkuperämaahan, diasporaan, uuteen kotimaahan tai muihin maantieteellisiin, kulttuuriin ja poliittisiin yksiköihin, kuten esimerkiksi Eurooppaan. Näin toteutettu mediankäytön tarkastelu avaa näkökulmia maahanmuuttajataustaisten haastateltavien arkeen ja identifikaatioon, joka on monimuotoista ja sisältää hybridejä piirteitä.

4.3 Haastatteluaineiston hankinta ja analyysi

Teemahaastatteluihin osallistuneet olivat eri puolilla Suomea asuvia venäjää äidinkielenään puhuvia henkilöitä. Haastateltavien hankinnassa lähdettiin liikkeelle tutkijoiden venäjänkielisestä tuttavapiiristä, johon kuuluvista henkilöistä edettiin lumipallomenetelmää apuna käyttäen tuttavapiirin ulkopuolisiin henkilöihin. Lisäksi otimme yhteyttä Suomessa toimiviin venäjänkielisten järjestöihin sekä kansainvälisiin kohtauspaikkoihin, joiden kautta haastateltaviksi valikoitui tutkijoille entuudestaan tuntemattomia henkilöitä. Haastattelut toteutettiin Helsingissä, Joensuussa ja Tampereella pääosin FM Daria Kettusen toimesta.

Haastatteluja tehtiin kaiken kaikkiaan 25. Haastateltavat valittiin osittain satunnaismenetelmällä. He valikoituivat mukaan, koska vastasivat myönteisesti haastattelupyyntöön ja olivat tavoitettavissa haastatteluajankohtina. Toisaalta valitsimme haastateltavia myös tiettyjen kriteerien perusteella. Pyrimme moninaiseen haastateltavien joukkoon, josta löytyy eri ammattikuntia edustavia ja eri koulutustaustan omaavia miehiä ja naisia eri sukupolvista. Lisäksi haimme tarkoituksella haastateltaviksi paitsi Venäjältä, myös muista entisistä Neuvostotasavalloista Suomeen muuttaneita henkilöitä.

Haastattelut tehtiin kahta lukuun ottamatta loka-marraskuussa 2015. Tammikuussa 2016 aineistoa täydennettiin kahdella nuoren henkilön haastattelulla, koska pidimme tärkeänä saada mukaan myös nuorempien puheenvuoroja. Haastattelut kestivät tunnista puoleentoista. Kahta suomeksi tehtyä haastattelua lukuun ottamatta, haastattelut toteutettiin venäjäksi. Yksi henkilö kieltäytyi haastattelun nauhoittamisesta ja hänen haastattelunsa analyysi perustuu haastateltavan ja haastattelijan tekemien muistiinpanojen varaan. Muut haastattelut nauhoi-

tettiin ja litteroitiin sanatarkasti hankkeen tutkijan sekä venäjää äidinkielenään puhuvien harjoittelijoiden toimesta.

Haastateltavista kolme oli 18–25-vuotiaita, 11 oli iältään 26–45-vuotiasta ja yhdeksän 46–65-vuotiasta. Yli 65-vuotiaita haastateltavia oli 2. Naisia haastateltavista oli 13 ja miehiä 12. Haastateltavat olivat asuneet Suomessa jo melko pitkään. Vain kaksi heistä oli asunut Suomessa alle viisi vuotta. Seitsemän haastateltavaa oli asunut Suomessa 5–10 ja 16 haastateltavaa yli kymmenen vuotta.

Haastattelujen aikana haastateltavilta tiedusteltiin, millaiseksi he arvioivat omaa suomen kielen taitoaan ja myös haastattelijä teki havaintoja osallistujien suomen kielen taidosta. Erinomaisena kielitaitoaan piti kahdeksan haastateltavaa, kymmenen mielestä suomi sujui heiltä hyvin. Seitsemän henkilöä arveli puhuvansa suomea heikosti tai välttävästi.

Haastateltavien koulutus- ja ammatillinen tausta oli hyvin moninainen. Heidän joukostaan löytyi muun muassa seuraavissa ammateissa toimivia: aineenopettaja, diplomi-insinööri, ekonomisti, juristi, koulunkäyntiavustaja, kääntäjä, maalari, mekaanikko, merkonomi, palkanlaskija, pukuompelija, restonomi, siivoja, toimitusjohtaja ja tutkija. Lisäksi jotkut haastateltavista olivat haastatteluhetkellä opiskelijoita tai työttömiä. Muutamat olivat palkkatuella työllistettyjä joko varsinaisella ammattialallaan tai muissa tehtävissä.

Haastattelut olivat tunnelmaltaan pääosin myönteisiä, vaikka samalla kävi ilmi, että haastateltavat pitivät haastattelujen aihepiiriä sensitiivisenä. Tämä näkyi siinä, että joidenkin asenne tutkimusta ja haastattelijaa kohtaan oli kyseenalaistava, jopa aggressiivinen. Osa haastateltavista reagoi voimakkaasti tutkijan kysymyksiin eri medioiden välittämistä ja tuottamista maailmankuvista. Mediasta puhuminen rinnastettiin politiikkaan, josta keskustelemisen koettiin tuovat pintaan ristiriitoja ja johtavan turhiin jännitteisiin ihmisten välillä. Pyrimme vastamaan haastateltavien huoliin kertomalla avoimesti tutkimustehtävistämme sekä siitä, kuinka aineistoa tullaan tutkijoiden taholta käyttämään. Haastateltavat pitivät anonymiteettiään tärkeänä, minkä vuoksi aineistoa esiteltäessä ei mainita haastateltavien kotipaikkakuntia. Aineistositaatteja on myös tiivistetty ja muokattu esimerkiksi paikkakunta-kohtaisten tietojen osalta tunnistamisen vaikeuttamiseksi. Kaikki luvussa esiintyvät haastateltavien nimet ovat tutkijan antamia pseudonyymejä.

Haastatteluaineiston analyysistä vastasi YTT Tiina Sotkasiira. Raporttia varten Suomen venäjänkielisten henkilökohtaisia mediamaisemia tarkasteltiin listaamalla aluksi haastateltavien mainitsemat mediavälineet sekä jaotteleamalla haastateltavien yleisimmin käyttämät televisio- ja radiokanavat ja -ohjelmat, nettisivut, digitaaliset pelit, internetpalvelut ja lehdet niiden ilmestymiskielen sekä sen mukaan, missä maassa kyseinen mediasisältö oli tuotettu. Näin edeten analyysissä rakennettiin ymmärrystä siitä, suuntautuuko Suomen venäjänkielisten mediankäyttö ensisijaisesti johonkin kansalliseen (Suomi, Venäjä, joku muu) mediatilaan vai onko se luonteeltaan pikemminkin transnationaalia eli moninapaista ja valtioiden rajat ylittävää.

Tämän jälkeen aineistosta identifioitiin haastattelukatkelmat, joissa haastateltavat kuvaavat mediankäytössään tapahtuneita muutoksia. Tarkastelun tuloksena havaittiin, että osa mediankäytön muutoksista liittyi elämäntilanteessa tapahtuneisiin muutoksiin ja osa yleiseen median murrokseen. Lisäksi haastatteluissa kuvattiin mediankäytön muutosta, joka oli tapahtunut Ukrainan konfliktin eskaloituttua väkivaltaiseksi. Koska elämäntilanteen ja maahanmuuton myötä tapahtuvista mediankäytön muutoksista sekä mediankäytössä tapahtuneista yleisistä muutoksista on saatavilla muuta tutkimustietoa, päätettiin tässä tutkimuksessa, tutkimustehtävän mukaisesti, keskittyä Ukrainan konfliktin aikaansaamiin mediankäytön muu-

toksiin. Aineistosta etsittiin myös tietoa strategioista, joihin venäjänkieliset turvautuvat hallitukseen kansallisten mediatilojen välittämien totuuksien ja maailmankuvien välillä vallitsevia ristiriitaisuuksia ja konflikteja.

Näin edeten haastatteluaineistosta etsittiin vastauksia seuraaviin kysymyksiin:

Millainen on Suomen venäjänkielisten henkilökohtainen mediamaisema? Mitä välineitä venäjänkieliset käyttävät ja mitä sisältöjä he kuluttavat?

Miten haastateltavat luokittelevat mediaympäristöään, millaisia luokitteluja ja identiteettejä media haastateltavien mukaan tuottaa Suomen venäjänkielisille?

Millaisten keinojen avulla haastateltavat pyrkivät hallinnoimaan mediamaisemassa ja heidän sosiaalisissa suhteissaan esiintyviä mediankäyttöön liittyviä konflikteja?

Vaikka raportissa esitetään yksityiskohtaisiakin huomioita haastateltavien medianäytöstä, on syytä huomata, että tutkimuksen toteuttamistavasta johtuen, tässä yhteydessä ei ole mahdollista antaa tilastollisesti yleistettävissä olevaa tietoa Suomen venäjänkielisten mediankäytöstä, kuten siitä, mitkä mediat ovat kaikkein suosituimpia. Pikemminkin kyse on yrityksestä luoda kokonaiskuvaa Suomen venäjänkielisten mediankäytöstä ja sen kommunikatiivisesta suuntautumisesta tyypittelemällä heidän erilaisia mediankäyttötapojaan.

4.4 Miksi ja miten Suomen venäjänkieliset käyttävät mediaa?

Yleisistä mediakentän muutoksista haastatteluissa nousivat esiin digitalisaatio, käytön siirtyminen nettiin sekä ihmisten ulottuvilla oleva kanava- ja mediapaljous. Haastateltavat korostivat, miten monia tv-kanavia ja uutislähteitä heidän saatavillaan on ja totta onkin, että internetin ja satelliittikanavien kautta Suomessa asuvilla venäjänkielisillä on mahdollisuus katsoa satoja, jopa tuhansia televisiokanavia eri puolilta maailmaa, radio-ohjelmista ja nettijulkaisuita puhumattakaan.

Vielä vuonna 2003 en lainkaan lukenut uutisia internetistä, mutta vähitellen se tuli kuvioihin ja nykyään käytän sitä enemmän ja enemmän. Nykyään en lue lainkaan sanomalehtiä enkä painettuja aikakauslehtiä. M51

Rehellisesti sanoen en viime aikoina ole lukenut juurikaan painettuja lehtiä, vaan pääasiassa käytän internetiä. M27

[Meillä on] Aura tv. Siihen sisältyy todella paljon vaihtoehtoja, voit valita, mitä tarvitset. Netin kautta voi katsoa haluamiaan ohjelmia. (...) Rehellisesti sanottuna katselen vain valitsemiani ohjelmia, mutta lisäksi sieltä löytyy georgialaista ohjelmaa, ukrainalaista, sitä nyt ainakin. Voin sanoa, että kanavia on ainakin 5000. Kun virittää kanavia, niin tulee vastaan kaikenlaisia ohjelmia eri puolilta maailmaa, ja niiden kieli ei ole ainakaan venäjää. M44

Mediatarjonnan runsauden ja sen mahdollistaman valinnanvapauden haastateltavat kokevat pääosin positiivisena ilmiönä, vaikka tähän liitetään myös negatiivisia lieveilmiöitä. Ajatellaan, että sekä televisio että internet sisältävät paljon roskaa ja haastateltavat kertovat seuraavansa pääasiallisesti vain heitä itseään kiinnostavia tiedotusvälineitä ja ohjelmia. Toisin sanoen, vaikka media on mahdollisuutena olemassa lähes aina ja kaikkialla, haastateltavat ilmoittavat keskittyvänsä omalta kannaltaan tärkeimpiin ohjelmiin ja palveluihin. Niitä varten joko istutaan

keskittyneesti alas tai niitä silmällään aina tilaisuuden tullen, luennoilla, liikennevälineissä tai työpaikan tauoilla.

Myös muutto Suomeen on vaikuttanut tapaan, jolla haastateltavat käyttävät mediaa sekä siihen, kuinka he arvioivat median merkitystä oman arkensa kannalta. Muutokset ovat yksilöllisiä, mutta toisaalta haastateltavien kertomuksissa on havaittavissa myös samankaltaisuuksia. Joidenkin haastateltavien kohdalla maahanmuutto on tarkoittanut mediankäytön lisääntymistä ja monipuolistumista, mutta tyypillisemmin haastateltavat kuvaavat muuton jälkeistä aikaa mediatyhjiöksi. Kestää joitakin kuukausia, jopa vuosia ennen kuin uuteen elämäntilanteeseen soveltuvat tavat käyttää mediaa muotoutuvat.

Muutimme seitsemän vuotta sitten mieheni kanssa, koska hänellä oli täällä yritys. (...) Muutimme suurkaupungista, josta pidin paljon. Ensimmäinen vuosi oli sopeutumista. Minulla ei ollut yhtään kaveria, ei mitään, ei TV:tä. Ei minkäänlaista viestintää, tunsin eläväni tyhjiössä. En ollut ikinä ymmärtänyt, että sellaista tyhjiötä voisi olla olemassa. En ymmärtänyt, mitä puhuttiin, en tuntenut ketään. Miehellä taas ei muuttunut mikään. Hänellä oli työnsä, jossa puhuttiin englantia. Minä istuin puoli vuotta kotona ja odotin virallisia papereita. Sitten aloin osallistua kursseille. N45

Tyypillisesti haastateltavat kertovat mediankäyttönsä olleen runsasta ennen Suomeen muuttoa. Entisessä kotimaassa luettiin lehtiä, kuunneltiin radiota ja katsottiin televisiota. Nyt uutiset ja viihde haetaan pääosin verkosta. Paperilta luetaan lähinnä Venäjän matkoilta ostettuja erikoisalojen lehtiä sekä ilmaisjakeluja ja mainoksia. Haastateltavat kertovat myös, että muuton jälkeen aiemmin varsin kansallisesti suuntautunut mediankäyttö saa Suomessa ylijäräisiä piirteitä. Aluksi internetin ja satelliitin kautta on etsitty kotimaan lähetyksiä. Vähitellen, kielitaidon kehittyessä, löydetään myös suomenkieliset tv-lähetykset ja ilmaisjakelut, joista haastateltavat opettelevat suomea sekä hakevat tietoa paikallisista tapahtumista.

Doughertyn ja Kaljurandin (2015) vironvenäläisiä koskevan tutkimuksen keskeinen väite on, että venäjänkieliset seuraavat venäläistä mediaa pikemminkin sen viihdearvon kuin varsinaisen uutisisällön vuoksi. Myös Suomessa haastattelemamme venäjänkieliset henkilöt on mahdollista jakaa kahteen ryhmään, joista ensimmäistä kuvaa taipumus käyttää mediaa melko valikoimattomasti, ja ensisijaisesti viihtymisen, ajankulun sekä tavan vuoksi. Toiseen ryhmään kuuluvat taas käyttävät mediaa päämäärätietoisemmin ja pääasiallisesti tiedollisiin motiiveihin pohjautuen. Näitä ryhmiä voidaan Alan M. Rubinia (1984) mukaillen kutsua rituaalisesti ja välineellisesti orientoituneiksi mediankäyttäjiksi. Lisäksi varsinkin internet ja erilaiset sosiaalisen median palvelut tarjoavat mahdollisuuden paitsi tiedollisten ja tunneperäisten syiden vuoksi, myös sosiaalisista syistä tapahtuvalle mediankäytölle.

Median ritualistinen viihdekäyttö on Suomen venäjänkielisten keskuudessa monimuotoista ja se suuntautuu pitkälti venäläiseen televisiotarjontaan sekä internetiin, josta kulutetaan niin venäjän-, suomen-, kuin englanninkielistä viihteellistä sisältöä. Venäjänkielisiä tv-ohjelmia seurataan joko television tai tietokoneen kautta. Erilaisia venäjänkielisiä kanavia on Suomesakin saatavilla runsaasti. Eniten mainintoja haastateltavilta saavat Rossija1, Rossija2, STS, NTV, TNT, ORT sekä Nostalgija-kanava. Myös vaihtoehto- tai oppositiomediaksi haastateltavien luonnehtima Dozht-kanava mainittiin haastattelujen aikana.

Venäjän televisiosta haastateltavat seurasivat muun muassa viihdeohjelmia, rikossarjoja ja tietokilpailuja. Suosittuja ovat esimerkiksi Golos (Voice of Russia), Odin v odin (Yksi yhteen), Ugadaj melodiju (Arvaa sävelmä), railakkaat keskusteluohjelmat, kuten Pust govorjat! (Puhukoot!) sekä taiteelliset ja urheilulliset estradinäytökset. Uutisia seurataan, jotta pysytään kiinni maailman tapahtumissa, mutta monille haastateltaville venäjänkieliset tv-uutiset toimivat

myös eräänlaisena äänitapettina. Ne taustoittavat kotona oloa tai vaikkapa ruuanlaittoa. Valtaosa varsinkin nuoremmista haastateltavista seuraa uutisia netin kautta. Paljon nettiä käyttävät ”roikkuvat verkossa” ja ”klikkailevat auki” itseään kiinnostavia uutisia, joita heille joko sosiaalisen median ystäväpiirin tai uutispalvelujen taholta tarjotaan. Sosiaalinen kuratointi (Seppänen ja Väliverronen 2012, 39), joka tarkoittaa päätymistä uutisten äärelle muiden johdattamina esimerkiksi Facebookissa tai What's up –viesteinä jaettujen linkkien kautta, on merkittävä ilmiö myös venäjänkielisten joukossa.

Jotkut ovat sellaisia ajantappamiskohteita. Niitä selailee, kun ei ole mitään tekemistä, katsoo, tuliko täällä mitään uutta, onko mitään jännää tapahtunut. Ja sitten käy ne läpi. Yleensä tavaltaan on sellainen rituaali, kun istahtaa koneelle ekaa kertaa päivästä, oli se päivällä, aamulla, illalla, just ekaa kertaa, niin avaa sen ohjelman, mitä nyt ikinä tekeekään. Minulla on kaksi näyttöä, ja toiselle näytölle avaan uutiset. Sitten, kun on joku hetki, niin katson ne kaikki läpi, kun se päivän rytmi yleensä vaihtelee itsellä ihan miten sattuu. M20

YouTubesta on tullut keskeinen varsinkin nuorten venäjänkielisten sekä viihteen että asiantiedon väline. Haastateltavat käyttävät myös venäjänkielisiä sähköpostipalveluita sekä sosiaalisen median välineitä, kuten VKontekta tai Odnoklassniki-palvelua. VKontakten kautta tarjoutuu mahdollisuus ladata laittomasti elokuvia ja musiikkia, mutta myös laillinen Spotify ja kuvapalvelu Instagram ovat suosittuja palveluja. VKontakten käyttäjillä on yleensä myös Facebook-tili, jonka kautta pidetään yhteyttä suomenkielisiin ja kansainvälisiin ystäviin. Skypen avulla soitetaan entisessä kotimaassa asuville sukulaisille ja ystäville.

Suomalaisen television viihdetarjontaan haastateltavat suhtautuvat yleisesti ottaen joko ihmetellen tai jopa torjuvasti. Kohteliaasti ilmaistuna suomalaisen televisiohumorin katsotaan kuvastavan ”suomalaista mentaliteettia”. Rohkeammin sanottuna tämä tarkoittaa, että suomalaista televisioviihdettä pidetään epäviihdyttävänä, värittömänä ja jopa synkkänä katsottavana.

Suomalaisissa tv-elokuvissa on kolme teemaa: skitsofrenia, seksi ja alkoholismi. N50

Tästä poikkeuksen muodostavat viiheelliset tv-sarjat, kuten esimerkiksi Salatut elämät, Ensi-treffit alttarilla ja Tanssii tähtien kanssa, joita venäjänkielisetkin katsojat kiinnostuksensa mukaan seuraavat. Haastattelujen aikaan televisiossa näytettiin Täydelliset venäläisnaiset – ohjelmaa. Monet haastateltavat olivat silmänneet tätä tv-sarjaa, mutta pitivät sen antamaa kuvaa venäläisyydestä stereotyyppisenä ja siksi epäkiinnostavana.

Radiota haastateltavat kuuntelevat selvästi vähemmän. Radio on auki erityisissä tilanteissa, kuten työmatkalla, jota voi säestää venäjänkielisistä kanavista joko Sputnik tai suomenkielisistä esimerkiksi Radio Nova tai Yleisradion puheohjelmat. Suomalaisista lehdistä viihtymismielessä kiinnostavat lähinnä iltapäivälehdet, joiden otsikoita ja juttuja haastateltavat silmäilevät ensisijaisesti netin kautta.

Aamulla Radio Nova, en voi mitään kuin muuta kuin vain Radio Novaa. Minna Kuukka ja pojat. Se on positiivinen. He ovat aina positiivisella mielellä, että mukava aloittaa työpäivä. Se on minulle just sopiva. Paikallisesti kuuluu melkein aina joku eläkeläisääni, joku ärsyttävä, väsyttävä ja tuntuu siltä, että ihminen joka puhuu, ei jaksa enää puhua. Että miten tämmöisellä radiolla pääsen positiivisesti työpaikalle, jos minulla on 100 kilometriä matkaa? Mutta Radio Novan ääni on todella reipas, iloinen, ja mukava ajella. N55

Mediaa välineellisemmin ja nimenomaan tiedonhakuun käyttävät venäjänkieliset seuraavat yleensä monipuolisesti sekä Suomen että Venäjän ja usein myös kansainvälisiä medioita.

Heille on tärkeää saada kattavasti tietoa maailman tapahtumista ja tämä onnistuu heidän mielestään seuraamalla uutisia monista eri lähteistä ja eri kanavien kautta. Se, millä kielellä uutisia pääasiallisesti seurataan, riippuu kielitaidosta sekä perhe- ja elämäntilanteesta. Oman kielitaidon lisäksi muiden perheenjäsenten kielitaidolla on merkitystä uutiskanavan valintaan. Jos joku perheessä ei osaa suomea, niin television kieleksi valikoituu useammin venäjä. Internetiä käytetään enemmän omien ja kaveripiirin mieltymysten mukaan. Uutisten tarjoamia näkökulmia halutaan vertailla, minkä vuoksi luetaan uutisia paitsi suomeksi ja venäjäksi, myös esimerkiksi BBC:n nettisivuilta. Mediaa välineellisesti käyttävien joukossa on myös niitä, jotka seuraavat kansainvälistä mediaa harrastuksen tai teknologiakiinnostuksen vuoksi. Heillä on omia kansainvälisiä yhteisöjä, joita yhdistää yhteinen kiinnostus johonkin elämäntilanteeseen, kuten musiikkiin, kirjallisuuteen tai talouteen.

Mediaa välineellisesti ja uutisten seuraamiseen käyttävien ryhmään kuuluvat haastateltavat lukevat valtaosan uutisista verkon kautta. Jotkut käyttävät venäläisiä tai venäjänkielisiä uutisagregaatteja. Venäjänkielisistä uutissivustoista mainittiin muun muassa lenta.ru ja pietarilainen fontanka.ru.

Suomalaisista tv:n asiaohjelmista venäjänkielisiä kiinnostaa lähinnä A-studio ja eri kanavien tuottamat uutiset, jotka ovat kuitenkin toimittajien puhenopeuden ja käytetyn kielen monimutkaisuuden vuoksi monien haastateltujen venäjänkielisten saavuttamattomissa. Yle Novostia pidetään tärkeänä tiedonsaantiväylänä varsinkin niille, joiden suomen kielen taito ei ole riittävä suomenkielisten uutisten seuraamiselle. Toisaalta Yle Novostin uutistarjontaa pidetään liian suppeana vastaamaan venäjänkielisen väestön tarpeisiin. Suomalaisia tv-uutisia moititaan siitä, etteivät ne taustoita uutisia tarpeeksi. Yle Novostin kohdalla kritisoitiin myös uutisankkureiden aksenttia eli sitä, että he eivät puhu venäjää äidinkielenään. Suomalaisuuteen epäillen suhtautuvien mielestä tämä vähentää uutisten uskottavuutta:

Haastateltava: Yle Novostissa ihmetytti, kun siinä ei ole venäjänkielistä sitä diktor, juontajaa. Minkä takia? Se puhu semmosella kauheella aksentilla, niin muistan, mummoni, sain kuulla kokonaisen luennon siitä, miten kauheata sitä on katsoa, koska ei se oo venäjän kieltä.

Tutkija: Siis häiritsikö häntä nimenomaan korostus?

Haastateltava: Korostus, ja se että hän jotenkin tietyllä tavalla ei pystynyt luottamaan siihen henkilöön, koska ahaa, hän puhuu suomeksi, nyt hän ujuttaa jotain suomalaista propagandaa.

M20

Ylen nettisivujen venäjänkielistä tarjontaa haastateltavat pitivät hyvänä, mutta samoin kuin muiden verkon kautta kulkevien uutisten kohdalla, Suomessa tuotettuihin uutisiin törmätään yleensä sosiaalisen kuratoinnin kautta. Tosin haastateltavien joukossa oli myös muutamia uutisten suurkuluttajia, joiden päivärutiiniin kuului vierailu Ylen venäjänkielisellä sivustolla.

Suomalaisista sanomalehdistä haastateltavat lukevat aktiivisesti lähinnä ilmaisjakeluita, joista seurataan paikallisuutisia, tarjouksia sekä ilmoituksia työpaikoista, kurseista ja tapahtumista. Suomalaisten lehtien tilaamattomuutta haastateltavat selittävät sillä, että tilausmaksut tuntuvat kalliilta suhteessa niistä saatavaan hyötyyn (vrt. Maasilta, Simola & af Heurlin 2008, 84–85). Muutamat haastateltavat kertoivat tilaavansa alueellisen sanomalehden tai lukevansa säännöllisesti Helsingin Sanomien tai iltapäivälehtien verkkoversioita. Venäjänkielisistä sanomalehdistä useimmin mainittiin *Spektr*, joka ilmestyy sekä paperisena että kopiona verkossa. Harva heistä kuitenkaan tilaa sitä tai lukee lehteä säännöllisesti. Verkossa ilmestyy myös muita Suomesta kertovia venäjänkielisiä lehtiä ja blogeja, mutta näiden ei nähty kilpailevan varsinaisen virallisen uutismedian kanssa. Venäjänkielisiä lehtiä luetaan kiinnostuksen mu-

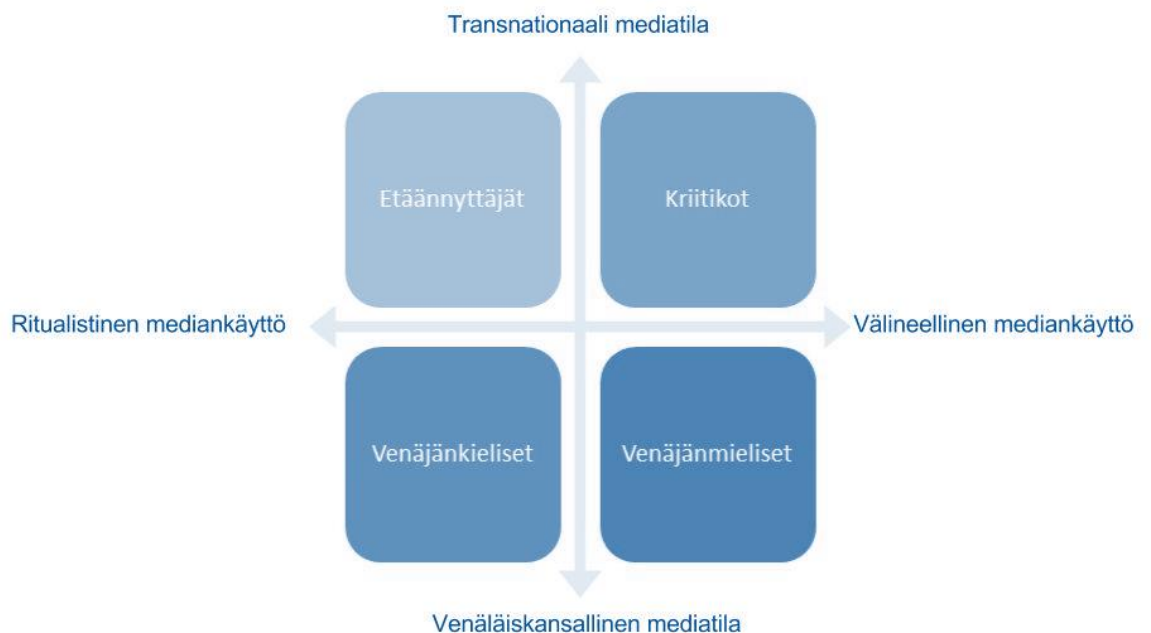
kaan verkossa. Paperisia aikakausi- ja harrastelehtiä tuodaan Suomeen entiseen kotimaahan suuntautuvien matkojen yhteydessä.

4.5 Mediankäytön tyypittely

Aineistomme siis vahvistaa sitä aiemmankin tutkimuksen tuottamaa kuvaa, että maahanmuuttajataustaisen väestön mediankäyttö heijastelee kehityskulkuja, jotka liittyvät osin heidän henkilökohtaiseen elämäntilanteeseensa, osin maahanmuuttoon ja yleisempään median murrokseen, mutta vahvasti myös kansainväliseen poliittiseen tilanteeseen. Suomen venäjänkielisten mediankäyttö on fragmentoitunutta. Heidän huomionsa jakaantuu monien medialähteiden kesken ja mediavalinnat perustuvat yllä mainittujen seikkojen lisäksi henkilökohtaiseen maakuun ja elämäntyyliin. Toisaalta haastateltavilla on selvästi myös mediarutiineja, joista he haluavat pitää kiinni (vrt. Tammi 2016).

Kun aineistoa tarkastellaan yksilötason kommunikatiivisen suuntautumisen ja mediankäytön motiivien näkökulmasta, siitä on mahdollista erottaa neljä erilaista mediankäyttäjätyyppiä

Mediankäyttäjätyytit

Erilaiset mediaorientaatiot ovat läsnä aineistossa joko niin, että haastateltavat puhuvat asiasta omakohtaisesti tai niin, että he kuvaavat läheistensä tai tuntemiensa venäjänkielisten tapaa käyttää ja suhtautua mediaan. Kysymys on venäjänkielisten mediankäytön, ei yksittäisten haastateltavien tyypittelystä, mikä tarkoittaa, että yksi ihminen voi kuulua myös useampaan ryhmään. Tutkijana en siis ole ryhtynyt "voimakeinoin" kategorisoimaan haastateltavia tiettyyn mediankäyttäjärühmään kuuluvaksi, vaan hyväksynyt sen, että yksilön ajatukset voivat olla keskenäänkin ristiriitaisia, heidän toimintansa moninaista ja että mediakäytännöt voi-

vat ajan myötä muuttua. Kuitenkin mediankäyttäjätyyppien konkretisoimiseksi aineistosta on poimittu yksittäisten henkilöiden näkemyksiä sekä kuvausta heidän elämäntilanteestaan. Tyypit ovat kuitenkin tutkijan aineiston pohjalta rakentamia, mikä tarkoittaa, että yksittäisen sattumanvaraisesti nimetyn henkilön tarinaan on voitu yhdistää aineksia useamman ihmisen haastatteluista.

Venäjänkielisiksi nimeämäni joukko koostuu niistä ensisijaisesti Venäjällä tuotetun ja/tai venäjänkielisen median käyttäjistä, joiden suhtautuminen mediaan on ritualistista. Tähän ryhmään kuuluvat haastateltavat kertovat käyttävänsä mediaa ennen kaikkea virkistymiseen, viihtymiseen ja rentoutumiseen. Heidän mediankäyttöään ohjaa yleensä halu paeta arjen harmautta. Vaihtoehtoisesti venäjänkielistä mediaa seurataan siitä syystä, että se on tapana. Kuten eräs haastateltava kuvailee suhdettaan televisioon:

Yleensä venäläisillä, meidät mukaan lukien, on televisio ja luojan kiitos sen lamppu ei mene helposti rikki. Nimittäin se on lähes aina päällä. Kellon ympäri. Siksi on vaikea sanoa, kauanko siihen [television katsomiseen] kuluu aikaa. Ei sitä voi sanoa, koska se on lähes koko illan päällä, mutta varsinaisesti katsomme sitä vain kiinnostuksen mukaan. Itse voin katsoa jotain ja äidillä on omat ohjelmansa. M53

Anu Mustonen (2001, 77) on kirjoittanut, kuinka ihmisten on helppo paeta ankeaa arkeaan, ikäviä uutisia tai pettymyksiä tuottaneita ihmissuhteita kuvitteellisiin mediahahmoihin. Tämän tutkimuksen haastateltavat ottavat esiin sen, että viihteellisen sisällön pariin hakeudutaan, koska halutaan vältellä uutisten ja poliittisen tilanteen aiheuttamaa ahdistusta. Erään nuoren haastateltavan sanoin:

Viime aikoina uutiset, puhuttiinpa mistä aiheesta vain, ovat olleet surullisia, ankeita, toivottomia, koko ajan vain ongelmia ja ongelmia. Ihmisillä on omat ongelmansa. Eivät he halua enää kuulla muiden ongelmista. Viime aikoina uutisissa on puhuttu vain politiikkaa, kaikki kiertää ympyrää, ei sitä jaksa kuunnella. Sota ja se kaikki muu vain jatkuu, ei mitään uutta, toistetaan kerta toisensa jälkeen, että jossakin soditaan. M18

Venäjänkielisten kohdalla median viihdekäyttöön suuntautumiseen liittyy taipumus kuluttaa pääasiassa Venäjällä tuotettuja ja venäjänkielisiä mediasisältöjä. Tähän ryhmään kuuluville venäläisyys ei ole tärkeä poliittisen identiteetin ja kuulumisen kannalta. Itse asiassa heidän joukossaan voi olla myös ihmisiä, jotka eivät ole ikinä asuneet Venäjällä tai olleet Venäjän kansalaisia. He voivat olla esimerkiksi inkeriläisiä, jotka haastattelussa korostavat suomalaisia juuriaan, tai vaikkapa ukrainalaisia, joiden on tällä hetkellä erittäin vaikea samastua venäläiseen uutisointiin. Kuitenkin kieli, jota he osaavat parhaiten, on venäjä ja side venäjänkieliseen mediaan on tästä syystä vahva. *Venäjänkieliseksi* nimetyn mediankäyttötavan omaksuneet haastateltavamme ovat usein iäkkäämpiä tai henkilöitä, esimerkiksi vastikään Suomeen tulleita, joilla ei ole ollut mahdollisuutta tai suurta kiinnostusta suomen kielen opiskeluun. Nämä henkilöt eivät siis juurikaan seuraa lainkaan Suomen mediaa tai sitä seurattaessaan ymmärrä, mitä puhutaan.

Asia on niin, että en seuraa enkä siksi tunne suomalaisia [uutisia] enkä pysty arvioimaan niitä. Ovathan ne lyhyet, sen enempiä en rehellisesti sanottuna pysty sanomaan. (nauraa) Katsoimme kyllä pääministerin puheen, joka näytettiin televisiossa jokin aika sitten. Seurasimme sitä koko perheen voimin, se oli kiinnostavaa. Enhän minä tietenkään siitä mitään ymmärtänyt, vaimo ymmärsi jotakuinkin puolet ja lapset eivät ymmärtäneet käytettyä terminologiaa, ei sellaista opeteta koulussa. Siinä käytettiin erityisiä käsitteitä, joita kaikkia eivät ymmärtäneet. Mutta olihan se mukavaa, että oli tuollainen pidempi lähetys, jossa tärkeä henkilö puhui meille jotain. M52

Toisaalta ryhmään kuuluu myös ihmisiä, jotka kertovat identifioituvansa vahvasti venäläisyyteen ja venäläiseen kulttuuriin. Kyse voi olla vanhaan kotimaahan suuntautuvasta kaipuusta ja nostalgiasta. Tällainen kulttuurinen yhteys voi heijastua mediankäyttöön esimerkiksi neuvostoelokuvien suurkuluttamisena tai neuvostosäveliä soittavan radiokanavan kuuntelemisena.

Eläkeiässä oleva Vera on esimerkki *venäjänkielisestä* mediankäyttäjistä. Hän asunut Suomessa jo vuosikymmeniä ja elää pitkälti venäjänkielisessä mediaympäristössä. Vera mainitsee lukevansa silloin tällöin suomalaisia iltapäivälehtiä, mutta pääasiallisesti hän seuraa mediaa katselemalla miehensä kanssa Venäjän televisiota: mies istuu sohvalla ja Vera ”kulkee olohuoneen ja keittiön väliä”. Nostalgiija-kanava tahdittaa kotitöiden tekoa.

Vera on seurannut lastensa, heidän perheidensä ja lastenlastensa ”suomalaistumista”, mikä näkyy myös heidän mediankäytössään. Se poikkeaa vanhempien sukupolvien tavoista. Haastattelukatkelmasta käy ilmi perheyhteisön sisältä löytyvät erilaiset suhtautumistavat mediaan ja sitä kautta rakentuvaan todellisuuteen:

Puhumme paljon, varsinkin politiikasta ja kauheista tapahtumista. Niistä puhutaan varmasti jokaisessa kodissa. Mitä tapahtui Ranskassa, venäläisen lentokoneen tapaus, kauheaa (...) Asumme ihan lähellä näitä ihmisiä, sitä maata, josta olemme muuttaneet ja jota rakastamme edelleen. Kuinka tästä voisi olla puhumatta ja huolehtimatta? (...) Puhumme lasten ja lastenlasten kanssa. Heillä voi olla erilaisia näkemyksiä. Nuorempi tyttäreni on avoliitossa suomalaisen kanssa. Hän ei juurikaan jaa venäläisten näkemyksiä asiasta. Silloinkin, kun tuli nämä sanktiot (...) Monet suomalaiset ja hän mukaan luettuna kategorisesti vastustavat Venäjää, ai jai jai, Venäjä aloittaa sodan Suomea vastaan, kuten kerran tapahtui ja kuten historiasta muistamme.

Venäläisen median seuraaminen ei *venäjänkielisille* välttämättä ole henkilökohtainen valinta, vaan kyse voi olla myös olosuhteiden sanelemasta ”pakosta”. Esimerkiksi iäkkään perheenjäsenen venäjänkielisyys määrittää, millä kielellä perheessä yleensä seurataan televisiota. Tähän ryhmään kuuluu siis myös suomea osaavia henkilöitä, jotka kielitaidon puolesta voisivat seurata myös suomenkielistä mediaa ja yksin ollessaan ehkä aika ajoin toimivatkin näin. Heille venäjänkielisen median seuraaminen on lähtökohdiltaan pragmaattinen valinta eikä sitä perustella politiikkaan liittyvillä näkemyksillä. Eri ikäisten ja eri koulutustaustan ja työhistorian omaavien *venäjänkielisten* mediankäyttötottumukset poikkeavat toisistaan, mutta kaikinensa niitä yhdistää keskittyminen viihteelliseen venäjänkieliseen mediasisältöön.

Venäjänmieliset taas seuraavat venäjänkielistä ja venäläistä mediaa nimenomaan oman uutisnäkönsä tyydyttämiseksi ja koska se on linjassa heidän poliittiseen suuntautumisensa kanssa. *Venäjänmielistä* mediankäyttöä voivat harjoittaa sekä monipuolisen kielitaidon omaavat, että he, joiden kielitaito rajoittuu venäjän osaamiseen. Baltiasta Suomeen muuttanut Olga on esimerkki ensimmäiseen ryhmään kuuluvasta henkilöstä, joka tietoisesti valitsee kuluttavansa nimenomaan Venäjällä tuotettua mediaa. Hän katsoo saavansa sieltä kaiken tarvitsemansa tiedon:

Ystävättäreni lähettää minulle suosituksia, kehottaa käymään joillakin sivuilla. (...) Olisi tietysti kiinnostavaa lukea, mitä siellä sanotaan, mutta asia on sillä tavalla, että saan jo niin paljon tietoa Venäjän uutisista. Eikä se kerro asioita pelkästään omasta näkökulmastaan. Ne kertovat kaiken. Mitä puhuu Sarkozy, mitä Obama tai mitä asiaa Merkelillä on. Minulle riittää Venäjän televisio.

Olga tarkkailee maailmaa Venäjän median tarjoamasta näkökulmasta. Hän on huolestunut haastattelujen ajankohtana Suomea kohdanneesta pakolaiskriisistä ja arvelee Suomen hallituksen olevan kyvytön hallitsemaan tilannetta. Olga uskoo pakolaisten yrittävän hyötyä suomalaisten hyväuskoisuudesta ja pitää Euroopan unionia liian hajanaisena määrätietoisien pakolaispolitiikan toteuttamiseen. Hän arvelee, että Venäjällä tilanne hoidettaisiin toisella tapaa, tehokkaammin. Olga myös arvelee, että Suomi ja Euroopan unioni kärsivät Venäjää enemmän taloudellisista pakotteista.

Nämä ovat kaikki näkemyksiä, jotka ovat viime vuoden aikana toistuneet Venäjän mediassa ja jotka saavat kaukupohjaa venäjänmielisten haastateltavien näkemyksissä. Olga kuitenkin korostaa, ettei hänellä ole mitään Suomea tai suomalaisia vastaan: suomalaisilla on oma näkökulmansa ja venäläisillä omansa. Hänen mukaansa kyse on siitä, että suomalaisten käsitys Venäjän toimista on puutteellinen, koska suomalaisilta puuttuu oikeata tietoa, jonka nojalla arvioida tilannetta objektiivisesti ja realistisesti:

Ajattelen Suomen tilanteesta seuraavasti – tähän ei todellakaan liity mitään negatiivista – suomalaiset vain suhtautuvat asioihin tällä tavalla, koska he ovat saaneet sellaista tietoa. He ajattelevat Venäjistä, kuten heitä on opetettu. Mitä voi tehdä, jos heiltä puuttuu objektiivinen tieto asioista. Vaikka itse he tietysti pitävät itseään objektiivisina.

Olgan ystäväpiiriin kuuluu venäjänkielisiä, jotka ajattelevat politiikasta eri tavalla kuin hän itse. Hän tietää, että jakolinjat eivät kulje suomalaisten ja venäläisten välillä, mutta uskoo, että ainakin perheiden sisällä tulisi "vetää yhtä köyttä". Tuttavaperheen Suomessa syntynyt poika on kuulemma saanut aikaan lähes "sodan" perheen sisällä. Hänen toimintaansa Olga selittää seuraavasti:

Yleensä kaikki perheessä jakavat samat mielipiteet, mutta on myös henkilöitä, jotka ovat syntyneet täällä. He ovat saaneet suomalaisen kasvatuksen ja uskovat täkäläiseen mediaan eikä siihen, mitä Venäjällä sanotaan. Se on kaikkien mielestä väärin.

Marina, erään haasteltavan isoäiti, taas ei juurikaan osaa suomea ja on siksi jäänyt suomalaisen mediaympäristön marginaaliin. Haastateltavan mukaan isoäidin yhteys suomenkieliseen yhteiskuntaan rakentuu lähes yksinomaan lastenlasten kautta. Viime aikoina Marina on vähentänyt yhteydenpitoa Suomessa asuviin lapsiinsa ja sen sijaan lisännyt vuorovaikutusta Venäjällä asuvan poikansa kanssa.

Tutkimukseen osallistunut lapsenlapsi arvioi, että isoäidin kohdalla kielitaidottomuus on johdantanut syrjäytymiseen suomalaisesta tiedonvälityksestä, mikä on ajan myötä vaikuttanut hänen maailmankuvaansa ja alkanut ohjata kommunikatiivista suuntautumista Venäjälle ja venäläiskansallisen mediatilan suuntaan. Myös haastateltava on alkanut pitää yhteydenpitoa rasittavana isoäidin kansallismielisten ja vanhoillisten mielipiteiden vuoksi:

Haastateltava: Tosi moni, esimerkiksi isoäitini, joka asuu Suomessa ja jolla on huono suomen kielen taito, ei näe paikallisia uutisia. Ainoa uutislähde, josta hän saa luotettavaa tietoa on minä ja sisareni. Hän kysyy: "Mitä oikeasti täällä nyt tapahtuu, voitteks te kertoo, mie en saa nyt oikein selvää, ne tv:ssä tuossa höpöttää Niinistö tätä, Niinistö tuota, mennääks me nyt Natoon vai eiks me mennä, mikä tää nyt on, ei kai me mennä Natoon?"

Tutkija: Eli hän saa teiltä, sen suomenkielisenä tavallaan?

Haastateltava: (...) Venäjäksi minä selitän hänelle, mutta nyt minun suhteeni siihen mummoon. En ole jaksanut pitää yhteyttä, koska hänellä on aika radikaaleja näkökulmia mihin

tahansa asiaan. Näin ollen hän on keskustellut enemmän oman poikansa kanssa, joka asuu Venäjällä, ja niillä taas on synkannut ja niin edelleen. Niille on muodostunut sellainen piiri.

Marina ei ole ainoa haastatteluaineistossa esiintyvä henkilö, jolla ei ole juurikaan omakohtaisia kokemuksia siitä, millaista suomenkielinen tai muu kansainvälinen mediatarjonta on. Monet haastateltavat mainitsevat tuntevansa henkilön tai henkilöitä, jotka tietoisesti valitsevat seuraavansa pääasiassa Venäjän mediaa, koska se vastaa paremmin heidän maailmankuvaansa. Haastateltavat arvelevat, että pelkästään Venäjän mediaa poliittista syistä seuraavien ihmisten maailmankuvat poikkeavat merkittävästi heidän omistaan, mikä kiristää suhteita ihmisten välillä. Heillä on taipumusta ajatella, että muut omaksuvat median tarjoamat käsitykset kritiikittä, kun taas he itse kykenevät erottelemaan, mikä mediavirrassa on totta ja mikä valhetta

Mielenkiintoista on, että myös henkilöillä, jotka eivät itse seuraa suomalaista mediaa, voi olla käsityksiä paitsi siitä, miten Suomessa ajatellaan, myös siitä, kuinka suomalaiset tiedotusvälineet toimivat. Näkemykset voivat olla peräisin esimerkiksi perheen lapsilta:

Mehän saamme tietoa myös sitä kautta, mitä lapset puhuvat koulun jälkeen. Siis, miten suomalaislapset arvioivat tapahtumia. Tätä kautta saamme tietoa, mitä Suomen mediassa puhutaan. Jostakinhan ne ajatukset tulevat, varmaankin suomalaisista tiedotusvälineistä. He kertovat meidän lapsillemme ja lapset kertovat meille, että Putinista ei pidetä ja suurin piirtein, että Putin on Hitler. Näin eivät puhu vain suomalaislapset, vaan myös muut venäjänkieliset, jotka käyvät samaa koulua. Minusta se on outoa. Minultakin on kysytty, miksi ihmeessä suomalainen media haukkuu Venäjää? En osaa sanoa, haukkuuko vaiko ei, enhän minä sitä seuraa, mutta sellainen mielikuva syntyy, että suomalaisen median välittämä käsitys Ukrainan konfliktista on yksilotteinen, koskien vaikkapa Venäjän roolia siinä. Ei se ole niin yksioikoista. Asiat ovat siellä monimutkaisia. Ei se ole niin yksinkertaista, että aggressiivinen Venäjä hyökkäsi Ukrainaan ja siinä kaikki. M52

Suomea taitava ja Suomessa syntynyt Sergei taas yrittää itse löytää tasapainon erilaisten median välittämien totuuksien ja maailmankuvien välillä. Hakeutumalla useiden medioiden ja nettilehtien lukijaksi hän, muiden **maailmaorientoituneiden kriitikoiden** tapaan, pyrkii irtautumaan kansallisen mediatilan tuottamasta yksilotteisesta maailmankuvasta ja rakentamaan oman ”totuutensa” vertailemalla eri maiden medioiden uutisia ja niiden tuottamaa tietoa:

Olen alkanut huomioida enemmän venäjänkielisiä medioita, ihan vain, koska Suomen medioissa syytetään Venäjää ihan täysin, ja Venäjän medioissa syytetään länttä ihan täysin. Luen ne molemmat, ja sitten teen sen oman yhteisen päätelmäni siihen johonkin keskelle päin. Joskus, jos on joku uutinen, mikä herättää mielenkiinnon, niin käyn seuraamaan, miten tästä on uutisoitu maailmalla (...) Yleensä jos katson, niin the Guardian on ehkä yks semmoinen, tai Washington Post tai Financial Times, myös joskus liittyen talousuutisiin, ihan vain katsoakseni, mitä Venäjästä puhutaan.

Kriitikoiden ryhmään kuuluvien mediaorientaatiota voi kuvata joko kosmopoliittiseksi (Georgiou 2007) tai transnationaaliksi (Robins 2003). Heppia, Bozdogia ja Sunaa (2012) mukaillen taas voisi puhua maailmaorientoituneesta mediankäytöstä, joka, kuten yllä olevasta sitaatista käy ilmi, ei ole kuitenkaan täysin irtautunut kansallisista raameista. Robinsin (2003) mukaan myös Saksassa asuvien turkkilaisten joukosta voidaan erottaa ryhmä, joka ei sitoudu yhteen mediaympäristöön, vaan liikkuu ”erilaisten sitoumusten sekä ambivalenssin ja kriittisyyden välimaastossa”. Suomessa kerätyn aineiston valossa tämä on keskeinen huomio. *Maailmaorientoituneet kriitikot* tunnistavat olevansa erilaisten vaikutusyritysten kohteita. He puhuvat ääneen identiteettinsä monijakoisuudesta ja ikään kuin vaalivat tätä pyrkimällä säilyt-

tämään kriittisen etäisyyden asioihin. Tästä syystä he tarkastelevat arvioiden paitsi erilaisia mediatodellisuuksia, myös omaa mediankäyttöään.

Kuten Robins (2003, 202) kirjoittaa, tällainen mediankäyttö edellyttää monipuolista kielitaitoa. Suomen venäjänkielisten kohdalla laaja-alainen mediankäyttö vaatii sitä, että osaa suomen ja venäjän lisäksi vähintäänkin englantia ja mahdollisesti myös muita kieliä. Toisaalta vaikuttaisi siltä, että kansainvälisesti orientoitunut kriittinen mediankäyttö edellyttää kielitaidon ohella mediataitoja eli esimerkiksi median taustarakenteiden tuntemusta sekä kriittistä medialukutaitoa. Erään haastateltavan sanoin nykytilanteessa pärjää hankkimalla tietoa erilaisista medioista ja erittelemällä kriittisesti käsillä olevia tietolähteitä:

Olipa uutinen mikä tahansa, niin siihen ottaa itsekin jonkun näkökulman. Vaikka olisi joku absoluuttinen uutinen, niin on ihmisiä, jotka ovat eri mieltä asiasta ja sanovat "ei, ei ole asia näin, ihan eri mieltä". Pitää vain kehottaa ihmisiä lukemaan mahdollisimman montaa lähdeettä, eri kielillä ja olla kriittisiä kaikkea kohtaan. Se on ainoa asia, jota voisin suositella. M20

Maailmaorientoituneiden kriitikoiden mielestä kansalliset mediaympäristöt ovat liian yksinäisiä ja kuvaavat monimutkaista ja monisäikeistä todellisuutta liian mustavalkoisesti. Robins (2003, kirjoittaa "hedelmällisestä etäisyyden tunteesta" (productive sense of distance), jonka myötä voi olla helpompaa kysyä, kyseenalaistaa ja luoda uutta tietoa valmiiden vastausten toistamiseen sijaan. Myös haastateltavat tunnistavat tämän ilmiön:

Veljeni kanssa pystymme objektiivisesti kritisoimaan ja katsomaan tilannetta molemmin puolin, emme pelkästään ajattele, että asiat ovat hyvin, vaan näemme myös selkeitä ongelmia. Muut sukulaiset taas, isovanhemmat ja vanhemmat, he käyvät puolustamaan, "no kun se on sillai", ja sitten syy vieritetään toisaalle. "Ne ovat syyllisiä, emme me niin pahoja ole, ja meidän pitää tehdä näin, ja miksi me ei tehtäisi näin?" Selkeästi näkee, että heillä on henkinen side Venäjään, koska he ovat asuneet siellä, heidät on kasvatettu siellä, ja heillä on erilainen näkemys maailmasta, koska minulla ainakaan ei ole mitään patrioottisuus-tunnetta, semmoista puolustan kotimaatani ja niin edelleen. Näen, että tämä on maa, jossa satuin syntymään, täällä minut on kasvatettu, opetettu, ja niin edelleen. On hyviä asioita, ja huonoja. Huonoja asioita pitää pystyä korjaamaan, mutta ei se mene niin, että Suomi on aina hyvä, koska Suomihan tekee virheitä niin kuin kaikki muutkin maat tai ihmiset tai mitkä tahansa. Siellä taas, oli mikä tahansa, aina "me ollaan hyviä, ja pitää puolustaa sitä maata", vaikka ei ole syytäkään. M20

Haastattelukatkelma kertoo, miten mediankäyttö, sosiaaliset suhteet, identifikaatio ja tunteet kytkeytyvät toisiinsa. Median kautta rakentuva maailmankuva voi yhdistää ihmisiä, kuten kyky asettua tilanteen ulkopuolelle kriittisen tarkastelijan rooliin yhdistää kahta tarinan veljestä. Toisaalta erilaiset maailmankatsomukset voivat myös muodostua esteiksi ihmisten välille.

Etäännyttäjiksi nimeämäni ryhmää yhdistää heidän tapansa kiinnittyä moninapaiseen transnationaaliin mediatilaan kansalliseen mediatilaan kiinnittymisen sijaan. Edelliseen ryhmään kuuluvien kanssa *etäännyttäjiä* yhdistää pyrkimys ottaa etäisyyttä kansallisten mediatiilojen tuottamiin ystävä-vihollinen-asetelmiin, mutta toisin kuin kriitikot, jotka asemoivat itsensä tiivistä osaksi transnationaalia mediamaisemaa ja sen kamppailuja, etäännyttäjät tietoisesti pyrkivät pois konfliktin vaikutuspiiristä tai muulla tavoin hakevat tarkkailijan aseman konfliktiin.

Välimatkan hakeminen itsen ja mediatodellisuuden väliin voi olla seurausta siitä, että yksilö kokee median välittämät uutiset raskaaksi psyykkiseksi kuormaksi:

Se oli todella kärjekästä. Seurasin sitä jatkuvasti, televisiosta, suoraa lähetystä, en edes uutisia, vaan, että mitä tapahtuu Kieivissä, siellä Vapaudenaukiolla (...) Venäläinen propaganda on hiuksia nostattavaa (...) Sitten päätin pitää taukoa, koska väsyin siihen kaikkeen, Ukrainan uutisiin. Ukrainan uutiset ovat myös propagandaa, vain toisesta suunnasta ja vääristynyttä tietoa, rumaa suorastaan. Siitä puuttuu vain venäläisten ammattitaito. Tämä aihepiiri on kohdaltani suljettu. Joskus vilkaisen suomalaisia uutisia, mutta mitä vähemmän, sen parempi.
N30

Nadja on esimerkki venäjänkielisestä, jonka elämänpiiri on hyvin monikulttuurista. Hänellä on ystäviä monista maista ja kielitaitoisena ihmisenä hän on seurannut mediaa venäläisistä, ukrainalaisista ja muunmaalaisista lähteistä. Lisäksi Nadja seuraa jonkin verran suomalaista uutisointia ja kertoo keskustelevalsa maailmantapahtumista myös ystäväpiirissään sekä opiskelutovereidensa kanssa. Viime aikoina hänen mediankäyttönsä on kuitenkin muuttunut radikaalisti. Hän pitää edelleen yhteyttä ulkomailla asuviin sukulaisiinsa ja tuttaviiin, mutta keskustelujen sävy ja aiheet ovat vaihtuneet. Myös Nadjan mediankäytössä on tapahtunut muutoksia: se on vähentynyt huomattavasti aiemmasta ja keskittyy aiempaa enemmän viihteellisiin sisältöihin. Hän haluaisi sulkea silmänsä politiikalta ja keskittyä konkreettisiin, käsillä oleviin asioihin, kuten perheeseen ja ystäviin.

Etäännyttäjien joukossa on myös niitä, jotka kuvaavat suhdettaan Venäjään hyvin pragmaattiseksi. Yksi tähän ryhmään kuuluva on Itä-Suomessa asuva Vladimir, jonka perhe on suomensukuinen ja joka seurasi kansainvälistä mediaa, esimerkiksi musiikkilehtiä, jo neuvostoaikana. Hän on aktiivinen mediankäyttäjä, mutta painottaa etsivänsä mediasta ennen kaikkea harrastuksiin ja työhönsä liittyviä sisältöjä.

Toisaalta Vladimir kertoo seuraavansa uutisia monipuolisesti. Venäläisistä kanavista hän katsoo ykköskanavaa sekä NTV:tä, satelliitin kautta Sky Newsia ja CNN-kanavaa ja lisäksi paikallisia uutisia Suomen televisiosta. Tällä tavoin hän saa omasta mielestään tasapainoisemman kuvan maailman tapahtumista. Vladimir pitää verkon kautta yhteyttä muualla asuviin ihmisiin, joilla on samanlaisia kiinnostuksen kohteita kuin hänellä. Oman päänsä Vladimir kertoo pysyvän kylmänä, vaikka hänen eri puolilla maailmaa sijaitsevassa tuttavapiirissään käydään tällä hetkellä kiivasta keskustelua, joka jakaa venäjänkielistä yhteisöä eri leireihin. Oma suhtautumistaan hän pitää käytännönläheisenä. Tärkeintä on arjen sujuminen, ei politiikka:

He ovat varmaankin nostalgian vallassa. Varsinkin ne, jotka asuvat rapakon takana. Itse en tunne nostalgialla. Tiedän, että jos huomenna istahdan autoon, niin kohta olen kotikaupungissani. Viihdyn siellä, on talo, skandaaleja ja muita (naurahtaa), on likaa ja muita venäläisen elämän ihanuuksia. Asiat järjestyvät, kaikki on hyvin.

Kolmas etäännyttäjien alaryhmä ovat henkilöt, jotka ovat omaksuneet pilkallisen asenteen mediaa ja politiikkaa kohtaan. Heille Ukrainan konflikti ja tapa, jolla sitä kuvataan mediassa, ovat ikään kuin peliä tai viihdettä, jota voi seurata tietyn etäisyyden päästä. Nikolai on keskiikäinen Etelä-Suomessa asuva mies, joka kertoo "ottavansa pop cornit esiin" ennen kuin hän asettuu median ääreen seuraamaan, mitä Ukrainan konfliktista siellä keskustellaan ja kerrotaan. Pop cornit esiin -ilmauksella hän tarkoittaa sivustakatsojan roolissa tapahtuvaa viihtymistä, yleensä verkossa tapahtuvan diskursiivisen kamppailun äärellä. Toisin kuin kriitikoilla, joiden suhtautuminen median vastakohtaisuuksiin on kyseenalaistava ja totuutta etsivä, Nikolain kaltaisten etäännyttäjien suhdetta mediaan voi kuvata kynniseksi.

4.6 Mediankäyttö ja politisoituva arki

Virossa toteutetun haastattelututkimuksen raportissa Dougherty & Kaljurand (2015, 16-17) esittävät viisi väitettä koskien Viron venäjänkielisten suhtautumista venäläiseen mediaan. Nämä väitteet ovat:

Viihde on uutisia tärkeämpää.

Kaikkeen uutisointiin suhtaudutaan hyvin skeptisesti.

Nuoret hylkäävät tv:n ja turvautuvat sen sijaan internetiin.

Paikalliset uutiset kiinnostavat kansainvälisiä uutisia enemmän.

Kiinnostus venäläistä kulttuuria kohtaan ei tarkoita identifioitumista venäläiseen politiikkaan.

Kun näitä väitteitä arvioidaan suhteessa Suomessa keräämämme haastatteluaineistoon, käy ilmi, että ne antavat liian pelkistetyn kuvan venäjänkielisten mediankäytöstä. Ensinnäkin valtaosa haastateltavista kertoo seuraavansa jossakin määrin niin suomalaista, venäläistä kuin muita kansainvälisiä medioita. Haastateltavat myös kuluttavat mediasta niin viihde- kuin asiasisältöäkin. Paikalliset uutiset kiinnostavat osaa haastatelluista, mutta vastaavasti mediaa välineellisesti käyttävät seuraavat kiinnostuneina kansainvälisiä uutisia. Toisaalta, kuten eräs haastateltavistamme ottaa esiin, suuri osa Suomen television näyttämistä ohjelmista on itse asiassa tehty jossakin toisessa maassa eli jaottelu suomalaiseen ja vaikkapa venäläiseen tai virolaiseen mediaympäristöön ei ole aukoton, vaan kansalliset mediaympäristöt limittyvät toisiinsa globaaliksi mediamaisemaksi.

Ylipäätään on muistettava, että rajat eri mediankäyttökategorioiden välillä ovat joustavia ja huokoisia. Vaikka mediarutiinit ovat vahvoja ja mielipiteet joiltakin osin kärjistyneitä, voivat henkilökohtaiset mediamaisemat muuttua, kuten aineistosta selvästi käy ilmi. Ihmiset myös antavat ristiriitaista tietoa mediankäytöstään. He kertovat arvostavansa tietyyntyyppisiä mediasisältöjä, mutta käytännössä seuraavat mediasta jotain muuta. Vaikka nyky-yhteiskunnassa on tapana erotella toisistaan viihde- ja asiaohjelmat, on niiden välinen raja-aita selvästi mataloitunut. Eroja näiden välillä myös tarkoitushakuisesti liudennetaan (Novikova 2013; Zvereva 2012). Kaikki nämä tekijät vaikuttavat siihen, että on osuvampaa puhua mediankäytön suuntautumisesta kuin tarjota tarkkarajaista jaottelua erilaisiin mediankäyttäjiin. Kaikki venäjänkieliset toisiinsa samaistavia väitteitä mediankäytöstä on arvioitava kriittisesti.

Myös yllä esitetty jaottelu venäjänkielisiin, venäjämielisiin, etäännyttäjiin ja kritikoihin yksinkertaistaa monimuotoista todellisuutta ja peittää näkyvistä ajallista ja tilanteeseen sidottua vaihtelua mediankäytössä. Tyypittelyn ulkopuolelle jäävät esimerkiksi ne Suomen venäjänkieliset, jotka seuraavat enimmäkseen suomenkielistä Suomessa tuotettua mediaa. Tähän joukkoon kuuluvat vaikuttavat olevan iältään nuoria, monet Suomessa syntyneitä tai tänne lapseksi muuttaneita, joiden ystäväpiiri on pääosin suomenkielinen tai henkilöitä, jotka ovat avioituneet suomalaisen kanssa.

Yksinkertaistavaa olisi myös väittää, että jakolinja mediankäytön suhteen kulkee suomenkielisten ja venäjänkielisten välillä tai että tietyllä tavalla suuntautunut mediankäyttö indikoisi suoraan tiettyä poliittista suuntautumista. Dougherty & Kaljurand (2015, 16-17) ovat aineistomme valossa oikeassa väittäessään, että kiinnostus venäläistä kulttuuria ja mediaa kohtaan ei automaattisesti tarkoita identifioitumista venäläiseen politiikkaan. Myöskään Venäjän me-

dian rinnastaminen propagandaan ja kriittisyys sen tuottamaa maailmankuvaa kohtaan ei suoraan johda jonkin toisen, kuten läntiseksi tai suomalaiseksi mielletyn näkökulman omaksumiseen.

Toisaalta aineistomme valossa tämä ei ole poissuljettuakaan. Osa haastateltavista tietoisesti valitsee Venäjällä tuotetun median ja maailmankuvan. Joidenkin mielestä venäläiset juuret automaattisesti tarkoittavat vahvaa sidettä venäläiseen kulttuuriin ja yhteiskuntaan. Monet haastateltavat myös jakoivat ajatuksen, jonka mukaan suomalaisten tiedotusvälineiden suhtautuminen Venäjään on tullut aiempaa kriittisemmäksi, jopa liiallisuuteen asti. Suomalaisen median tuottamaa Venäjä-kuvaa pidettiin liian yksioikoisena. Ihmiset etsivät omaa paikkaansa suomalaisesta mediasta, mutta eivät aina löydä sitä sieltä.

Se, miten paljon haastateltavat käyttävät suomalaista mediaa, vaikuttaa olevan sidoksissa siihen, millainen heidän asemansa on suhteessa suomalaiseen yhteiskuntaan. Lisääntynyt vuorovaikutus suomalaisten kanssa laajasti ottaen mahdollistaa entistä useampia ja uudentyyppisiä kohtaamisia myös suomalaisten mediasisältöjen ja -nimikkeiden kanssa. Tällöin henkilökohtainen mediamaisema täydentyy ikään kuin huomaamatta.

Maasillan, Simolan & af Heurlinin (2008) tutkimuksessa väitetään, että erityisesti työssäkäyvät maahanmuuttajat ovat kiinnostuneempia seuraamaan suomalaista mediaa. Tutkijat (emt., 85) toteavatkin: ”Työpaikan kahvihuoneessa lojuvat sanomalehdet, liikennelaitoksen bussissa soiva radio ja keskustelut valtaväestöön kuuluvien työkavereiden kanssa edellisen illan televisio-ohjelmista näyttävät toimivan merkittävänä virikkeinä siihen, että kiinnostus suomalaisiin viestimiin viriää.” Työpaikan ohella suomalainen puoliso näyttää lisäävän suomalaisen median seuraamisen todennäköisyyttä.

Vastaavalla tavalla, jos yhteys suomalaisiin jää ohueksi, ei kiinnostusta suomalaisen mediankaan seuraamiseen synny. Tällöin jatketaan aiemman kotimaan median seurantaa tai vaihtoehtoisesti median seuraaminen vähenee tai se keskittyy henkilökohtaisten sosiaalisten suhteiden ylläpitämiseen. Pitkään Suomessa asumisaika ei johda suomalaisen median käyttöön, jos muut tekijät elämässä puhuvat tätä vastaan. Tällöin voi syntyä kierre, jossa vähäiset kontaktit suomalaisiin vähentävät kiinnostusta suomalaisen yhteiskunnallisen keskustelun seuraamiseen ja suomalaisiin tiedotusvälineisiin, mikä taas suuntaa vuorovaikutusta oman kielisen median ja/tai saman kansallisen taustan omaavien henkilöiden suuntaan.

Ukrainan konflikti on muuttanut Suomessa asuvien venäjänkielisten suhdetta mediaan: jotkut konfliktin seuraaminen on imaussut mukaansa, mutta suurin osa haastateltavista on ottanut etäisyyttä tilanteeseen. Poliitikasta ei haluta puhua eikä sitä välttämättä haluta seurata mediastakaan. Tämä liittyy siihen, että Suomen venäjänkielisten nykyinen mediamaisema on nykytilanteessa politisoitunut ja siksi konfliktiherkkä. Maailman tapahtumat, jotka moni haluaisi siirtää pois näkyvistä, tulevat ruutujen läpi osaksi ihmisten arkea ja vuorovaikutusta.

Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen ihmiset ovat muuttaneet sekä maansisäisesti että ulkomaille, mitä kautta sukuihin on tullut paljon monikulttuurisuutta ja ylijäisiä toimintatapoja. Tätä pidetään periaatteessa hyvänä asiana, mutta konfliktitiloissa ylijäisistä perhe- ja ystävyysuhteista voi tulla myös henkinen rasite. Perheiden ja ystäväpiirien sisällä käydään tällä hetkellä neuvotteluja lojaalisuudesta eri valtioiden ja maailmankuvien välillä. Tällöin ihmiset ovat pakotettuja etsimään erilaisia tapoja tulla toimeen maailmankuvaa koskevien näkemuserojen kanssa. Mediankäytön säätely liittyy tähän olennaisesti. Haastateltavat kokevat, että media tukee ja tuottaa käsitystä kaksinaapaisesta maailmasta. Jotkut saavat tästä asettelusta tukea omalle identiteetilleen, mutta yleisemmin tilannetta pidetään ongelmallisena. Mustavalkoinen mediatodellisuus on ristiriidassa heidän maailmankuvansa ja identiteet-

tinsä kanssa. Mediankäytön ja siihen liittyvän identiteettityön monimuotoisuuden huomioiminen antaa paremmat valmiudet ymmärtää Suomen venäjänkielisten aseitoimista tämänhetkissä mediamaisemassa kuin ryhmää yhtenä joukkona käsittelyä arviointi.

Keskeiset huomiot:

- Ukrainan konfliktin eskaloituminen on haastateltavien mukaan muuttanut Suomessa ja Venäjällä tuotettuja mediasisältöjä sekä tapaa, jolla ihmiset käyttävät mediaa. Konfliktin ulkopuolelle ei nykytilanteessa voi jäädä, mutta sen merkitys ja intensiteetti, jolla konflikti ihmisten elämään vaikuttaa, vaihtelee. Kokemuksia kuvaa jana, jonka toisessa päässä tilanne, jossa konflikti vaikuttaa kaikkiin ihmissuhteisiin ja toisessa päässä tilanne, jossa konflikti tulee esiin vain tietyissä sosiaalisissa suhteissa ja erityistilanteissa.
- Suurin osa haastateltavien kuvaamista mediaan liittyvistä konflikteista on varsin arkisia. Ihmiset pohtivat, viettävätkö lapset liikaa aikaa ruutujen ääressä, miksi televisiossa on niin paljon mainoksia tai harmittelevat sitä, ettei heillä riittävästi aikaa katsoa itseään kiinnostavia elokuvia. Kokonaisturvallisuuden näkökulmasta haasteen luo kuitenkin se, että moni venäjänkielinen elää suomenkielisen mediatodellisuuden ulkopuolella tai sen laidoilla.
- Haastateltavien joukossa on henkilöitä, joiden käsitys suomalaisesta yhteiskunnasta on ”suodattunutta”. He kuulevat Suomen tapahtumista joko Venäjän tai kansainvälisen median, lastensa, työkavereiden tai esimerkiksi opettajien välityksellä.
- Sekä suomalainen että venäläinen media saavat haastateltavilta osakseen kritiikkiä yksipuolisesta ja asenteellisesta tiedonvälityksestä. He kokevat, ettei mikään yksittäinen media tai kansallinen mediaympäristö tarjoa riittävän monipuolisesti tietoa esimerkiksi maailman tapahtumista. Suomalaiselta yhteiskunnalta odotetaan venäjänkielisen väestöosien huomioimista ja medialta myös Venäjän näkökulman esiintuomista. Tällä hetkellä on yksilön kiinnostuksen varassa hankkia monipuolisesti tietoa eri kanavista.
- Suomenkielisen median seuraaminen ei ole kiinni vain kielitaidosta. Mediankäyttöön vaikuttavat myös asenne eli kiinnostus suomalaista yhteiskuntaa kohtaan sekä oman etnisen ryhmän ulkopuolelle suuntautuvat sosiaaliset siteet. Voi syntyä negatiivinen kierre, jossa heikko suomen kielen taito ja heikko kiinnittyminen suomalaiseen yhteiskuntaan yhdistyvät vähäiseen kiinnostukseen seurata suomalaisia tiedotusvälineitä ja hakeutua tekemisiin muiden kuin omaksi koetun etnisen ryhmän jäsenten kanssa. Aina ei voida eritellä, mikä on syy ja mikä seuraus, vaan erilaiset tekijät ruokkivat toisiaan ”lingoten” ihmisiä joko yhteiskunnan keskiöön tai sen laidoille.
- Monipuolinen mediankäyttö sekä kriittinen medianlukutaito ovat avaimia yhteiskunnalliseen osallisuuteen.

5 RAJAT YLITTÄVÄ TRANSNATIONAALI MEDIA: TI- LA, TAPAHTUMAT JA YHTEISÖT

Teemu Oivo

5.1 Venäjän media

Venäläinen media ja informaatiovaikuttaminen toimivat yli maan rajojen ja useita eri kanavia käyttäen. Toimintatapojen joukosta voidaan erotella ainakin: 1) ulkomaille suunnatut ja useille kielille käännetyt viralliset uutiskanavat, kuten RT ja Sputnik News 2) ensisijaisesti kotimaan markkinoille tarkoitetut uutiskanavat, jotka ovat melko helposti saatavissa myös ulkomailta sekä 3) epäviralliset ja epäsuorat viestinnän resonaatiokanavat, kuten yleiset mielipidevaikutajat, kansalaisjärjestöt, internetaktivistit ja muut venäläisille viestimille tyypillisiä narratiiveja toistavat ja jakavat lähteet. Venäjän valtamedian kykyä vaikuttaa ulkomailta julkiseen mielipiteeseen ja kansalaistoimintaan on vaikea arvioida, koska yhtäaikaisesti toimivia tekijöitä on paljon. Median rooli on kuitenkin usein nähty merkittäväksi muun muassa Viron 'pronssipatsas -kiistassa' ja nykyisessä Ukrainan kriisissä. Venäjän television viestit selvästi leviävät ulkomaalaisille internetin keskustelupalstoille, missä keskustelut ja huhut usein kärjistyvät, mutta konkretisoituvat kollektiiviseksi toiminnaksi suhteellisen harvoin.

Venäläisen median voidaan hyvällä syyllä olettaa olevan monia muita kansallisia medioita paremmin perehtynyt venäjänkielisen yleisön katselutottumuksiin. Sen uskotaan pystyvän tehokkaaseen viestintään sen kanssa. Vaikka tiedotusvälineissä toistettua sanomaa ei medialukutaidon takia välttämättä oteta vastaan sellaisenaan, vaikuttaa se vähintään tiedostamattomasti katsojien puheenaiheisiin. Media luo ymmärrysmalleja sekä kieltä ja sanastoa, joilla asioita käsitellään. Tässä luvussa luodaan kokonaiskuvaa Venäjän kansallisesta mediamaisemasta ja -kulttuurista ja erityisesti television roolista siinä. Lisäksi raportoidaan tulokset tapaustutkimuksesta, joka käsiteli malesialaisen MH17-matkustajakoneen alasampumista koskevaa uutisointia.

5.1.1 Venäjän keskittynyt sähköinen media

Venäjän mediajärjestelmä on kokenut valtavan muutoksen Neuvostoliiton jälkeisenä aikana: se on kaupallistunut, viihteellistynyt ja kasvanut. Painettu media on menettänyt merkitystään tiedotusvälineenä ja muuttunut yhä viihteellisemmäksi sähköisen median ottaessa johtavan aseman. (Ks. esim. Gontsharov 2015; Rosenholm et al. 2010.) 2010-luvun kehitystä leimaa television vaiheittainen siirtyminen analogisesta digitaaliseksi. Television digitalisaatio suosii niin sanottuja federatiivisia eli valtakunnallisia kanavia alueellisten kaapeli- ja satelliittikanavien kustannuksella. Vuonna 2014 koko maan kattavien kanavien joukkoon kuului 20 maksutonta kanavaa¹. Näiden lisäksi Venäjällä toimii kymmeniä alueellisia kanavia sekä maksullisia teemakanavia, joita voi katsoa satelliitti-, kaapeli- tai internet-tv:n välityksellä. Venäjä on siis vahvasti mukana globaalissa teknologiavetoisessa kehityksessä. Television käyttäminen monipuolistuu ja segmentoituu maassa. (Vartanova & Kolomiets 2015.)

¹ Venäjän television digitalisaatio tapahtui ”paketteina”. Ensimmäiseen digipakettiin kuuluvat Pervyi kanal, Rossija 1, Rossija 2, Rossija 24, Rossija K, Karusel, NTV, 5, OTR ja TVC-kanavat; toiseen digipakettiin Ren, Mir, Spas, STS, Domashnij, Tv3, Sport plus, TNT, Zvezda ja Muz –kanavat.

Venäjän kansallisia televisiomarkkinoita on tutkimuksessa jo pitkään kuvattu valtiojohtoisiksi, vaikka ne toimivatkin täysin kaupalliselta pohjalta. Televisiomediamarkkinoita dominoivat valtion joko osittain tai kokonaan omistamat ja kontrolloimat VGTRK (Venäjän valtion televisio- ja radioyhtiö, jonka kanavia ovat Rossija 1, Rossija 2, Rossija 24, Karusel) sekä NMG (Kansallinen mediaryhmä, jonka kanavia ovat Pervyi, 5, Ren) sekä Gazprom-Media (NTV, Tv3, TNT) (Vartanova & Kolomiets 2015; Vartanova & Smirnov 2010, 25).

Ivan Zasurski (2001, 279) kuvasi vielä 2000-luvun alussa venäläistä mediajärjestelmää ”valtion kontrolloimaksi joukkotiedotukseksi, jota ympäröi kaupallinen media versus Internet”. Myös länsimaiset tutkimukset (mm. Oates 2006, Pasti 2005) toteavat Venäjän mediajärjestelmän olevan kaikesta kaupallisuudestaan huolimatta edelleen kiinni neuvostoajalta periytyvässä valtaapitävien ja median välisessä suhteessa. Media ja journalismi nähdään pikemminkin poliittisiksi toimijoiksi ja valtaapitävien intressien palvelijoiksi kuin vallan vahtikoiksi tai edes riippumattomuutta tavoitteleviksi toimijoiksi. Side median ja poliittisen vallan välillä on paradoksaalisesti vahvistunut digitalisaation myötä. Nyt valtion rakentamiin digipaketteihin kuuluvat kanavat välittävät valtion kontrolloimaa uutisointia vielä kattavammin ja tehokkaammin kuin ennen (Strukov & Zvereva 2014). Katsotuimpia kanavia ovat NMG:n Pervyyi kanal, VGTRK:n Rossija 1 sekä Gazprom Median NTV-kanava. (Gontsharov 2015; Vartanova & Kolomiets 2015, 24-78; Volkov 2016.)

Kaikki valtakunnalliset televisiokanavat toimivat kaupalliselta pohjalta ja saavat tulonsa mainosajan myynnistä (poikkeuksena on Rossija-K sekä OTR-kanava).² Kaupallinen ja viihdyttävä televisio vakiinnuttaa populaarikulttuuria kulttuurikulutuksen malliksi uusliberaalin talouden oloissa. (Mikhailova 2010; Litovskaia & Shaburova 2010; Zvereva 2006; 2006a.) Viihdeohjelmat – televisiosarjat, musiikkiohjelmat, elokuvat – ovat television katsotuinta ohjelmistoa. Ne kattavat noin 75 prosenttia katseluajasta. Vuonna 2014 kolmentoista suurimman kanavan sisältö jakautui seuraavasti: 22 prosenttia televisiosarjat, 21 prosenttia viihdeohjelmat, 15 prosenttia elokuvat. Kotimaisen tuotannon osuus on jatkuvasti noussut: kuudella suurimmalla kanavalla venäläisten sarjojen osuus nousi vuoden 2001 17 prosentista 86 prosenttiin vuonna 2014. (Vartanova & Kolomiets 2015, 73-76.)

Koko 2000-luvun ajan kiinnostus uutis- ja poliittisia ohjelmia kohtaan laski, mutta tämä kehityssuunta katkesi vuonna 2014. Olympiavuoden 2014 alussa suosituimmat kanavat välittivät paljon ohjelmaa Sotshista. Heti sen jälkeen uutisten huomio siirtyi Ukrainaan. Ukrainan konflikti pysyi pääuutistapahtumana läpi vuoden. Ukrainan tapahtumat (mielenosoitukset Maidanilla, Krimin liittäminen Venäjään, Itä-Ukrainan tapahtumat) nousivat uutislähetysten kestoaiheeksi ja sivuuttivat jopa presidentin ja pääministerin uutisten pääosien esittäjinä (ks. Fosfato 2006; Novikova 2014). Uutislähetysten pituudet ja määrä kasvoivat kaikilla valtakunnallisilla kanavilla. Myös niin sanotut analyttiset, viikonlopun parhaaseen katseluaikaan tulevat viikon tapahtumia kertaavat ja kommentoivat uutisohjelmat pidentyivät. Ne saattoivat pisimmillään kestää jopa kaksi tuntia. Uutisohjelmat sivuuttivat jopa sarjat ja nousivat suosituimmiksi ohjelmiksi. Ukrainan tapahtumat ja niiden kommentointi muodostivat uutislähetysten pääsisällön. 86 prosenttia venäläisistä seurasi Ukrainan tapahtumia käyttäen uutislähteenä televisiota. (Vartanova & Kolomiets 2015, 78-83.)

² Mainonta on maksuttoman (federatiivisen) television päätulonlähde, kun taas maksullisessa televisiossa käyttäjät rahoittavat katselunsa mainostulojen lisäksi. Vuonna 2014 hyväksyttiin joukko maksullisten ja alueellisten televisiokanavien toimintaa heikentäviä lakeja, esimerkiksi mainostamisen kiellon maksullisilla kanavilla. Vuonna 2015 kieltoa väljennettiin niin, ettei se koske enää kanavia, joiden ohjelmiston kotimaisuusaste on vähintään 75 prosenttia. Samana vuonna hyväksyttiin laki, joka kieltää tai rajoittaa ulkomaalaisten (tai jopa toisen kansalaisuuden omaavien Venäjän kansalaisten) oikeutta perustaa, omistaa tai toimittaa tiedotusvälineitä. (Vartanova & Kolomiets 2015, 21-23.)

Venäjän televisio on muuttunut 2000-luvun alkuvuosista. Tutkijoiden arvioiden mukaan, se ei toimi enää vastaavalla tavalla yhteiskunnallisen keskustelun kanavana, vaan keskittyy nykyään pikemminkin viihdyttämiseen sekä vallassa olevien aseman vakiinnuttamiseen. Viihde-tuotannossa edistetään ”uuden venäläisyyden” ideologiaa, joka on sekoitus tsaari- ja neuvosto-aikaan sijoittuvia sekä uudempia suurvaltamielikuvia. Olennaista on myös nostalgisten neuvostomyyttien kierrättäminen ja ”Venäjän” ja ”lännen” vastakkainasettelun kuvaaminen. (Condee 2006; Fossato 2006; Zvereva 2005; Zvereva 2006a.) Sosiologi ja kulttuurintutkija Boris Dubin (2005; 2006) tarkastelee yhdessä televisiotuotannon tyylikeinoja sekä sen tuottamaa yleisöä. Hänen arvionsa mukaan nykytelevisio tuottaa nykykansakuntaa, joka on vieraantunut vastuullisesta keskustelusta ja päätöksenteosta.

Venäjän televisiota koskevista katsojaluvuista selviää, että vuonna 2014 keskiverto katsoja seurasi televisiota keskimäärin 4 tuntia 4 minuuttia (Vartanova & Kolomiets 2015, 60), mikä oli tunnin enemmän kuin Suomessa (Liikenne- ja viestintäministeriö 2015, 27). Samana vuonna ajankohtaisohjelmien osuus vuoden 100 katsotuimman ohjelman joukossa nousi Ukrainan tapahtumien herättämän kiinnostuksen vuoksi 19 prosentista 48 prosenttiin. Uutislähetyksiä esitettiin Rossia 1:llä yli kolme ja puoli tuntia päivässä ja Pervyi kanalilla kaksi ja puoli. NTV:llä uutisia oli hieman alle kaksi tuntia (Vartanova & Kolomiets 2015, 71, 79), mikä vastasi suurin piirtein määrällisesti Yle TV1:n uutistarjontaa (Liikenne- ja viestintäministeriö 2015, 40).

Myös internet on kehittynyt Venäjällä hyvin nopeasti. Sen käytön kasvu on viime vuosina jatkunut mobiililaitteiden käytön lisääntymisen myötä. Internetistä on tullut arkinen kommunikaatio-, tiedonsaanti-, maksu-, kauppa- ja muun toiminnan väline. Toisaalta internetin käyttö keskittyy suuriin kaupunkeihin ja hyvin toimeentuleviin väestönsosiin sekä nuorempiin ikäryhmiin. Vuonna 2015 yli 70 prosenttia yli 16-vuotiaita venäläisiä käytti internetiä, 55 prosenttia yli 18-vuotiaista käytti nettiä joka päivä. Nuorissa ikäryhmissä internetiä käyttävät melkein kaikki. (Bizhit.ru 2016; Kommersant 2016.) Muuhun maailmaan verrattuna venäläiset käyttävät internetiä enemmän sosiaalisissa verkostoissa toimimiseen. Tätä selitetään niin venäläisten seurallisuudella kuin epäluottamuksella virallisia tiedotusvälineitä kohtaan. (Ks. Andronova 2010.) Venäjänkielisestä internetin osasta, Runetistä on tullut monille sen käyttäjille selvä identifikaatiokohde (Bowles 2006). Bloggaus (ks. Aljabjeva 2006; Gorny 2006) on 2010-luvun alussa kasvattanut edelleen suosiotaan.

Internet on pitkään käsitetty mahdollisuudeksi vastustaa perinteisen median valtiokeskeistä diskurssia. Sitä on myös pidetty välineenä venäläisen yhteiskunnan demokratisoitumiseen. Tutkimuksessa (ks. Lonkila 2008; 2011; Schmidt & Teubener 2006) on todettu, ettei Runet ole kuitenkaan onnistunut kehittämään valtamedialle toimivaa vastajulkisuutta. Siellä ei pystytä vastustamaan virallista propagandaa eikä demokratian kaventamista.

Sarah Oates (2013, 87-109) on todennut Venäjän valtion harjoittavan monipuolista internetin ohjailua. Toisaalta internetin kehitystä tuetaan taloudellisen toiminnan areenana sekä välineenä mobilisoida ihmisiä sopivaksi nähtävään, valtiota vahvistavaan poliittiseen toimintaan. Toisaalta internetin toimijoita valvotaan ja heidän vapauttaan rajoitetaan. Esimerkiksi tiedotusvälineitä koskevaa lainsäädäntöä laajennettiin koskemaan blogeja, joiden yleisö ylittää kolmetuhatta lukijaa. Jopa uutisagregaatteja esitettiin rinnastettaviksi tiedotusvälineisiin (Bolskaja 2016). Yksittäisiä internetin käyttäjiä voidaan valvoa ja rangaista käyttäen hyväksi ääri-liikkeen vastaista lainsäädäntöä. Myös palveluntarjoajilla on käyttäjiensä valvontavollisuus. Valvontaa on näin normalisoitu osaksi venäläisten verkkokäyttöä.

2000-luvun alussa valtion tukemat tahot rupesivat toimimaan internetissä aktiivisesti, täyttämään venäjänkielistä nettiä ja muokkaamaan sen sisältöä ja toimintatapoja. (Alexander 2003.). Ron Deibert tutkimusryhmänsä kanssa (2010, 6-12) kuvaa 2000-luvun Runetin ohjailua ”kolmannen sukupolven kontrollijärjestelmäksi”. Alussa kysymys oli alkeellisista kontrollin muodoista: sisältöjen suodattamisesta ja kieltämisestä, nettiin pääsyn kieltämisestä sekä nettiä ohjaavan ja rajoittavan lainsäädännön kehittämisestä. Sitten Venäjällä on siirrytty epäsuoriin, joustaviin ja huomaamattomiin, mutta samalla hyökkäävämpiin, kontrollin muotoihin. Näihin kuuluvat muun muassa kontrollitehtävien siirtäminen ”kolmansille osapuolille”, tietyn tyyppisen informaation julkaisu-, käyttö- ja välityskiello, virusjärjestelmien ja DDoS-hyökkäysten käyttö sekä kansallisten informaatioturvallisuuskäytäntöjen muokkaaminen. Myös paljon puhuttu ”Venäjän trolliarmeija”, joka koostuu joko suoraan tai epäsuorasti valtion palveluksessa olevista netin interaktiivisuutta hyödyntävistä ja kommenttipalstoja täyttävistä kommentaattoreista, voidaan laskea kuuluvaksi kontrollijärjestelmään. Samanaikaisesti internet kuitenkin toimii myös kansalaisaktiivisuutta mahdollistavana alustana (ks. Oates 2013).

Stepan Gontsharov arvioi Levada-keskuksen (Gontsharov 2015) tutkimuksiin perustuen internetin toimivan television lisäkkeenä. Se toimii pääuutislähteenä 21 prosentille venäläisistä. 85 prosenttia vastaajista kertoi seuraavansa uutisia televisiosta, 24 prosenttia kuuli uutiset sukulaisilta ja tuttavilta ja 13 prosenttia sosiaalisesta mediasta, lehdistä ja radiosta. Suosituimpia uutissivustoja (uutisagregaatit mail.ru ja yandex.ru sekä uutissivusto lenta.ru) kontrolloivat hallitusta lähellä olevat ryhmät. Ne eivät tarjoa vaihtoehtoja informaatiota, vaan toistavat pääpiirteittäin samoja teemoja, mitä televisio tarjoaa. Vaihtoehtoisia tiedonlähteitä käytti noin kolmasosa venäläisistä eli valtaosa sai tietonsa valtion kontrolloimista lähteistä.

Tilanne on Gontsharovin mukaan paradoksaalinen: televisio edelleenkin toimii yleisimpänä uutislähteenä, mutta luottamus siihen on vuoden 2015 loppua kohti laskenut 41 prosenttiin. Gontsharov selittää muutosta mediankäyttäjien uskolla siihen, että media tavalla tai toisella pyrkii manipuloimaan käyttäjiään eikä viimekätistä totuutta ole tai että siihen on mahdotonta päästä käsiksi. Luottamuksen puutteesta huolimatta 90 prosenttia kyselyihin vastanneista haki tietoa Ukrainan kriisistä ensisijaisesti televisiosta. He myös kertoivat yleensä luottavansa tähän tietoon. Vastaavaa luottamusta ei kuitenkaan tunneta kotimaan uutisointia kohtaan. (Levada 2015, 169.) Valikoiva altistuminen tietynlaisille uutisille ei ole venäläinen erityispiirre, vaan maailmanlaajuinen trendi, jossa informaatiolähteiden moninaisuus voi käytännössä johtaa usein erittäin valikoivaan katsomiseen (Karppinen 2015).

5.1.2 Journalismin riippuvuussuhteet

Yhden yleisen käsityksen mukaan (esim. Oxfordin konfliktitutkimuskeskuksen johtaja Keir Giles 2015, 5) Venäjän media on täysin Kremlin hallussa. Kriisin aikana valtiot usein tiukentavat hallintaansa tiedotusvälineistä. Aihetta käsittelevien tutkimusten mukaan venäläisten journalistien riippuvuus valtiosta on kuitenkin epäsuoraa ja perustuu ennen kaikkea itsensensuurille (esim. Schimpfoss ja Yablokov 2014). Viime vuosikymmenen lopulla tehdyn maanlaajuisen kyselyn mukaan toimituksellinen itsenäisyys ja mahdollisuus ilmaista itseään olivat yleisimpiä tyytymättömyyden aiheita toimittajan ammatissa (Pasti 2011, 43). Toisaalta Lenta.ru:n entisen päätoimittajan Galina Timchenkon mukaan TV-johtajat ovat tavanneet viikoittain presidentin hallinnon kanssa sopia kysymyksistä käsiteltävistä asioista sekä saavuttaakseen yhtenäisyyttä uutisoinnissa (Pakalniņsh 2016).

Tutkimuskirjallisuudessa itsensensuuri nimetään usein venäläisen journalismin ominaispiirteeksi. Mediakentän monimuotoisten omistussuhteiden lisäksi monilla ulkoisilla auktoriteeteilla on paljon epäsuoraa vaikutusvaltaa mediayhtiöiden toimintakykyyn. Kannusteet ja painos-

tus kulkevat taloudellisten, juridisten ja infrastruktuurillisten siteiden kautta. Oates (2009) ja de Smaele (2009) ovat argumentoineet, että yhteiskunnan riippuvuussuhteiden monimuotoisuuden vuoksi journalistit ovat enemmän riippuvaisia ulkoisista toimijoista kuin Neuvostoliiton aikana. Myös journalisteihin kohdistettu väkivalta ja heihin kohdistuneiden rikosten selvittämättä jättäminen ovat vaikuttaneet lisäävästi itesesensuuriin, vaikka osa toimittajista ottaa työssään edelleen suuria riskejä (Schimpfossi ja Yablokov 2014). Tämän vuoksi journalistien voidaan olettaa olevan hyvin tietoisia aroista aiheista ja niille sopivista tai sopimattomista esitystavoista. Arkoihin aiheisiin liittyvän raportoinnin piirteitä kuvaa se, että presidentti Putin palkitsi 300 journalistia objektiivisesta raportoinnista, joka koski Krimin liittämistä Venäjään (Nechepurenko 2014). Nelli Babayan (2015) on esittänyt, että venäläinen valtamedia pyrkii perustamaan uutisisältönsä niihin 'totuuksiin', joihin sen yleisö uskoo. Se pyrkii näin miellyttämään samanaikaisesti sekä vallanpitäjiä että yleisöä ja yhdistämään kansaa. Media ei siis vain luo uskomuksia ylhäältä alaspäin, vaan myös käyttää hyväkseen ja vahvistaa kansan parissa syntyneitä uskomuksia.

5.1.3 Poliittisista keskusteluohjelmista

Mediapersonoilta, ja yleensäkin viihteeltä, on Venäjällä perinteisesti odotettu moraalisesti ja sivistävästi ohjaavaa roolia yleisönsä nähden. Suurelle yleisölle tuotetaan ja tarjotaan nimenomaan enemmän tunteisiin vetoavaa mediasisältöä

Keskusteluohjelmien houkuttelevuutta voi vähentää paitsi poliittisuuteen sisältyvä negatiivinen leima, toisaalta niiden aggressiivinen konfliktihakuisuus. Ne eivät sovi yhteen yleisön toiveiden, kuten (tämänkin projektin haastatteluissa esille tulleen) television parista hakeman rauhoittumispyrkimyksen kanssa. Tunnettu Rossia 1:n uutisankkuri Andrei Kondrashov on sanonut, että venäläinen televisio seuraa amerikkalaisten TV-kanavien viitoittamaa globaalia trendiä siinä, miten ne leimaavat kohteitaan (rferl.org 2014). Tämän seurauksena hänen mukaansa ei ole mielekästä erottaa propagandaa journalismista, tai aina edes sodankäynnistä. Monet tutkijat (esim. Cottiero et al. 2015) ovat rinnastaneet Venäjän television suosiman esitystavan *infotainment* -käsitteeseen eli tapahtumien dramaattiseen ja tunnereaktioita stimuloivaan esittämiseen. Tällainen esitystapa ohjaa yleisön asennoitumista.

Tyypillinen venäläisen keskusteluohjelman juontaja hallitsee keskustelua sen yläpuolelta. Hän pystyy vetämään keskustelua niin, että 'oikeat' mielipiteet tuodaan esiin hyvässä valossa ja 'väärät' huonossa (Rosenholm, Nordenstreng and Trubina 2010, 15). Mediapersonat myös kokeilevat aktiivisesti uusia keinoja vedota yleisönsä. Esimerkiksi keskusteluohjelmien luomien muotisanojen on tulkittu leviävän internettiin sitä tehokkaammin, mitä voimakkaamman radikaalin ja negatiivisen konnotaation ne omaavat. (Cottiero et al. 2015.)

Diana Hachtrjanin ja Kirill Gus'kovin (2015) mukaan keskusteluohjelmia kiertelevien asiantuntijavieraiden käytännön tehtävä on esittää toimituksen linjan raameissa erittäin radikaaleja ja provosoivia lausuntoja. Tämä vahvistaa ohjelmien show-elementtiä. Heidän läsnäolonsa saa myös virallisen linjan maltilliset edustajat näyttämään 'tolkun ihmisiltä'. Keskusteluohjelmien asiantuntijavieraat ovatkin yleensä varsinaisten asiantuntijoiden sijaan mediapersoonia, joiden tehtävänä on käytöksellään luoda jännitteitä ja draamaa keskusteluun. Keskusteluohjelmiin ei siis tarvita paikalle toimituksen tai maan hallituksen linjasta poikkeavien kantojen esittäjiä, vaan kiivasta keskustelua saadaan aikaan jo samanmielisten voimin.

5.1.4 Informaatio- ja luottamuskulttuuri – kuinka tietoa suodatetaan

Mediatutkimuksessa on esitetty, että kulttuuri ja uutiset ovat erottamattomasti sidoksissa toisiinsa. Tämä sidos johtuu siitä, että kulttuuri on yhteisössä hyväksytyn tiedon tuottamista ja välittämistä tiettyjen poliittisten rakenteiden ja perinteiden mukaan. Oatesin (2009) ja de Smaelen (2009) mukaan venäläisten keskuudessa mediakulttuuri ilmenee siinä, että tiedotusvälineiden poliittinen suodattuminen tunnistetaan ja hyväksytään luonnollisena tosiasiana. Venäjällä tietoa ei ole perinteisesti pidetty objektiivisena ja universaalina, vaan tieto on ennen kaikkea hyödyke. Vaikka nyky-Venäjällä perustuslaki takaa laajat yleiset oikeudet tiedon saantiin, ovat nämä oikeudet käytännössä rajattuja. Salailu on hyväksyttyä ja journalistit ovat tietojen saamisessa riippuvaisia suhdeverkostoistaan.

Oates (2009, 54) on kirjoittanut, etteivät venäläiset odota televisiolta varsinaisesti tiedottavaa tai valtaa kyseenalaistavaa roolia, vaan yhteiskunnan johtamista, inspirointia, kannustusta ja opettamista. Tämän vuoksi virheellistä, valheellista tai harhaan johtavaa tiedotusta ei välttämättä tuomita voimakkaasti. Sisällön arvioinnissa korostuu subjektiivinen aspekti eli katsojat ovat kiinnostuneita siitä, 'kuinka asioiden pitäisi olla'. Toisaalta Novikovan (2014, 153) arvion mukaan median muokkauksen yleisesti hyväksyvät neuvostosukupolvet eivät ole vain 'alustuvia', vaan myös kyseenalaistavia TV-katsojia. Heitä nuorempi sukupolvi puolestaan on osoittanut passiivista vastarintaa olemalla osallistumatta television kulutukseen. Mediakriittikistä huolimatta venäläisyleisö ei ole kuitenkaan järjestäytyneesti vastustanut television esityspolitiikkaa (Rosenholm, Nordenstreng & Trubina 2010, 15).

5.2 Tapaustutkimus venäläisestä televisiosta vaikuttajana

Mediatapahtumien esitys kertoo paljon siitä, kuinka media luo merkittävyyttä, kuvia, ideoita ja uskomuksia maailmasta. Näin se vaikuttaa ennako-oletuksiin ja käsityksiin eri tahojen päämääristä. Sillä voidaan myös oikeuttaa haluttua politiikkaa. MH17-tapaustutkimus havainnollistaa venäläisen median toimintaa. Seuraavaksi kysynkin, *millaista* toivottua maailmankuvaa televisio luo ja tukee ja *millä tavoin* se pyrkii vakuuttamaan katsojansa. Annetut *ideaalit maailmankuvat* vaikuttavat eri tavoin katsojan tapaan suhtautua tietoon ja antavat merkityksiä asioille. Yksinkertaistetusti ne:

- 1) oikeuttavat tasapuolisuuden kustannuksella puolustamaan omaa asemaa toisen osapuolen epäoikeudenmukaista hyökkäystä vastaan;
- 2) herättävät epäluottamusta tiettyjä tietolähteitä kohtaan;
- 3) tukevat suoraan omia totuuskäsityksiä ja luovat epäsuorasti epävarmuutta, jonka mukaan mistään lähteestä tulevaa tietoa ei voi täysin uskoa;
- 4) määrittävät ja tukevat haluttuja ennako-odotuksia ja ensivaikutelmia tuleviin tapahtumiin liittyen;
- 5) luovat ja tarjoavat yleisölleen houkuttelevan 'kriittisen' katsojaprofiiliin verrattuna kilpailijoiden yleisöön.

Venäläisen television esittämä narratiivi on erittäin tietoinen kilpailevasta ja sille vastakkaisena näyttäytyvästä länsimediasta ja sen maailmankuvasta. Lännenvastaista kilpailua käydään esittämällä oma mediasisältö vastapuolta vakuuttavammaksi sekä laadullisesti (tärkeämpien asioiden korostukset) että määrällisesti (enemmän lähteitä, näkökulmia, taustoitusta). Lisäksi

katsojiin pyritään vaikuttamaan non-verbaalisin keinoin, luomalla oikeanlaisia tunnereaktioita ja ensivaikutelmia.

Tässä osiossa ei tarkastella median käyttäjien toimijuutta, vaan huomio kiinnitetään television toimintatapoihin. Yleisökuvaa voidaan verrata raportin haastatteluissa rakentuvaan käsitykseen Suomessa asuvien venäjänkielisten mediankäyttäjien omakuvaan. Tarkoituksena ei ole tehdä eroa valheiden ja totuuksien välillä muuten kuin lähdemateriaalin väittämien perusteella. Pyrkimyksenä ei ole arvioida eri mediatoimijoiden agendoja, vaan keskittyä kysymyksiin esimerkiksi hyvän lähdekritiikin normeista, uskottavasta ja etenkin epäuskottavasta tiedosta sekä tavoista, joilla erilaisia merkityksiä luodaan.

MH17-tapaustutkimuksessa tutkimusaineistooni kuuluvat Venäjän mediassa kokonsa, nähtävyytensä ja katsojalukujensa perusteella valta-asemaa pitävien Pervyi -kanavan kaikki uutislähetykset aikavälillä 17.-31.7.2014 sekä samalta aikaväliltä NTV -kanavan iltalähetykset (klo 19:00) ja Rossija 1:n aamulähetykset (klo 11:00). Aikajakson ensimmäisen reilun viikon aikana jokaisessa uutislähetyksessä käsiteltiin MH17-tapausta ykkösuutisena, mutta tämän jälkeen uutisointi väheni nopeasti muiden Ukrainan uutisten tieltä. Valitsin analysoimani TV:n analyysi- ja keskusteluohjelmat uutisia pidemmältä aikaväliltä niiden vähemmän saatavuuden vuoksi. Näihin ohjelmiin kuuluvat TV Tsentrillä 13.9. esitetty Pravo Znat! (Oikeus tietää!), Pervyi -kanavalla 23.12. esitetty Vremja Pokazhet (Aika näyttää), NTV:llä esitetty Spisok Norkina (Norkinin lista) 26.12. sekä Rossia 1:lla Voskresnyi vetsher s Vladimirom Solovjevym (Sunnuntai-ilta Vladimir Solovjovin kanssa) 20.7. ja 14.9. esitetty uutisanalyysiohjelma Vesti nedeli (Viikon kuulumiset).

5.2.1 Kiistellyn kansainvälisen mediatapahtuman esittäminen Venäjän TV:ssä

17.7.2014 Malaysian Airlinesin Boeing 777 MH17 ammuttiin alas Donetskin alueella itäisessä Ukrainassa lähellä taistelualueita. Kaikki koneessa olleet 298 ihmistä kuolivat. Tapahtumapaikka oli suurelta osin Ukrainan hallitusta vastaan sotivien, Venäjän tukemien Donetskin alueen joukkojen hallussa. Tapahtuman syistä alkoi pian kansainvälinen kiista. USA:ssa ja EU:ssa tapahtumia tulkittiin yleisesti siten, että alus ammuttiin alas kapinallisten tai venäläisten joukkojen käyttämän venäläisen ilmatorjuntaohjuksen avulla. Kapinalliset puolestaan kiistivät tämän ja Venäjän puolustusministeriö esitti pudottamisen mahdolliseksi syiksi Ukrainan hallituksen joukkojen käyttämän ilmatorjuntaohjuksen tai hävittäjän hyökkäyksen.

Venäläisessä mediassa tapauskohtaisesti todisteisiin on MH17-tapahtuman yhteydessä vedottu erittäin monin tavoin, mutta television uutisista ja keskusteluohjelmista on mahdollista eritellä niiden keskeinen argumentaatiologiikka. Kanta-aottavuus alkoi usein jo uutistenlukijoiden alustuksissa ja logiikan järjestyksen voi tiivistää seuraaviin uskottavina pidettyihin päättelyihin.

Ensimmäinen johtopäätös

Kiovan hallituksen ja USA:n Venäjään ja kapinallisiin kohdistamat nopeat syytökset eivät voi perustua tietoon, koska tutkimuksia asiasta ei oltu aloitettu eikä virallisia todisteita esitetty. *Näiden toimijoiden poliittisten päämääriensä perusteella (motiivi) lavastus on todennäköisempi vaihtoehto.*

Toinen johtopäätös

Kapinallisilla ei heidän antamiensa tietojen mukaan ollut kalustoa eikä motiivia koneen am-pumiseen. Ukrainan hallinnon joukoilla puolestaan oli tähän sekä kyky että motiivi (EU:n pro-vo-sointi). Venäjä ei ole osallinen, *koska puolustusministeriö kieltää sen*.

Kolmas johtopäätös

Onnettomuustutkimusten häiritseminen johtamalla alueelle sotatoimia (Kiovan hallinto) ja kieltäytyminen virallisten todisteiden julkaisusta (USA) viittaavat syyllisyyteen. Kapinalliset ja Venäjä puolestaan *puolustavat totuutta*, koska ne esittävät virallisia todisteita, suojaavat tut-kintaa ja vaativat tutkimusten suorittajiksi kansainvälisiä neutraaleja järjestöjä.

Neljäs johtopäätös

Paikallisten silminnäkijöiden lausunnot antavat puolueettoman todistuksen, joka puhuu län-nen ja Ukrainan valtamedioissa annettua vääristeltyä tapahtumakuvausta vastaan.

Venäläisen TV:n esittämä järkeily perustui paitsi annettuun ns. 'objektiiviseen dataan', myös oletuksiin eri *osapuolten luotettavuudesta, arvoista ja tavoitteista*. Tällaiset subjektiiviset mer-kitykset katsojan ja lähteen välillä korostuivat, koska mediatapahtuman yhteydessä kerrottiin informaatioidasta. Tässä yhteydessä on tärkeä pohtia tapoja, joilla yleisö pyritään vakuut-tamaan eri osapuolten poliittisista päämääristä ja uskottavuudesta koskien tapahtumaa, joka on kuitenkin suurelle yleisölle kaukainen.

5.2.2 Totuuksien kaksijakoinen yksinkertaistaminen ja hämmentäminen

Paradoksaalisesti venäläinen televisio voi käytännössä yhtäaikaisesti ruokkia ristiriitaisia käsitteitä yksinkertaistetusta hyvän ja pahan jaosta sekä totuuden epäselvyydestä monimut-kaisesti hämmentävässä infotodellisuudessa. Venäjän merkittäväksi informaatiovaikuttami-sen tavoitteeksi on monissa asiantuntija-arvioissa (esim. Pynnöniemi & Rácz 2016) ymmär-retty *sumuttaminen* eli harhautus, jossa tiedon määrälliseen ylitarjontaan reagoiminen heiken-tää vastapuolen toimintakykyä. Katsojan näkökanta voi sumuttua viestimissä annetun tiedon monipuolisuudesta (monet vaihtoehtoiset versiot tapahtuneesta), suuresta tiedon määrästä (pitkät uutislähettykset: kaiken tiedon seuraaminen vaatii energiaa), kokonaisvaltaisen infor-maatioidan voimakkaasta korostamisesta sekä edellä mainittujen tekijöiden tuottamasta passivoivasta nihilismistä johtuen.

Venäläisten keskuudessa suhteellisen yleinen usko salaliittoihin (Hosking 2012, 52) ja venä-läinen informaatiokulttuuri soveltuvat epävarmaan totuuskäsitykseen. Lukuisten todellisuu-teen löyhästi perustuvien teorioiden jakaminen sillä perusteella, 'etteihän sitä kuitenkaan koskaan tiedä', voidaan katsoa resonoivan internetin pro-putinistisen trollaus-ilmiön kanssa. Vaikka uutisointi- ja keskusteluohjelmat voivat epäsuorasti johtaa katsojan sumutukseen, MH17-tapauksen yhteydessä Venäjän televisio rakensi selvästi positivistista todellisuuskua-vaa. Tässä tapauksessa on television mukaan olemassa selvät totuus ja valhe – hyvä ja pa-ha. Sumutus-tekniikkaa kohdistettiin ilmeisesti enemmän transnationaaliin 'vastavirran' mediayleisöön kuin Venäjän kotiyleisöön.

5.2.3 Klassisen geopolitiikan maailmankuva

MH17-tapauksen yhteydessä televisiossa ei annettu ymmärtää, etteikö totuus tapahtumien kulusta koskaan selviäisi. Totuuden selviämistä puhuttiin pikemminkin historiallisena väärjäämättömyytenä. Vaikuttaminen ihmisten käsityksiin oikeasta ja väärästä tai hyvästä ja pahasta on perinteinen poliittisen argumentaation tavoite, mutta siihen käytetyt tekniikat muuttuvat ja kehittyvät. Epäsuora vaikuttaminen ideoiden ja uskomusten kautta on tehokasta, koska vaikuttamisen kohde ei aina huomaa ympäristön hienovaraista vaikutusta omaan päätelynsä, vaan tuntee johtopäätöksensä itsenäisiksi.

Venäläinen televisio pohjautuu ja tukee *klassisen geopolitiikan* maailmankuvaa, jossa keskeisiä toimijoita ovat valtiot, eritoten toistensa kanssa ”luonnostaan” konfliktissa olevat suurvallat Venäjä ja Yhdysvallat. Valtioiden toiminta luo todellisuutta, eivät esimerkiksi kansalaisaktivismi, itsenäinen media tai sattuma. MH17-tapauksen esittämisen yhteydessä tästä yleislinjasta poikkeuksen muodostivat muutamat kansainväliset järjestöt, kuten Kansainvälinen siviili-ilmailujärjestö, ETYJ ja Punainen Risti, jotka esitettiin neutraaleina ja luotettavina toimijoina. Pienemmät valtiot ja jopa EU taas kuvattiin siten, että tällaisessa kansainvälisessä tapauksessa ne vaikuttavat valtatasapainoon enemmän tai vähemmän jommankumman suurvallan edustaman maailmanjärjestelmän puolella tai etupiirissä. Kansalliset mediat esitettiin luonnostaan valtioidensa poliittisille intresseille lojaaleina. Tosin länsimaiden median arvioitiin ajavan kansallisten etujensa sijaan USA:n etuja, mistä niitä kritisoidaan.

MH17-tapahtuma linkitettiin venäläisessä TV:ssä kansainväliseen suurvaltapoliittikkaan paikalliskonfliktin tai onnettomuuden sijaan. Se tehtiin yhdistämällä tapahtumat arkistokuvilla ja retoriikalla kollektiivisiin muistoihin kylmän sodan maailmanjärjestyksestä, johon kuului käsitys USA:sta, joka pyrkii salajuonillaan lisäämään vaikutusvaltaansa ja heikentämään Venäjän kansainvälistä arvovaltaa. Annetun maailmankuvan osapuolet määräytyivät ensikädessä negaation kautta, valtioiden suhteesta USA:n ja lännen maailmanjärjestykseen sekä niiden edustamaan informaatiotodellisuuteen tai ’kuplaan’. Tässä asetelmassa Venäjän toimien positiivista esimerkillisyyttä ei korostettu yhtä selkeästi kuin USA:n negatiivisena esitettyä manipulatiivista valta-asetelmaa. Venäjän television retoriikassa tapauksen keskeistä osapuolta eli Malesiaa ei suoraan sisällytetty ’meihin’. Sen pidättyväisyys osapuolten nopeasta syyttämisestä ja halukkuus kuulla tapauksesta Kremlia tulkittiin vastahakoisuudeksi lännen agendaan vastaan. EU-maat esitettiin aluksi päättämättömänä osapuolena, jonka kantaan ja toimintaan sekä Venäjä että USA pyrkivät tiedotuksellaan vaikuttamaan. Venäjään kohdistetun kritiikin lisääntyessä ja uusien sanktiopäätösten myötä unionin maat esitettiin kuitenkin aiempaa selvemmin osana ’USA:n länttä’.

5.2.4 Hyvän- ja pahantekijät: oikeutetut puolustustoimet

Venäjän televisiossa annetussa maailmankuvassa USA ja länsi eivät olleet vain vastapuoli, vaan petollinen väärintekijä. Niiden vastustajan esitettiin siksi olevan oikeutettu puolustautumaan epäoikeudenmukaisia informaatio- ja vaikutuskeinoja ja hyökkäyksiä vastaan. Sitä, miten hyökkäyksiltä tulisi puolustautua, ei määritelty tarkasti. Puhuttiin ainoastaan ”totuuden julkituomisesta”. Käytännössä puolustautuminen tarkoitti ensisijaisesti Venäjän kannan yksipuolista esittämistä tasapuolisesti kyseenalaistavan keskustelun sijaan.

Vastapuolen lausuntoja esitettiin verrattain paljon, mutta uutistenlukija saattoi alustaa ne ’epäilyttäviksi’. Vaihtoehtoisesti niiden perään annettiin heti kumoavat vasta-argumentit. Käsitys oman osapuolen moraalista oikeudesta oikeuttaa tai peittää alleen sen tosiasian, että venäläisen TV:n syyttäessä länttä ennen aikaisista ja sokean yksipuolisista syytöksistä, on

sen oma puolueellisuus epäsuorista vihjailuista huolimatta selvä. Muiden tahojen esittämät syytökset itäisen Ukrainan kapinallisia kohtaan esitettiin televisiossa, mutta niitä ei käsitelty syvällisissä analyyseissä. Kapinallisten syyllisyyttä ei myöskään tuotu esiin tosiasiallisena mahdollisuutena muiden lukuisten teorioiden joukossa. Tämä johtuu siitä, että Venäjän televisio suhtautuu Ukrainan ja USA:n viranomaisilta tullessiin väitteisiin lähtökohtaisesti vahingontahtoisena informaatiotosodan hyökkäyksenä. USA:n infosodan tai propagandan väittämiä esitettiin toisinaan niin vanhentuneina ja kömpelöinä, että niiden suhteen ei ole muuta vaihtoehtoa kuin, että ne ovat jo kokeneet tai tulevat kokemaan inflaation. Vakava suhtautuminen näihin lausuntoihin ja niiden toistaminen sellaisenaan tulkittiin naiiviuudeksi.

He (Ukrainan hallinto) katsovat, eikä ikävä kyllä ilman perusteita, että heillä on takanaan koko lännen informaatiomahti, johon he voivat tukeutua joka tapauksessa, puhuivatpa he mitä hyvänsä. Jos USA:n presidentti korkeasta toimestaan toistaa heidän valheitaan, se ikään kuin siunaa tämän valheen, heidän ei tarvitse pelätä enää mitään (Zharihin Vladimir, Pervyi kanal 18.7.2014a)

Näkemyistä jo lähtökohdiltaan epäreilusta informaatiotosota-asetelmasta tuettiin väitteellä, jonka mukaan USA:n propaganda on nopeaa ja ajallisesti edellä toimiessaan Venäjää vastaan. Venäläisen näkemyksen mukaan 'paljon jo sanottu ja kuultu maailmalla ennen kuin Venäjä ja venäläiset ehtivät puolustautumaan'. Länsimaista informaatiovaltaa ja sen luomaa informaatiotodellisuutta hallitsevana globaalina hegemoniana korostetaan. Tämän vuoksi sen narratiivista puhutaan usein kuin yleisö tuntisi sen entuudestaan, ilman erillistä esittämistä.

5.2.5 Puoleensa vetävä tarinankerronta

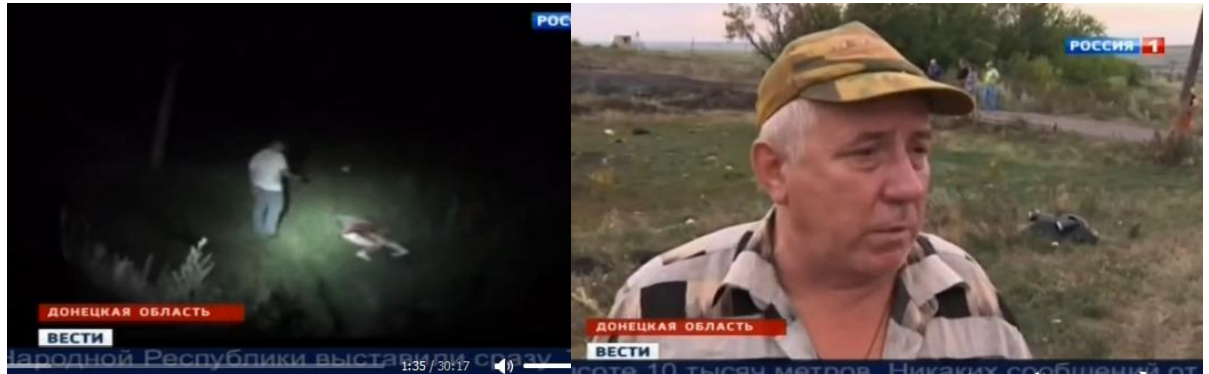
Venäläinen media on onnistunut saamaan huomiota puoleensa paitsi kotimaassa, myös ulkomailla turvautumalla vetoavaan tarinankerrontaan. Olennaista on pukea asia niin hyvään tarinankerronnalliseen muotoon, että se herättää julkaisijoiden ja lukijoiden kiinnostuksen seurata tarinaa ja kertoa sitä edelleen (Grozev 2014, 7). Tarinan mukaiset yksinkertaistetut hyvän ja pahan puolen profiilit, konflikti ja draama sopivat globaalin yleisön huomion tavoittamiseen ja haluun kuluttaa mediaa tunnesyistä. TV-uutisten pitkät lähetysajat mahdollistavat tapahtumien monipuolisen taustoituksen arkistomateriaalin ja haastatteluiden avulla. Lopuksi tapahtuu tapahtumat yhdistävien syy-seuraussuhteiden paljastaminen, jonka kautta uudet tapahtumat nivelletään osaksi 'suuren tarinan' jatkumoa. Tämä vetoaa tiedonhaluisiin katsojiin, jotka haluavat tarkastella asioita monista näkökulmista tai seurata tapahtumien kulkua katkeamatta.

Toistolla ja tunteellisten kollektiivisten muistojen stimuloinnilla media voi käyttää hyväksi ihmisten taipumusta luottaa tarinoihin, jotka sopivat heidän identiteettiinsä, stereotypioihin, ensivaikutelmiin (Cottiero et al. 2015, 528) ja maailmankuvaan kokonaisuudessa. Yhdenmukaisella toistolla ja tunteita herättävällä uutismateriaalilla saadaan todennäköisemmin aikaiseksi myös haluttujen argumenttien muistuminen ja toistuminen ihmisten keskenään käymisessä keskusteluissa aiheesta. Suorat ja epäsuorat viittaukset menneisyyteen tai muihin ajankohtaisiin asioihin luovat katsojille oivalluksia ja tuttuuden tunnetta. MH17-tapaus linkitettiin Venäjän televisiossa historialliseen jatkumoon ja 'ennakkotapauksiin', kuten Ukrainan joukkojen vuonna 2001 ampumaan venäläiskoneeseen sekä USA:n vuonna 1988 ampumaan iranilaiskoneeseen. Niiden yhteydessä mainittiin molempien maiden kiistäneen vastuunsa ainakin heti tapahtuman jälkeen. MH17-tapaukseen on viitattu myöhemmin esimerkiksi Boris Nemtsovin murhaan liittyvässä uutisoinnissa, joka liitettiin tällä tavoin osaksi samaa lännen harjoittamaa informaatiotosota (Pervyi kanal 2015).

Alla on havainnollistettu, kuinka heti lentokoneen alas ampumisesta seuraavan päivän uutis-
lähetyksessä esitettiin monille katsojille ensimmäistä kertaa tapahtumien kulkua, syy-
seuraus-suhteita, taustaa ja osapuolia.

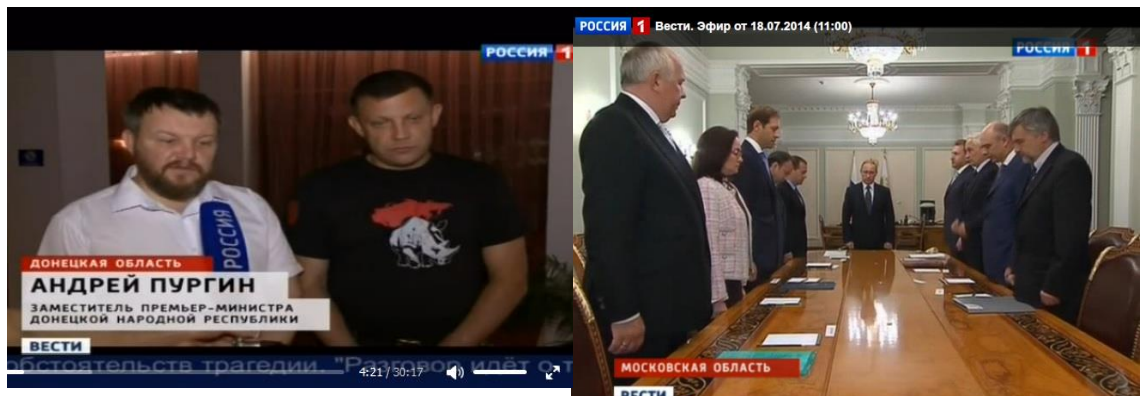
Kuvakaappauksia 18.7.2014

Rossia 1 -kanava, Vesti klo 11:00

1. Videokuva seuraa Donetskin joukkojen
tapahtuman selvitystä lentoturmaa seuranneena
yönä.

2. Yksi monista haastatelluista paikallisista silmin-
näkijöistä, jotka kertovat kuulleensa ammuntaa ja
räjähdysten.

3. Donetskin hallinnon edustajat esittävät alueelle
aselepoa tutkimusten vuoksi. Neuvostoliitto-
paidasta (kuvassa oikealla) näytetään myös
lähikuvaa.

4. Presidentti Putinin kabinetissa pidetään hiljai-
nen hetki vainajien muistolle ennen presidentin
lausuntoa.

5. Brittiläanalytiikon mukaan koneturma johtui todennäköisesti Ukrainan ilmatorjunnan virheestä.

6. Venäjän ilmailukonettairaston mukaan iskun kohteena olisi ollut Putinin kone. Väitettä tuetaan viittamalla vähän ennen tapahtumia Ukrainan entisen puolustusministerin keskusteluohjelmassa antamaan suositukseen tappaa Putin.

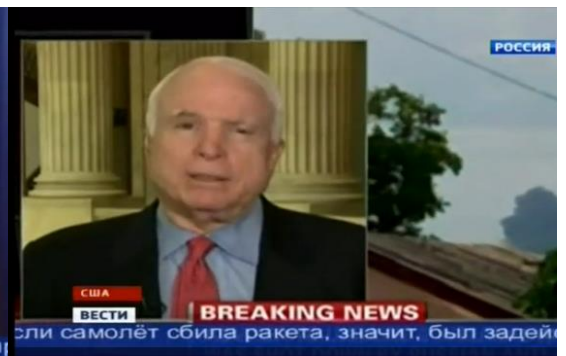
7. Tunteikasta arkistokuvaa vuodelta 2001: lelu Ukrainan ampuman venäläismatrustajakoneen raunioista.

8. Esitetään, että Ukrainan televisio on vastikään esitellyt Ukrainan armeijalla hallussaan olevia Buk-ohjuksia.

9. Ukrainan presidentti Petro Poroshenko syyttää tapahtumasta heti Donbassin kapinallisia ("terroristeja").

10. Amerikkalaisenaattori John McCainin mukaan Ukraina ei ole voinut olla ohjusiskun takana.

MH17-tapauksen käsittelyn yhteydessä venäläisessä televisiossa kritisoitiin suoraan Ukrainan hallintoa ja joukkoja niiden järjen- ja moraalinvastaisesta toiminnasta. Donbassin kapinallisia taas puolustettiin epäsuorasti, erilaisin nonverbaalisin keinoin. Ukrainan hallinnon joukot taas näytettiin sotatoimissa. Ne kuvattiin tekemässä siviiliuhreja vaatineita hävittäjälentoturmaa, mikä tuki mielikuvaa heidän syyllisyydestään myös lentoturmaan. Kapinallisjoukoille annettiin kasvot ja heidän annettiin tuoda näkemyksiään esille, mikä mahdollisti samaistumisen heidän asemaansa. Vastapuoli esitettiin kasvottomana hyökkääjänä, jota paikalliset pelkäävät, ja jonka puolesta puhuvat ukrainalaiset ja amerikkalaiset poliitikot (ulkopuolisten 'politisoitunut' näkökulma).

Osapuolten profilointi näkyi TV-lähetyksissä usein myös siinä, kuinka Venäjää syyttäviin lausuntoihin viitataan pohjustuksissa ajoittain 'kiihkeinä', jopa 'hysteerisinä' ja 'ylimielisen varmoina'. Näiden perään esitettiin puoleltaan varovaisemmat, omassa asiantuntijakontekstissaan esiintyvät venäläiset puhujat. Venäjän poliitikot esitettiin tapahtumassa neutraaleina toimijoina, jotka kampanjoivat muiden valtion päämiesten kanssa tekemisissä ollessaan oikeudenmukaisen ja objektiivisen kansainvälisen tutkimuksen puolesta. Näin rakennettiin kuvaa Venäjästä puolueettomana avustajana, joka on osallinen vain siihen kohdistettujen huonosti perusteltujen syytösten vuoksi. Voimakkaimmat ja aggressiivisimmat lausunnot esimerkiksi venäjänkielisten massamurhasta Itä-Ukrainassa esitettiin usein länsimaisten kommentaattoreiden taholta tai muuten näkökulmien marginaalista. Ennen Venäjä-kriitikoiden lausuntoja uutistenlukijat pohjustivat niiden esittämistä kriittisesti, mutta vastaavaa ei tapahtunut esimerkiksi Donbassin joukkojen edustajien kärjekkäiden lausuntojen alla.

Tapahtumia seuraavat ja kauhistelevat paikalliset olivat yleisölle oletettavasti samaistuttavin ryhmä. Silminnäkijät voivat vaikuttaa jopa asiantuntijoita luotettavammilta, koska heidän lausuntonsa olivat yhtenäisempiä kuin moninaisen asiantuntijajoukon. *Asiantuntija* -termin käyttöä kyseenalaistettiin usein. Venäläiset toimittajat itse pyrkivät usein korostamaan omaa uskottavuuttaan nostamalla esiin perspektiivinsä tapahtumien silminnäkijöinä.

5.2.6 Länsimaiden tiedotukseen kohdistuvan luottamuksen heikentäminen

Venäjän televisiossa luotiin kuvaa lännestä Venäjästä erillisenä toimijana. Erillisyyttä perusteltiin lännen erilaisilla arvoilla, tavoitteilla ja 'informaatio-/mediatodellisuudella'. Eroavaisuuksien vuoksi länsimaiden ja Venäjän on vaikea ymmärtää ja luottaa toisiinsa. Länsimainen media yhdistettiin yleensä USA:n manipuloivaan politiikkaan. Tästä syystä läntisellä medialla on selvästi negatiivisesti epäilyttävä leima, mutta kriittisyys kaikkea läntistä mediatoimintaa kohtaan ei ole aina lähtökohtaista tai yhtenäistä. Kun aihetta katsotaan olevan riittävästi, niin osan länsimaisesta mediasta esitetään ajoittain olevan myös itse kriittinen lännen ja Ukrainan toimia kohtaan.

Venäjän demonisoinnista ja USA:n manipuloinnista kritisoitu länsimainen näkökulma esitettiin usein valittujen eurooppalaisten journalistien ja poliitikkojen avulla. Lausunnot esitettiin ilman näiden tahojen taustoitusta. Äänen pääsivät esimerkiksi jopa *Ranskan* äärioikeistolaisen *kansallisrintaman* FN:n edustajat. Venäjän televisiossa kriittisten eurooppalaisten puheenvuorojen korostettiin olevan länsimaalaisen yleisön tavoittamattomissa. Näin luotiin kuvaa läntisessä mediassa tapahtuvasta sensuurista, läntisen yleisön tietämättömyydestä ja venäläisen median tarjoamasta vaihtoehdosta. Oliver Stonen lausuntoa (Pervyi kanal 2014b) siitä, kuinka Amerikassa ei haluta julkaista Kiovalle haitallista informaatiota, lainattiin televisiossa näihin konteksteihin viitaten toistuvasti.

Kritiikki, joka kohdistuu uutisisällön katveisiin ja puutteisiin, on tunnistettu myös Venäjän valtion ulkomailla rahoittaman 'vaihtoehtomedian' toiminnassa tärkeäksi lähtökohdaksi (esim. Smolenova 2015). Ivana Smolenovan (ibid., 4) arvion mukaan Venäjän kansainväliseen jake-luun tarkoitettun mediasisällön keskeisin tarkoitus ei ole saada suuren yleisön hyväksyntää Venäjän politiikkaa kohtaan, vaan heikentää liberaalidemokraattisten maiden poliittista konsensusta ja legitimizeettää. Venäjän televisiokin asemoi itsensä lännen valtamedian vastaise-na altavastaaajana ja vaihtoehtomediana, vaikka maan oma valtamedia on selvästi keskittynyt tukemaan maan hallituksen politiikkaa. Kotimaisilla markkinoillaan se on selvästi hegemoni-nen.

Kritiikissä länttä kohtaan vedottiin toistuvasti oikeudenmukaisuuteen ja arvoihin, mikä on kuu-lunut Venäjän kansalliseen identiteettiin historiallisesti pitkään (Vihavainen 2013). Lännen toiminnalle esitettiin venäläisessä televisiossa motiiveja, jotka eivät ole käytetystä retoriikasta huolimatta todellisuudessa demokraattisia, humaaneja tai universalistisia, vaan joiden katsottiin perustuvan eliittien taloudelliseen hyödyn tavoitteluun. Länsimaisen journa-lismin esitettiin rikkovan omia ihanteitaan, kuten poliittista riippumattomuutta ja tiedon vapaa-ta saatavuutta. MH17-tapauksen uutisten yhteydessä nostettiin esille uutisia venäläisten toi-mittajien pidätyksistä Ukrainassa ja Virossa sekä BBC:n harjoittamaa 'päätoimituslinjaan sopimattomien raporttien sensuuria'. Länsimaisten toimittajien etiikkaa kritisoitiin myös esi-merkiksi liittyen tapaukseen, jossa Sky Newsin toimittaja koski kuolleiden matkustajien jää-mistöihin sekä mediassa esiintyneestä virheellisestä väitteestä, jonka mukaan Putinin tytär olisi paennut Hollannista. (Pervyi kanal 2014 c, d, e, f.) Poliittisissa keskusteluohjelmissa tiedostettiin ajoittain Venäjän historiallisesti kiistanalainen asema sananvapauden puolustajaja-na länttä vastaan, mutta asiantila ohitettiin nopeasti itseironisen huumorin avulla. Tällainen lähestymistapa luo aiemmin mainittua, totuuteen epäilevästi suhtautuvaa maailmankuvaa, mikä vetoaa kriittiseen tai kyyniseen yleisöön, joka ei helposti samaistu varmoihin väitteisiin (Rosenholm ja Savkina 2010, 96).

5.2.7 Yleisö: Millaisen roolin television sille tarjoaa?

Koukuttamisen lisäksi yleisön TV-ruudun äärelle passivoiminen on monien tutkijoiden mieles-tä yksi Venäjän informaatiovaikuttamisen tavoite (Novikova 2014, 160; Rudin 2016). Eräiden arvioiden mukaan venäläisyleisö onkin yleisesti ottaen passiivista (Novikova 2014, 157; Ro-senholm, Nordenstreng & Trubina 2010, 15). MH17-tapausta koskevan uutisoinnin perusteel-la on mahdollista pohtia, millainen katsoja omaksuu parhaiten venäläisen television keskeiset väitteet ja maailmankuvan. Tätä arviointia voi tehdä sen perusteella, mitä televisio esittää tärkeiksi huolen- ja mielenkiinnon aiheiksi, hyväksyttäviksi ideoiksi ja uskomuksiksi sekä maailmankuvaksi. Näistä lähtökohdista käsin Venäjän televisio tavoittelee katsojikseen henki-löitä, jotka:

- ovat kiinnostuneita suurista asioista ja globaaleista tapahtumista;
- haluavat televisiolähetyksistä kattavat tiedot tärkeistä aiheista;
- kantavat huolta oikeudenmukaisuudesta ja humanitäärisistä ongelmista;
- arvostavat periaatteina tiedon avoimuutta, läpinäkyvyyttä, keskustelua, rauhaa;
- epäilevät USA:n ja lännen 'todellisia' motiiveja ja tavoitteita kansainvälisessä politiikassa;

- näkevät maailman tapahtumat ensikädessä seurauksena (suurten) valtioiden toiminnasta;
- suhtautuvat voimakkaan kriittisesti globalisaatioon;
- tuntevat olevansa hyvin valistuneita verrattuna suureen (globaaliin) yleisöön;
- ovat kansainvälisiä, käyttävät teknologiaa, mutta suhtautuvat varautuneesti internetiin;
- uskovat ja ovat kiinnostuneita salattujen totuuksien selvittämisestä ja salaliittoteorioista;
- uskovat historiallisten tapahtumien pätemiseen nykyisyydessä;
- tuntevat osallistuvansa yleisössä kollektiiviseen tapahtumaan;
- tuntevat olevansa valtavirran vastaisia.

”Normaalissa sodassa jokaisen ihmisen elämä on riippuvainen sotilaiden teoista, vai mitä? – Kylmässä sodassa poliitikkojen teoista. Infosodassa jokaisen teidän kaikkien turvallisuus riippuu vain teistä itsestänne.” (Andrei Norkin, Spisok Norkina, NTV 26.12.2014)

Katsoja, joka näkee sekä länsimaisen että venäläisen television yhdenmukaisesti syyttämässä toisiaan manipulaatiosta, voi olla tilanteesta hämmentynyt. Kumpikaan osapuolista ei näytä tunnistavan syytösten paradoksaalista identtisyttä. Näissä tapauksissa viestin sisäistämistä helpottavat katsojan omaksumat valmiit sympatiat ja uskomukset eri toimijoiden uskottavuudesta, jota median tarvitsee vain tukea. Andrew Wilson (2015) kutsuu tähän liittyvää mielipiteitä vahvistavaa informaatiovaikuttamista tönäisypropagandaksi (*nudge*). Mikäli Venäjän TV:n voimakkaasti tunteellinen tapahtumien esittäminen ei sovi mielekkäästi katsojan maailmankuvaan, sen seuraaminen voi olla raskasta ja luotaantyöntävää. Toisaalta se voi houkuttaa myös niitä totuuskäsityksiä kyseenalaistavia katsojia, jotka ovat kiinnostuneita useista näkökulmista tai niitä, jotka haluavat uutisilta jatkuvaa ja intensiivistä tapahtumien seurantaa.

Ihmistieteissä laajasti omaksutun näkemyksen mukaan sopiva identifikaatio on onnistuneen retorisen suostuttelun, omaksumisen ja toiston perusta (Rosenholm and Savkina 2010, 79-80). Venäjän televisiossa esitetyn yleisön rooli on houkuttelevasti kollektivisoiva. Pääasiassa, muttei kokonaan, venäläisistä koostuva 'me' on valistunut ryhmä, joka on tietoinen monista uutislähteistä ja tuntee maailmanpolitiikan historiaa. Tämä näkökulma nousee esiin erityisesti Ukrainan tilanteeseen liittyen. Tällöin korostuu näkemys venäläisten kyvystä ymmärtää tapahtumien taustoja verrattuna niihin, jotka uskovat USA:n hegemoniseen propagandaan. Eurooppalaista katsojakuntaa Venäjän tv kuvaa mielipiteissään liikkuvaksi yleisöksi, jonka enemmistö on omaksunut maailmankuvansa amerikkalaista tiedotusvälineistä. Tämän vuoksi venäläisen television kohdeyleisölle vaikuttaisi olevan ominaista tuntea olevansa kriittinen ja hegemonian vastainen, television voimakkaasti johdattelevista sisällöistä huolimatta.

5.3 Suomen ja Venäjän tv-uutisoinnin vertailua

Suomalaisen median tavat esittää tapahtumia poikkeavat venäläisistä merkittävästi. Tähän vaikuttavat muun muassa resurssierot. Koska suomalaiset uutislähetykset ja keskusteluohjelmat ovat lyhyempiä, niissä tapahtumia ei seurata yhtä pitkältä historiallisesta näkökulmasta eikä taustoitukselle tai eri tietolähteiden esittämiselle jää niin paljon aikaa kuin venäläisissä ohjelmissa. Vertaamalla Suomen mediaa käsitteleviä analyysejä Ukrainan kriisin uutisointia käsitelleiden Jukka Jouhkin (2015), Jarkko Kankaan, Markus Ojalan & Mervi Pantin (2015) huomioihini MH17-tapahtuman raportoinnista Venäjän TV:ssä, olen koonnut listauksen kansallisten esitystapojen samankaltaisuuksia ja erilaisuuksia:

- Molempien maiden medioissa MH17-tapahtumia käsiteltiin kansainvälisenä konfliktina. Suomessa näin toimittiin erityisesti MTV3:n uutisissa, kun taas Yle ja Helsingin Sanomat esittivät konfliktin pikemminkin alueellisena.
- Suomalaisessa mediassa esiintynyt kaava, jossa lännen taholta esitetään ensin Venäjää kohtaan syytöksiä, joihin Venäjältä vastataan puolustuspuheenvuorolla, toistui myös venäläisessä TV:ssä. Siellä Venäjä esitettiin usein reaktiivisena ja puolustautuvana, jopa uhrina.
- Venäjä on profiloitunut Suomen mediassa 'epäilyttävänä suurvaltana', mikä Venäjän televisiossa tunnustetaan epäoikeutetuksi länsimaiseksi ilmiöksi.
- Helsingin Sanomien huomioidaan esittäneen ukrainalaisista joukoista ihmiskasvoisia ja samaistuttavia kuvia etäältä kuvattujen naamiosotilaiden sijaan, mikä oli Venäjän uutiskuvastossa vastaava tapa esittää kapinallisjoukkoja.
- Suomalaisen mediakuvaston tulkittiin esittävän Ukrainan konfliktia "seisoskelevana sodankäyntinä". Venäläisissä uutiskuvissa taas korostettiin vaaran välitöntä läsnäoloa. Tilanteen akuuttia vakavuutta korostettiin lausunnoissa ja videokuvissa.
- Poliitikoiden puolueellisuus ilmeni suurin piirtein vastaavasti Suomen ja Venäjän televisiuutisissa: David Cameron ja Barack Obama syyttivät Venäjää, Angela Merkelin esiintyessä MH17-tapahtuman alkuselvittelyssä maltillisempana kolmantena osapuolena.
- Molemmissa kansallisissa televisioissa (ja yleensä medioissa) *informaatiosota* nostetaan merkittäväksi tapahtumia selittäväksi tekijäksi.

Jouhki (2015) nosti sanomalehtikirjoitusten esimerkkien kautta esiin, kuinka MH17-tapahtumien uutisointi Suomessa korosti Venäjän ja lännen ajattelun poikkeavuutta ja molemminpuolisen ymmärryksen puutetta – edes Suomessa ei ymmärretä Venäjää.

"[Ymmärryksen puute] näkyy esimerkiksi suhtautumisessa malesialaisen lentokoneen alasampumiseen Itä-Ukrainassa. Moskovassa ei selvästikään hahmotettu, miksi tapahtumasta ja Venäjän käytöksestä tuli käännekohta lännen toiminnassa. (HS 1.8.2014; myös 31.8.2014 Kolumni)"

Venäläisessä TV:ssä vastaava kritiikki kohdistetaan eurooppalaisiin, jotka ymmärtävät väärin Venäjän ja USA:n todelliset toimet ja tavoitteet. Venäjällä myös välitetään Ukrainan inhimillisestä kärsimyksestä, mistä lännessä vaietaan tai ei ymmärretä, koska se ei tapahdu etnisesti 'omille' ihmisille. Kangas, Ojala ja Pantti (2015, 197–198) kuitenkin nostivat Suomen medias- ta inhimillisen kärsimyksen yhdeksi keskeisimmistä kehyksistä, joiden kautta MH17-tapausta ja koko Ukrainan kriisiä käsiteltiin Suomessa. Suomalaisten uutisohjelmien lyhyemmän pituu- den ja lievemmän tunnelatauksen vuoksi voidaan kuitenkin väittää Venäjällä esitettävän enemmän tätä humanitääristä näkökulmaa. Tosin suhteellisesti tarkasteltuna humanitäärisen näkökulman osuus uutisajasta on lähes sama.

Keskeiset johtopäätökset venäläisestä median vaikutuskeinoista

- Venäjän televisio profiloii itsensä ja katsojansa ensisijaisesti USA:n/lännen globaalin (informaatio-) hegemonian vastaiseksi. Se myös hämmentää totuuskäsityksiä lietso- malla aktiivisen informaationsodankäynnin ideoita.
- Venäjän television keskeisiä tehokeinoja ovat vetoava tarinankerronta, monipuolinen sisältö sekä kyky katsojia houkuttelevaan profilointiin.
- Länsimaisen tiedonvälityksen uskottavuus kyseenalaistetaan kritisoimalla sitä jo läh- tökohdiltaan kestäättömien liberaalien ja demokraattisten arvojen pettämisestä.
- Suomen TV-kanaviin verrattuna venäläiset esittävät tunteellisempia ja kestoiltaan pi- dempiä (uutis)sisältöjä, joihin kuuluu paljon haastatteluja, aktiivista ja pitkäkestoista tapahtuman seuranta sekä kansainvälistä vertailua.

6. VENÄJÄNKIELINEN MEDIA SUOMESSA

Olga Davydova-Minguet

6.1 Johdanto

Maahanmuuttajan käytettävissä olevat mediamaisemat koostuvat yllirajaisesti ja kansallisesti tuotetusta mediasta. Vähemmistön omalla kielellä maahanmuuttomaassa tuotettu media voi olla merkittävä kohdemaan yhteiskunnasta ja itse vähemmistöstä kertovan tiedon lähde. Näin se voi toimia maahanmuuttomaahan kotoutumisen välineenä. Vähemmistön omakielinen mediatoiminta sijoittuu kansallisen ja yllirajaisen median välimaastoon yhdistäen itsessään lähtömaan ja kohdemaan kieliä, merkityksiä ja diskursseja. (Ks. esim. Davydova 2008; Kosnick 2007; Yelenevskaya 2009.)

Raportin tässä osassa tarkastellaan Suomessa tuotettua venäjänkielistä mediaa. Tarkastelu perustuu venäjänkielisten julkaisujen (Spektr, Mozaika, Yle novosti) ja mediatoiminnan (Russian.fi ym.) analyysiin sekä mediatoimijoiden haastatteluihin, jotka on toteutettu syksyn 2015 ja kevään 2016 aikana. Ainoa tarkasteluun valittu Venäjällä tuotettu julkaisu on pietarilainen Fontanka.fi -internet-sanomalehti. Se valittiin tarkasteluun mukaan, koska sillä on laaja suomalainen venäjänkielinen lukijakunta ja sen tuottamat uutiset ja muut aineistot ovat verraten tunnettuja Suomen venäjänkielisten keskuudessa.

Tämän osion aineistona olevat haastattelut on tehty tarkastelussa mukana olevien julkaisujen tekijöiden sekä muiden venäjänkielisten mediatoimijoiden kanssa. He valikoituivat haastateltaviksi, koska he edustavat vakiintuneita Suomessa toimivia julkaisuja, tuntevat parhaiten Suomen venäjänkielistä mediakenttää ja jotkut heistä ovat tunnettuja myös edustamiensa tiedotusvälineiden ulkopuolellakin. Tutkimusta varten haastateltiin seitsemää henkilöä, neljää naista ja kolmea miestä. Kahta henkilöä haastateltiin kahteen kertaan. Lisäksi toteutettiin yksi sähköpostihaastattelu. Vaikka kaikki Suomessa asuvat haastateltavat olisivat pystyneet esittämään ajatuksiaan myös suomeksi, haastattelut pidettiin venäjän kielellä. Haastattelijana toimi FT Olga Davydova-Minguet. Haastattelut äänitettiin ja litteroitiin. Raporttia varten ne myös analysoitiin haastattelurunkoon sisältyneiden teemojen mukaisesti. Haastattelun teemoja olivat:

- Suomen venäjänkielisen mediatilan arviointi (keskeiset julkaisut - mitä julkaisuja käytetään ja mikä on niiden rooli?)
- Yleisradion asema
- Venäjän median rooli Suomen venäjänkielisten mediankäytössä (Onko tarvetta ”vastustaa” Venäjän median vaikutusta? Jos on, niin millä tavalla?)
- Suomen venäjänkielisen median kehitystarpeet

Luvun alussa avaan muutamien tarkastelun kannalta keskeisiä käsitteitä. Tämän jälkeen kuvailen keskeisiä Suomen venäjänkielisten käyttämiä omankielisiä julkaisuja sekä esitän haastattelemani asiantuntijoiden näkemyksiä niiden roolista ja tehtävistä. Eri medioiden esitelyssä käyn soveltuvien osin läpi etnisen median analyysin osa-alueita, joita ovat median tuot-

taja, tuottajaorganisaation asema ja koko, sen omistajat tai perustajat, sijainti, mitä yleisöjä julkaisu tavoittaa, mihin julkaisun sisältö keskittyy, millä kielellä se toimii, ja kuinka sitä levitetään (Matsadanis, Katz & Ball-Rokeach 2011, 6-7).

Luvun tarkoitus on Suomen keskeisten venäjänkielisten julkaisujen esittelyn kautta pohtia omakielisen median tilaa, omakielisen median ja etnisen yhteisön välistä suhdetta, sekä tuoda esille media- ja kansainvälisen tilanteen muutoksen vaikutusta Suomen venäjänkieliseen mediaan.

6.2 Etninen media osana monikulttuurisuuden järjestämistä

Median tuotanto, jakelu ja käyttö ovat nykymaailmassa ylitajaisia. Maahanmuuttajaperäiset vähemmistöt ovat tämän prosessin keskiössä: heidän moninaisen kuulumuksensa ja monipuolisen kielitaitonsa takia heille avautuu muukin kuin kansallisesti tuotettu media. Mirya Georgiou ja Roger Silverstone (2007) puhuvat maahanmuuttajavähemmistöjen mediasta *diasporisena*: se muotoutuu muualla kuin kansallisessa keskuksessa asuvien diasporien ympärille ja heidän aktiivisella mukana olollaan. Diaspora haastaa kansallisvaltiokeskeisen ajattelumallin ylitajaisilla sosiaalisilla, taloudellisilla ja mediasuhteillaan. Diasporisen median käytön kautta kansalliseen tilaan tulee sellaisia mediavirtoja, jotka haastavat, kyseenalaistavat ja monipuolistavat valta-asemassa olevaa mediaa. Näin ollen diasporinen media toimii vastavirtamedian syntysijana.

Vähemmistömediasta puhutaan tavallisesti silloin, kun kyseessä on jonkin kansallisen, sosiaalisen tai kielivähemmistön tuottama kansallisessa kontekstissa toimiva media. Vähemmistömedian tavoitteena voi olla vähemmistön aseman parantaminen tai kielen säilyttäminen. *Etnisellä* medialla taas tarkoitetaan nimenomaan etnisen vähemmistön käyttämää mediaa, joka voi toimia sekä kansallisesti että ylitajaisesti. Siihen liittyy tiiviisti kysymyksiä kielestä, yhteiskunnallisesta osallisuudesta ja kulttuurista. Etninen media eroaa diasporisesta mediasiten, että sitä tuotetaan etnisen vähemmistön voimin sekä etnistä vähemmistöä varten (Matsadanis et al. 2011). Etninen media voi täydentää kansallista mediavirtaa, mutta se voi myös haastaa sitä ja yhdistää itsessään myös ylitajaisesti toimivat muut mediat. Etnisen median keskeisimpiin tavoitteisiin voi kuulua osallistuminen vähemmistön muotoutumiseen sekä sen elinvoiman ylläpitämiseen maahanmuuttomaassa. Etninen media toimii kahtalaisesti: toisaalta se orientoi maahanmuuttajia paikalliseen yhteiskuntaan ja toisaalta ylläpitää suhteita lähtömaan yhteiskuntaan ja kulttuuriin.

Suomen maahanmuuttaja- ja kotouttamispolitiikkoja on kansainvälisessä vertailussa todettu kuuluvan Euroopan monikulturalistimpiin. Suomen lainsäädäntö takaa tänne muuttaneille syrjimättömän ja yhdenvertaisen kohtelun. Laajasti ottaen kotoutuminen ymmärretään kahdensuuntaisena prosessina, jossa sekä vastaanottava yhteiskunta että tänne muuttaneet aktiivisesti edistävät yhteiskunnan sosiaalista, kulttuurista ja taloudellista toimivuutta. Suomen kotouttamispolitiikka tähtää sekä maahanmuuttajien nopeaan sijoittumiseen suomalaiseen (työ)elämään, mikä edellyttää suomen kielen omaksumista, että heidän kulttuuriensa ja kielensä säilymiseen. (Ks. Saukkonen 2013.) Vaikka maahanmuuttajavastaisuus on Suomessa saanut 2000-luvulla organisoituja muotoja (ks. Horsti 2015), monikulttuurisuus ymmärretään sekä asiantilaksi että edistettäväksi arvoksi. Toisaalta oikeus oman kielen ja kulttuurin säilyttämiseen tulee näkyväksi lähinnä koulutus- ja kulttuuripolitiikoissa, joiden käytännön toteuttaminen usein koetaan riittämättömäksi.

Medialla on tärkeä rooli yhteiskunnan kotoutumisen edistämässä. Suomessa median monikulttuurisuuskäänne tapahtui 1990-luvulla maahanmuuton kasvaessa. Maahanmuuttajia ja monikulttuurisuutta koskevissa mediapolitiikoissa Ralf Kauranen ja Salla Tuori (2002) näkevät kolme haaraa: maahanmuuttaja-aiheisen keskustelun ja heidän mediarepresentaatioita ohjaavat, maahanmuuttajataustaisten ihmisten osallistumista median tuotantoon edistävät ja maahanmuuttajien omakielisen median tukipolitiikat. Suomen median monikulttuuristumisen tutkimuksessa selvitettiin valtamedian maahanmuuttajista luomia representaatioita (Horsti 2005, Raittila 2004) sekä maahanmuuttajien mediankäyttöä (Maasilta, Simola & af Heurlin 2008). Itse maahanmuuttajien tuottamaa mediaa on Suomessa tutkittu vähän (ks. esim. Davydova 2008; Kauranen & Tuori 2002). Median tuotantoa, vähemmistö- ja mediapolitiikan kytköksiä on tutkittu eritoten julkisella rahoituksella toimivien radio- ja televisioyhtiöiden kohdalla (ks. Horsti 2013; 2014; 2014a; Horsti, Hultén & Titley 2014).

Eurooppalaisessa mediapolitiikassa monikulttuurisuus ymmärretään kahtalaisesti: toisaalta vähemmistöille suunnattuina palveluina ja toisaalta koko yhteiskunnan esittämisenä moninaisena (Horsti 2013, 313). Monikulttuurisuusmedia – erityisesti maahanmuuttajavähemmistöille tarkoitettu ja heistä valtaväestölle kertova – luotiinkin (esimerkiksi Saksassa, ks. Kosnick 2007) edistämään sekä maahanmuuttajien omakielistä mediatuotantoa, että yhteiskunnan representoitumiseksi monikulttuurisena. Suomessa Yleisradio on ollut merkittävin toimija tällä saralla. Se on kokenut saman tyyppisiä muutoksia kuin monet muut eurooppalaiset julkiset televisioyhtiöt. Kun 1990-luvulla monikulttuurisuuspolitiikan hengessä vähemmistöille kehitettiin omia ohjelmia, joita tuotti erityisiä tuotantoyksiköitä yhtiön sisällä, niin 2000-luvulla siirryttiin moninaisuuden valtavirtaistamisen politiikkaan. Karina Horsti (2013, 315; 2015) selittää tätä muun muassa maahanmuuttokeskustelun kärjistymisellä ja politisoitumisella sekä sillä, että maahanmuuttovastaiset tahot ovat nettipohjaista kommunikaatiota hyödyntäen päässeet organisoitumaan ja osittain määrittelemään tavat, joilla maahanmuutosta keskustellaan.

Etnistä vähemmistömediaa voidaan ajatella myös sellaiseksi, joka pystyy luomaan vastapainon ”median etnistymiselle”. Tällä ilmaisulla on Saksassa (ks. Kosnick 2004; 2007) tarkoitettu sitä, että (varsinkin) maahanmuuttajavähemmistöjen ylijäräinen mediankäyttö (diasporinen media) tuo kansalliseen mediatilaan heidän lähtömaidensa median vaikutusta ja loppujen lopuksi johtaa heidän eristäytymiseensä kansallisesta mediatilasta. Tämä huoli on edistänyt maahanmuuttajavähemmistöjen kansallisesti etnisen median tilaa: uusia julkaisuja ja kanavia ruvettiin perustamaan eritoten perinteisen median alalla. Samalla alkoi keskustelu näiden julkaisujen edustettavuudesta ja maahanmuuttajien ”oman äänen” aitoudesta. (Kosnick 2004, 2007.)

Vaikuttaa siltä, ettei Suomessa maahanmuuttajavähemmistöjen omaa kaupallista perinteistä mediatoimintaa tai uutta digitaalista mediatoimintaa ole tutkittu, eikä se muutenkaan ole kovin näkyvää suomalaisella mediakentällä. Horsti (2013; 2014) tuo esille, että mediakentän yleinen muutos, digitalisoituminen ja kaupallistuminen, voivat periaatteessa johtaa maahanmuuttajataustaisten toimijoiden ja heidän mediatuotteidensa parempaan näkyvyyteen kansallisella mediakentällä.

6.3 Venäjänkieliset julkaisut

Seuraavassa tarkastelen ensin niitä julkaisuja, joita voidaan pitää enemmän tai vähemmän perinteisenä etnisenä mediana. Näihin kuuluvat paperilla ja sähköisesti julkaistavat lehdet Spektr ja Mosaiikki/Mozaika sekä Ylen televisio- ja nettitoiminta. Spektr ja Mosaiikki/Mozaika -julkaisuja käsitellään, koska niiden julkilausuttu tavoite on edistää kotoutumista ja ne on

osoitettu täällä asuville venäjänkielisille. Niitä on tavallisesti jaossa ilmaiseksi maahanmuuttajille tarkoitetuissa (kuntien) palvelupisteissä. Mosaiikki-lehden, erään haastateltavan mukaan ”runsas”, julkinen tuki nousi myös monta kertaa esille haastatteluissa. Tämän jälkeen keskitytään uudemman muodon mediaan: internetissä toimiviin Fontanka.fi ja Russian.fi -portaaliin sekä muutama muihin sosiaalisessa mediassa toimiviin pienempiin julkaisuihin ja ryhmiin, jotka oli mainittu haastatteluissa tai ne tulevat esille sosiaalisesta mediasta suhteellisen yksinkertaisella haulla. Niiden käyttäjiksi on rekisteröity joitakin satoja tai tuhansia henkilöitä. Printtimedian esittelystä puuttuu joitakin Suomessa venäjäksi julkaistavia lehtiä, kuten esimerkiksi Venäjän kauppatie -kuukausilehti, koska se suuntautuu ennen kaikkea Suomeen matkustaviin, eikä niinkään täällä asuviin. Myös pelkästään pääkaupunkiseudulla kuuluva Sputnik-radioasema puuttuu tarkastelusta, vaikka sen asema sinällään on vakiintunut. Radioaseman tilanne on kuitenkin ollut jo pitkään epäselvä. Erilaisista julkisuuteen kerrotuista uusista linjauksista, esimerkiksi kielen vaihtamisesta englanttiin, huolimatta sen toiminta on jatkunut suhteellisen entisellään.

6.3.1 Spektr

Spektr -kuukausilehteä julkaisee vuonna 2002 rekisteröity Spektr Kustannus Oy. Lehteä on julkaistu vuodesta 1998 alkaen ja se on Suomen kaikista venäjäksi julkaistavista tiedotusvälineistä tunnetuin venäjänkielisten keskuudessa. Kaupparekisterin tietojen mukaan ”yhtiön toimialana on sanoma-, aikakausi- ja ilmaislehtien kustantaminen ja julkaiseminen, sähköinen viestintä sekä alaan liittyvien tuotteiden myynti ja maahantuonti ja vienti, ilmoitusmyynti ja siihen liittyvä valmistus, käännös- ja tulkkitoiminta sekä kulttuuritapahtumien tuottaminen” (Kauppalehti).

Yhtiön toimitusjohtajana toimii Vladimir Gusatinsky. Hänen sisarensa Eilina Gusatinsky on lehden päätoimittaja. Eri vuosina lehdessä on ollut muitakin palkattuja työntekijöitä, mutta haastattelujen aikaan vain nämä kaksi työntekijää olivat enää sen palkkalistoilla. Yhtiö ja lehden toimitus sijaitsevat Helsingissä.

Eilina Gusatinskyn mukaan Spektr-lehden levikki on nykyään 17 000 – 25 000 kappaletta. Sillä on noin 500 yksityistä ja kymmenkunta ”pakettitilaajaa”, jotka tilaavat joitakin kymmeniä lehtiä. Näitä pakettitilaajia ovat esimerkiksi kaupungit, jotka itse jakavat lehteä eri pisteisiin. Kirill Reznik, joka avustaa lehden toimittamistyössä vapaaehtoisena, luonnehtii Spektriä ”maltiltaan ilmaisjakelulehdeksi”. Lehteä tilaavat hänen mukaansa joko ne, jotka eivät pysty hakemaan lehteä jakelupisteistä tai haluavat saada sen kotiin. Lisäksi tilaajina on venäjää osaavia suomalaisia, jotka tilauksellaan haluavat tukea lehden ilmestymistä. Toimitus lähettää lehtiä myös henkilöille, joita se katsoo venäjänkielisten aseman kannalta tärkeiksi tai vaikutusvaltaisiksi tahoiksi.

Spektrin julkilausuttu tavoite on edistää Suomen venäjänkielisten integraatiota suomalaiseen yhteiskuntaan, ja tätä aihetta lehden päätoimittaja käsittelee tavalla tai toisella jokaisessa kolumnissaan. Kirill Reznik kuvaa Spektriä tässä mielessä ainutlaatuisiksi julkaisuksi. Hän vertaa sitä muihin Euroopan maissa ilmestyviin venäjänkielisiin julkaisuihin ja korostaa, ettei missään muualla julkaistavassa venäjänkielisessä lehdessä tällainen paikalliseen yhteiskuntaan suuntautuva integraatioeetos ole yhtä vahva. Lehti on mukana Venäjän ylläpitämässä World Association of Russian Press -järjestössä (<http://warp.pro/>). Toimitus on erittäin hyvin perillä maailmanlaajuisesti venäjänkielisen lehdistön tilanteesta, tuntien laajalti sen toimijoita henkilökohtaisesti. Monet ulkomailla julkaistavat venäjänkieliset sanomalehdet toimivat franchising-periaatteella niin, että suosittuja venäläisiä lehtiä käytetään pohjina ja Venäjällä tehty-

jen omien aineistojen lisäksi julkaistaan noin 10 prosenttia omaa materiaalia. Tällainen on esimerkiksi Suomessakin myytävä Komsomolskaja Pravda v Severnoi Jevrope, jossa sekä omat että Virossa tuotetut venäjänkieliset materiaalit edustavat Venäjän valtamedian diskursusia.

Gusatinsky pitää tavoiteltavana sellaisen tilanteen, että Suomessa asuvat venäjänkieliset pidetään tasavertaisina keskustelukumppaneina, kun tehdään heitä koskevia päätöksiä. Tähän tarvitaan toimiva lehdistö ja kansalaisjärjestöt. Spektr toimi 2000-luvun puolessa välissä tiiviissä yhteistyössä Suomen venäjänkielisten yhdistysten liiton (SVYL:in tai FARO:n) kanssa. Eilina Gusatinskyn ja Kirill Reznikin mukaan tavoitteena oli kehittää sekä FAROa että Spektriä siihen suuntaan, että vahva venäjänkielisten järjestöjen yhdistys ja vahva tiedotustoiminta edistäisivät venäjänkielisten asemaa Suomessa. Kuitenkin vuonna 2008 FARO:n johdossa tapahtuneet muutokset johtivat siihen, ettei yhteistyö ole enää entisen kaltaista.

Lehteä yritettiin myös julkaista viikkolehdenä. Tätä kokeiltiin vuosina 2007-2008. Gusatinskyn mukaan tavoitteena oli luoda tilauspohjalla toimiva paperilla julkaistava viikkolehti, joka toimisi todellisena etnisenä vähemmistöjulkaisuna: siinä julkaistiin juttuja Suomen päivänpolitiikasta, poliitikkojen haastatteluja, Venäjää käsitteleviä ja ennen kaikkea Suomen venäjänkielisten asioita käsitteleviä juttuja. Lehti oli myös vihteellinen. Se julkaisi muun muassa Venäjän television ohjelmatietoja, tietoja kulttuuritapahtumista ja ilmiöistä. Tätä lehteä julkaistiin 73 kappaletta, mutta se ei onnistunut saavuttamaan riittävää tilaajakantaa. Viikkolehden kustantaminen ei ollut taloudellisesti kannattavaa.

Spektrin ensisijainen yleisö on Suomessa asuvat venäjänkieliset. Päätoimittajan kolumni pohtii aina jotain ajankohtaista tapahtumaa tai keskustelunaihetta ”meidän”, Suomen venäjänkielisten näkökulmasta. Lehdessä julkaistaan usein Polina Kopylovan kolumneja, jotka nekin keskittyvät yhteiskunnan kotoutumisen eri näkökulmiin. Sekä Gusatinsky että Kopylova ovat mielipidevaikuttajia, jotka ovat aktiivisia myös sosiaalisessa mediassa sekä muissa julkaisuissa. Kopylova on kirjoittanut myös Fontanka.fi:lle. Joka numerossa on myös lehdistöneuvos Seppo Sarlundin suomenkielinen ajankohtaisia asioita käsittelevä lyhyt kirjoitus. Muut lehden jutut kertovat joko jo toteutuneista tai suunnitteilla olevista kulttuuritapahtumista, Suomen venäläisten historian vaiheista ja tärkeistä henkilöistä. Lehdessä julkaistaan myös tietoa maahanmuuttajatyöntekijöiden oikeuksista, Venäjän viranomaisten käytännöistä, neuvoja monikulttuuristen lasten tai perheiden mahdollisiin vaikeuksiin. Jotkut jutut kertovat suomalaisista juhlaperinteistä.

Suuri osa lehden palstatilasta on tällä hetkellä annettu mainoksille: näitä ovat lainopillisten, kuljetus-, terveys-, kauneus-, yms. palveluiden mainoksia. Joka lehdessä julkaistaan myös Suomen venäjänkielisten järjestöjen toiminnasta kertova Kaleidoskop-palsta, jonka maksaa Opetus- ja kulttuuriministeriö.

Venäjänkielinen printtimedia, jota aineistossa edustaa Spektr-lehti, on viime vuosina kokenut saman tyyppisiä ongelmia kuin muutkin sanomalehdet Suomessa: mainostulot ovat romahtaneet. Lehti on joutunut sopeutumaan tilanteeseen: vuoden 2014 28 sivusta on vuonna 2016 lehden koko supistunut 16 sivuun. Gusatinskyn ja Reznikin mukaan tämä liittyy EU:n ja Venäjän väliseen kriisiin ja ruplan kurssin romahtamiseen, joka osaltaan on johtanut venäläisten matkailijoiden vähenemiseen. Rajan kummallakin puolella oleva talouslama on myös osaltaan syönyt ilmoitustuloja. Myös teknologiamuutokset näkyvät mainostuloissa. Haastatteluisissa Spektrin edustajat ovat kertoneet lehden erittäin vaikeasta taloudellisesta tilanteesta ja mahdollisesta lehden julkaisemisen lopettamisesta.

Spektrin tulevaisuutta koskevissa keskusteluissa Gusatinsky ja Reznik näkivät ongelmalliseksi lehden siirtymisen kokonaan verkkoon. Se ei olisi ratkaisu talousongelmiin, koska he uskovat mainostulojen vähenevän silloin entisestään. He arvelevat, että ylimenokauteen tarvitaan (julkista) rahoitusta, jota on kuitenkin mahdotonta saada, jos sanomalehti toimii voittoa tavoittelevana yhtiönä, eikä yhdistyksenä. Sähköiseen versioon siirtymisen ongelmana he pitävät myös venäjänkielisen yleisön pienuutta. Painetulla lehdellä on myös symbolinen merkitys. Jos asiaa pidetään tärkeänä, sen halutaan näkyvän ”oikeassa” eli painetussa lehdessä. Lehden olemassaolo painettuna julkaisuna rinnastetaan vähemmistön julkisessa tilassa edustettuna olemiseen.

Muut haastatellut mediatoimijat pitävät Spektriä tärkeänä ja vakiintuneena julkaisuna. Toisaalta se voidaan nähdä vanhentuneeksi. Lehden tulevaisuuteen ei välttämättä uskota. Keskeisin kritiikin kohde oli lehden ilmestymistiheys: kuukausilehtenä se ei pysty toimimaan journalistisena uutisjulkaisuna, eikä näin ollen pysty toteuttamaan yhteisöä aidosti edustavaa ja luovaa funktiotaan. Kriitikkojen mukaan lehti ei myöskään jaksa kiinnostaa venäjänkielistä yhteisöä. Jotkut haastateltavat ehdottivat, että Spektrin tulisi hakea lukijoidensa huomiota ”hinnalla millä hyvänsä”, kuten julkaisemalla skandaalinkäryisiä juttuja. Tämä toimintatapa on kuitenkin selvästi ristiriidassa lehden toimituksen linjausten kanssa. Haastateltavat ovat panneet merkille Spektrin viimeaikaisen supistumisen:

”On surullista todeta, että Spektr lakkaa olemasta tiedotusväline, koska jos katsoo lehden viimeisimpiä numeroita, niin siinä on suuremmalta osalta toteutettujen projektien raportointia, tai joitain kertomuksia menneistä tilaisuuksista, tai seuraavien mainostusta, ja itse journalistia, journalistista sisältöä siinä on hyvin vähän.”

Vaikuttaa siltä, että Spektr on tällä hetkellä ambivalentissa asemassa: lehti tunnetaan ja sitä arvostetaan. Se luo kuvaa Suomen venäjänkielisestä yhteisöstä ja pyrkii keskustelemaan sitä koskevista keskeisimmistä kysymyksistä. Toisaalta Spektrin ilmestymistiheys rajoittaa sen mahdollisuuksia ottaa kantaa nopeasti muuttuviin tilanteisiin ja asioihin. Näin ollen lehteä pidetään riittämättömänä venäjänkielisen yleisön tarpeisiin eikä edes ”kunnon” tiedotusvälineenä. Lehden rahoitusvaikeudet ovat kaikkien tiedossa, eikä niihin uskota löytyvän ratkaisua nykyisessä mediamurroksessa. Lehden ilmestyminen kerran kuukaudessa, tarve säännölliselle ja välittömästi uutisvirtaan reagoivalle julkaisulle, ”mahdottomuus” siirtyä nettiin ja olemassa olevat rahoitusvaikeudet näyttävät muodostavan toimijoiden mielestä eräänlaisen noidankehän.

6.3.2 Mozaika/Mosaiikki

Mosaiikki/Mozaika –aikakauslehteä julkaistaan sekä paperisena että (vähän suppeampana) internet-versiona ja sen julkaisijana on vuonna 2003 Jyväskylässä rekisteröity Mosaiikki ry. Lehden tuottaminen on vain yksi yhdistyksen lukuisista toimintamuodoista. Yhdistyksen internet-sivu <http://mosaiikki.info/index.php> on varsinaista lehteä informatiivisempi ja esittelee muuta yhdistyksen toimintaa.

Nettisivu esittelee Mosaiikki-julkaisun taustayhteisönsä sääntöjen mukaiseksi, maahanmuuttajien ja koko yhteiskunnan integraation parantamiseen tähtäävänä toimintana: ”Yhdistyksen toiminnan päätarkoitus on auttaa suomalaista yhteiskuntaa muuttumaan parempaan suuntaan välittämällä tietoa sekä suomen että venäjän kielillä. Yhdistyksen hankkeet auttavat maahanmuuttajia kotoutumaan Suomeen sekä edistävät yhteistyötä maahanmuuttajatyötä tekevien järjestöjen ja viranomaistahojen kanssa. Hankkeet ehkäisevät syrjäytymistä ja edistävät vuorovaikutusta kantasuomalaisten ja maahanmuuttajien välillä.” Mosaiikki-julkaisu on

yksi yhdistyksen hankkeista. Hankkeiden rahoittajien joukossa eri vuosina ovat olleet Suomen puolelta Raha-automaattiyhdistys³, maakuntaliitot, kaupungit, kunnat, Suomen kulttuuri-rahasto, Opetusministeriö, Suomen pakolaisapu, Venäläinen hyväntekeväisyysyhdistys Suomessa ry, eri säätiöt, yritykset, sekä Venäjän puolelta Venäjän suurlähetystö, Russkij Mir-säätiö sekä muita rahoittajia.

Mosaiikki ry:n projektitoiminnan koordinaattori Tatjana Doultseva toimii lehden päätoimittajana. Julkaisu ilmestyy paperisena kymmenen kertaa vuodessa. Sen lisäksi painetaan Vaasan, Tampereen, Helsingin, Pohjois-Savon ja Etelä-Karjalan omia lehtiä neljä kertaa vuodessa. Toisinaan lehti ilmestyy kaksoisnumerona. Esimerkiksi vuonna 2015 ilmestyi seitsemän päälehden numeroa, vuosina 2014 ja 2013 yhdeksän numeroa. Kaikki lehden materiaalit julkaistaan sekä suomeksi että venäjäksi rinnakkain. Lehti on mustavalkoinen ja sen kansi on värillinen. Ulkoasultaan ja teksteiltään se sijoittuu lähemmäs omakustannejulkaisua kuin toimitettua sanoma- tai aikakauslehteä.

Lehti tiedottaa maahanmuuttajille tarkoitetuista palveluista, laeista ja työelämästä. Päätoimittaja Tatjana Doultseva korostaa, että lehti on tarkoitettu iäkkäille, työttömille ja niille, jotka eivät käytä internetiä. Lehden julkaisemat aineistot ovat tiiviitä tietopaketteja koskien sosiaalietuuksia, eläkkeitä, lasten huoltoa, avioliittoa ja -eroa ja muista vastaavista asioista. Näiden lisäksi julkaistaan kuvallisia selostuksia joistakin venäjänkielisten järjestöjen kulttuuritilaisuuksista, esimerkiksi voitonpäivän⁴ tai laskiaisjuhlinnasta. Näitä kirjoittavat tavallisesti järjestöjen aktiivit. Selostusten joukossa voi olla kirjoituksia Venäjän viranomaisten järjestämistä ”maanmiehille” tarkoitetuista tilaisuuksista. Mosaiikki tekee yhteistyötä venäjänkielisten järjestöjen kanssa ja julkaisee sivuillaan raportteja niiden toiminnasta.

Venäjänkielisten tekstien rinnalla julkaistaan suomennokset, joita tekevät Suomi-Venäjäseuran Itä-Suomen piirin työntekijät. Venäjänkielisten aineistojen suomennosten voidaan ajatella palvelevan jonkinlaisina opetusmateriaaleina suomea opiskeleville, tai niiden avulla rahoittajat ja viranomaiset voivat seurata lehden sisältöä. Juttujen sävy on enimmäkseen toteava, kertova, eikä niinkään keskustelevalta/kyseenalaistava tai pohtiva. Lehden voisi sanoa edustavan viranomaisvetoista maahanmuuttajien kotouttamismallia, jossa valtion järjestämällä palveluilla ja niistä tiedottamisella nähdään olevan johtava merkitys ja maahanmuuttajille varataan lähinnä kulttuuristetun vähemmistön edustajien rooli (ks. Armila & Kontkanen 2016; Saukkonen 2013a). Lehden käsittelemät ”omaehtoiset” asiat keskittyvät lähinnä lasten kaksikielisyyden ja venäläisyyden tukemiseen.

Mosaiikin painatusversiossa ja erityisesti sen kotisivulla on näkyvissä järjestön ja Venäjän viranomaisten tekemä yhteistyö. Tatjana Doultseva kertoi, että Russkij Mir -säätiö tukee lapsille tarkoitettua RuFi -hanketta, joka julkaisee lapsille tarkoitettuja aineistoja venäjäksi ja suomeksi. Venäjän ulkoministeriö tukee suurlähetystön kautta Mosaiikin jakamista maanmiesjärjestöille. Vuonna 2015 Mosaiikki sai tukea Ulkomailla asuvien maanmiesten oikeuksien tuki- ja puolustamissäätiöltä maanmiesten oikeuksia koskevien aineistojen julkaisemiseen Mosaiikissa sekä yhdistyksen internet-sivulla (http://www.mosaiikki.info/lakiasiat_ru.php).

Mosaiikki ry tuottaa omalla internet-sivullaan Venäjän maanmiespolitiikkaa toteuttavaa Suomessa asuville Venäjän maanmiehille tarkoitettua tiedotusportaalia (<http://mosaiikki.info/rusinfofinland/>). Muualla sivustolla kuitenkin kerrotaan, ettei siellä ole poliittista ja uskonnollista propagandaa. Sivulta löytyy linkkejä kaikkiin Venäjän maanmiespo-

³ Ray:n tuki on vv. 2015 ja 2016 ollut 217 000 e (Ray 2016).

⁴ Voitonpäivä on nyky-Venäjän tärkein kansallisjuhla ja uusintaa neuvostoajasta sekä nykyvenäläistä ”suuren voiton” myyttiä. Voitonpäivän juhlan merkityksistä ks. Davydova-Minguet 2015.

litiikkaa toteuttaviin virastoihin ja tahoihin, tiedotusta maailmanlaajuisesti harjoitettavasta maanmiestyöstä, kutsuja osallistua erinäisiin tilaisuuksiin ja kilpailuihin. Samasta portaalista löytyy linkkejä myös maanmiespolitiikan puitteissa julkaistaviin julkaisuihin, esimerkiksi ”venäläistä maailmaa” luovaan *RuVek* -internetlehteen sekä *Prava sootetshestvennikov v Severnoi Evrope (Maanmiesten oikeudet Pohjois-Euroopassa)* -lehteen. Tähän maanmies-julkaisuun kirjoittaa Suomea koskevia juttuja sama lakimies kuin Mosaiikkiin, Igor Hitruhin NordLex Oy:stä. Sivulta löytyy myös lista maanmiehille suositeltavasta mediasta, johon kuuluu Venäjän virallinen media, sekä linkkejä internet-pohjaisiin televisiopalveluihin, joista löytyy venäläisiä valtavirtatelevisiokanavia. Portaalista löytyy myös linkkejä Maanmiesten koordinoituneu-
vostoihin sekä maanmiestyötä tukeviin ja rahoitaviin säätiöihin (Russkij mir, Maanmiesten tukisäätiö sekä Gortshakov-säätiö).

Haastatellut venäjänkieliset mediatoimijat kummeksuvat julkaisua. He eivät pidä sitä tiedotusvälineenä ja sanovat, että sitä ”*julkaistaan itsensä takia*”, epäillen näin lehden hyödyllisyyttä. Eräs haastateltava sanoi, että vaikka Mosaiikkiin levikki on suuri, ”*en ole koskaan kuullut, että joku olisi käyttänyt sitä*”. ”*Sillä on ehkä vahvin asema niiden tiedotusvälineiden joukossa, jotka saavat joitakin tukia valtiolta, mutta samalla se ei ihan täytä lupauksiaan. En ole kuullut, että se olisi suosittu ihmisten keskuudessa*”. Toisaalta Tatjana Doultseva on kertonut, että Mosaiikkiin tulee paljon myönteistä palautetta lehdestä, mikä hänen mukaansa todistaa, että sitä luetaan ja pidetään tarpeellisena.

Mosaiikki ry yhdistää taitavasti Suomen integraatiopolitiikkaa ja sen tarjoamia taloudellisia resursseja Venäjän maanmiespolitiikkaan. Lehden tai Maanmiesten informaatioportaalin vai-
kuttavuudesta ei tämän tutkimuksen puitteissa voi tehdä johtopäätöksiä. Jos lehteä tarkastelee suomalaisen venäjänkielisen yhteisön luomisen välineenä, ei voi sanoa, että se kannustaisi yhteiskunnalliseen keskusteluun. Lehden julkaisemien juttujen sävy on joko viranomaisyhtymäinen, etäinen, ”ylhäältä alas” suunnattu, tai päinvastoin harrastelijamainen, silloin kun juttujen kirjoittajina ovat tavalliset ihmiset. Maanmiesportaalin julkaisemien juttujen sävy on usein paternalistinen ja ikään kuin edustaa Venäjän huolenpitoa ulkomailla asuvista venäjänkielisistä. Toisaalta Mosaiikkiin paikalliset julkaisut voidaan nähdä yrityksinä kehittää paikallisesti toimivaa etnistä mediaa, mikä periaatteessa voisi edistää paikallisten venäjänkielisten yhteisöjen muotoutumista.

6.3.3 Ylen venäjänkielinen toiminta

Vuoteen 2008 asti Yleisradio tuotti monikulttuurisille yleisöille erillistä ohjelmaa (esim. Basaari). Sitten Yleisradion politiikkaa muutettiin ja moninaisuutta ja sitä edustavia henkilöitä ja ilmiöitä alettiin valtavirtaistaa osaksi yleistä kaikille tarkoitettua ohjelmistoa (mainstreaming diversity). Maahanmuuttajia ja etnisiä vähemmistöjä ei haluttu eristää erilliseksi ”monikulttuuriseksi yleisöksi”, vaan heitä nostetaan samaistettaviksi mediapersooniksi. Tässä mielessä Suomi seuraa monien muiden EU-maiden yleisradioyhtiöiden käännettä etnisten vähemmistöjen yhteisöjä korostavasta monikulttuurisuuspolitiikasta yksilöiden edustaman moninaisuuden valtavirtaistamisen politiikkaan. (Horsti 2014; Horsti, Hultén & Titley 2014.)

Ylen strategioiden analyysissä Karina Horsti (Horsti 2014, 180) tuo esille, että julkisen yleisradiotoiminnan uudet toimintaedellytykset (mediaympäristön digitalisaatio ja kaupallistuminen) voivat edistää Ylen yhteistyötä etnisten vähemmistöjen kanssa ja nostaa etniset yleisöt ”kohdeyleisöjen” ja sisältöjen tuottajien tasolle. Toisaalta Yle 2020: suomalaisten keskellä -strategiassa monikulttuuristen yleisöjen voidaan ajatella olevan kohteena silloin, kun puhutaan kielten ja kulttuurien elinvoiman vahvistamisesta sekä journalististen sisältöjen tuottamisesta monilla kielillä. Strategia painottuu julkisen palvelun televisio-, radio- ja internet-

toimintojen kehittämiseen etenevän digitalisoitumisen ja median monialustaisen käytön olosuhteissa. Yle nimeää tavoitteekseen olla mukana kaikkien suomalaisten elämässä, julkilausumatta vähemmistöt erillisiksi yleisöiksi. (Ks. Yle 2016.)

Tällä hetkellä venäjänkieliset ovat muihin vieraskielisiin nähden erityisasemassa, koska vuodesta 2013 lähtien Yleisradio on tuottanut venäjänkielisiä televisiouutisia. Viisiminuuttiset uutiset lähetetään klo 16.50. Lisäksi osa Ylen suomenkielisen uutissivun sisältöä käännetään ja julkaistaan venäjäksi Ylen venäjänkielisellä uutissivulla <http://yle.fi/uutiset/novosti/>

Venäjänkielisten Yle-uutisten ”tavoitteena on pystyä tuottamaan verkkoon, radioon ja nyt televisioon *suomalaisista lähtökohdista* tehtyä venäjänkielistä uutismateriaalia”, kertoi uutispäätoimittaja Jouni Kemppainen vuonna 2013 (Yle 2013). Samaa korostivat tätä kartoitusta varten haastatellut Ylen venäjänkieliset toimittajat. Tavoitteena on tuoda esille suomalainen näkökulma etenkin Venäjän ja Suomen välisissä ristiriitakysymyksissä, mutta yleisesti ottaen pitää venäjänkieliset ajan tasalla Suomen tapahtumista. Venäjänkielinen toiminta suuntautuu siis ensisijaisesti Suomessa asuviin venäjänkielisiin, mutta ”suomalainen näkökulma” tapahtumiin on osoitettu myös Suomen rajojen ulkopuolelle.

Venäjänkielinen toimitus on pieni ja toimittaja Levan Tvaltvdzen mukaan ”hyödyntää määrärahansa 200-prosenttisesti”. Sen toimintatahti on nopea: uutiset käännetään suomesta venäjään lähes välittömästi. Päivävuoron yksi työntekijä keskittyy ainoastaan kääntämiseen. Myös iltavuorolainen jatkaa tätä työtä heti uutislähetysten jälkeen. Venäjänkieliset uutiset ilmestyvät siis melkein samantahtisesti suomenkielisten kanssa. Kaikkea Ylen uutisisältöä ei pystytä kääntämään, vaan keskeisimmät, koko Suomea koskevat uutiset käännetään.

Venäjänkielinen toimitus tuottaa myös omia juttuja niin tv-uutisiin kuin verkkoon. Vuoden 2016 venäjänkielisen toimituksen rahoituksen väheneminen on kuitenkin vähentänyt omaa uutistuotantoa. Haastateltavien mukaan ennen rahoituksen leikkauksia käännöstoita voitiin teettää tuntipalkalla työllistettävillä freelancereilla, jolloin vakinaisilla toimittajilla oli aikaa tuottaa omia journalistisia juttuja. Rahoituksen vähenemisen myötä kääntäminen on langennut toimittajille ja näin omien juttujen tekemiseen on vähemmän aikaa. Käännettyjen ja omien juttujen suhde on Levan Tvaltvdzen arvion mukaan nyt 80:20. Ennen budjetin leikkauksia se oli 65:35. Hänen mukaansa olisi hyvä, jos suhde olisi 50:50.

Uutisia lukevien venäjänkielisten toimittajien tyyli noudattaa suomenkielisten toimittajien tyyliä. Venäjänkielisten uutisten tv-lähetys toimii samalla periaatteella kuin suomenkielisetkin uutiset: tv-lähetyksessä esitetään tärkeimmät asiat, ja laajemmin tietoa löytyy nettisivulta. Yle suuntautuu sellaiseen venäjänkieliseen käyttäjään, joka ei käytä mediaa ritualistisesti, vaan pragmaattisesti. Oletetaan, että laajempia sisältöjä haetaan netistä. Nettisivua toimittajat pitivätkin tärkeimpänä venäjänkielisten uutisten onnistumisen mittarina. Toimittaja Ljubov Shalyginan mukaan kuukaudessa sivulla vierailee noin 75 000 kävijää, joista 45 000 tulee Suomesta. Ylen nettisivuille tullaan tavallisesti sosiaalisen median tai Russian.fi-sivun kautta. Vaikuttaa siis siltä, että tv-uutisten ja netti uutisten yleisöt ovat erilaisia. Usein tv-uutisia tai joitakin niiden aineistoja katsotaankin suoraan netistä ja jaetaan sosiaalisessa mediassa.

Niin Ylen työntekijät kuin muutkin venäjänkieliset mediatoimijat arvelevat, että katsojia kiinnostavat eniten nimenomaan venäjänkielisten toimittajien tuottamat jutut. Ne koskevat tavallisesti Suomen venäjänkielisiä ja joko kertovat heistä tai heidän asemaansa vaikuttavista muutoksista. Tässä suhteessa edelleenkin etnisen median yhteisöä kuvaava ja luova funktio nähdään keskeisenä. Erityisesti venäjänkieliset A-studiot ovat saaneet paljon kiinnostusta – niin katsomisia kuin sosiaalisen median jakoja.

Tv-lähetyksen aikaa kaikki haastatellut pitävät huonona. Suorana lähetyksenä tv-uutiset voivat tavoittaa ”eläkeläisiä ja työttömiä”, eli niitä, jotka ovat päivisin kotona. Työssä käyville lähetyksajankohta on liian aikainen. Myös uutisten kesto on lyhyt ja näin lyhyessä ajassa ei ehditä kertoa kuin muutama uutinen. Tv-uutisista puuttuu pääsääntöisesti ulkopolitiikka, mutta jos sitä olisi, se voisi haastateltujen mukaan herättää enemmän katsojien kiinnostusta. Usein kuultavaan kritiikkiin siitä, että toimittajat esittävät uutisia liian hitaasti ja neutraalisti vastaavat he, että muun muassa uutisten tekstitys määrää heidän puheensa tahdin. Toisaalta tahdin hitaus on myös tietoinen valinta: haastatellut toimittajat korostavat, etteivät he yritäkään tehdä venäläistyylisiä uutisia.

Syytökset siitä, ettei venäjänkielistä Ylen uutispalvelua seurata, ovat Shalyginan mukaan perusteettomia. Ylen toimijoiden mukaan Ylen venäjänkielisiin sivuihin viittaavat Venäjän keskeisimmät julkaisut ja uutistuottajat, esim. TASS, RIA Novosti ja Gazeta.ru. Haastatteluisissa otettiin esiin selvitys, jonka mukaan Yle mainitaan keskeiseksi tiedon lähteeksi Suomen ja Venäjän välisiä suhteita koskevassa venäläisessä uutisoinnissa. Venäjänkieliset uutiset ovat toteuttaneet niille asetetun kansainvälisen tehtävän: oikeaa tietoa tarjotaan ei pelkästään Suomessa asuville venäjänkielisille, vaan myös venäläisille tiedotusvälineille. Ylen nettisivusta on tullut Suomesta uutisoitaessa ”ohittamaton”. Tämän huomaa toimijoiden mukaan myös keskusteluissa sosiaalisessa mediassa: kiistanalaisissa asioissa viitataan Yleen. Senkin takia on tärkeää, että toimitus pystyisi tuottamaan mahdollisimman paljon omaa journalistista sisältöä erityisesti kiistanalaista aiheista, kuten esimerkiksi lapsikiistoista.

Yleä ovat muut haastatellut mediatoimijat kritisoineet ennen kaikkea siitä, että venäjänkielisen toimituksen omien journalistien juttujen osuus on liian pieni. Ylen venäjänkielistä toimintaa sanottiin ”kääntäjäksi” ja otettiin tiukasti kantaa käännösten laatuun. Monien arvioiden mukaan tekstit edelleenkin pysyvät liian suomalaisina, samoin kuin toimittajien esiintymisen ja puheen tyyli, mikä viittaa ”ylhäältä alas” tapahtuvaan tiedotukseen. Uutisille ja koko venäjänkielisen toimituksen toiminnalle esitettiin toive, että se kehittyisi itsenäisempään suuntaan. Uutiset ja nettitoiminta nähdään eräänlaisena valtion sponsoroimana tiedottamisena, ”(vas-ta)propagandana”. Esitettiin toiveita siitä, että venäjänkieliset uutiset olisivat pidemmät ja tulisivat parempaan aikaan. Ylen kanaville toivottiin myös lisää täysin venäjäksi tuotettuja ohjelmia, joilla nähtiin olevan myös symbolinen merkitys: venäjän kieli ja venäjänkieliset Suomen asukkaat esiintyisivät tasavertaisina toimijoina Suomen valtiollisilla tv-kanavilla. Tämä vahvistaisi venäjänkielisten itsetuntoa ja edistäisi yhteisöllisyyttä⁵. Puhuttiin myös siitä, että joitakin suomeksi tuotettuja ohjelmia voitaisiin ruveta tekstittämään venäjäksi. Yleltä toivottiin myös enemmän interaktiivisuutta. Ihanteellisena pidettiin internet-sivua, johon käyttäjät voisivat kirjoittaa kommenttinsa, mieluummin omilla nimillä – jotka moderoitaisiin tiukasti ja ylläpidettäisiin näin tasokasta venäjänkielistä kansalaiskeskustelua. Tämäkin edistäisi venäjänkielisten ”Suomi-keskeistä” yhteisöllisyyttä.

Haastatellut Ylen toimijat toivat esiin, että jo viisiminuuttisiinkin uutisiin on joskus vaikeaa löytää haastateltavia tai ylipäänsä mielipiteensä argumentoidusti esittämään pystyviä venäjänkielisiä asiantuntijoita. Toisaalta puhuttiin myös siitä, että jos siihen olisi mahdollisuus, niin teemoja ja ihmisiä löytyisi. Myös Ylen toimittajat korostivat venäjänkielisten ohjelmien tärkeyttä – ne nostavat heti kävijä- ja katsojalukuja. Ongelmana nähtiin myös kilpailun puutetta. Yle on Suomen ainoa ”todellinen” venäjänkielinen monialustainen uutismedia, muita samalla kentällä toimivia ei ole. Ainoaksi mahdolliseksi kilpailijaksi mainittiin Pietarissa toimiva internet-julkaisu Fontanka.fi. Se uutisoi Suomea koskevista asioista nopeasti ja esittää ne omasta näkökulmastaan.

⁵ Ks. myös Polina Kopylovan kolumni aiheesta (Kopylova 2015).

Ylen venäjänkielinen toiminta edustaa näkyvintä ja säännöllisintä julkista mediatoimintaa venäjän kielellä. Yle on saavuttanut kiistattoman auktoriteetin aseman. Ylen asema julkisin varoin toimivana uutismediana on vankka. Toisaalta venäjänkieliset uutiset ja internet-uutisointi edelleenkin nähdään ylhäältä alas tapahtuvana tiedotuksena eikä niinkään itse vähemmistön tekemänä mediana. Venäjänkieliset Yle-uutiset pidetään arvovaltaisina ja luotettavina, suomalaista näkökulmaa edustavina, toisaalta niiden kykyä kuvata ja edustaa vähemmistöä nähdään vaillinaisena.

6.3.4 Rajatapaus Fontanka.fi

Venäläisen, Pietarissa toimivan ja kaupunkielämään ja politiikkaan erikoistuvan Fontanka.ru -internetjulkaisun Suomi-aiheinen Fontanka.fi -sivusto aloitti toimintansa vuonna 2011. Sen kohdeyleisöksi ajateltiin alun perin Fontanka.ru:n lukijoita ja muita venäjänkielisiä internetin käyttäjiä, jotka olivat kiinnostuneita Suomen matkailusta. Ideana oli siis tarjota tietoa Suomeen matkaaville: kuinka hankitaan Suomen viisumit, ylitetään raja, hankitaan Suomesta majoituspaikka tai haetaan tax free -veronpalautukset.

Sivuston omistajayhtiö AZhUR (suomeksi Journalistisen tutkinnan toimisto) varapääjohtaja Andrei Potapenkon mukaan kiinnostus sivustoa kohtaan oli alussa valtavaa ja lehden toimituksella oli sen suhteen suuria tulevaisuuden suunnitelmia. Muun muassa toivottiin huomattavia mainostuloja suomalaisilta mainostajilta, jotka olisivat kiinnostuneita pietarilaisista Suomen matkailijoista. Potapenkon mukaan poliittinen ja taloudellinen lama on kuitenkin vaikuttanut Fontanka.fi:n (sekä muiden Fontanka.ru:n alaprojektien) toimintaan. Myös lukijoiden määrä on vuosien mittaan vähentynyt. Toisaalta sivulle on jäänyt sen uskollisia lukijoita ja niiden lisäksi on tullut uusia Venäjän ja Suomen välisistä suhteista kiinnostuneita lukijoita. Sivuston käsittelemät aiheet ovat muuttuneet, koska ihmiset tuntevat nykyään paremmin matkailuun liittyviä käytännön järjestelyjä ja koska rajan yli liikkuu nyt aiempaa vähemmän matkustajia. Toisaalta tällä hetkellä lukijoita kiinnostavat enemmän yhteiskunnallis-poliittiset kysymykset, mikä on ollut toimittajille tervetullut muutos. Potapenkon sanoin: *”Nyt presidentti Niinistön haastattelu saa paljon innokkaamman vastaanoton kuin pari vuotta sitten.”* Myös kirjoitusten sävy on muuttunut: niistä on tullut kärkevämpiä ja Potapenkon sanoin *”vähemmän poliittisesti korrekteja”*.

Potapenko kertoi Fontankan olevan riippumaton, kaupallisin periaattein toimiva julkaisu, joka seuraa lukijoiden kiinnostuksen kohteita. Sillä on vakiintunut maine (”olemme olleet kärkevä poliittinen julkaisu jo yli kymmenen vuoden ajan”), vakaa lukijakunta ja hyvät tulot. Potapenkon mukaan pietarilaiset mainostajat luottavat saavansa vastinetta rahoilleen ”riippumatta siitä, tuleeko päivässä 30 tai 20 tuhatta klikkausta”. Julkaisun tavoitteena on toimia kannattavasti ja Potapenko korostaa julkaisun seuraavan tarkkaan lukijakuntansa mieltymyksiä. Hänen mukaansa lukijakunta tunnetaankin hyvin ja tässä tärkeitä ovat lehden foorumi ja läsnäolo sosiaalisessa mediassa. Lehden foorumi on Pietarin vanhimpia ja aktiivisimpia, ja lehden toimitus saa siitä tietoa, kuinka tarpeellisia sen kirjoituksia pidetään, ja mitkä aiheet lukijoita kiinnostavat. Interaktiivisuus, toimiva yhteys lukijoihin on lehden toiminnan pääpilareita.

Viidessä vuodessa Fontanka.fi on julkaissut omien tietojensa mukaan 28 000 juttua. Venäjällä se on kolmanneksi eniten Suomesta juttuja julkaiseva medium. Sen lukijakunta on pääasiallisesti nuorta ja miespainotteista, ja sitä luetaan useimmiten mobiililaitteilta. Noin 20 prosenttia Fontanka.fi:n lukijoista tulee Suomesta. (Fontanka 2016.) Potapenko kertoi, ettei tunne tätä lukijakuntaa yhtä hyvin kuin venäläisen, mutta arveli Fontanka.fi:n vastaavan heidän tarpeiseensa tietää enemmän sekä Suomen että Venäjän asioista ja maiden välisistä suhteista. Fontanka.fi-sivua tekee kolme vakituista työntekijää, sekä muutama freelance -toimittaja.

Osa heistä asuu Pietarissa, osa Suomessa tai muualla. Potapenko kertoi, ettei toimitukselle ole tärkeää henkilön asuinpaikka, vaan asiantuntemus ja kyky kertoa asioista kiinnostavalla tavalla. Hänen nimeltä mainitsevat Suomessa asuvat toimittajat ovat kirjoittaneet muun muassa Spektriin. Fontanka.fi tarjoaa heille paremman mahdollisuuden reagoida välittömästi päivänpolitiikkaan, toimia ”journalistisemmalla” tavalla sekä tavoittaa laajemman lukijakunnan.

Fontanka.fi:n suunnitelmiin Potapenkon mukaan kuului vielä pari vuotta sitten toimipisteen avaaminen Suomeen, minkä avulla olisi voitu hankkia paremmin tietoa Suomesta ja tavoittaa paremmin suomalaisia mainostajia. Talouskriisi sekä Suomessa toimimisen vaikeus ovat hidastaneet suunnitelmien toteutumista, mutta niistä ei ole kuitenkaan luovuttu. Julkaisun kehittyminen yhteiskunnallis-poliittisempaan suuntaan on mahdollista tulevaisuudessa. Ylen venäjänkielisen toiminnan alkaminen ja vahvistuminen ovat Potapenkon mukaan helpottaneet myös Fontankan toimintaa: Ylen tietoa käytetään ja siihen viitataan. Potapenko kertoi, että Fontanka.fi:n toimituksella on erittäin hyvät suhteet moneen suomalaiseen/Suomessa asuvaan toimittajaan, muttei ole vakiintunutta yhteistyötä minkään järjestäytyneen toimijan kanssa.

Fontanka.fi:n viisivuotisjuhlan kunniaksi kirjoitetun artikkelin (Fontanka 2016) kommentteissa julkaisua sekä keuhataan että moititaan. Moitteet kohdistuvat ennen kaikkea julkaisun keskustelupalstaan ja artikkelien perässä julkaistuihin kommentteihin. Julkaisun sanotaan julkaisevan kaikki kommentit nimettömänä ilman niiden tarkistamista, mikä avaa ”olginosavushkinon trolleille” laajan toiminta-areenan. Myös itse Fontanka.fi:n juttuja moititaan Venäjän hallituksen linjaa seuraaviksi.

AZhUR-yhtiö on aloittanut toimintansa järjestäytyneestä rikollisuudesta käsittelevästä tutkivasta journalismista, jota se edelleen jatkaa. Tämä on luonut yhtiön maineen tutkivan rikosjournalismin ykkösjulkaisuihin kuuluvana. Myös Fontanka.ru on ponnistanut tältä pohjalta. Fontanka.fi:n toiminnasta kertoessa Potapenko ilmoitti, että sen tavoitteena on julkaista sellaista tietoa, mistä eivät kansalliset tiedotusvälineet kerro. Toisaalta taloudellinen kannattavuus ja voitontavoittelu sanelevat AZhUR-yhtiön toimialoja: joitakin vuosia sitten yhtiö rupesi julkaisemaan Moskovski komsomolets -lehden Pietarin versiota. AZhUR-yhtiön julkaisut ovat kaupallisia, mutta kaupallisuus ei nyky-Venäjällä välttämättä tarkoita riippumattomuutta.

Osana Venäjän mediakenttää julkaisuun kohdistuu erinäisiä paineita. Vuonna 2013 Bonnier Business Press AB hankki 51 prosenttia AZhUR-median osakkeista. Se joutui kuitenkin vuonna 2015 myymään ne pois Venäjän kiellettyä ulkomaalaisilta tiedotusvälineiden yli 20 prosentin osuuden omistuksen. Lehdissä esitettiin, että mahdollinen uusi ostaja kuuluisi Kremlin läheiseen piiriin. Näin ei käynyt, vaan Bonnierin osuudet ostivat yhtiön vähemmistö-osakkaat. (Finugor 2014; Fontanka 2006; Lendizdat 2015; Sbis 2016; Secretmag 2015; Vedomosti 2013.)

Fontanka.fi on yllirajaisesti toimiva internet-julkaisu, joka valaisee Suomen ja Venäjän välisiä suhteita näkökulmasta, joka on sidoksissa lehden pääasialliseen, enimmäkseen pietarilaiseen lukijakuntaan sekä Venäjän sisäpoliittiseen ja liiketoimintaympäristöön. Se on avoin monenlaiselle vaikuttamiselle, vaikka haastateltu AZhUR-yhtiön varapääjohtaja korostaa julkaisun riippumattomuutta. Fontanka.fi on yllirajainen, ei-valtiollinen, yksityinen, kaupallinen internet-julkaisu, joka yhdistää taitavasti Venäjän ja Suomen tuntemuksensa ja verkostonsa. Sen vahvuuksia Suomen näkökulmasta ovat paitsi vakiintunut pietarilainen lukijakunta ja aktiivinen foorumi, myös Suomessa tuotettu sisältö. Tämä kaikki takaa sille tulovirran, jonka turvin se voi kehittää toimintaansa markkinavetoisesti. Suomen asioista kiinnostuneelle venä-

jänkieliselle lukijalle se tarjoaa usein laajempaa ja venäläisiin esitys- ja lukutapoihin ”räättä- löidympää” tietoa päivän politiikasta kuin Yle. Yle toimii arvioiden mukaan pikemmin neutraa- lina ”kääntäjänä” kuin oman venäjänkielisen sisällön tuottajana. Fontanka viljelee näkökul- maista ja poleemista journalismia, joka herättää keskustelua lukijakunnassaan. Fontankan yllirajainen toiminta edustaa sellaista etnisen median tuotantotapaa, jossa sisällöt tuotetaan maahanmuuttajataustaisen vähemmistön lähtömaassa. Fontankan suunnitelmat perustaa sivutoimisto Suomeen seuraavat esimerkiksi Saksassa toimivan Turkin television toiminta- mallia, jossa yhdistyvät Turkissa ja Saksassa tuotetut sisällöt. Tämän tyyppisiä malleja voisi- vat tulevaisuudessa jotkin muut toimijat mahdollisesti toteuttaa Suomessa.

6.3.5 Russian.fi

Verrattuna edellä esitettyihin ”perinteisiin” mediajulkaisuihin, Russian.fi edustaa sosiaalista mediaa. Suositun venäjänkielisen Russian.fi -internet-portaalin omistaa ja tuottaa Suomitech OY (<http://www.suomitech.fi/>), joka isännöi laajan kirjon venäjänkielillä toimivia Suomeen liittyviä sivuja (Suomitech.fi, Doska.fi, Afisha.fi, Joulu.ru). Yhtiön toiminta suuntautuu sekä Suomessa että Venäjällä asuvaan asiakaskuntaan. Russian.fi-sivu on perustettu 2002, jolloin se aloitti toimintansa toisella nimellä (finlandia.st). Sitten nimi vaihtui Suomi.ru:ksi ja vuodesta 2009 sama portaali on toiminut nimellä Russian.fi. Sen tekijä-/omistajajoukko on pysynyt pääosin samana. Tekijöiden mukaan portaalin perustamisen taustalla vaikutti se, ettei vastaavia venäjänkielisiä palveluja ollut aiemmin saatavilla.

Russian.fi-sivu on monipuolinen. Palvelun etusivulla on kaksi keskeistä osiota: linkki Fooru- miin ja uutisiin. Venäjänkieliset uutiset tulevat sivulle RSS-syötteenä Ylen venäjänkieliseltä sivulta sekä Fontanka.fi-sivulta. Vastaavasti näille sivuille tullaan usein nimenomaan Russi- an.fi:n kautta.

Suomitech Oy:n osakas Veronika Solovian kertoi sivun kävijämäärän olevan keskimäärin noin seitsemän tuhatta päivittäin, nousevan joskus yhdeksään tuhanteen. Kävijöistä noin 60 prosenttia tulee hänen mukaansa Suomesta, 25 prosenttia Venäjältä, loput 15 prosenttia jostain muualta, etupäässä entisen Neuvostoliiton maista. Monet tulevat foorumille hakuko- neiden kautta. Noin puolet kävijöistä käy sivulla säännöllisesti. Sivun eittämättä suosituimman osan, Foorumin lisäksi siitä pääsee ilmoitusosaan (Doska.fi), tapahtumailmoitusosaan (Afisha.fi) sekä yrityseshittelyosaan (Kauppatori.ru). Doska.fi on hyvin monipuolinen venäjän- kielinen ilmoitussivu, jossa on yritys-, palvelu-, työ-, yksityis- sekä muita ilmoituksia. Ilmoi- tusosalla on 3 - 4 000 kävijää päivittäin.

Rekisteröityjä käyttäjiä foorumilla on noin 35 000. Yhtä aikaa läsnä on keskimäärin noin kol- mesataa kävijää, joista noin kymmenesosa on rekisteröityjä. Kesäkuuhun 2016 mennessä foorumille oli kertynyt yli kolme miljoonaa päivitystä, avoimia teemoja oli yli viisikymmentä tuhatta. (Ks. myös <http://www.russian.fi/stats>)

Sivun elävä sisältö ja suuri kävijämäärä vetävät puoleensa mainostajia. Solovian on sanonut Russian.fi:n taloudellisen tilanteen olevan hyvä ja vakaa. Russian.fi:n ylläpito on Solovianin mukaan sivun omistajien sivutoimista toimintaa, jota he tekevät muun työn ohella. Muita työn- tekijöitä ei ole.

Foorumi on moderoitu, sen vapaaehtoiset moderaattorit nousevat käyttäjien joukosta. Mode- raattoreita on kymmenkunta ja he muodostavat foorumin ydinjoukon. Ison foorumin hallinta on haasteellista. Foorumin moderointisäännöt ovat tiukat. Moderaattoreilla on oikeus toimit-

taa, sulkea tai poistaa mikä tahansa viesti, viestiketju tai koko keskustelu. Myös sääntöjä rikkoneet osallistajat estetään osallistumasta foorumiin eri pituisiksi ajoiksi tai kokonaan.

Kiellettyjä asioita ovat muun muassa kiroilu, trollaus teemakeskusteluissa, muiden tahallinen loukkaaminen, ärsyttäminen ja riitely, rasismi, yllyttäminen kansallista ryhmää vastaan, yllyttäminen lainrikkomuksiin, foorumin osallistujien tai muiden henkilöiden henkilökohtaisten tietojen julkaiseminen, osallistujien tai moderaattorien solvaaminen, roska viestien lähettäminen, mainostaminen sekä moninkertainen rekisteröityminen. Sääntöjen mukaan valheellisen tiedon julkaiseminen on myös kielletty. Keskustelujen osallistajat itse tekevät ilmoituksia moderaattoreille, kun kokevat sääntöjä rikutun. Moderaattoreilla ja ylläpitäjillä on siis tehokkaat työkalut pitää keskustelua aisoissa. Heidän toiminnastaan ei saa myöskään valittaa. Näin tiukoista säännöistä huolimatta – tai niiden ansiosta – foorumi pysyy toimivana ja suosittuna. Russian.fi:n foorumi on hyvin tunnettu Suomen venäjänkielisten internetin käyttäjien keskuudessa. Keskustelijat tuntevat toisiaan. He myös järjestävät tapaamisia ja foorumilla keskustellaan muun muassa näistä tapaamisista. Foorumia voidaan pitää internetin (puoli)julkisessa tilassa toimivana tehokkaana sosiaalisena järjestelmänä.

Foorumin keskustelut koskevat kaikkia mahdollisia teemoja arkielämästä politiikkaan. Poliittika-aiheiset keskustelut aktivoituvat, kun käsillä on jokin näkyvä mediatapahtuma⁶. Foorumilla käydään kuumiakin ”taistoja”, mikä kuuluu nettikeskusteluetikettiin. Solovianin mukaan foorumin käyttäjien mielipiteet jakautuvat varsinkin Ukrainan konfliktia käsiteltäessä. On niitä, jotka seuraavat ainoastaan venäläisiä ja venäjämielisiä tiedonlähteitä, kun taas toiset seuraavat ainoastaan suomalaisia tai kansainvälisiä medioita. Suomalaisia ja venäläisiä lähteitä yhdistäviä on joukossa vähemmän. Myös moderaattorit kannattavat eri näkökantoja, mutta kaikki ovat Solovianin sanoin ”älykkäitä, Suomessa asuvia ihmisiä”, jotka eivät käytä foorumia hyväksi ”edistääkseen omia näkökantoja”.

Tilastollisesti suosituimpia osastoja ovat ”Flood” eli ”suunsoitto-osiot”. Solovianin mukaan ihmiset hakevat foorumilta ensisijaisesti mahdollisuutta rupertella toistensa kanssa: foorumin suosio perustuu yhteisöllisyyden kaipuuseen ja sosiaalisen median toimintatapaan. Tästä ovat monet mediatoimijat puhuneet haastatteluissa: venäjänkielisillä Suomessa pitäisi olla ”paikka”, jossa voisi keskustella tärkeistä asioista rauhallisessa ilmapiirissä. He pitävät kuitenkin Russian.fi -foorumia tähän tarkoitukseen sopimattomana. Monet haastateltavat arvioivat sitä tilaksi, jonka keskustelun taso ”auttaa menettämään uskon ihmisiin”. Foorumin yhteisöllisyyden arvioidaan synnyttävän sellaista kielenkäyttöä sekä keskustelutavan, jotka eivät sovi (tiedotusvälineen) julkiseen tilaan. Toisaalta nämä arviot herättävät kysymyksiä foorumin tiukkojen sääntöjen ja moderoinnin toimivuudesta. Solovianin mukaan keskustelupalstalla osallistujia vetää puoleensa nimenomaan tunnepitoinen keskustelu. Tällöin jatkuva riitely on toiminnan luonteeseen kuuluva ”väistämätön paha” tai itse asiassa sen keskeinen ”hyve”. Solovian arvioi foorumin elävän käyttäjiensä mukana. Sen sisältö ja tyyli kuvastavat heitä: ”Emme voi laittaa kaikkien suuta kiinni”. Toisaalta Solovianin mielestä foorumia ei voida pitää koko venäjänkielisen yhteisön kuvana, sillä monet pelkästään seuraavat foorumia osallistumatta keskusteluun. Kirjoittajia arvioidaan olevan enintään kaksi tuhatta. Monet hakevat foorumilta vain käytännön neuvoja arkielämän asioiden järjestämiseen.

Ukrainan konflikti on synnyttänyt odotetusti erittäin tunnepitaisia keskusteluja. Solovian on kertonut, että niihin ovat osallistuneet sekä foorumilla entuudestaan kirjoittaneet, että sellaiset käyttäjät, joiden tilit olivat pysyneet näihin tapahtumiin asti tyhjinä. Kun Ukrainan vallankumous ja sitä käsittelevä keskustelu alkoi, nämä Solovianin trolleiksi arvioimat käyttäjät aktivoitui-

⁶ Tästä esimerkki on Pronssisotilas-patsaan siirto Tallinnassa ja sitä ympäröinyt mediajupakka, ks. Davydova 2008.

vat ja rupesivat kirjoittamaan venäjämielisiä kirjoituksia. Jossakin vaiheessa Krimin ja Ukrainan aiheinen keskustelu oli siirtynyt sille tasolle, että foorumin ylläpitäjät sulkiivat sen käyttäjiltä, jotka olivat siihen asti kirjoittaneet alle sata kirjoitusta. Näin toimittiin, jotta saataisiin estetyksi trollien osallistuminen keskusteluun. Samalla kyseisen, teknisesti muusta foorumista erotetun keskustelun moderointi lopetettiin. Jossain vaiheessa kyseiseen keskusteluketjuun osallistuneet kyllästyivät keskustelemaan ainoastaan omassa keskuudessa ja siirtyivät muihin politiikkaa käsitteleviin keskusteluihin. Sittemmin foorumin ylläpitäjät kielsivät politiikasta kirjoittelun kokonaan ja saivat tilanteen näin rauhoitettua.

Veronika Solovian arvioi, että juuri konfliktitilanteissa foorumiin on yritetty vaikuttaa varsinaiseen keskustelijaryhmään kuulumattomien taholta. Ristiriitaisten ja kipeiden mediatapahtumien aikana foorumin ylläpitäjien ja moderaattorien toiminta nousee keskiöön. Heidän toimintansa on kiinni se, mihin suuntaan foorumin keskustelut etenevät, kuinka näkyviä ne ovat, ja mitä vaikutuksia, vaikkapa lukijoiden mobilisointiin, niillä voi olla. Solovianin mukaan foorumin avoimuus ja moderointi estävät sen käyttöä osallistujien mobilisointiin. Siksi huomiota kannattaa kiinnittää suljetumpiin sosiaalisiin nettiympäristöihin. Foorumin ylläpitäjät pitävät jatkossakin foorumia paikkana, jossa puhutaan ennen kaikkea Suomen venäjänkielisten elämästä. Tulevaisuudessa ylläpitäjien suunnitelmissa on lisätä sivulle toimitettuja sisältöjä. He haluavat kuitenkin pitää sivuston jatkossakin sosiaalisena mediana eivätkä ole kiinnostuneita viemään sitä tiedotusvälineen suuntaan.

Russian.fi -foorumin tapaisissa keskusteluympäristöissä niiden toimivuus on suuressa määrin kiinni niiden moderoinnista. Muut mediatoimijat kritisoivat Russian.fi:n toimintaa liian vähäisestä moderoinnista. Toisaalta sekä Solovianin haastattelu että foorumin monivuotinen seuranta osoittavat, että sen moderaattorit ovat hyvin sitoutuneita ja taitavia henkilöitä, jotka toistaiseksi ovat pystyneet pitämään keskustelun toimivana. Solovian on haastattelussaan puhunut siitä, että hänen mielestään tämä toiminta saisi saada enemmän tunnustusta ja luottamusta Suomessa. He tekevät tärkeää työtä, joka toistaiseksi on jäänyt muun mediatoiminnan varjoon.

Russian.fi -sivun foorumi edustaa venäjänkielisten täysin omaehtoista mediatoimintaa. Foorumin sisältö on rikasta ja sieltä löytyy tietoa hyvin laajalta skaalalta. Sen osallistujat pystyvät tarjoamaan välittömästi käytännön neuvoja niitä tarvitseville. Se on tunnettu palvelu, jonka tarjoaman tiedon luotettavuus riippuu osallistujista ja on siksi epätasaista. Foorumin tunnepitoiset keskustelut pystyvät koukuttamaan lukijoita ja houkuttelemaan heitä mukaan toimintaan. Foorumi toimii myös kasvokkain tapahtuvan toiminnan järjestäjänä. Foorumilla kyetään siis tuottamaan mielipiteitä venäjänkielisille tärkeistä asioista, antamaan käytännön neuvoja sekä rakentamaan yhteisöllisyyttä. Toisaalta foorumin journalistinen osuus muodostuu Ylen ja Fontanka.fi:n aineistoista eikä se tuota omaa journalistista aineistoa. Foorumi toimii internetin puolijulkisessa tilassa eikä ole saavuttanut tiedotusvälineen tasoista arvovaltaa.

6.4 Muu internet-pohjainen toiminta

Internet-pohjaista Suomeen liittyvää toimintaa kartoitettiin raporttia varten sosiaalisessa mediassa, erityisesti Facebookissa, Vkontaktessa ja Youtubessa. Kartoitus on suuntaa-antava, sillä sosiaalisen median todellisuus muuttuu nopeasti, ja senkin takia kaikkien toimijoiden nimeltä mainitseminen on mahdotonta.

Euroopassa asuvien venäjänkielisten maahanmuuttajien sosiaalisen median analyyseissä (ks. Morgunova 2010; 2012; 2013; 2014) on pantu merkille, että he identifioituvat vahvasti

asuinmaihinsa ja venäjänkielisyyteen. Heidän perustamansa internet-sivut toimivat paikallisesti tai kansallisesti, harvemmin globaalisti. Venäjänkielisten nettipohjaisessa kommunikointiossa suurta roolia esittävät suuret kaupungit ja niissä asuvat venäjänkieliset. He ovat yhteydessä saman tyyppisissä paikoissa asuviin, eivätkä niinkään niihin, jotka asuvat samassa valtiossa. Venäjänkielisten perustamat internet-sivut keskittyvät ensisijaisesti arkielämään ja (venäläiseen) kulttuuriin. Venäjänkieliset harjoittavat nettipohjaista kommunikaatiota hyvin aktiivisesti. Tämä kyky yhdistetään heidän korkeaan koulutustasoonsa ja pyrkimykseen ”konvertoida” lähtömaahan yhdistettävää kulttuurista pääomaa uusissa maissa. Nettiaktiivisuus liittyy heidän uusiin asuinpaikkoihinsa ja heidän identifikaatiotaan voidaan sanoa maantieteelliseksi-kieliseksi, tyyliin Saksan tai Suomen venäjänkieliset.

Myös Suomessa venäjänkieliset sosiaalisen median toimijat tavalla tai toisella hyödyntävät Suomen ja Venäjän tuntemustaan ja ottavat kantaa kotoutumisen eri ilmiöihin. He suuntaavat viestintänsä joko toisille Suomessa asuville venäjänkielisille tai Suomen rajojen ulkopuolelle. Tavalla tai toisella blogeissa, keskusteluryhmissä tai nettijulkaisuissa keskustellaan sopeutumisesta maahanmuuttajien suomalaiseseen elämään. Tätä keskustelua käydään korostetusti maahanmuuttajien, ei viranomaisten, näkökulmasta.

Nettitoiminnan voi karkeasti jakaa eri elämäntyyplejä pohtiviin julkaisuihin, järjestö- ja kotouttamistoiminnasta tiedottamiseen, liiketoiminnan mainostamiseen sekä naisnäkökulmaiseen integraatiosta puhumiseen. Jotkut toimijat harjoittavat poliittisempaa kansalaisjournalismia, jossa omia näkemyksiä tuodaan vahvasti esille.

6.4.1 Lifestyle

Myös Suomessa monet huomattavat internet-pohjaiset hankkeet toimivat Helsingissä. Internet-aikakauslehdiksi itseään kutsuva Prohelsinki.fi on lifestyle-julkaisu, joka kertoo pääkaupunkiseudun nähtävyyksistä, ajanviettomahdollisuuksista ja erikoisuuksista. Sen perustajiin kuuluva Artur Kukov kirjoittaa, että julkaisu pyrkii olemaan laadukas (mm. hyvät valokuvamateriaalit) ja antamaan positiivista energiaa. Julkaisun ympärille on muodostunut oma tekijäpiirinsä. Julkaisu näyttää tekevän selvän pesäeron ”valittajiin” tai arjesta kirjoittajiin ja pikemminkin pyrkii luomaan positiivisen ja innostuneen kuvan nuorten ammattilaisten tapahtumarikkaasta elämäntavasta Suomessa. Vastaavanlaisia myönteistä asennetta edistäviä blogeja löytyy esimerkiksi Ylen nettisivulta.

6.4.2 Naisnäkökulmaista arjesta kertomista

Naisnäkökulmaista toimintaa vaikuttaa olevan runsaasti. Esimerkiksi Intofinland.ru -sivu kertoo Suomesta sekä Suomen matkailu- ja muuttomahdollisuuksista. Sivulle on kerätty paljon asiapitoista tietoa. Sivulla kehoitetaan perustamaan blogeja sinne – näin pyritään kasvattamaan sivun kävijämäärä. Valtaosa perustetuista blogeista kuuluu naisille. Blogeilla on tuhansia katselukertoja. Niiden päivitykset on tehty etupäässä arjen ja perhe-elämän näkökulmasta ja niiden seuraajia ovat kommentoivia päätellen pääasiallisesti naiset. Sivun näyttää virkeältä ja kehittyvältä.

Zapiski-immigrantok.com (maahanmuuttajanaisten kirjoituksia) on esimerkki blogista, joka viljelee naisnäkökulmaa maahanmuuttoon. Tämänäyttävillä sivuilla myös tiedotetaan lapsille tarkoitettua toiminnasta sekä erinäisistä (kauneusalan) palveluista. Naisnäkökulmaisista kertomuksista maahanmuuttajien elämästä Suomessa löytyy myös YouTubesta. Sukupuolitettua arkea Suomessa esittelevät esimerkiksi Maria’s Day, Vikki FromFinland, Anskulainen, mirol-

giFinland -videoblogit. Näissä vlogeissa esiintyy usein yksinkertaistettuja ja jopa vääriä tietoja Suomesta. Toisaalta naiset tekevät niitä omilla kasvoilla ja pyrkivät rakentamaan maahanmuuttajaidentiteettejään tietoisesti. He esittävät Suomen asuinmaana, johon heillä on henkilökohtainen ja tunnepitoinen side. YouTubesta löytyy muitakin kokemuspohjaisia Suomi-aiheisia videoita, joissa esimerkiksi kerrotaan kokemuksia turvapaikan hakemisesta⁷.

Naisryhmiä toimii myös sosiaalisessa mediassa (päätoimisesti Vkontaktessa, mutta myös Facebookissa). Naisten ryhmä Mamochki Suomi (Suomen äitylit) keskittyy lasten kasvatuskysymyksiin. Ryhmässä on yli 4 000 rekisteröityä jäsentä ja se on peräisin Russian.fi-foorumista. Ryhmän vetäjät pitävät tarkasti silmällä, että jäsenet noudattavat ryhmän sääntöjä, joihin kuuluu esimerkiksi mainonnan kieltäminen. Vanhemmuuteen liittyvistä ryhmistä voidaan mainita suljetun Russkojazytshnye roditeli v Finljandii (Venäjänkieliset vanhemmat Suomessa) –ryhmän, joka keskittyy Suomen sosiaaliviranomaisten toimintaan venäjänkielisten lasten suhteen. Ryhmän esittelyssä heitä syytetään rasismista venäläisiä kohtaan. Ryhmässä on yli 1300 jäsentä.

6.4.3 Tiedottamis- ja keskusteluryhmiä

Facebookissa ja Vkontaktessa toimii myös lukuisia ryhmiä, joiden tavoitteena on tiedottaa jäseniä tapahtumista, koulutuksista, uutisista ja niin edelleen. Esimerkiksi Facebookin Russkojazychnye Finljandii (Suomen venäjänkieliset) -ryhmä on tiedotuskanava, jossa kerrotaan eri tahojen järjestämistä tapahtumista ja kotouttamiskoulutuksista. Ryhmässä on yli tuhat jäsentä ja sen perustaja on Suomen venäjänkielisten keskusjärjestö.

Russkojazychnye organizatsii v Finljandii (Venäjänkieliset järjestöt Suomessa) -ryhmässä on yli 2 000 jäsentä ja sen ylläpitäjänä on toimittaja Polina Kopylova. Ryhmässä keskustellaan tärkeistä venäjänkielisiä koskevista yhteiskunnallisista ja poliittisista kysymyksistä sekä ilmoitetaan tapahtumista. Keskustelun sävy on kriittinen.

Russkie v Finljandii – FinRus (Venäläiset Suomessa – FinRus) ryhmässä on yli 7 000 jäsentä, ja keskustelu koskee etupäässä arkielämän järjestämistä Suomessa. Toisessa Russkie v Finljandii (Venäläiset Suomessa) -ryhmässä on yli 5 000 jäsentä ja se keskittyy muun muassa arkiasioista puhumiseen sekä liiketoiminnan mainostamiseen. Antikafe Vmeste (Russkij klub Vantaa) (Antikafe Yhdessä - Vantaan venäläinen klubi) -ryhmässä on noin 2 000 jäsentä. Se tiedottaa eri yhdistysten venäjänkielisestä toiminnasta.

Venäläisessä Vkontakte -sosiaalisessa mediassa on myös monta venäjänkielistä Suomi-aiheista ryhmää. Live in Finland Russkie v Finljandii on ylläpitäjänsä mukaan tarkoitettu Suomessa asuville ja Suomeen matkaaville. Ryhmässä on lähes 2 500 jäsentä ja siinä julkaistaan Ylen ja Fontankan uutisia sekä joitakin ilmoituksia, mainoksia ja kysymyksiä koskien arkielämän järjestämistä. Skandinavija – Norvegia / Danija / Finljandija – ryhmässä on yli 80 000 jäsentä ja Suomea koskevassa osiossa keskustellaan etupäässä tavoista matkustaa Suomeen tai löytää Suomesta työ- tai opiskelupaikka. Finskaja Skazka | FINLJANDIJA SUOMI FINLAND (Suomalainen satu | FINLJANDIJA SUOMI FINLAND) -ryhmässä on yli 53 000 jäsentä. Sivu mainostaa Suomea matkailukohteena ja julkaisee häikäiseviä Suomi-kuvia.

⁷ Tarkastelun ulkopuolelle jää tässä suomenkielinen venäjänkielisiin liittyvä toiminta. Esimerkki tästä on näyttelijä Regina Launivuon kehittämä Rigina Superrichkova –hahmo, joka kommentoi taitavasti mielikuvia venäläisistä naisista Suomessa. YouTubessa julkaisemissaan videoissa Launivuo parodioi Suomen täydelliset venäläiset naiset -televisiosarjaa. Videoiden tekijä kuuluu Suomessa kasvaneeseen niin sanottuun toiseen maahanmuuttajasukupolveen, jonka mediasuhdetta olisi syytä tutkia tarkemmin.

6.4.4 Tiedottamista ”Venäjän näkökulmasta”

Sosiaalisessa mediassa on myös ryhmiä, jotka pyrkivät yhdistämään Suomesta peräisin olevaa tiedottamista Venäjältä peräisin olevaan. Russkie v Finljandii @russian.finland –FB-sivulla on noin tuhat tykkäystä. Sivulla julkaistaan artikkeleita Fontanka.fi:ltä, Yleltä, Tassilta, Inosmilta, Kremliniltä, Newsrulta sekä muista internetjulkaisuista. Artikkeleiden alla ei tavallisesti ole kommentteja. Venäjällä julkaistut artikkelit ilmaisevat ennen kaikkea Venäjän virallisen kannan ja tulkinnan ajankohtaisista asioista.

Venäjän maanmiespolitiikan puitteissa luotu Venäjän maanmiesjärjestöjen Suomen liitto (OSORS) (<http://vksrs.com/koordinatsionnye-sovety/map/fi/>) -järjestö ja siihen liittyvät henkilöt harjoittavat tiedottamistoimintaa Facebookissa ja Vkontaktessa. Esimerkiksi heinäkuussa 2016 luotu Doska objavlenij v Finljandii (Suomen ilmoitustaulu) -ryhmässä kerrotaan niin maahanmuuttajille tarkoitetuista tapahtumista kuin linkitetään siihen toisten ”maanmiesten” sisältöjä. Nämä edustavat Venäjän virallista linjaa seuraavaa tiedotusta ja ovat esimerkiksi Latviassa ja Saksassa julkaistuja materiaaleja. OSORSilla on myös omat ryhmät FB:ssä ja VK:ssa. Myös Venäjänkieliset nuoret Vantaalla -FB-ryhmä tiedottaa aktiivisesti nuorille tarkoitetuista tapahtumista Suomessa sekä Venäjän maanmiehille järjestämistä tapahtumista.

Esimerkki venäjänmielisestä mediatoiminnasta on Dmitri Semenovin ylläpitämä nettisivu yourfinland.ru. Sivun on tehnyt ammattimaisesti ja se yhdistää Semenovin sekä muutaman muun kirjoittajan kirjoittamia tekstejä videoihin. Videoita julkaistaan myös YouTubeessa, jossa niillä on tuhansia katselukertoja. Sivun on toiminut nelisen vuotta. Kyseisellä YouTube-kanavalla on yli 3 700 tilaajaa ja videoilla muutamasta tuhannesta muutamaan kymmeneen tuhanteen näyttökertaa. Sivulla kerrotaan venäjäksi, että se on tarkoitettu Suomeen matkustaville. Suomeksi siinä tarjotaan mainospalveluja. Tämäkin sivusto kertoo elämästä Suomessa ja tarjoaa runsaasti tekijäjoukon omakohtaista käytännön tietoa. Sivun kirjoituksissa ja videoissa käsitellään paitsi muuttokäytäntöjä ja arkielämän asioita, myös politiikkaa. Aiheita ovat muun muassa Suomen ”naurettava” vaalijärjestelmä sekä pakolaiskriisi EU:ssa. Kirjoitusten ja videoblogien ilmaisutapa seuraa Venäjän virallista linjaa. Ne ovat EU- sekä länsivastaisia ja pyrkivät asettamaan EU:n/USA:n ja Suomen edut vastakkain. Joskus ne rakentavat konfliktia myös ”suomalaisen” ja ”meidän” välille. Samalla Suomi esitetään tekijän asuinmaana, josta välitetään. Tällä erityissuhteella Suomeen perustellaan toivetta Suomen politiikan muuttumisesta ”realistisempaan”, eli Venäjä-myönteisempään suuntaan⁸. Sivulle tulee uusia kirjoituksia säännöllisesti ja sivuston tunnettuutta edistetään myös sosiaalisessa mediassa. Tämän tyyppisiä Suomi- ja EU-kriittisiä ja demokratiaa kyseenalaistavia kirjoituksia/videoita löytyy muitakin.

Facebookissa ja Vkontaktessa on useita Suomeen liittyviä venäjänkielisiä ryhmiä, esimerkiksi joskus perustettuja ja tyhjiksi jääneitä tai muutamia jäseniä käsittäviä suljettuja ryhmiä. Haulilla voi löytää myös tilejä (enimmäkseen Vkontaktessa), joilla joko panetellaan Suomea tai levitetään Venäjää ylistävää informaatiota suomen tai venäjän kielellä. On myös tilejä, jotka levittävät valemedioiden tietoja, esimerkiksi MV-lehden suomenkielisiä sisältöjä venäjänkielissä Vkontaktessa.

⁸ Tämän tyyppinen asennoituminen on tyyppillistä Venäjän ulkopuolella tehtäville Venäjä-mielisille kirjoituksille. Niiden kirjoittajat esittävät itseään ”paikallisina” (Liettuassa, Latviassa, Saksassa pitkään asuneina ja näihin maihin juurtuneina) ja samalla Venäjältä lähtöisin olevina, Venäjää ymmärtävinä, ja maailmanpolitiikkaa laajemmin kuin lännessä katsovin. Tästä asemasta käsin kirjoitetaan yksinkertaisesti ja räikeitä kuvauksia asuinmaiden ulkopoliitikasta USA:n johtamana ja vaaditaan sen ”järkipäristämistä”. Näitä kirjoituksia voidaan nähdä Venäjän valtamedian luoman maailmankuvan resonaattoreina.

6.5 Asiantuntijoiden arvio venäjänkielisen median nykytilanteesta

Suomessa tehtävän ja julkaistavan venäjänkielisen median määrä on melko suuri, ja sitä tehdään niin perinteisillä kuin uusilla tavoilla. Perinteiseen mediaan kuuluvat painetut ja verkkolehdet sekä televisio- ja radiotoiminta. Uusi media on internet-pohjainen ja tekijöille avoin. Etnisen median segmentistä löytyy sekä julkisella rahoituksella tuotettuja että kaupallisesti toimivia julkaisuja. Toiminta on laajaa internetissä sekä sosiaalisen median alustoilla. Etnisen median joukkoon sisällytettiin tässä tarkastelussa myös Venäjällä julkaistava Fontanka.fi – verkkolehti, koska se on oleellisesti läsnä Suomessa asuvien venäjänkielisten internet-toiminnoissa. Sen tarjoamia uutisia julkaistaan Russian.fi –sivulla sekä monissa sosiaalisen median tiedotusryhmissä. Fontanka.fi julkaisee myös Suomessa asuvien venäjänkielisten tekemiä kirjoituksia. Fontanka.fi on siis eräänlainen rajatapaus, joka tuo esille selvästi median ylirajaisuuden: tässä tapauksessa transnationaalia ei ole pelkästään mediankäyttö, vaan myös sen tuotanto.

Ohut mediatarjonta

Asiantuntijoiden arviot Suomen venäjänkielisen median tilanteesta ja kyvystä palvella nopeasti kasvanutta venäjänkielistä väestöä ovat kriittisiä. Helsingin Sanomiin Venäjä-aiheisia artikkeleita kirjoittava Jussi Konttinen luonnehti vuonna 2013 Suomen venäjänkielistä mediaa ”riutuvaksi” (Konttinen 2013). Myös kartoitukseen haastatellut venäjänkieliset mediatoimijat näkivät, ettei Suomen venäjänkielisillä ole käytössään riittävän laajaa ja monipuolista omakielistä mediatarjontaa, tarkoittaen ennen kaikkea tiedotusvälineitä. Mielipiteet vaihtelivat siitä, ettei ”Suomessa olleenkaan ole yhtään vahvaa venäjänkielistä mediaa” siihen, että ”tämä kenttä on olemassa, mutta se on hyvin jakautunut ja pirstaleinen” ja ”suppea”.

”Viiden pisteen asteikolla arvioisin sitä kolmoseksi. Mediamaisemassa pitäisi olla eri tiedotusvälineitä, televisiosta nettijulkaisuihin, niiden välissä vastaavasti radioasemia, sanomalehtiä jne., niin tätä laajuutta ei ole. ... Televisiokin meillä on viisiminuuttinen, sitä ei voi verrata Vieroon, jossa toimii venäjänkielinen kanava. ... Sanomalehtiä käytännössä ei ole, vaikkapa viikkolehtiä, koska kuukausilehti ei enää ole sanomalehti”.

Asiantuntijat siis puhuivat ennen kaikkea perinteisestä mediasta. Samalla monet korostivat, että kehittyneemmälle mediakentälle olisi käyttöä.

Ongelmina yleisö ja ansaintamalli

Venäjänkielinen media Suomessa (niin painettu kuin sähköinen) on ollut pitkään orientoitunut palvelemaan sekä Suomessa vierailevia venäläisiä turisteja että täällä asuvia. Tässä mediatoimijat näkevät yhden syyn siihen, ettei Suomen venäjänkielinen media ole kehittynyt ”oikeaksi” yhteisömediaksi. Markkinaorientoituneiden tiedotusvälineiden ansaintamalli on perustunut pitkään mainostuloihin eikä niinkään tilausmaksuihin (esim. Spektr). Myös Ylen venäjänkielisellä toiminnalla on kahtalainen suuntautuneisuus: sen tavoitteena on tuottaa tietoa Suomesta sekä sisäiseen että ulkoiseen käyttöön. Venäjänkielisen mediakentän toimijat näkevät tässä erään syyn siihen, ettei Suomessa tuotettavasta venäjänkielisestä mediasta ole

kehittynyt täysipainoista vähemmistömediaa, joka keskittyisi ennen kaikkea Suomen venäjänkielisten asioihin ja olisi mukana luomassa venäjänkielistä yhteisöä⁹.

Dan Kennedyn (2013) mukaan sanomalehtien perinteinen ansaintamalli on perustunut mainostuloihin: nimenomaan niiden ansiosta sanomalehtien julkaisu on tullut merkittäväksi liiketoiminnaksi, ja niillä on pystytty ylläpitämään laajoja toimituksia ja laatujournalismia. Yleisöjen siirtyessä internetiin mainostajat seuraavat heitä. Samalla mainonnan hinnat laskevat, koska netissä on mahdollista seurata mainosten tehokkuutta paljon paremmin kuin printtimediassa, ja itse mainosten sijoituspaikkoja on verkossa paljon enemmän. Paikallislehtien ”yhtä printtidollaria vastaa noin neljä digipenniä” (Kennedy 2013, 69) ja koko uutisjournalismia harrastava ala joutuu sopeutumaan tähän tilanteeseen. Monet lehdet joutuvat siirtymään internetiin ja etsimään uusia toiminta- ja ansaintamalleja. Voittoa tavoittamattomien uutissivujen toimintaa turvataan rahastojen tai lahjoittajien myöntämällä rahoituksilla. Laatulehdistön säilymisen kannalta uudentyypisten rahoitusmallien kehittäminen on elintärkeää. Kennedy (2013; ks. myös Jantunen 2015) painottaa paikallisen journalistisen median tärkeyttä: vain se pystyy turvaamaan demokratiassa tietoisien päätöksenteon ja vastustamaan populistista manipulaatiota.

Perinteistä mediaa arvioitaessa venäjänkieliset mediatoimijat totesivat, että julkista rahoitusta saavat julkaisut ovat paremmassa asemassa kuin kaupallisesti toimivat, mikä lisää niiden vastuuta etnisen median toimivuudesta. Julkista rahoitusta saavat tiedotusvälineet periaatteessa voisivat ottaa ”yhteisön äänenä” olemisen tehtävän itselleen, mutta tänä päivänä näin ei ole.

Muulla tehdyissä venäjänkielisen median ja sen käytön tutkimuksissa (ks. Caspi, Adoni, Cohen & Elias 2002; Elias 2011; Elias & Lemish 2009; Elias & Lemish 2011; Yelenevskaya 2009) on todettu, että omakielisellä medialla on tärkeä rooli venäjänkielisten integraatioprosessissa. Esimerkiksi Israelissa, jonka venäjänkielinen vähemmistö käsittää noin kuudesosan maan asukasluvusta, toimii yli sata venäjänkielistä julkaisua, osa niistä valtakunnallisesti ja suurin osa paikallisesti. Näiden avulla venäjänkieliset maahanmuuttajat pääsevät välittömästi ”kartalle” maassa käytävästä keskustelusta ja käytännöistä sekä osallistumaan tähän keskusteluun. Aikaisemmat pelot siitä, että etnisen median seuraaminen estäisi maahanmuuttomaan kielen oppimisen ovat osoittautuneet perusteettomiksi. Tutkimukset toteavat kansallisesti tuotetun etnisen median tärkeäksi integraation välineeksi, jota nimenomaan muuttajien ensimmäinen sukupolvi hyödyntää. Etnistä mediaa on eri vaiheissa järjestetty eri tavoin, ja tälläkin hetkellä Israelin venäjänkielinen media toimii niin julkisella kuin markkinavetoisella rahoituksella.

Internet-pohjainen media kehittyi

Painettuun sekä perinteiseen sähköiseen mediaan verrattuna internet-pohjainen media on joustavampaa ja ketterämpää. Se toimii vähäisemmällä resursseilla ja leviää sosiaalisen median mahdollisuuksia käyttäen. Internetin ansaintamalli on ilmeisesti tällä hetkellä toimiva. Vaikuttaa siltä, että kiinnostavimmat kehitysprosessit tapahtuvatkin internetissä, kuten esimerkiksi omaehtoisen bloggaamisen kasvu. Haastatellut mediatoimijat tekivät selvän eron ”vanhojen” ja ”uusien” media-alustojen välille ja uskoivat, että venäjänkielisen median tulevaisuus on internetissä tapahtuvassa toiminnassa. Tässä oletettava mediankäyttäjä on määrätietoisesti tietoa hakeva ja mediaa käyttävä. Toisaalta varsinkin naisnäkökulmaiset blogit,

⁹ Myös itse yhteisöä on haastatteluissa luonnehdittu pirstaleiseksi ja riitaisaksi, ja valitettu sitä, ettei mikään taho edusta sitä tällä hetkellä täysipainoisesti.

mutta myös lifestyle-julkaisut osoittavat, että nettipohjainen toiminta voi tyydyttää myös viihdetarpeita.

Näkökulmaista journalismia kaivataan

Nykypäivän median muutoksen ja ylijärjestyneen informaatiovaikuttamisen olosuhteissa on tärkeää ymmärtää maahanmuuttajien kielellä maahanmuuttomaassa toimivan median asema ja merkitys. Haastatellut perinteisen median mediatoimijat ovat puhuneet journalistisen toiminnan lisäämisen tarpeesta. Myös internetissä toimivien julkaisujen ja russian.fi –nettifoorumin kohdalla journalistisen toiminnan tärkeys on tullut esille. On pidettävä mielessä muun muassa Dan Kennedyn (2013) esille tuoma seikka: jos demokraattinen yhteiskunta halutaan säilyttää, on sen jäsenten kyettävä tekemään päätöksiä informoidun mielipiteen perusteella. Pelkkä faktoihin pohjautuva tiedottaminen ei siis riitä, vaan tärkeää on nimenomaan journalistisen toiminnan kautta tapahtuva mielipiteen muodostus. Tähän tarvitaan journalistisilla periaatteilla toimivia etnisen median julkaisuja.

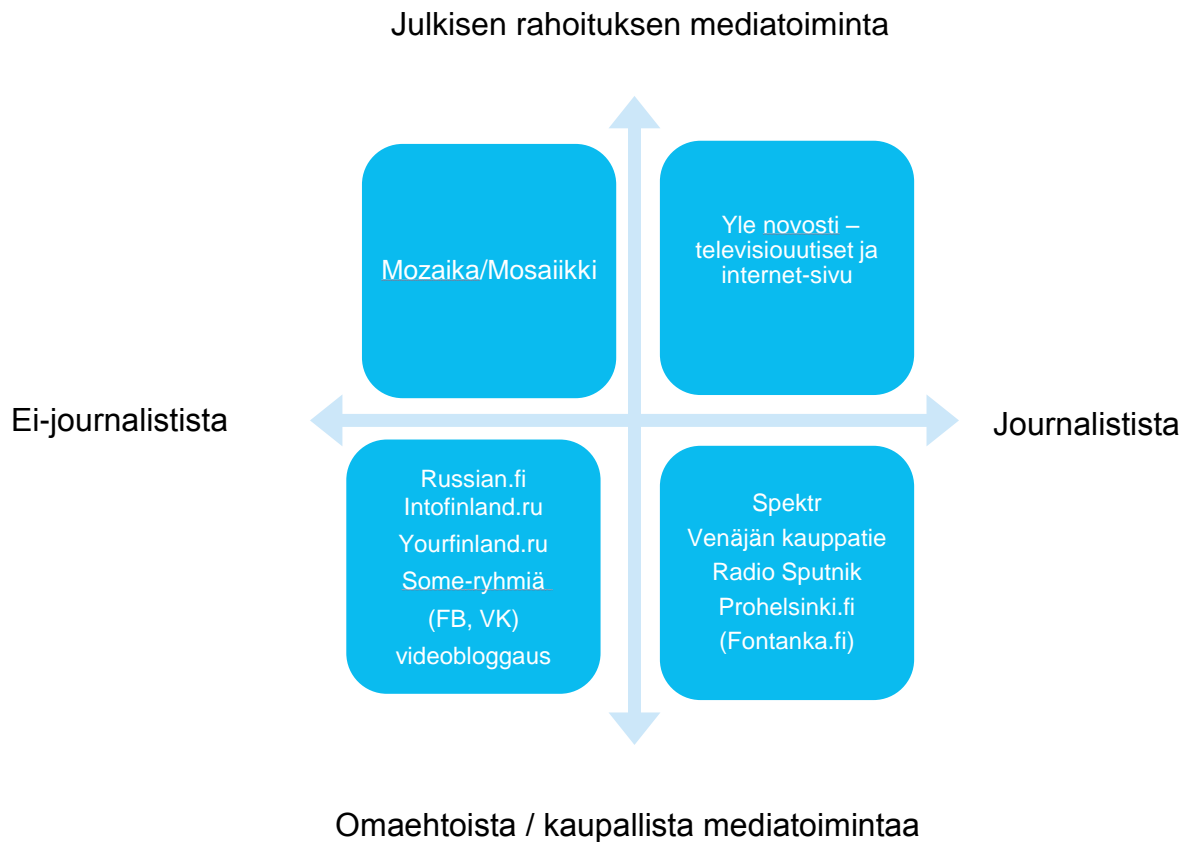
Kenen tuottama tieto?

Keskusteluissa venäjänkielisten mediatoimijoiden kanssa tärkeäksi nousi myös kysymys sisällöntuotannon prosesseista. Transnationaalien mediankäytön olosuhteissa tiedon lähteet voivat hämärtyä, ja sisällöntuottajien sidonnaisuudet on hyvä tiedostaa. Venäjänkielisessä mediatoiminnassa on läsnä sekä korostetun suomalaisesta näkökulmasta tuotettuja että Venäjän virallista näkökulmaa edistäviä mediasisältöjä. Varsinkin sosiaalisessa mediassa ja internetissä toimivat *kansalaisjournalistit* (Gillmor 2006) yhdistävät eri näkökulmia ja diskursseja omassa medioituneessa toiminnassaan. Kuten Fontankan esimerkki osoittaa, transnationaali tapa organisoida sisällöntuotantoa on näkyvässä oleva kehityskulku.

Etnisen median kenttä

Kysymykset tiedostusvälineiden rahoituksesta sekä sisällöntuotannon prosesseista ovat tärkeitä Suomen venäjänkielistä mediakenttää jäsentäviä luokitteluja. Omistus- tai rahoitusperustan (tai ansaintamallin) mukaisesti venäjänkielistä mediaa voidaan ryhmitellä julkista rahoitusta saaviksi ja kaupalliselta/yksityiseltä pohjalta toimiviksi julkaisuiksi. Sisällöntuotannon näkökulmasta tärkeä ryhmittelykriteeri on julkaistavien aineistojen laatu, ja tässä ”napoina” voidaan pitää journalistisia, kantaottavia, argumentoituja tekstejä sekä uutisjournalismia ja ei-journalistisia kokemus- ja mielipidepohjaisia, keskustelunomaisia, tai päinvastoin pelkkää ”informaatiota” tarjoavia, tiedottavia julkaisuja. Mediatoimintakentän voi siis hahmottaa karkeasti alla olevana nelikenttänä.

Venäjänkielinen mediatoimintakenttä Suomessa

Tämä jako ei ole ehdoton, ja kaikista julkaisuista löytyy kirjoituksia laajalta skaalalta. Kaikilla mediakentän toimijoilla on yhteyksiä ja sidonnaisuuksia joko keskenään tai tämän kentän ulkopuolelle.

6.6 Venäjänkielisen mediakentän kehittämistarpeita

Monet tähän selvitykseen haastatellut mediatoimijat totesivat, että Venäjän median vaikutus on hyvin vahvaa. Sitä ei kyetä vastustamaan, koska tähän ei löydy tarvittavia resursseja eikä vastarintaa voi tehdä samoilla epäeettisillä keinoilla kuin mitä se käyttää. Toisaalta Israelissa ja Saksassa toteutetuissa venäjänkielisten maahanmuuttajien mediankäyttötutkimuksissa, jotka toki pohjautuivat 2000-luvun puolivälissä kerättyihin aineistoihin, (ks. Elias & Lemish 2011; Elias 2011) todettiin, että maahanmuuttomaassa käytettävissä oleva Venäjällä tuotettu media (eritoten televisioviihde) vähentää maahanmuutosta aiheutuvaa stressiä. Se on tärkeää eritoten ensimmäisen polven muuttajille, kun taas lapset suuntaavat mediankäyttönsä kohdemaan sekä globaaliin mediaan. Huomiota tulisi siksikin kiinnittää niin sanottuun toiseen sukupolveen, Suomeen lapsina muuttaneisiin tai täällä syntyneisiin ja kasvaneisiin venäjänkielisiin. Heidän suhteensa Venäjään ja venäläisyyteen voi olla ristiriitaista. Heidän ajatuksiinsa voivat myös heijastua lapsuudessa koetut kokemukset kiusaamisesta. Erilaisten venäjänkielisten alaryhmien tunteita on päästävä työstämään avoimessa ja luotettavassa mediatiolassa.

Lähtömaan media ei kuitenkaan pysty tuottamaan muualla asuvista samankielisistä vähemmistöistä sellaista kuvaa, josta he varauksetta tunnistaisivat itsensä. Ihmiset ovat myös kiinnostuneita paikallisista yhteiskunnallisista asioista. (Robins & Aksoy 2001; Dougherty & Kaljurand 2015.) Haastatellut mediatoimijat ovat olleet sitä mieltä, että Suomen venäjänkielisen mediakentän suurin vaje on nimenomaan vahvan kansallisen (suomalaisen) omakielisen (venäjänkielisen) journalismin ja sitä viljelevän vahvan julkaisukanavan puuttuminen. Haastateltujen mediatoimijoiden mukaan Suomessa tarvitaan sellaisia toimijoita ja julkaisuja, jotka pystyvät puhumaan täällä asuvien venäjänkielisten ihmisten elämästä, ongelmista ja saavutuksista. Tämä tulee tapahtua niin, että käyttäjät toisaalta kokevat olevansa osa Suomen yhteiskuntaa, toisaalta kehittävät omaa yhteisöllisyyden tunnettaan ja vähemmistöidentiteettiään. Jos omaa journalistista toimintaa ei ole riittävästi, se jättää tilan sellaiselle mediatoiminnalle, joka pyrkii kytkemään vähemmistön sen lähtömaahan, mediaan ja nationalismiin.

Vahva etninen media on sidoksissa itse vähemmistön muodostumiseen. Eräs haastateltava puhui siitä, että venäjänkielisen diasporan olisi etsittävä ”oma Jerusalem”, joka ei olisi sidoksissa lähtömaahan. Tällä hetkellä mikään julkaisu tai kansalaisjärjestö ei täytä tehtävää. Venäjänkielisen vähemmistön on löydettävä oma vakiintunut paikka suomalaisesta yhteiskunnasta ja pystyttävä tuottamaan mielikuvia omasta tulevaisuudesta osana Suomea ja Eurooppaa. Etnisellä medialla on yhteisöä tuottava merkitys, ja vahvan suomalaisen/eurooppalaisen venäjänkielisen median puuttuessa puuttuu myös yhteisön tavoitteiden tai kiinnepisteiden kehittäminen yhteisön sisäisessä kommunikaatiossa. Välillisesti tämä näkyy haastateltavien mukaan venäjänkielisten kansalaisjärjestöjen heikkoudessa ja kykenemättömyydessä tehdä yhteistyötä tai ajaa yhteisvoimin venäjänkielisille tärkeitä asioita.

Siitä, millä alustalla suomalaista etnistä mediaa kannattaa jatkossa kehittää, ei haastateltavien keskuudessa ollut yksimielisyyttä. Haastattelussa korostettiin sitä, että vähemmistön tunteiden ja ajatusten työstämiseen tarvitaan sellaisia mediatiloja, joissa voidaan harjoittaa avointa ja toisia kunnioittavaa argumentoitua, ja samalla tunteisiin vetoavaa keskustelukulttuuria. Perinteisen ja uuden median yhteensovittaminen on siinä tehtävässä tärkeää.

Tällaiseksi alustaksi voi ajatella Ylen venäjänkielistä toimintaa, ja sen toivotaan tulevaisuudessa kehittyvän, mahdollisesti yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa. On esitetty, että vähemmistöille voisi perustaa erillisen digitaalisen televisiokanavan tai tarjota muita mahdollisuuksia tuottaa aiempaa enemmän omakielisiä ohjelmia ja puheenvuoroja. Esitettiin myös toiveita, että Ylen kaikilla kanavilla olisi enemmän Suomessa tuotettuja venäjänkielisiä, suomeksi tekstitettyjä ohjelmia. Muutenkin venäjänkielisten toivottiin tulevan ”normalisoiduiksi” esimerkiksi televisiossa niin, etteivät he esiinny ohjelmissa puhumassa vain etnisyydestään, identiteeteistään, kulttuuristaan tai Venäjästä. Heidän toivotaan tulevan näkyviksi ”normaalisissa”, Venäjään tai venäläisyyteen liittymättömässä, ohjelmistossa. Haastatellut mediatoimijat ovat puhuneet myös siitä, että he kaipaisivat enemmän luottamusta ja arvostusta suomalaisen yhteiskunnan suunnalta. Nyt monet kokevat olevansa kansallisen mediatilan reunoilla, näkymättömissä ja ”vajaikäytössä”. Mediatoiminta on osa yhteiskunnallista integraatiota, ja varsinkin nykyisessä ylijärjestyksessä informaatiovaikuttamistilanteessa kansallisen etnisen median kehittäminen vähemmistön omin voimin on tapa edistää koko yhteiskunnan koheesiota.

Vähemmistöjä tulisi opastaa ja kouluttaa päteviksi ja kriittisiksi mediankäyttäjiksi ja -toimijoiksi. Sosiaalinen media voi toimia omaehtoisena migraatiomahdollisuuksista ja järjestämisestä tiedottavana kanavana, ja sitä on usein nähty tutkimuksessa muulle medialle vaihtoehdokseksi, paikalliseen yhteiskuntaan kiinnittymistä jarruttavana tekijänä. (Esim. Komito 2011; Láštíková 2014.) Toisaalta sosiaalisen median keskusteluympäristöjä voidaan nähdä tiloina, jotka kyseenalaistavat valtiokeskeisiä diskursseja. Kuten Silverstone ja Georgiou

(2014) ovat panneet merkille, diasporinen media ikään kuin ”automaattisesti” kyseenalaistaa itse nationalismin periaatteen, oli se sitten lähtö- tai kohdemaan nationalismi. Myös median tulkintaprosessit ovat aina kontekstisidonnaisia ja pohjautuvat ihmisten omiin arkisiin kokemuksiin. (Ks. Robins & Aksoy 2001; Aksoy & Robins 2003; Davydova 2008.) Tätä kyseenalaistamis- ja tulkintatehtävää toteuttavat varsinkin maahanmuuttajien internet-pohjaiset (vaapaat) keskusteluympäristöt. Niiden selviytyminen vaikuttamisyriyksiltä on suuresti näiden keskusteluympäristöjen ylläpitäjien ansiota. Siksi näitä toimijoita kannattaa myös tukea ja pyrkiä sisällyttämään heidät kansalliseen, monikieliseen mediatilaan.

Etnisen median tilaa ja tulevaisuutta pohtivassa teoksessa (ks. Matsadanis, Katz & Ball-Rokeach 2011, 253-266) alan tutkijat ja asiantuntijat esittävät vahvan uskonsa siihen, että niin kauan kuin migraatio jatkuu (ja nyky maailmassa se mitä ilmeisimmin jatkuu ja voimistuu) etnisen median merkitys tulee säilymään ja jopa kasvamaan. Varsinkin ensimmäisen polven muuttajat tarvitsevat omakielistä tiedotusta sekä vahvoja identifikaatiokohteita. Etnisen median tulevaisuuden nähdään kytkeytyvän mobiiliin teknologiaan. Etninen media kohtaa samantaisia haasteita kuin muukin mediakenttä, ja selviytyäkseen niistä tarvitaan toimivia etnisen median tukijärjestelmiä. Tukea tarvitaan rahoitusmallin järjestämiseen, journalismikoulutukseen, taloushallinnon ja markkinoinnin aloilla.

Professori Kira Kosnick (siteerattu Matsadanis & al. 2011, 256; ks. myös Kosnick 2004; 2014) varoittaa, että etnisen median tulevaisuutta ajateltaessa on otettava huomioon kaikki mediamurroksen seikat sekä transnationaalien median suunnalta valtioiden suvereniteetille asettamat haasteet. Hänen mielestään asiaa on lähestyttävä ajattelemalla yhteiskuntien julkisia tiloja uudelleen: digitalisaation ja monikulttuuristumisen myötä niistä tulee väistämättä transnationaaleja. Etnisen median toimivuuteen liittyy kysymys monikulttuuristen yhteiskuntien koheesiosta ja toimivasta kommunikaatiosta, joka vaatii lisää pohdintaa.

Monikulttuurisuudella on yksilöllisiä ja yhteisöllisiä ulottuvuuksia (esim. Modood 2011; Parekh 1999; myös Saukkonen 2013), ja yhteisöjen tasolla toteutuva monikulttuurisuus on sidoksissa yhteisöjen kielillä toimivaan etniseen mediaan. Matthew D. Matsadanis kumppaneineen (2011, 192-197) erittelevät viisi etnisen median järjestämismallia, jotka kuvastavat etnisen median politiikkoja kansallisvaltion sisällä. Eri maissa on usein käytössä näiden yhdistelmät.

Etnisen median perustamista ja toimintaa tukeva *integraatiomalli* perustuu valtion tasolla jaettuun ajatukseen siitä, että omalla kielellä toimiva media edistää (maahanmuuttaja)vähemmistöjen nopeampaa kotoutumista usein yksikieliseksi ymmärrettyyn yhteiskuntaan. Samalla uskotaan, että valtion tuki etniselle medialle luo kuvaa valtiosta hyväntahtoisena, mikä puolestaan rohkaisee vähemmistöjä parempaan integroitumiseen. Etnistä mediaa tuetaan myös senkin takia, että sen kautta pystytään seuraamaan vähemmistön keskuudessa käytävää keskustelua. Etnistä mediaa rohkaistaan, koska se nähdään kommunikaatiovälineeksi valtakieltä huonosti osaavien kanssa.

Etnisen median tukemisen *taloudellisessa (tai pinnallisen monikulturalistisessa) mallissa* monikulturalistinen toiminta nähdään hyödyllisenä, jos se tukee talouden tai vaikkapa koulutusjärjestelmän toimivuutta. Esimerkiksi omakielistä koulutusta voidaan tukea, koska siten on helpompaa saavuttaa vaikkapa väestön lukutaidon nostamisen tavoitteita tai kouluttaa vähemmistöyöntekijöitä nopeasti. Valtion suhde monikulturalistisiin politiikkoihin on instrumentaalinen, eikä monikulttuurisuutta nähdä arvona sinänsä, vaan välivaiheena vähemmistöjen assimilaatioon.

Erimielisyyttä tukeva malli suosii joillekin vähemmistöille suunnattua median tuotantoa toisten vähemmistöjen kustannuksella. Tätä mallia käytettiin erityisesti kolonialismin aikana. Kun

etninen media järjestetään *ennalta-ehkäisevän mallin* mukaan, tavoitteena voi olla ehkäistä joidenkin etnisten ryhmien poliittista toimintaa, joka tähtää vähemmistöjen autonomiaan tai itsenäisyyteen. Myös vähemmistöille suunnattu ”ehkäisevä” viestintä voi perustua ajatukseen heidän ”oikeanlaisesta” tai ”vääränlaisesta” integraatiosta vastaanottavaan yhteiskuntaan. Jotkut valtiot tai transnationaalisesti toimivat organisaatiot voivat järjestää etnistä mediatoimintaa *käännetyksmallin* mukaisesti. Silloin vähemmistöille suunnattu omakielinen viestintä edistää tiettyjä, esimerkiksi uskonnollisia arvoja.

Venäjänkielisen etnisen median tilan selvityksen valossa Suomen tämän hetken etnisen median järjestämismallia voidaan nähdä integrationistisena ja ennalta-ehkäisevänä. Etnisen median toimijoiden esittämät toivomukset tähtäävät integrationistisen mallin kehittämiseen ja syventämiseen. Ylirajaisen median oloissa etnisen median mallia ajatellessa on kuitenkin otettava huomioon transnationaalisesti tuotetut diskurssit ja merkitykset. Berliinin turkinkielisen median analyysissä Kira Kosnick (2007) tuo esille, että etnisen median tuotantotapoja määrittelevät kohdemaan monikulttuurisuuspolitiikat, mutta etnisessä mediassa käytävät keskustelut pohjautuvat merkityskamppailuihin, joissa yhdistyvät niin kohdemaassa kuin lähtömaassa tuotetut merkitykset. Etninen media kokonaisuudessaan ei voi olla jonkinlainen ehdoton vaihtoehto lähtömaan tuottamille merkityksille, jotka kuuluvat ja tulevat kuulumaan osaksi diasporista mediaa varsinkin median digitalisoituessa.

Keskeiset johtopäätökset venäjänkielisen omaehtoisen mediatoiminnan selvityksestä

- Venäjänkielinen mediatoiminta on Suomessa laajaa. Se toimii julkisrahoituksen pohjalta sekä kaupallisesti, perinteisessä mediassa ja sosiaalisessa, siihen kuuluu tiedottamista, journalistista toimintaa sekä kansalaisjournalismia ja keskustelua.
- Venäjänkielistä mediakenttää pidetään puutteellisena. Mediatoiminnan arvioissa esitetään tarve kehittää omaa journalistista toimintaa ja lisätä avointa keskustelua.
- Eritoten kaupallisesti toimiva venäjänkielinen (printti)media on suuntautunut täällä käyviin venäläisiin matkailijoihin sekä Suomessa asuviin venäjänkielisiin, mikä on hidastanut sen kehittymistä ”puhdasoppiseksi” etniseksi mediaksi. Myös Ylen toiminta suuntautuu kahtalaisesti.
- Venäjänkielistä mediatoimintaa harjoitetaan integraation näkökulmasta, mutta siinä on myös Venäjän valtamedian edistämiä ajattelumalleja ja diskursseja
- Kaupallisen perinteisen median ansaintamalli on kriisissä, kun taas nettimedian tilanne näyttää paremmalta.
- Perinteisen kansallisen median toivotaan huomioivan enemmän venäjänkielisiä. Venäjänkielisen yhteisön huomion herättäminen edellyttää mahdollisuutta käydä asiapi-toista keskustelua.

7. JOHTOPÄÄTÖKSET

Muuttunut kansainvälispoliittinen tilanne sekä Venäjän pyrkimys vaikuttaa venäjänkielisiin väestöihin sen rajojen ulkopuolella ovat synnyttäneet tarpeen arvioida integraation ja kokonaisturvallisuuden näkökulmasta Suomessa asuvien venäjänkielisten suhtautumista niin venäjän- kuin suomenkieliseen mediaan. Suomen venäjänkieliset mediankäyttäjät -hanke on vastannut tähän tiedontarpeeseen tutkimalla kohderyhmän mediankäyttöä (luku 4), keinoja, joilla Venäjän valtamedia pyrkii vakuuttamaan yleisönsä (luku 5) sekä Suomessa tuotettua venäjänkielistä mediaa (luku 6). Aineistoa on hankittu erilaisista kirjallisista ja kuvallisista lähteistä sekä haastattelemalla ”tavallisia” Suomessa asuvia venäjänkielisiä ihmisiä ja venäjänkielisiä mediavaikuttajia. Tässä raportin luvussa kuvaamme tiivistetysti selvitystyön keskeiset tulokset sekä esitämme niiden pohjalta joukon toimenpide-ehdotuksia.

7.1 Suomen venäjänkielisten median käyttö

- Suomen venäjänkielisten mediankäyttö on haastattelujen valossa runsasta ja monipuolista. Valtaosa haastateltavista seuraa sekä Suomessa että Venäjällä tuotettua mediaa. Joidenkin haastateltavien mediankäyttö suuntautuu selkeästi kansainväliselle yleisölle tuotettuihin mediasisältöihin (esim. CNN, Twitter). Tästä mediamyönteisestä yleislinjasta poiketen eräät haastateltavista ovat rajoittaneet omaa mediankäyttöään erityisesti Ukrainan konfliktin eskaloitumisen jälkeen. He pyrkivät näin suojaamaan itseään ja sosiaalisia suhteitaan konfliktin mukanaan tuomalta psykologiselta ja sosiaaliselta paineelta. Osa myös tietoisesti valitsee Venäjän valtamedian seuraamisen ja sille ominaisen tavan tulkita maailman tapahtumia.
- Haastateltavien mukaan venäjänkielisten näkemykset siitä, mikä on median rooli yhteiskunnassa ja kuinka media toimii voivat poiketa suomenkielisessä mediaympäristössä kasvaneiden tulkinnoista. Venäjänkieliset suhtautuvat mediaan ristiriitaisesti. Varsinkin nuoremmat haastateltavat arvioivat, että neuvostosukupolvi on tottunut elämään ”yhden totuuden maailmassa” eli että heiltä puuttuu kyky tai kiinnostus erilaisten medialähteiden käyttöön ja vertailuun. Toisaalta haastateltavat korostavat kykyään tulkita propagandaviestejä ja lähtökohtaisesti epäilevää suhtautumistaan median tuottamaan tietoon.
- Haastateltavat arvelevat, että suomalaisen ja venäläisen median välittämät tiedot poikkeavat sisällöllisesti toisistaan merkittävästi. Valtaosin he suhtautuivat skeptisesti Venäjän valtamedian tiedon todenperäisyyteen, mutta toisaalta suomalaista mediaakaan ei pidetty puolueettomana tai neutraalina toimijana. Mielikuvissa suomalainen media sijoitettiin osaksi Venäjä-vastaista läntistä mediaympäristöä, mutta haastateltavien näkemykset jakaantuivat siinä, kuinka ongelmallisena tätä asiantilaa pidetään. Yleisesti ottaen haastateltavat kokevat, että Venäjä esitetään Suomen mediassa liian negatiivisessa sävyssä.
- Myös Venäjän valtamedian maailman tapahtumille luoma tulkintakehys poikkeaa haastateltavien arvion mukaan suomalaisen median tuottamasta tulkintakehuksesta. Suomen venäjänkielisillä on elämänsä historian kautta taipumusta tulkita tapahtumia (myös Venäjän näkökulmasta). Toisaalta Venäjän valtamedian narratiiveihin kohdistuu heidän taholtaan myös voimakasta kritiikkiä. Heidän mukaansa suomalainen media ei riittävästi huomioi venäjänkielisen väestön tulkintakehysä eikä sen nähdä eri-

tyisesti tavoittelevan venäjänkielistä yleisöä. Yle Novostin toiminta poikkeaa tästä linjasta, mutta haastateltavien mukaan venäjänkieliset uutisetkaan eivät yksin täytä heidän tiedontarvettaan. Venäjänkielisessä tulkintakehyksessä on kysymys muustakin kuin kielestä. Se koostuu kielen ohella maailmankuvasta, käsityksestä median roolista ja tehtävästä yhteiskunnassa sekä kokemuksesta, joka syntyy elämisestä vähemmistöasemassa suomalaisessa yhteiskunnassa.

7.2 Informaatiovaikuttaminen

- Suomen venäjänkielisten mediamaisema on tällä hetkellä polarisoitunut. Venäjän valtamedian välittämät tiedot ja tiedolle annettu tulkintakehys rakentaa erilaista suhdetta maailmaan kuin vakiintuneiden suomalaismedioiden käyttämät tavat uutisoida maailman tapahtumista. Venäjänkielisten luottamusta suomalaiseen mediaan ja yhteiskuntaan pyritään horjuttamaan Venäjän valtamedian taholta. Venäjän televisio luo polarisoivaa maailmankuvaa, jossa myös medioiden on valittava puolensa: joko ollaan Venäjän puolesta tai sitä vastaan.
- Venäjällä ei ole pitkää perinnettä lehdistön vapaudesta tai kansalaisjärjestöjen riippumattomuudesta. Uutisoinnissa on selvä vertikaalin valtiovallan jälki. Näin ollen venäläiset lähteet ovat lähtökohtaisesti heikoilla kriittisessä vertailussa länsimaisia vastaan. Toisaalta Venäjän televisio tarjoaa pitkien uutislähetystensä avulla Suomen televisiota enemmän tietoa sitä hakeville tv:n katselijoille.
- Venäjän televisiossa informaatiotosota esitetään nojaten samanlaisiin ideoihin kuin Suomessa, mutta päinvastaisin länsi-Venäjä -asetelmin. Informaatiotosa -käsitteen aktiivinen käyttö länsimaissa tukee myös Venäjän 'sumutus' -propagandastrategiaa, jonka yksi keskeinen argumentti on lännen käymä informaatiotosa.
- Venäjän televisio luo polarisoivaa Venäjän puolesta tai vastaan näkemystä esittämällä vastapuolensa tiedotusvälineet poliittisesti orientoituneina. Se myös hyökkää retorisesti länsimaisten valtioiden legitimizeettiä kohtaan kyseenalaistamalla niiden perustan – liberaalit ja demokraattiset arvot, kuten lehdistönvapauden. Sensuroivaa editointia käytetään välineenä tämän vaikutelman luomiseksi.
- Suomen media profiloituu Venäjän televisiossa osaksi EU:n ja lännen kokonaisuuksia. Länsimaisen melko yhtenäisiksi nähdyn mediakulttuurin negatiivinen sävy perustuu uskomukseen sen poliittisesta riippuvaisuussuhteesta Yhdysvaltoihin.
- MH17-tapausta koskevassa uutisoinnissa nostettiin esiin useita niin sanottuja raskauttavia ennakkotapauksia Ukrainan ja USA:n historioista. Näiden tapausten avulla pyrittiin kiistämään kyseisten toimijoiden uskottavuus. Venäjän valtamedia käyttää historiaa nykypäivän narratiivien rakentamisessa, minkä vuoksi on varauduttava siihen, että tulevaisuudessa valtioiden välisissä kiistatapauksissa jopa todella vanhoja tapahtumia voidaan käyttää heikentämään toisen valtion uskottavuutta. MH17-tapausten käsittely mediassa osoittaa Venäjän valtamedian vetoavan myös henkilöihin, joilla on taipumusta salaliittoteoria-ajatteluun.

7.3 Venäjänkielisten mediasisältöjen tuottaminen

- Venäjänkielistä mediasisältöä on Suomessa runsaasti saatavilla. Valtaosa tästä sisällöstä on tuotettu Suomen rajojen ulkopuolella, mutta on olemassa myös Suomessa tehtyä venäjänkielistä mediatuotantoa. Merkittävä osa tästä on niin sanottua kansalaismediaa eli tavallisten ihmisten, yleensä verkossa, tekemiä videoita, blogitekstejä tai muita sosiaalisen median mahdollistamia tuotteita. Toisaalta Suomesta löytyy myös ammattimaisesti tehtyä journalismia, kuten Spektr tai Venäjän kauppatie-lehdet sekä Yleisradion venäjänkieliset palvelut.
- Nykytilanteessa venäjänkielisellä mediatoiminnalla on useita eri yleisöjä: Suomessa asuvat venäjänkieliset, venäläiset turistit, venäläinen liike-elämä, venäjää opiskelevat suomalaiset, ulkomaiset uutismediat ja niin edelleen. Tämän tutkimuksen aihepiirin kannalta keskeinen ryhmä eli Suomessa asuvat, jopa täällä syntyneet, mutta venäläisiksi tai venäjänkieliseksi identifioituvat henkilöt ovat vain yksi ryhmä muiden joukossa. He ovat kuitenkin ryhmä, jonka rooli on keskeinen nimenomaan kotoutumisen ja yhteiskunnallisen kuulumisen kysymyksissä. Heitä palvelemaan tarvitaan erityisesti nykyisissä konfliktiolosuhteissa omankielistä mediatoimintaa.
- Venäjänkielinen yleisö on mediankäytöltään niin sirpaloitunutta, ettei ole mahdollista perustaa yhtä venäjänkielistä mediaa, joka kiinnostaisi kaikkia venäjänkielisiä ja tavoittaisi heidät. Sen sijaan tarvitaan moniäänistä ja monipuolista mediaympäristöä, jossa on saatavilla laadukasta ja journalistisella ammattitaidolla tehtyä mediaa. Nykyisessä tilanteessa haastateltavat eivät pidä todennäköisenä kaupallisesti menestyksekkään venäjänkielisen laatumedian kehittymistä Suomessa. Yleisradion roolia pidetään siksi merkittävänä ja sen toivotaan lisäävän venäjänkielisten omaehtoista mediatuotantoa.

Venäjänkielisen julkaisun toimivuus perustuu seuraaville tekijöille

- Saavutettavuus (verkkopohjainen media tavoittaa paremmin yleisönsä)
- Moderoitu vuorovaikutusta (keskustelumahdollisuutta arvostetaan, mutta keskustelun olisi oltava luonteeltaan asiallista)
- Laatujournalismi (kiinnostava, puhutteleva ja monipuolinen)
- Avoimuus (tiedetään, kuka mediaa rahoittaa ja ketkä sitä tekevät)
- Ei viranomaisohjattu
- Omaksi koettu (omien toimittajien itse tekemää omaa ohjelmaa, ei pelkkää käännöstyötä tai mainontaa)
- Mieli pidevaikuttaminen (käytävä keskustelua laaja-alaisesti ja ajankohtaisista asioista)
- Keskityttävä ”meidän elämäämme täällä Suomessa”

7.4 Toimenpide-ehdotukset

Omaehtoisen venäjänkielisen mediatuotannon lisääminen

- Suomeen tarvitaan kansallisen (suomalaisen) omakielisen (venäjänkielisen) journalismin vahva julkaisukanava. Venäjänkielistä mediatoimintaa on lisättävä ja nyt olemassa oleva mediatoiminta tarvitsee tunnustusta ja tukea (uusia rahoitusmalleja, koulutusta, digitoimintaa). Suomeen tarvitaan sellaisia toimijoita ja julkaisuja, jotka pystyvät puhumaan täällä asuvien venäjänkielisten ihmisten elämästä, ongelmista, saavutuksista niin, että käyttäjät kokevat olevansa osa Suomen yhteiskuntaa. Median merkitys yhteisöllisyyden tunteen ja vähemmistöidentiteetin vahvistamisessa on keskeinen. Jos omaa journalistista integraatiomallin mukaista toimintaa ei ole riittävästi, sen paikan ottaa mediatoiminta, joka pyrkii kytkemään vähemmistön sen lähtömaahan, mediaan ja nationalismiin.
- Media-alan kilpailu on kovaa ja kansainvälistä. Kotimaiset mediat kisaavat rajat ylittävien mediakonsernien kanssa, joilla voi olla suuremmat resurssit tuottaa kilpailevia mediasisältöjä. Olisi selvitettävä mahdollisuutta kansainväliseen yhteistyöhön venäjänkielisten sisältöjen tuottamisessa.

Identiteetti ja suomalaisuus

- Haastateltavien tulkintoihin median välittämistä mielikuvista vaikuttaa heidän vähemmistöasemansa. Osa heistä tulkitsee olevansa lähtökohtaisesti altavastaaaja suomalaisessa yhteiskunnassa. Yhteiskunnallisen kuulumisen kannalta on tärkeää, että media ei ruoki kansallisiin ja kielellisiin vähemmistöihin identifioituvien henkilöiden alemmuuden tunnetta tai tunnetta erillisyydestä suhteessa suomalaiseen yhteiskuntaan. Sen sijaan media voi tarjota eri taustoista tuleville ihmisille kokemuksen siitä, että heitä ja heidän kulttuuritaustaansa arvostetaan. Suomalainen media voi tuottaa nykyistä myönteisempää kuvausta Venäjästä ja venäläisyydestä, mikä ei kuitenkaan suoraan tarkoita Venäjän valtamedian narratiivien toistamista tai vahvistamista. Pikemminkin kyse on siitä, että tuetaan sellaista käsitystä monikulttuurisesta suomalaisuudesta, joka ei sulje ulos etnisen taustan perusteella, vaan antaa mahdollisuuden samastua ja tulla hyväksytyksi median kautta rakentuvaan kansalliseen yhteisöön.
- Haastateltavat toivovat, että venäjänkieliset tuotaisiin mediassa esille ”normaaleina” ihmisinä. Heitä kiinnostaa, mitä muille venäjänkielisille kuuluu eli he toivovat ohjelmia, joissa puhutaan nimenomaan heidän asioistaan. Toisaalta samanaikaisesti he haluavat tulla huomioituiksi samanlaisina suomalaisina kuin kaikki muutkin.

Yleisradion rooli

- Ylen tulisi olla ”henkilökohtaisesti tärkeä” ja ”koskettava” myös Suomen venäjänkielisille. Tähän päästään lisäämällä venäjänkielistä sisältöä, kuten venäjänkielisiä puheohjelmia suomeksi tekstitettynä. Myös venäjänkielisille ajankohtaisohjelmille vaikuttaa olevan tilausta. Tutkimus tuo myös esille tarpeen lisätä Suomessa tuotettua venäjänkielistä uutisointia. Vaihtoehtoisesti kiinnostuneita mediankäyttäjiä voidaan oh-

jata muihin haluttuihin lähteisiin, mutta tämä edellyttää muiden lähteiden jatkuvaa seuranta ja niiden journalistisin perustein tapahtuvaa arviointia. Ylen tehtävää suomalaisen kansallisen identiteetin rakentajana on arvioitava kriittisesti – kuinka rakentaa käsitystä suomalaisuudesta tavalla, joka on avoimesti ja luottavaisesti monikulttuurinen?

Informaatiovaikuttaminen

- Transnationaaleihin mediasisältöihin on vaikea puuttua lainsäädännöllisesti, joten informaatiovaikuttamiseen on mahdollista puuttua lähinnä viestinnällisin keinoin. Venäjän valtamediaa seuraavien henkilöiden luottamuksen saavuttaminen ei tapahdu nopeasti. Hyökkäävät yritykset vastustaa propagandaa toimivat todennäköisesti itseään vastaan, koska yleisö sijoittaa ne mielessään informaatio-sota-kategoriaan ja suhtautuu silloin niihin torjuvasti. Valtion pehmeän tai epäsuoran vallan voidaan olettaa toimivan sitä paremmin, mitä vähemmän sen 'kädenjälki' näkyy mediassa. Keskusteleminen ja erilaiset näkökulmat esittävä ja huomioiva mediatoiminta näyttää uskottavammalta. Se vie pohjaa Venäjän median väitteeltä, jonka mukaan "vastapuolen" tiedotusvälineet luovat yksiulotteista ja poliittisesti orientoitunutta kuvaa maailmasta.
- Pomerantsev ja Weiss (2014, 32) ovat kritisoineet median tapaa kirjoittaa Kremlin lausunnoista tasa-arvoisesti ikään kuin tarjoaisivat yhden näkökulman muiden joukossa. Heidän ehdotuksensa on korostaa siteerausten propagandistisuutta. Medialukutaidon omaavien vastaanottajien kohdalla propagandaviestin alleviivaaminen voi kuitenkin vaikuttaa holhoukselta ja toimia siten itseään vastaan.
- Tämän tutkimuksen ulkopuolelle jäi internetin suljetuissa ryhmissä tapahtuva aktiivisuus. Sosiaalisen median kautta toimii useita rekisteröityjä ja rekisteröimättömiä organisaatioita, jotka pyrkivät saavuttamaan ja välittämään tietoa ja näkökantoja Suomen venäjänkielisille. Näiden ryhmien seuraaminen olisi tärkeää kokonaiskuvan saavuttamiseksi informaatiovaikuttamisesta. Toisaalta on syytä kiinnittää huomiota myös julkisessa mediatilassa toimiviin henkilöihin, jotka tuottavat runsaasti erilaisia aineistoja useille eri alustoille ja joiden toiminta on vahvasti asenteellista ja motivoitunutta.

Transnationaalinen näkökulman valtavirtaistaminen

- Journalistien koulutukseen on syytä sisällyttää nykyistä enemmän tietoa ja sitä kautta sensitiivisempää ymmärrystä transnationaalisesta identifikaatiosta ja transnationaalisen yleisösuhteen eri tasoista. Maahanmuuton lisääntyminen on luonut tarpeen julkisessa ja avoimessa mediatilassa tapahtuville transnationaaleille identiteettipohdinoille. Kysymys, keitä me olemme ja mitä me haluamme? on kyettävä esittämään suomalaisessa mediassa ilman pelkoa leimaantumisen yhteiskunnan vastaiseksi tai integroitumaan kykenemättömäksi. Venäjänkielisten kohdalla tätä tarvetta korostaa kansainvälispoliittinen vastakkainasettelu.
- Kansainvälisten mediatapahtumien tulkinta transnationaalissa kontekstissa riippuu voimakkaasti vastaanottajan kulttuurisesta taustasta, minkä vuoksi on syytä suhtautua varautuneesti uskomukseen (uutis-)kuvien kansainvälisestä kielestä. (Becker 2008, 126-127.) Käytännössä mediatapahtumien validi tulkinta vaatii selvää sanallista selostusta ja taustoitusta. Lisäksi on huomioitava käsitteiden toisistaan poikkeavat kulttuurilliset merkitykset. *Modernisaatio* tai *länsimaalaisuus* ovat esimerkkejä käsit-

teistä, jotka omaavat Suomen mediassa yleisesti positiivisen konnotaation, mutta joihin maailmanlaajuisesti ajatellen suhtaudutaan kriittisesti. Jos läntinen tulkintakehys oletetaan mediassa kaikkien jakamaksi, ei viestintä puhuttele vastaavalla tavalla niitä, joiden näkökulma on tästä poikkeava. Koko väestöä koskeva transnationaali medialukutaitoisuus ja sen kehittäminen vaatii mediatoimijoilta kulttuurien välistä ymmärrystä, ja etenkin erilaisten kulttuurillisten näkökantojen huomioimista.

- Transnationaali mediakäyttö sekä ylijäisesti muodostuvat mediatilat pakottavat pohtimaan käsitystä julkisesta tilasta uudelleen. Kansallisesti tuotettu etninen media ei pysty toimimaan vastapainona ylijäisesti tuotetulle medialle, varsinkaan kansainvälisesti konfliktisessa tilanteessa. Monikulttuuristen yhteiskuntien tulee olla tietoisia diasporisesta mediankäytöstä ja kehittää sellaisia toimintamalleja, jotka pystyvät käsittelemään transnationaalien mediankäytön ja sen kansalliseen mediaan tuomien riskikäisten totuusdiskurssien ja mediankäyttötapojen haasteita.
- On syytä selvittää suomalaisten kanavapakettitarjoajien mahdollisuus monipuolistaa tarjolla olevien venäjänkielisten tv-kanavien saatavuutta Suomessa. Myös venäjänkielistä kirjallisuutta ja lehtitarjontaa voisi lisätä kuuntelemalla venäjänkielisten asiakkaiden toiveita sekä kirjallisuus- ja lehdistökenttää tuntevia tahoja. On selvää, että tarjonta perustuu osittain olemassa olevalle kysynnälle, mutta aineistossa on viitteitä siitä, että myös tarjontaa lisäämällä voidaan lisätä kiinnostusta ja kysyntää uusiin mediatuotteisiin.

LIITE 1 HAASTATTELURUNKO

Интервью

Введение

Расскажите, пожалуйста, вкратце о себе.

Семейная ситуация на данный момент

Каким языком больше пользуетесь?

Образование, профессия, где работаете, или работаете/не работаете

КАК ИЗМЕНИЛОСЬ ОТНОШЕНИЕ И ИСПОЛЬЗОВАНИЕ СМИ

Использование СМИ до переезда

Расскажите, где вы родились и выросли? Какая тогда была жизнь?

Что вы тогда делали, чем увлекались?

Какими СМИ пользовались до переезда? Почему и как?

Читали ли газеты (выписывали или покупали, какие?) Смотрели телевизор, как, когда, какие передачи были любимые? А что не любили?

Радио – какие каналы, при каких обстоятельствах слушали, были ли любимые передачи, ведущие?

Пользовались ли компьютером? С какой целью?

Использование медиа после переезда

Сколько лет вы живете в Финляндии?

Почему переехали? Как получилось, что живете сейчас в Йозенсуу/Хельсинки/другом месте?

Каким образом изменилось ваше использование СМИ после переезда в Финляндию?

Изменилось ли значение разных средств массовой информации (возросло/уменьшилось, чего конкретно, почему?)

Использование СМИ на данный момент

Какими СМИ вы пользуетесь сейчас? Какие СМИ для вас – самые важные? Какие программы?

Где вы обычно пользуетесь СМИ (дома/на работе/в дороге)?

Сколько времени у вас в день приблизительно занимают СМИ? Как СМИ вписаны в будничную жизнь вашей семьи? Например, как ваши дети пользуются медиа, как вы к этому относитесь?

Телевидение

Как вы смотрите телевизор, где, с кем, на чем (тв или планшет, телефон, компьютер), когда, сколько времени, в какое время суток?

Вы обсуждаете тв-программы? С кем? С кем вообще говорите на темы тв?

Какие каналы, передачи смотрите, как часто?

Какие программы вы любите? Что вам доставляет удовольствие? Что не любите?

Вы смотрите новости по телевизору? Какие?

Что для вас телевидение – канал получения информации, развлечение? Или что-то еще?

Какие явления или программы в последнее время заставили задуматься, о чем, почему?

Что вас беспокоит в телевидении, может, не устраивает, пугает?

Вы смотрите финское телевидение? Почему/когда/где/с кем? Какие передачи? Какие каналы предпочитаете?

Смотрите ли передачи финского тв на русском языке? (например, Новости Юле, Альфа ТВ, другое?)

Вы смотрите российское телевидение? Если да, то каким образом (кабель/антенна/интернет)? Где купили и как подключились, когда?

Интернет

Как часто, сколько времени в день вы пользуетесь Интернетом? В какое время суток? Где?

На каких сайтах проводите больше всего времени? Какими сайтами вы пользуетесь, что вас интересует в Интернете?

Что вам нравится в Интернете, что не нравится, почему?

Каковы плюсы и минусы Интернета? Что-то вызывает вашу озабоченность, что?

Вы читаете какие-то блоги? Насколько регулярно?

Чем вы пользуетесь для поиска информации? Например, какими поисковиками?

Распределение сайтов между финскими и российскими, мб., другими? Пользуетесь ли русскоязычными сайтами Финляндии?

Вы сами участвуете в Интернет-дискуссиях, например, на форумах? Может, размещаете ваши фотографии, творчество в сети? На каких сайтах?

Есть ли у вас аккаунт в социальных сетях, в каких? Насколько вы активный участник социальных сетей, что вас в них привлекает? С кем поддерживаете контакты благодаря им? Каково их значение в вашей жизни?

Печатные издания

Какие газеты, журналы вы читаете? Насколько регулярно? В какое время дня? Где?

Обсуждаете ли вы прочитанное с другими, с кем, где? Финские/российские?

Как вы их приобретаете – покупаете, выписываете, получаете от кого-то? Или читаете Интернет-газеты?

Какого рода издания вас интересуют, почему?

С какой целью вы читаете газеты или журналы (развлечение, получение информации, новостей, полезных знаний-умений и т.д.)?

Сколько времени в день Вы тратите на чтение газет/литературы?

Что прочитанное в последнее время заставило задуматься, вызвало беспокойство, было неприятно?

Радио

Слушаете ли радио? Сколько времени в день? Как, где, когда, при каких обстоятельствах?

В одиночку или с кем-то? Обсуждаете ли радиопередачи, с кем, где?

Какие радиоканалы/передачи слушаете? Есть ли любимые передачи?

Слушаете ли новости?

Слушаете ли радиопередачи (аналитика, обсуждения и т.п.)?

Слушаете ли музыку, какую?

Что в последнее время вызывало наибольший интерес, размышления, беспокойство?

Какие чувства вызывает радио, есть ли что-то, что причиняет беспокойство, неприятные ощущения?

Слушаете ли российские/финские каналы, передачи? Есть ли любимые? Какие каналы/передачи/ведущие, есть ли нелюбимые?

МЕДИА КАК ЧАСТЬ ПОВСЕДНЕВНОЙ ЖИЗНИ

Как другие члены вашей семьи пользуются СМИ? Возникают ли у вас споры/ссоры из-за этого?

Откуда вы получаете информацию о международной политике? А о местных событиях?

Каким образом медиа связаны с Вашей работой?

Пользуетесь ли вы медиа с целью развлечься и расслабиться, получить удовольствие? Какими?

Какие фильмы вы смотрите? Какую музыку слушаете? Как? (диски, интернет, арендуете, покупаете, привозите, берете у друзей и т.д.)

СРАВНЕНИЕ ФИНСКИХ И РОССИЙСКИХ МЕДИА

Какие программы вы смотрите по российскому, какие по финскому телевидению?

Какие финские, какие российские сайты? Чем они отличаются?

Различаются ли способы подачи информации, производства развлекательных программ в российских и финских медиа?

Относятся ли финские СМИ к России непредвзято? Насколько многообразно/однообразно Россия представлена в финских СМИ?

Насколько соответствует истине образ Финляндии, создаваемый в российских СМИ? Представлены ли русскоязычные жители Финляндии правдиво на финском телевидении? Что вы думаете о сериале «Suomen täydelliset venäläisnaiset»? С какой стороны она представляет жизнь русскоязычных в Финляндии?

Какие вопросы должны больше обсуждаться в медиа России и Финляндии? Чему посвящается слишком много внимания?

Доверяете ли вы СМИ как источнику информации?

Доверяете ли вы финским СМИ? А российским? Которым больше?

Как вы считаете, не слишком ли доверяют люди СМИ? Какие ошибочные представления существуют в финских и российских СМИ?

На ваш взгляд, есть ли различия в свободе прессы в России и Финляндии?

Как вы считаете, появляются ли какие-то противоречия или проблемные ситуации, когда люди, живя здесь, в Финляндии, пользуются российскими/зарубежными СМИ? Бывали ли у вас или в кругу близких такие ситуации? Как вы думаете, почему они возникают?

О РУССКОЯЗЫЧНОМ МЕНЬШИНСТВЕ В ФИНЛЯНИИ

Общаетесь ли вы больше с людьми, которые живут здесь или же в России?

По вашему мнению, в каком положении/состоянии находится русскоязычное население в Финляндии на данный момент?

Как вы считаете, русскоязычные обычно друг друга поддерживают? Чувствуется ли, что русскоязычное меньшинство в Финляндии образует более или менее единое сообщество?

Они заметны/видимы в обществе?

Haastattelurunko

Taustakysymykset

Kerrotko lyhyesti elämäntarinasi?
Mikä on perhetilanteesi tällä hetkellä?
Mikä on eniten käyttämäsi kieli?
Mikä on koulutuksesi, ammattisi, missä olet työssä, jos olet?

MEDIAN KÄYTÖN MUUTOS

Median käyttö ennen muuttoa

Kerro missä olet syntynyt ja kasvanut? Millaista elämäsi oli silloin?
Mitä tuolloin teit ja harrastit?
Mitä medioita seurasit ennen muuttoa ja miksi?
Luitko sanomalehtiä (tilasit vai ostit, mitä)? Katsoitko televisiota, miten, milloin, mitä lempiohjelmia muistat televisiosta? Mistä et tykännyt?
Kuuntelitko jotain radio-ohjelmia säännöllisesti? Missä olosuhteissa, mitä lempiohjelmia oli, muistatko juontajia?
Mihin käytit tietokonetta?

Median käyttö muuton jälkeen

Oletko asunut Suomessa jo kauan?
Mistä syistä muutit tänne? Miksi Joensuu/Helsinki/joku muu?
Muuttuiko median käyttösi muuton jälkeen?
Muuttuiko eri tiedotusvälineiden/medioiden merkitys (kasvoi/laski, minkä mediumin, miksi)?

Median käyttö nyt

Mitä medioita seuraat nyt? Mitkä ovat sinulle tärkeimpiä medioita tai ohjelmia?
Missä tavallisesti käytät mediaa (kotona/töissä/matkalla)?
Kuinka paljon aikaa sinulta vie median seuraaminen päivässä? Kuinka media sijoittuu perheesi arkeen? Esimerkiksi kuinka lapsesi käyttävät mediaa, miten sinä suhtaudut siihen?

Televisio

Kuinka katsot tv:tä, missä, kenen kanssa, miltä alustalta (televisio, tabletti, puhelin), milloin?
Paljonko käytät aikaa tv:n katseluun? Mihin aikaan katsot tv:tä?

Jutteletko ystävien tai perheenjäsenten kanssa tv:n katsomisesta? Kenen kanssa keskustelut tv:stä?

Mitä ohjelmia katsot eniten? Mitä kanavia katsot?
Mistä ohjelmista nautit? Mistä et pidä?
Seuraatko uutisia? Mitä uutisia?
Mitä tv merkitsee sinulle – tiedonsaantikanavaa, viihdettä, jotain muuta?
Mitä tv:ssä ollutta asiaa olet jäänyt pohtimaan pitempään? Miksi?
Liittyykö mielestäsi tv:n katseluun jotain huolestuttavaa tai epämiellyttävää?
Katsotko Suomen tv:tä? Miksi, milloin, missä, kenen kanssa? Mitä ohjelmia katsot? Mitkä ovat suosikkikanaviasi?
Katsotko Suomen tv:n venäjänkielisiä ohjelmia? (Esim. Ylen uutiset, Alfa tv, muuta?)

Katsotko Venäjän tv:tä? Millä tavalla (kaapeli/lautasantenni/netti)?
Mistä ostit ja minkä liittymän, milloin?

Internet

Kuinka usein surffaat internetissä? Paljonko aikaa käytät netissä? Mihin aikaan surffaillet?
Missä palveluissa tai sivustoilla käytät eniten aikaa? Mikä sinua kiinnostaa netissä?
Mistä pidät/et pidä internetissä, miksi?
Mitkä ovat internetin hyviä puolia? Liittyykö siihen jotain huonoja puolia tai jotain huolestuttavaa?
Mitä internetissä ollutta asiaa olet jäänyt pohtimaan pitempään?
Seuraatko jotain blogeja säännöllisesti?
Jos haet tietoa, niin mitä hakupalvelua käytät?
Mikä on suomalaisten ja venäläisten, ehkä muiden sivujen suhde omassa netinkäytössäsi?
Käytätkö Suomessa tuotettuja venäjänkielisiä sivuja?
Osallistutko keskusteluun jollakin foorumilla? Missä? Tuotatko itse jotain sisältöä (esim. tekstejä, kuvia) internetiin? Mille sivuille?
Onko sinulla tili sosiaalisessa mediassa, missä? Oletko aktiivinen somettaja, mikä siinä viehättää? Kehen pidät yhteyttä sosiaalisen median välityksellä?
Mitä sosiaalinen media merkitsee sinulle?

Lehdet

Mitä lehtiä seuraat säännöllisesti? Mitä silloin tällöin? Mihin aikaan luet lehtiä? Missä?
Jutteletko ystäväsi tai perheenjäsenten kanssa lehtien sisällöistä? Suomalaiset/venäläiset
Kuinka hankit lehtiä – ostatko, tilaatko, saat joiltakin toisilta ihmisiltä?
Ovatko lehdet digitaalisia vai paperilehtiä?
Mistä julkaisuista olet kiinnostunut, miksi?
Mihin tarkoitukseen luet sanoma- tai aikakauslehtiä (viihtyminen, tiedonsaanti, uutiset, hyödylliset tiedot tai taidot jne.)?
Paljonko aikaa käytät lehtien tai kirjallisuuden lukemiseen?

Mitä lehdessä olevaa asiaa olet viimeksi jäänyt pohtimaan pitempään? Liittyykö lehtien lukemiseen jotain huolestuttavaa tai epämiellyttävää?

Radio

Kuunteletko radiota? Paljonko käytät aikaa radion kuunteluun? Mihin aikaan kuuntelet radiota? Missä kuuntelet sitä?
Kuunteletko yksin vai seurassa? Jutteletko ystävien tai perheenjäsenten kanssa kuuntelemistasi ohjelmista?
Mitä kanavia kuuntelet? Mitä ohjelmia kuuntelet eniten? Mistä ohjelmista nautit? Seuraatko radion uutisia?
Seuraatko puheohjelmia?
Millaisesta musiikista pidät?
Mitä radiosta kuulemaasi asiaa olet jäänyt pohtimaan pitempään? Mitä tunteita liittyy radion kuuntelun, liittyykö radion kuunteluun mielestäsi jotain huolestuttavaa tai epämiellyttävää?
Kuunteletko venäläisiä/suomalaisia kanavia, ohjelmia? Onko lempikanavia, -ohjelmia, -juontajia, entä inhokkeja?

MEDIA ARJESSA

Miten muut perheesi jäsenet käyttävät mediaa? Syntyykö teillä ikinä kiistoja tähän liittyen? Mistä haet ja saat tietoa maailmanpolitiikan tapahtumista? Mistä haet ja saat tietoa paikallisista tapahtumista?

Millä tavalla media liittyy työhösi?

Käytätkö mediaa viihtymiseen?

Mitä elokuvia katsot? Mitä musiikkia kuuntelet? Miten (levyiltä, netistä, vuokraatko, ostatko, tuot jostain, lainaat jne.)?

SUOMALAISEN JA VENÄLÄISEN MEDIAN VERTAILU

Mitä ohjelmia katsot erityisesti Suomen ja mitä Venäjän televisiosta?

Entä onko eroa siinä, milloin vieraillet suomenkielisillä ja milloin venäjänkielisillä internet-sivuilla?

Kerrotaanko asioista mielestäsi samalla tavalla vai eri tavalla eri maiden medioissa?

Käsitteleekö Suomen media mielestäsi Venäjän asioita tasapuolisesti?

Entä onko Venäjän median antama kuva Suomesta mielestäsi oikea?

Näkyykö Suomen venäläisten arki mielestäsi hyvällä tavalla Suomen televisiossa? Mitä mieltä olet Suomen täydelliset venäläisnaiset –ohjelmasta? Antaako se mielestäsi hyvän kuvan Suomen venäjänkielisten elämästä?

Mitä asioita Suomen tai Venäjän mediassa pitäisi käsitellä enemmän? Mitä asioita käsitellään liikaa?

Luotatko sinä tiedotusvälineisiin tietolähteenä?

Luotatko suomalaisiin tiedotusvälineisiin? Entä venäläisiin? Mihin enemmän?

Uskovatko ihmiset liikaa mediaan? Millaisia virheellisiä käsityksiä Suomen tai Venäjän mediassa mielestäsi esiintyy?

Onko mielestäsi eroja Suomen ja Venäjän sananvapaustilanteessa?

Miten arvelet, kun asutaan Suomessa, ja käytetään täällä eri medioita, voiko siitä tulla joitakin ristiriitoja tai vaikeita tilanteita? Onko tuttavapiirissäsi ollut jotain sellaista ongelmatilannetta?

Miksi niitä mielestäsi syntyy?

YLEISTÄ SUOMEN VENÄJÄNKIELISISTÄ

Oletko tekemisissä enemmän täällä vai Venäjällä asuvien ihmisten kanssa?

Mikä on Suomen venäjänkielisten asema tällä hetkellä mielestäsi?

Tukevatko venäjänkieliset toisiaan? Vaikuttaako siltä, että he muodostavat yhteisön?

Näkyvätkö he yhteiskunnassa?

KIRJALLISUUS

Aaltola, Mika. 2016. Radikaali inhorealismi ja Suomen ulkopoliittiset opit. *Kosmopolis* 46:2, 57-64. http://www.fiia.fi/assets/aaltola_kosmopolis_2_2016.pdf (Luettu 29.8.2016.)

5-tv 2016 <http://www.5-tv.ru/glavnoe/broadcasts/508970/314/> (Luettu 29.8.2016.)

Ager Alastair ja Alison Strang. 2008. "Understanding Integration: A Conceptual Framework", *Journal of Refugee Studies* 21:2, 166–191.

Aksoy, Asu & Kevin Robins. 2003. "Banal Transnationalism: The Difference that Television Makes." Teoksessa *The Media of Diaspora*, toim. Karim H. Karim. London: Routledge, 89–104.

Aksoy, Asu and Kevin Robins. 2000. "Thinking across Spaces: Transnational Television from Turkey", *European Journal of Cultural Studies*, 3(3) 2000, 343-65.

Alexander, Markus. 2003. *The Internet in Putin's Russia: Reinventing a Technology of Authoritarianism*. https://www.researchgate.net/publication/268427784_The_Internet_in_Putin's_Russia_Reinventing_a_Technology_of_Authoritarianism (Luettu 11.8.2016.)

Aljabjeva, Ekaterina. 2006. "Platsdarm edineniya. Ekaterina Alyab'eva o social'nyh smyslah Zhivogo Zhurnala." *Kriticheskaya massa* 2006(3), <http://magazines.russ.ru/km/2006/3/ea6.html>. (Luettu 14.3.2016.)

Anderson, Benedict. 1983. *Imagined Communities. Reflections on the Origin and Spread of Nationalism*. Lontoo: Verso.

Andronova, Olga. 2010. *Internet v Rossii v 2010 godu*. http://www.ci.ru/inform03-04_11/p_02.htm (Luettu 30.12.2011.)

Anthias, Floya. 2008. "Thinking through the lens of translocational positionality: an intersectionality frame for understanding identity and belonging", *Translocations: Migration and Social Change* 4:1, 5–20.

Anthias, Floya. 2009. Translocational belonging, identity and generation: Questions and problems in migration and ethnic studies. *Finnish Journal of Ethnicity and Migration* 4:1, 6–15.

Appadurai, Arjun. 1990. *Modernity at Large: Cultural Dimensions of Globalization*. Minneapolis: University of Minnesota Press.

Argumenty i Fakti. 2016. "Migranty namerevalis' povtorit' v Helsinki "kelnskuju aktsiju" – SMI." *Argumenty i Fakti* 08.01.2016. http://www.aif.ru/society/safety/migranty_namerevalis_povtorit_v_helsinki_kelnskuyu_akciyu_-_smi (Luettu 14.08.2016.)

Armila, Päivi & Kontkanen, Yasemin. 2016. "Subject, object, predicate? Somalis' Subject Position in a Local Finnish Integration Scene." Unpublished article.

AuraHD. 2016. *Russkoe TV besplatno*. <http://www.avrorahd.com/?gclid=CPbDuKiTu8oCFUvncgodpqwFKg> (Luettu 22.8.2016)

Baschmakoff Natalia & Marja Leinonen. 2001. *Russian Life in Finland 1917–1939: a local and oral History*. Helsinki: Studia Slavica Finlandensia.

Becker Katrin. 2008. "The Power of Pictures in Journalistic Discourse. As News, as Commentary, as Art". Teoksessa *Transnational Media Events: The Mohammed cartoons and the imagined clash of civilizations*. Toim. Elisabeth Eide, Risto Kunelius ja Angela Phillips. Göteborg: Nordicom, 117–132.

Bello, Valeria. 2014. "Virtual belongings, dual identities and cultural discomforts: The role of Mediascapes and Technoscapes in the integration of migrants." *Crossings: Journal of Migration & Culture*. Volume 5, Numbers 2&3, 213–229.

- Bergquist, Mats, François Heisbourg, René Nyberg & Teija Tiilikainen. 2016. Arvio Suomen mahdollisen Nato-jäsenyyden vaikutuksista. Ulkoasiainministeriö.
<http://formin.finland.fi/public/default.aspx?contentid=345679> (Luettu 26.8.2016.)
- Bizhit.ru. 2016. *Kolitshestvo polzovatelei interneta v Rossii*. http://www.bizhit.ru/index/users_count/0-151 (Luettu 19.8.2016.)
- Boletskaja Ksenia. 2016. "Deputaty predlozhili priravnjat agregatory novostei k SMI." *Vedomosti* 25.2.2016. <https://www.vedomosti.ru/technology/articles/2016/02/25/631349-deputati-novosti-runete> (Luettu 19.8.2016.)
- Borkert, Maren, Pietro Cingolani & Viviana Premazzi. 2009. *The State of the Art of Research in the EU on the Uptake and Use of ICT by Immigrants and Ethnic Minorities (IEM)*. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities.
[https://www.academia.edu/9093528/Borkert M. Cingolani P. Premazzi V. 2009 The State of the Art of Research in the EU on the Uptake and Use of ICT by Immigrants and Ethnic Minorities European Commission Joint Research Centre Institute for Prospective Technological Studies Seville](https://www.academia.edu/9093528/Borkert_M._Cingolani_P._Premazzi_V._2009_The_State_of_the_Art_of_Research_in_the_EU_on_the_Uptake_and_Use_of_ICT_by_Immigrants_and_Ethnic_Minorities_European_Commission_Joint_Research_Centre_Institute_for_Pro prospective_Technological_Studies_Seville) (Luettu 20.08.2016.)
- Brandtzaeg, Petter Bae & Jan Heim (2011) "A typology of social networking sites users." *International Journal of Web Based Communities* 7:1, 28–51
- Brandtzæg, Petter Bae, Jan Heim & Amela Karahasanović. 2011. "Understanding the New Digital Divide— A Typology of Internet Users in Europe." *International Journal of Human - Computer Studies*, 69:3, 123–138.
- Brubaker Rogers. 2002. "Ethnicity without Groups." *Archives Européennes de Sociologie XLIII* [2]: 163–189. [www.sscnet.ucla.edu/soc/faculty/brubaker/Publications/23 Ethnicity Without Groups.pdf](http://www.sscnet.ucla.edu/soc/faculty/brubaker/Publications/23_Ethnicity_Without_Groups.pdf) (Luettu 22.8.2016.)
- Bunz, Mercedes. 2014. *The Silent Revolution. How Digitalization Transforms Knowledge, Work, Journalism and Politics Without Making Too Much Noise*. New York: Palgrave Macmillan.
- Byford, Andy. 2012. "The Russian Diaspora in International Relations: 'Compatriots' in Britain." *Europe-Asia Studies*, Vol. 64, No. 4, June 2012. 715–735.
- Caspi, Dan, Hanna Adoni, Akiba H. Cohen & Nelly Elias. 2002. "The red, the white and the blue. The Russian Media in Israel." *Gazette: The International Journal for Communication Studies*. Vol. 64(6), 537–556.
- Charmarkeh, Houssein. 2013. "Usage of Social Media, *Tahriib* (Migration) and Settlement. The case of the Somali Refugees in France." *Refuge: Canada journal on refugees*. Volume 29 (1), 43–52.
- Chen Adrian. 2015. "The Agency." *The New York Times Magazine* 2.6.2015.
http://www.nytimes.com/2015/06/07/magazine/the-agency.html?_r=2 (Luettu 22.8.2016.)
- Christensen, Miyase. 2012. "Online mediations in transnational spaces: cosmopolitan (re)formations of belonging and identity in the Turkish diaspora." *Ethnic and Racial Studies*, 35:5, 888–905.
- Condee, Nancy. 2006. "Perezhivaya chuzhuyu katastrofu: imperiya smotrit "Gibel' imperii"." *Pro et Contra* 4 (33). <http://www.carnegie.ru/ru/pubs/procontra/74723.htm> (Luettu 20.12.2011.)
- Cottiero Christina, Katherine Kucharski, Evgania Olimpieva, Robert Orttung. 2015. "War of words: the impact of Russian state television on the Russian internet." *Nationalities Papers*, Vol. 43, No. 4, 533–555.
- Couldry, Nick. 2012. *Media, Society, World: Social Theory and Digital Media Practice*, Malden, MA: Polity Press.
- Cronin Audrey. 2015. *Editors' picks of 2015 'The changing face of warfare in the 21st century'*. Australian Strategic Policy Institute, 28.12.2015 <http://www.aspistrategist.org.au/24064-2/> (Luettu 22.8.2016.)
- Dale Nina 2015. *Putinin propaganda menee läpi Venäjällä - "Eri todellisuus kuin meillä"*. 27.1.2015.
http://www.iltalehti.fi/ulkomaat/2015012719094436_ul.shtml (Luettu 22.8.2016.)

Davydova, Olga. 2008. "Bronze Soldier Goes Transnational: Mediascapes and the Formation of Identities in Internet Discussions." *Ethnopolitics*. Vol. 7, no. 4, November 2008, 391–411.

Davydova, Olga. 2009. *Suomalaisena, venäläisenä ja kolmantena. Etnisyysdiskursseja transnationaalissa tilassa*. Joensuu: Joensuun yliopisto.

Davydova, Olga. 2012. "Venäjän lännestä Suomen itään. Sukupuolittunut maahanmuutto ja haurastuneet työmarkkinat." Teoksessa *Monikulttuurisuuden sukupuoli. Kansalaisuus ja erot hyvinvointiyhteiskunnassa*, toim. Suvi Keskinen, Jaana Vuori & Anu Hirsiaho. Tampere: Tampere University Press, 72–100.

Davydova-Minguet, Olga. 2014. "Diaspora käytännön kategoriana." *Idäntutkimus*, 4/2014, 44-62.

Davydova-Minguet, Olga. 2014a. "Ylen Venäjä-ilta muistutti nykyvenäläistä propagandaa." <http://politiikasta.fi/kolumni/ylen-ven%C3%A4j%C3%A4-ilta-muistutti-nykyven%C3%A4ist%C3%A4-propagandaa> (Luettu 13.08.2016.)

Davydova-Minguet, Olga. 2015. "Voitonpäiväjuhla Sortavalassa. Juhlinnan ja muistin politiikkaa raja-kaupungissa." *Elore* vol. 22-2/2015. http://www.elore.fi/arkisto/2_15/davydova-minguet.pdf (Luettu 19.8.2016.)

Dayan, Daniel. 1999. "Media and Diasporas." Teoksessa *Television and Common Knowledge*, toim. J. Gripsund. Lontoo, New York: Routledge, 18–33.

de Smaele Hedwig. 2009. "Mass Media and the Information Climate in Russia." Teoksessa *Globalisation, Freedom and the Media after Communism: The past as future*. Toim. Beumers Birgit, Hutchings Stephen & Natalia Rulyova. London & New York: Routledge, 56–70.

Deibert Ronald, John Palfrey, Rafal Rohozinski, and Jonathan Zittrain. (Toim.) 2010. *The Shaping of Power, Rights, and Rule in Cyberspace*. Lontoo: MIT Press. http://mitpress.mit.edu/sites/default/files/titles/content/9780262514354_sch_0001.pdf (Luettu 19.8.2016.)

Dekker, Rianne & Godfried Engbersen. 2014. "How social media transform migrant networks and facilitate migration." *Global Networks* 12, 4(2014), 401–418.

Dhoest, Alexander, Kaarina Nikunen & Marta Cola. 2013. "Exploring media use among migrant families in Europe. Theoretical foundations and reflections." *Observatorio (OBS*)* 7:1, 13–31.

Dickson-Swift, Virginia, Erica Lyn James & Pranee Liamputtong 2008. *Undertaking Sensitive Research in the Health and Social Sciences: Managing Boundaries, Emotions and Risks*. Cambridge: Cambridge University Press.

Diminescu, Dana. 2008. "The connected migrant: an epistemological manifesto." *Social Science Information*, vol. 47, n. 4, 565–579.

DNA. 2012. *DNA Rossija -kanavapaketti*. <https://kauppa4.dna.fi/DNA-Open/TV/Kanavapaketit/DNA-Rossija-kanavapaketti/p/VCP00019-1> (Luettu 22.8.2016)

Dobrokhotov Roman. 2015. *EP Seminar - Roman Dobrokhotov - long format interview (in Russian)*. <http://tvnewsroom.consilium.europa.eu/hidden/video/TUd5TDlqSGpBc0NhWnBaL2cydzZUNU11VzQ5RkRncC83UINFaXIDL3Ita2M4a29NYzICZ3N6QWpPanBOQXZxemx0MmF6OUh6WFRyblidSZ2xGYUtMRnc9PQ> (Luettu 17.4.2016)

Dougherty, Jill & Kaljurand, Riina. 2015. *Estonia's "Virtual Russian World": The Influence of Russian Media on Estonia's Russian Speakers*. Tallinna: RKK. http://www.icds.ee/fileadmin/media/icds.ee/failid/Jill_Dougherty_Riina_Kaljurand_-_Estonia_s_Virtual_Russian_World_.pdf (Luettu 26.8.2016.)

Dubin, Boris .2005. "Postoronnie: vlast, massa i massmedia v segodnjashnei Rossii." *Otechestvennyye zapiski* 2005/6. http://magazines.russ.ru/oz/2005/6/2005_6_1-pr.html (Luettu 30.06.2016.)

Dubin, Boris. 2006. "Suverennost po zakonom klipa i seriala." *Pro et Contra* 4 (33). <http://www.carnegie.ru/ru/pubs/procontra/74723.htm> (Luettu 30.12.2011.)

- Eduskunta. 2016. Lähetekeeskustelu valtioneuvoston ulko- ja turvallisuuspoliittisesta selonteosta. Pöytäkirjan asiakohta PTK 73 2016 vp.
https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/PoytakirjaAsiakohta/Sivut/PTK_73+2016+3.aspx (Luettu 28.8.2016.)
- Eide Elisabeth, Risto Kunelius ja Angela Phillips. 2008. "Contrapuntal Readings: Transnational Media Research and the Cartoon Controversy as a Global News Event." Teoksessa *Transnational Media Events: The Mohammed cartoons and the imagined clash of civilizations*. Toim. Eide Elisabeth, Risto Kunelius & Angela Phillips. Göteborg: Nordicom, 11–27.
- Elias, Nelly & Dafna Lemish. 2009. "Spinning the Web of Identity: the Roles of the Internet in the Lives of Immigrant Adolescents." *New Media and Society*. Vol. 11(4), 533-551.
- Elias, Nelly & Dafna Lemish. 2011. "Between Three Worlds: Host, Homeland, and Global Media in the Lives of Russian Immigrant Families in Israel and Germany." *Journal of Family Issues*, XX(X), 1–30.
- Elias, Nelly. 2011. "Russian-speaking immigrants and their media: still together?" *Israel Affairs*, Vol. 17, No. 1, January 2011, 72–88.
- Eskelinen Heikki & Aku Alanen. 2012. "Migration From Russia to Eastern Finland." *Trudy Karelskogo nautshnogo tsentra RAN*. No 6. (2012). 43–47.
- Finugor 2014. "Peterburgskoe informagentstvo "zagovorilo" po-finski." <http://finugor.ru/peterburgskoe-informagentstvo-zagovorilo-po-finski> (Luettu 20.08.2016.)
- Fontanka 2006. "AZhURu – 10 let!" <http://www.fontanka.ru/2006/05/19/164983/> (Luettu 20.08.2016.)
- Fontanka 2016. "Lutshshe navodit' mosty, tshem vozvodit' zabory." <http://fontanka.fi/articles/27267/> (Luettu 20.08.2016.)
- Forsander, Annika. 2003. "Maahanmuuttajat sukupuolitetuilla työmarkkinoilla – mistä löytyy naisen paikka?" *Työpoliittinen aikakauskirja* 1/2003, 64–73.
- Forsander, Annika. 2007. "Kotoutuminen sukupuolituneille työmarkkinoille? Maahanmuuttajien työmarkkina-asema yli vuosikymmen Suomeen muuton jälkeen." Teoksessa *Maahanmuuttajanaiset: kotoutuminen, perhe ja työ*, toim. Tuomas Martikainen & Marja Tiilikainen. Helsinki: Väestöliitto, 312–334.
- Fossato, Floriana. 2006. "Virtualnaja politika i rossijskoe TV." *Pro et Contra* N 4 (33)
<http://www.carnegie.ru/ru/pubs/procontra/74723.htm> (Luettu 30.12.2011.)
- Georgiou Myria & Roger Silverstone. 2007. "Diasporas and contra-flows beyond nation-centrism." Teoksessa: *Media on the Move: Global flow and contra-flow*, toim. Daya Kishan Thussu. London & New York: Routledge, 33–48.
- Georgiou, Myria. 2007. "Transnational crossroads for media and diaspora: three challenges for research." Teoksessa *Transnational Lives and the Media: Re-Imagining Diasporas.*, toim. Olga G. Bailey, Myria Georgiou & Ramaswami Harindranath. Hampshire: Palgrave Macmillan, 11–32.
- Georgiou, Myria. 2012. "Watching soap opera in the diaspora: cultural proximity or critical proximity?" *Ethnic and Racial Studies*, 35:5, 868–887.
- Gerasimov, Valerij. 2013. "Tsennost' nauki v predvidenii" *Vojenno-promyshlennyi kurjer*. <http://vpk-news.ru/articles/14632> (Luettu 19.8.2016.)
- Giles Keir. 2015. "Russia's Hybrid Warfare: A Success in Propaganda". *Arbeitspapier Sicherheitspolitik Paper*, Nr. 1/2015.
https://www.baks.bund.de/sites/baks010/files/working_paper_security_policy_1_2015.pdf (Luettu 19.8.2016.)
- Gillmor, Dan. 2006. "My – media. Dan Gillmor o blogah i drugih alternativnyh media." *Krititsheskaja massa* 2006/3 <http://magazines.russ.ru/km/2006/3/gi5.html> (Luettu 30.12.2015.)
- Gontsharov, Stepan. 2015. "Rossijane ne verili, no prodolzjali smotret televizor." *Levada-tsentri*.
<http://www.levada.ru/2015/12/28/rossiyane-ne-verili-no-prodolzjali-smotret-televizor/> (Luettu 14.3.2016.)

- Gorny, Evgeni. 2006. "Russian LiveJournal. The Impact of Cultural Identity on the Development of a Virtual Community." Teoksessa: *Control + Shift. Public and Private Usages of the Russian Internet*, toim. Heike Schmidt, Katy Teubener & Natalya Konradova Norderstedt: Books on Demand, 73–90.
- Grigas, Agnia. 2016. *Beyond Crimea. The New Russian Empire*. New Haven & London: Yale University Press.
- Grozev Christo. 2014. *Kremlin: Facing a Fateful Decision: Ad-hoc report on security risks in the context of the shooting down of MH17*. Risk Lab Hub B'lgarski Universitet
http://riskmanagementlab.com/en/fileadmin/user_upload/documents/news/sled_svaljaneto_na_mn17-kreml_pred_sdbonoson_izbor_en.pdf (Luettu 19.8.2016.)
- Hachatrjan Diana ja Gus'kov Kirill. 2015. "Najomniki vremeni." *Novaja Gazeta* No 132, 30.11.2015.
<http://www.novayagazeta.ru/politics/70929.html> (Luettu 10.5.2016.)
- Hall, Stuart. 1999. *Identiteetti*. Tampere: Vastapaino.
- Hallamaa Teemu. 2015. *Presidentti Niinistö infosodasta: Me kaikki olemme maanpuolustajia*. 17.10.2015
http://yle.fi/uutiset/presidentti_niinisto_infosodasta_me_kaiikki_olemmme_maanpuolustajia/8388624 (Luettu 22.8.2016.)
- Hänninen Jyri. 2014. "Venäjänkieliset ovat poliittisesti haastava ryhmä". 26.10.2014.
<http://www.hs.fi/kaupunki/a1414207556744> (Luettu 22.8.2016.)
- Harb, Zahera, & Ehab Bessaiso. 2006. "British Arab Muslim audiences and television after September 11." *Journal of Ethnic and Migration Studies* 32(6), 1032–1076.
- Hargreaves, Alec & Dalila Mahjoub. 1997. "Satellite Television viewing among ethnic minorities in France." *European Journal of Communication*, 12(4), 459–477.
- Hargreaves, Alec. 2001. "Diasporic audiences and satellite television: Case studies in France and Germany." Teoksessa: *Black marks: Minority ethnic audiences and media*, toim. K. Ross & P. Playdon. Aldershot, UK: Ashgate, 139–156.
- Hedge Radha S. 2016. *Mediating Migration*. Cambridge, UK: Polity Press.
- Heikkinen, Kaija & Olga Davydova. 2004. "Produced Finnishness in the Context of Remigration." Teoksessa *New Challenges for the Welfare Society*, toim. Vesa Puuronen, Antti Häkkinen, Anu Pylkkänen, Tom Sandlund & Reetta Toivanen. Joensuu: Joensuun Yliopisto, 176–192.
- Hepp, Andreas, Cigdem Bozdog & Laura, Suna. 2012. "Mediatized migrants: Media cultures and communicative networking in the diaspora." Teoksessa *Migrations, Diaspora, and Information Technology in Global Societies*, toim. Leopoldina Fortunati, Raul Pertierra & Jane Vincent. Lontoo: Routledge, 172–188.
- Hirsjärvi, Sirkka & Helena Hurme. 2011. *Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Helsinki: Gaudeamus
- Horsti, Karina, Gunilla Hultén & Gavan Titley (eds.). 2014. *National Conversations: Public Service Media and Cultural Diversity in Europe*. Bristol, GB: Intellect.
- Horsti, Karina. 2005. *Vierauden rajat: Monikulttuurisuus ja turvapaikanhakijat journalismissa*. Tampere: Tampere University Press.
- Horsti, Karina. 2008. "Overview of Nordic Media Research on Immigration and Ethnic Relations. From Text Analysis to the Study of Production, Use and Reception." *Nordicom Review* 29 (2008) 2, 275–293.
- Horsti, Karina. 2013. "Maahanmuuttajat mediamaisemassa." *Muuttoliikkeet, etnisyys ja monikulttuurisuus*, toim. Tuomas Martikainen, Pasi Saukkonen & Minna Säävälä. Helsinki: Gaudeamus, 301–317.
- Horsti, Karina. 2014. "The politics of a multicultural mission: Finland's YLE in a changing society." Teoksessa: *National conversations: Public Service Media and cultural diversity in Europe*, toim. Karina Horsti, Gunilla Hultén & Gavan Titley. Bristol: Intellect, 167–183.

- Horsti, Karina. 2014a. "The Cultural Diversity Turn: Policies, Politics and Influences at the European Level." Teoksessa: *National conversations: Public Service Media and cultural diversity in Europe*, toim. Karina Horsti, Gunilla Hultén & Gavan Titley. Bristol: Intellect, 45–60.
- Horsti, Karina. 2015. "Techno-cultural opportunities: the anti-immigration movement in the Finnish mediascape." *Patterns of Prejudice*, 49:4, 343–366.
- Hosking Geoffrey. 2012. "Structures of Trust: Britain and Russia Compared." Teoksessa *Trust: Comparative Perspectives*. Toim. Sasaki Masamichi, Robert Marsh. Brill Academic Pub., 31–68.
- Iltalehti. 2012. *Venäjän lapsikiista: Vanhempia kuulusteltu pahoinpitelystä*. 12.10.2012. http://www.iltalehti.fi/uutiset/2012101216194839_uu.shtml (Luettu 22.8.2016.)
- Jaakkola, Magdalena. 2005. *Suomalaisten suhtautuminen maahanmuuttajiin vuosina 1987-2003*. Helsinki: Työministeriö, Opetusministeriö. <https://multikult.files.wordpress.com/2008/05/suomalaisten-suhtautuminen-maahanmuuttajiin-1987-2003-tutkimus.pdf> (Luettu 20.07.2016.)
- Jaakkola, Magdalena. 2009. *Maahanmuuttajat suomalaisten näkökulmasta: Asennemuutokset 1987-2007*. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskus. http://www.hel.fi/hel2/Tietokeskus/julkaisut/pdf/09_02_19_Tutkimus_Jaakkola.pdf
- Jantunen, Saara. 2015. *Infosota*. Helsinki: Otava.
- Joronen, Tuula. 2007. "Työmarkkinoiden monenlaiset maahanmuuttajanaiset: Haaste suomalaiselle sukupuolijärjestelmälle." Teoksessa *Maahanmuuttajanaiset: kotoutuminen, perhe ja työ*, toim. Tuomas Martikainen & Marja Tiilikainen. Helsinki: Väestöliitto, 285–311.
- Jouhki Jukka. 2015. "Venäjä Ukraina ja sumea länsi." *Media & Viestintä* 38: 4, 165–186. <http://mediaviestinta.fi/blogi/venaja-ukraina-ja-sumea-lansi/> (Luettu 19.8.2016.)
- Juonala Marja. 2014. *Puolustusvoimien komentaja: Itä-Ukrainan hybridisota luo painetta Suomelle*. <http://www.mtv.fi/uutiset/kotimaa/artikkeli/puolustusvoimien-komentaja-hybridisota-luo-painetta-suomelle/4333786> (Luettu 22.8.2016.)
- Kangas Jarkko, Markus Ojala & Mervi Pantti. 2015. "Lännessä olemme, itään katsomme Ukrainan kriisin kehukset ja Venäjän esitykset suomalaisissa mediakuvissa." *Media & viestintä* 38: 4, 187–209. <http://mediaviestinta.fi/blogi/lannessa-olemme-itaan-katsomme/> (Luettu 19.8.2016.)
- Karemaa Outi. 1998. *Vihollisia, vainoojia, syöpäläisiä. Rasistinen venäläisviha Suomessa 1917–1923*. Helsinki: Suomen historiallinen seura.
- Karppinen, Kari. 2015. "Kansainvälinen vertailu". Teoksessa *Kenen media?*, toim. Kari Karppinen, Marko Ala-Fossi, Anette Alén-Savikko, Jockum Hildén, Johanna Jääsaari, Katja Lehtisaari & Hannu Nieminen. Tampere: Vastapaino.
- Kaupparehti <http://www.kaupparehti.fi/yritykset/yritys/spektr+kustannus+oy/17411068> (Luettu 20.07.2016.)
- Kauranen, Ralf & Salla Tuori. 2002. "Mapping Minorities and Their Media: Finland." *Diasporic Minorities and their Media in the EU: a Mapping*. Media@LSE, European Media Technology and Everyday Life Network. www.lse.ac.uk/media@lse/research/EMTEL/minorities/papers/finlandreport.doc (Luettu 20.07.2016.)
- Kennedy, Dan. 2013. *The Wired City. Reimagining Journalism in the Post-Newspaper Age*. Amherst & Boston: University of Massachusetts Press.
- Kivimäki, Sanna. 2012. *Kuinka tämän tuntisi omaksi maakseen. Suomalaisuuden kulttuurisia järjestyksiä*. Tampere: Tampereen yliopisto.
- [Komito, Lee & Jessica Bates](#). 2009. "Virtually local: social media and community among Polish nationals in Dublin", *Aslib Proceedings*, Vol. 61 Iss: 3, 232–244.
- [Komito, Lee](#). 2011. "Social Media and Migration: Virtual Community 2.0." *Journal of the American Society for Information Science and Technology*, 62(6), 1075–1086.

- Kommersant. 2016. "Internet-auditorija v Rossii v 2015 godu uvelitshilas do 84 mln tshelovek." *Kommersant* <http://www.kommersant.ru/doc/2902054> (Luettu 19.8.2016.)
- Könönen Jukka. 2015. *Tilapäinen elämä, joustava työ: rajat maahanmuuton ja työvoiman prekarisaation mekanismina*. Joensuu: Itä-Suomen yliopisto.
- Könönen, Jukka. 2011. "Valttikorttina Venäjä." Teoksessa "Yrittäkää edes!" Prekarisaatio Pohjois-Karjalassa, toim. Eeva Jokinen, Jukka Könönen, Juhana Venäläinen & Jussi Vähämäki. Episteme. Helsinki: Tutkijaliitto, 97–117.
- Konttinen, Jussi. 2013. "Suomen venäjänkielinen media riutuu." *Helsingin Sanomat*. <http://www.hs.fi/sunnuntai/a1376105930343> (Luettu 19.8.2016.)
- [Kopylova, Polina. 2014. "Finskije ruskije skutshajut po Rossii, a Rossija – po nim." *Fontanka.fi* <http://fontanka.fi/articles/17436/> \(Luettu 19.8.2016.\)](http://fontanka.fi/articles/17436/)
- Kopylova, Polina. 2015. "Formaatin taika." *Fontanka.fi* <http://suomi.fontanka.fi/articles/558/> (Luettu 19.8.2016.)
- Koskela, Kaisu. 2014. "Boundaries of Belonging: Highly Skilled Migrants and the Migrant Hierarchy in Finland." *Journal of Finnish Studies*. Volume 17, Numbers 1&2, 19–41.
- Kosnick, Kira. 2004. "Ethnicizing the Media. Multicultural Imperatives, Homebound Politics, and Turkish Media Production in Germany." *New Perspectives on Turkey*. Vol. 29, Spring-Fall 2003, 107–131.
- Kosnick, Kira. 2007. *Migrant media: Turkish broadcasting and multicultural politics in Berlin* *New Anthropologies of Europe Series*. Bloomington: Indiana University Press.
- Kosnick, Kira. 2014. "Mediating Migration: New Roles for Mass Media." *InMedia, French Journal of Media and Media Representation*. <http://inmedia.revues.org/761> (Luettu 19.8.2016.)
- Kunelius Risto & Hillel Nossek. 2008. "Between the Ritual and the Rational: From Media Events to Moment of Global Public Spheres?" Teoksessa *Transnational Media Events: The Mohammed cartoons and the imagined clash of civilizations*, toim. Eide Elisabeth, Risto Kunelius & Angela Phillips. Göteborg: Nordicom, 253–273.
- Kuntsman, Adi. 2010. "Webs of hate in diasporic cyberspaces: the Gaza War in the Russian-language blogosphere." *Media, War & Conflict*. 3:3, 299–313.
- Kuokkanen Julia. 2015. "Vastakkainasettelu ei edistä lapsen etua." 22.10.2015. <https://www.lskl.fi/blogi/vastakkainasettelu-ei-edista-lapsen-etua/> (Luettu 22.8.2016.)
- Laari Outi. 1997. "Suomi ja Inkerinsuomalaiset – Etnisyys velvoittaa?" *Tiede & Edistys* 4/97, 303–316.
- Laguerre, Michel S. 2016. *The Multisite Nation. Crossborder Organizations, Transfrontier Infrastructures, And Global Digital Public Sphere*. UC Berkeley: Palgrave Macmillan.
- Laihiala-Kankainen Sirkka. 2002. "Venäjänkieliset Suomessa – Piiloon jäänyt kulttuurivähemmistö." Teoksessa *Moniääninen Suomi. Kieli, kulttuuri ja identiteetti*, toim. Sirkka Laihiala-Kankainen, Sari Pietikäinen & Hannele Dufva. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, 133–153.
- Laine Veera, Toivo Martikainen, Katri Pynnöniemi & Sinikukka Saari. 2015. *Zugzwang in slow motion? The implications of Russia's system-level crisis*. FIIA Analysis 6. 10.12.2015, http://www.fii.fi/fi/publication/554/zugzwang_in_slow_motion/ (Luettu 22.8.2016.)
- Laki kotoutumisen edistämisestä (30.12.2010/1386) <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2010/20101386> (Luettu 12.8.2016.)
- Laki Yleisradio Oy:stä <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1993/19931380> (Luettu 12.8.2016.)
- Lášticová, Barbara. 2014. "New media, social capital and transnational migration: Slovaks in the UK." *Human Affairs* 24, 406–422.
- Lendizdat 2015. "Rossijskie aktivy "Bonnie press" mozhhet kupit Bodrunov." *Lenizdat* <https://lenizdat.ru/articles/1134372/> (Luettu 19.8.2016.)

- Levada 2015. "Obshtshestvennoje mnenije – 2014." *Levada.ru*
<http://www.levada.ru/old/books/obshchestvennoe-mnenie-2014> (Luettu 19.8.2016.)
- Liikenne- ja viestintäministeriö. 2015. *Suomalainen televisiotarjonta 2014*.
<http://lvm.navigo.fi/julkaisu/4442034/suomalainen-televisiotarjonta-201> (Luettu 15.3.2016.)
- Lindqvist Olli. 2014. *Suomi harkitsee tiukennuksia kaksoiskansalaisuuteen*.
http://yle.fi/uutiset/suomi_harkitsee_tiukennuksia_kaksoiskansalaisuuteen/742549 (Luettu 22.8.2016.)
- Litovskaja, Maria & Olga Shaburova. 2010. "Russian glamour and its representations in post-Soviet mass media." Teoksessa: *Russian Mass Media and Changing Values*, toim. Arja Rosenholm, Kaarle Nordenstreng, & Elena Trubina. London and New York: Routledge, 193–208.
- Lonkila, Markku. 2008. "The Internet and Anti-military Activism in Russia." *Europe-Asia Studies*, 60(7), 1125–1149.
- Lonkila, Markku. 2011. "Sananvapaus, sosiaalinen media ja kansalaisaktivismi Venäjällä." *Idäntutkimus* 2/2011, 61–67.
- Luostarinen Heikki, Hanna Eskonen, Karina Horsti, Kaarina Nikunen, Reeta Pöyhtäri. 2007. (Toim.) *Maahanmuutto ja media. Eurooppalaista tutkimusta ja kotimaisia ennusteita*. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Maahanmuuttovirasto. 2015. *Maahanmuuttoviraston myöntämät ensimmäiset oleskeluluvat ja Suomen kansalaisuuden saaneet 2015*
http://www.migri.fi/download/64996_Tilastograafit_2015_valmis.pdf?648f1dee21bdd388 (Luettu 19.8.2016.)
- Maahanmuuttovirasto. 2016. *Paluumuutto*. <http://www.migri.fi/paluumuutto> (Luettu 22.8.2016.)
- Maasilta, Mari, Anna Simola & Heidi af Heurlin. 2008. *Maahanmuuttaja mediankäyttäjänä*. Tampere: Tiedotusopinlaitos/Tampereen yliopisto.
- Maasilta, Mari, Juho Rahkonen & Pentti Raittila. 2008. *Islam suomalaisissa joukkoviestimissä*. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Madianou, Mirca. 2016. "Ambient co-presence: transnational family practices in polymedia environments." *Global Networks*, 16, 2 (2016), 183–201.
- Mähönen Tuuli Anna ja Anu Yijälä. 2016. *Inkerinsuomalaisten paluumuuttajien kotoutuminen Suomeen*.
http://www.hel.fi/hel2/Tietokeskus/julkaisut/pdf/16_06_06_Tutkimuskatsauksia_7_Yijala.pdf (Luettu 14.8.2016.)
- Mähönen Tuuli Anna, Sirkku Varjonen, Nicholas Prindiville, Linda Arnold & Inga Jasinskaja-Lahti. 2015. "Boundaries of national Belonging in Ingrian Finnish Return Migration: A Multi-level Perspective." *Nordic Journal of Migration Research*, 5(3) 2015, 126–134.
- Mäkeläinen Mika. 2015. *Radio Sputnik suurremonttiin – Venäjänkielinen ohjelmisto englanninkieliseksi?*
http://yle.fi/uutiset/radio_sputnik_suurremonttiin_venajankielinen_ohjelmisto_englanninkieliseksi/782052 (Luettu 22.8.2016.)
- Matikainen Janne. 2009. *Sosiaalisen ja perinteisen median rajalla*. Viestinnän tutkimuskeskus CRC, Helsingin yliopisto.
- Matsadanis, Matthew D., Vikki S. Katz ja Sandra J. Ball-Rokeach. 2011. *Understanding Ethnic Media. Producers, Consumers and Societies*. Thousand Oakes, CA: SAGE Publications.
- Meduza. 2016. "12 redaktsij za pjat let. Razgony, blokirovki, uvol'nenija glavredov: kak vlast' reformirovala rynek SMI." *Meduza* <https://meduza.io/feature/2016/05/17/12-redaktsiy-za-pyat-let> (Luettu 19.8.2016.)
- Meyrowitz, Joshua. 1995. "Medium Theory". Teoksessa *Communication Theory Today*, toim. David J. Crowley & David Mitchell. Cambridge: Polity Press, 50–77.

- Miettinen, Helena. 2004. *Menetetyt kodit, elämät, unelmat: suomalaisuus paluumuuttajastatukseen oikeutettujen venäjän-suomalaisten narratiivisessa itsemäärittelyssä*. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Mihailov, Sergei. 2003. *Zhurnalistika stran Severnoj Jevropy*. Sankt-Peterburg: Izdatelstvo Mihailova S.A.
- Mikhailova, Natalia. 2010. "Modern Russian entertainment TV: 'Live well now – ask me how!'" Teoksessa: *Russian Mass Media and Changing Values*, toim. Arja Rosenholm, Kaarle Nordenstreng, & Elena Trubina. London and New York: Routledge, 175–192.
- Mitrohin, Nikolai. 2016. "Liza: anlaiz." *Grani*. 29.01.2016.
<https://gr2.global.ssl.fastly.net/opinion/mitrokhin/m.248146.html> (Luettu 14.3.2016.)
- Modood, Tariq. 2011. "Multiculturalism and integration: Struggling with Confusions." *Centre for the Study of Ethnicity and Citizenship*
<http://www.coe.int/t/dg4/cultureheritage/mars/source/resources/references/others/38%20-%20Multiculturalisme%20and%20Integration%20-%20Modood%202011.pdf> (Luettu 14.3.2016.)
- Molander Roger, Andrew Riddile & Peter Wilson. 1996. *Strategic Information Warfare: A New Face of War*. MR-661 RAND Corporation, http://www.rand.org/pubs/monograph_reports/MR661/index2.html (Luettu 22.8.2016.)
- Morgunova, Oksana. 2010. "Jevropeitsy zhivut v Jevrope: aspekty formirovanija diskursivnogo objekta v russkojazytshnyh migrantskih forumah." *Diaspory* (1) 2010, 129–141.
- Morgunova, Oksana. 2012. "National Living On-Line? Some aspects of the Russophone e-diaspora map." *E-Diasporas Atlas*, April 2012. <http://maps.e-diasporas.fr/index.php?focus=section§ion=34> (Luettu 14.3.2016.)
- Morgunova, Oksana. 2013. "Russians in the City – 'patriots' with a touch of spleen." *Digital Icons: Studies in Russian, Eurasian and Central European New Media*, N 9(2013), 51–68.
- Morgunova, Oksana. 2014. "Aspekty elektronogo kartografirovanija russkojazytshnoi diaspory." *Novoe literaturnoe obozrenie*, No3(127) http://magazines.russ.ru/nlo/2014/3/28m-pr.html#_ftn8 (Luettu 14.3.2016.)
- Mustonen, Anu. 1997. *Media violence and its audience*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Mustonen, Anu. 2001. *Mediapsykologia*. Helsinki: WSOY.
- Nechepurenko Ivan. 2014. *Putin Awards Journalists for 'Objective' Crimea Coverage*.
<https://themoscowtimes.com/articles/putin-awards-journalists-for-objective-crimea-coverage-34996> (Luettu 19.8.2016.)
- Nikunen, Kaarina. 2007. "Mustan Britannian kuvastoista kohti transnationaalialia mediaa." Teoksessa *Maahanmuutto ja media. Eurooppalaisia tutkimuksia ja kotimaisia ennusteita*, toim. Heikki Luostarinen, Hanna Eskonen, Karina Horsti, Kaarina Nikunen & Reeta Pöyhtäri. Tampere: Tiedotusopinlaitos/Tampereen yliopisto, 57–76.
- Noppiari, Elina, Niina Uusitalo, Reijo Kupiainen & Heikki Luostarinen. 2008. "Mä oon nyt online!" *Lasten mediaympäristö muutoksessa*. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Nordstreng, Kaarlo & Osmo A. Viio. 2012. *Suomen mediamaisema*. Tampere: Vastapaino.
- Norkin Andrei. 2014. *Spisok Norkina 26.12.2014*.
http://www.ntv.ru/peredacha/Spisok_Norkina/m43043/o312958/ (Luettu 19.8.2016.)
- Novikova, Anna. 2013. *Televizionnaja realnost. Ekrannaja interpretatsija deistvitelnosti*. Moskova: Izdatelskij dom vysshei shkoly ekonomiki.
- Novikova, Anna. 2014. "Rossijskaja teleauditorija na poroge tsifrovizatsii: model obshtshestva v zerkale federalnyh novostei." Teoksessa: *Ot tsentralnogo k tsifrovomu: Televidenie v Rossii*. toim. Vlad Strukov & Vera Zvereva. Voronezh: Voronezhskij gosudarstvennyj pedagogitscheskij universitet, 142–173.
- Oates, Sarah. 2006. *Television, Democracy and Elections in Russia*. London: Routledge.

Oates Sarah. 2009. "The Neo-Soviet Model of the Media." Teoksessa *Globalisation, Freedom and the Media after Communism: The past as future*, toim. Beumers Birgit, Hutchings Stephen & Natalia Rulyova. London & New York: Routledge, 37–55.

Oates, Sarah. 2013. *Revolution Stalled. The Political Limits of the Internet in the Post-Soviet Sphere*. New York: Oxford University Press.

Ostrovsky, Arkady. 2015. *The Invention of Russia. The Journey from Gorbachev's Freedom to Putin's War*. London: Atlantic Books.

Paananen Arja. 2014. *Venäjä alkaa valvoa kaksoiskansalaisiaan – Putin haluaa etsiä "kansallispetturit"*. <http://www.iltasanomat.fi/ulkomaat/art-2000000735513.html> (luettu 22.8.2016)

Pakalninsh Juris. 2016. *The Master Plan (Generālpāns)*. <http://nkc.gov.lv/en/get-to-know-a-film/new-films/documentaries/the-master-plan/>. Riga: Mistrus Media.

Parekh, Bhikhu. 1999. The Future of Multi-Ethnic Britain. (The Parekh Report). London: Profile Books.

Parham, Angel A. 2005. "Internet, Place and Public Sphere in Diaspora Communities." Diaspora 14:2/3, 349–380.

Pasti, Svetlana. 2005. "Two Generations of Contemporary Russian Journalists." *European Journal of Communication*, 20.1, 89–115.

Pasti Svetlana. 2011. "Journalismi ja kaupungistuminen nyky-Venäjällä." *Idäntutkimus* 2/2011, 37–48.

Pavlik, John V. 2008. *Media in the Digital Age*. New York: Columbia University Press.

Pervyi kanal. 2014a. *США и Украина продолжают обвинять в трагической гибели малазийского «Боинга» Россию*. 18.7.2014. http://www.1tv.ru/news/2014/07/27/38175-ssha_i_ukraina_prodolzhayut_obvinyat_v_tragicheskoy_gibeli_malaziyskogo_boinga_rossiy (Luettu 28.5.2016.)

Pervyi kanal. 2014a. *США и Украина продолжают обвинять в трагической гибели малазийского «Боинга» Россию*. 18.7.2014. http://www.1tv.ru/news/2014/07/27/38175-ssha_i_ukraina_prodolzhayut_obvinyat_v_tragicheskoy_gibeli_malaziyskogo_boinga_rossiyu (Luettu 28.5.2016.)

Pervyi kanal. 2014b. *Известный режиссер Оливер Стоун призвал не верить информации американских СМИ о крушении «Боинга»*. 25.7.2014. https://www.1tv.ru/news/2014/07/25/38091-izvestnyy_rezhisser_oliver_stoun_prizval_ne_verit_informatsii_amerikanskih_smi_o_krushenii_boinga (Luettu 19.8.2016.)

Pervyi kanal. 2014b. *Известный режиссер Оливер Стоун призвал не верить информации американских СМИ о крушении «Боинга»*. 25.7.2014. https://www.1tv.ru/news/2014/07/25/38091-izvestnyy_rezhisser_oliver_stoun_prizval_ne_verit_informatsii_amerikanskih_smi_o_krushenii_boinga (Luettu 19.8.2016.)

Pervyi kanal. 2014c. *Репортер телеканала Russia Today обнаружил запись своего допроса украинскими силовиками*. 26.7.2014. https://www.1tv.ru/news/2014/07/26/38138-reporter_telekanala_russia_today_obnarodoval_zapis_svoego_doprosa_ukrainskimi_silovikami (Luettu 19.8.2016.)

Pervyi kanal. 2014c. *Репортер телеканала Russia Today обнаружил запись своего допроса украинскими силовиками*. 26.7.2014. https://www.1tv.ru/news/2014/07/26/38138-reporter_telekanala_russia_today_obnarodoval_zapis_svoego_doprosa_ukrainskimi_silovikami (Luettu 19.8.2016.)

Pervyi kanal. 2014d. *Журналисты телеканала «Звезда» задержаны в аэропорту Таллина*. 25.7.2014. https://www.1tv.ru/news/2014/07/25/38094-zhurnalisty_telekanala_zvezda_zaderzhany_v_aeroportu_tallinan (Luettu 19.8.2016.)

- [Pervyi kanal. 2014d. Журналисты телеканала «Звезда» задержаны в аэропорту Таллина. 25.7.2014. https://www.1tv.ru/news/2014/07/25/38094-zhurnalisty-telekanala-zvezda-zaderzhany-v-aeroportu-tallina](https://www.1tv.ru/news/2014/07/25/38094-zhurnalisty-telekanala-zvezda-zaderzhany-v-aeroportu-tallina) (Luettu 19.8.2016.)
- [Pervyi kanal. 2014e. Британские СМИ удаляют с сайта репортаж неудобного автора о событиях на Украине. 25.7.2014. https://www.1tv.ru/news/2014/07/25/38092-britanskije-smi-udalyajut-s-sajta-reportazh-neudobnogo-avtora-o-sobytyjah-na-ukraine](https://www.1tv.ru/news/2014/07/25/38092-britanskije-smi-udalyajut-s-sajta-reportazh-neudobnogo-avtora-o-sobytyjah-na-ukraine) (Luettu 19.8.2016.)
- [Pervyi kanal. 2014e. Британские СМИ удаляют с сайта репортаж неудобного автора о событиях на Украине. 25.7.2014. https://www.1tv.ru/news/2014/07/25/38092-britanskije-smi-udalyajut-s-sajta-reportazh-neudobnogo-avtora-o-sobytyjah-na-ukraine](https://www.1tv.ru/news/2014/07/25/38092-britanskije-smi-udalyajut-s-sajta-reportazh-neudobnogo-avtora-o-sobytyjah-na-ukraine) (Luettu 19.8.2016.)
- [Pervyi kanal. 2014f. Иностранные эксперты прибывают к месту катастрофы. 21.7.2014. https://www.1tv.ru/news/2014/07/21/37748-inostrannye-eksperty-pribyvayut-k-mestu-katastrofy](https://www.1tv.ru/news/2014/07/21/37748-inostrannye-eksperty-pribyvayut-k-mestu-katastrofy) (Luettu 19.8.2016.)
- [Pervyi kanal. 2014f. Иностранные эксперты прибывают к месту катастрофы. 21.7.2014. https://www.1tv.ru/news/2014/07/21/37748-inostrannye-eksperty-pribyvayut-k-mestu-katastrofy](https://www.1tv.ru/news/2014/07/21/37748-inostrannye-eksperty-pribyvayut-k-mestu-katastrofy) (Luettu 19.8.2016.)
- Pervyi kanal. 2015. *Западные СМИ и политики об убийстве Немцова - кто и зачем подтягивает факты под теорию заговора*. 9.3.2015, <http://www.1tv.ru/news/world/279330> (Luettu 18.12.2015)
- Pervyi kanal. 2015. *Западные СМИ и политики об убийстве Немцова - кто и зачем подтягивает факты под теорию заговора*. 9.3.2015, <http://www.1tv.ru/news/world/279330> (Luettu 18.12.2015)
- Pietiläinen, Jukka. 2011. "Venäjä ulkomaan uutisoinnin kohteena: erikoistapaus?" Teoksessa: *Näin naapurista. Median ja kansalaisten Venäjä-kuvat*, toim. Lotta Lounasmeri. Tampere: Vastapaino.
- Pietiläinen Jukka. 2015. "Glamourin markkinamiehet: kiiltopaperilehdet Venäjällä." *Media & viestintä* 38, 210–222.
- Pöllänen, Pirjo. 2013. *Hoivan rajat – Venäläiset maahanmuuttajanaiset ja ylirajainen perhehoiva*. Itä-Suomen yliopisto. Väestöntutkimuslaitoksen julkaisusarja D 57/2013. Helsinki: Väestöliitto.
- Pomerantsev Peter ja Weiss Michael. 2014. "The Menace of Unreality: How the Kremlin Weaponizes Information, Culture and Money." *The Interpreter* <http://www.interpretermag.com/wp-content/uploads/2014/11/The-Menace-of-Unreality-Final.pdf> (Luettu 19.8.2016.)
- Pomerantsev, Peter. 2014. *Nothing Is True and Everything Is Possible: The Surreal Heart of the New Russia*. New York: Public Affairs.
- Pöyhkäri, Reeta. 2014. *Immigration and ethnic diversity in Finnish and Dutch magazines. Articulations of subject positions and symbolic communities*. Tampere: Tampere University Press.
- Pöyhkäri Reeta. 2011. "Lajityypin ehdoilla – maahanmuuton ja maahanmuuttajien artikulaatiot aikakauslehdissä", *Media & viestintä* 34:3, 40–64.
- Pynnöniemi Katri ja Andras Rácz. (Toim.) 2016. *Fog of Falsehood: Russian Strategy of Deception and the Conflict in Ukraine*. FIIA Report 45, Helsinki: Ulkopoliittinen Instituutti.
- Raittila, Pentti. 2007. "Mediatekstien tutkijaluennasta niiden vastaanoton tutkimiseen". Teoksessa *Keskusteluja etnisyydestä mediassa - suomalaisten, maahanmuuttajien ja tutkijoiden tulkintoja*, toim. Pentti Raittila. Tampere: Tampereen yliopisto, 5–10.
- Raittila, Pentti. 2004. "Representations of Otherness in Finnish Culture. Media Images of Russians and Estonians." Teoksessa *News of the Other. Tracing Identity in Scandinavian Constructions of the Eastern Baltic Sea Region*, toim. Kristina Riegert. Göteborg: Nordicom, 151–166.
- Raunio, Samuel. 2012. "Johdanto." Teoksessa *Mediasta maahanmuuttajille. Mediakasvatuksen integroiminen aikuisten maahanmuuttajien kotoutumiskoulutukseen. Open Zone – Avoimen oppimisen ja*

- aktiivisen kansalaisuuden lähikirjastovyöhyke 2008–2011, toim. Samuel Raunio & Pirita Juppi. Turku: Turun ammattikorkeakoulu, 7–11. <http://julkaisut.turkuamk.fi/isbn9789522162854.pdf> (Luettu 6.8.2016.)
- Ray 2016 <http://avustukset.ray.fi/fi-fi/jarjesto/6160> (Luettu 19.8.2016.)
- Reuter, Anni & Eve Kyntäjä. 2006. "Kansainvälinen avioliitto ja stigma." Teoksessa *Ylirajainen kulttuuri. Etnisyyt Suomessa 2000-luvulla*, toim. Tuomas Martikainen. Helsinki: SKS, 104–125.
- RFERL.org. 2014. "Russian State TV Anchor: 'Propaganda Is Journalism'." 6.5.2014. <http://www.rferl.org/media/video/russian-state-tv-anchor-any-propaganda-is-journalism/25375248.html>. (Luettu 19.4.2016.)
- Robertson, Zoe, Raelene Wilding & Sandra Gifford. 2016. "Mediating the family imaginary: young people negotiating absence in transnational refugee families." *Global Networks*, 16, 2 (2016), 219–236.
- Robins, Kevin. & Aksoy, Asu. 2001. "From spaces of identity to mental spaces: lessons from Turkish-Cypriot cultural experience in Britain." *Journal of Ethnic and Migration Studies* 27:4, 685–711.
- Robins, Kevin. 2003. "Beyond Imagined Community? Transnational Media and Turkish Migrants in Europe." Teoksessa *Media in a Globalized Society*, toim. Stig Hjarvard. Kööpenhamina: Museum Tusulanum Press, 187–206.
- Rosenholm Arja, Irina Savkina. 2010. "We must all give birth: That's an order": The Russian mass media commenting on V.V. Putin's address." Teoksessa *Russian mass media and changing values*. Toim. Rosenholm Arja, Kaarle Nordenstreng & Elena Trubina. London: Routledge, 79–101.
- Rosenholm Arja, Kaarle Nordenstreng & Elena Trubina. 2010. "Introduction." Teoksessa *Russian mass media and changing values*, toim. Arja Rosenholm, Kaarle Nordenstreng & Elena Trubina London: Routledge, 1–15.
- Rossia 1. 2014. «Вести» в 11:00 на телеканале «Россия». 18.7.2014, <http://tv-news-online.com/vesti-v-11-00-na-telekanale-rossiya-18-07-2014/> (Luettu 19.8.2016.)
- Rossia 1. 2014. «Вести» в 11:00 на телеканале «Россия». 18.7.2014, <http://tv-news-online.com/vesti-v-11-00-na-telekanale-rossiya-18-07-2014/> (Luettu 19.8.2016.)
- Rubin, Alan M. 1984. "Ritualized and instrumental television viewing." *Journal of Communication* 34, 67–77.
- Rudin Mike. 2016. *Conspiracy Files: Who shot down MH17?* <http://www.bbc.com/news/magazine-35706048> (Luettu 17.5.2016.)
- Ruusuvuori Johanna & Liisa Tiittula. (Toim.) 2005. *Haastattelu: tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus*. Tampere: Vastapaino.
- Saari, Aino. 2007. "Venäläiset maahanmuuttajat naisystävällisessä" Pohjolassa. Kansalaisuus ja stigmatisoitunut identiteetti." Teoksessa *Maahanmuuttajanaiset: kotoutuminen, perhe ja työ*, toim. Tuomas Martikainen & Marja Tiilikainen. Helsinki: Väestöliitto, 125–146.
- Saukkonen, Pasi. 2013a. *Erlaisuuksien Suomi: vähemmistö- ja kotouttamispolitiikan vaihtoehdot*. Helsinki: Gaudeamus.
- Saukkonen, Pasi. 2013. Maahanmuutto ja kotouttamispolitiikka. Teoksessa *Muuttajat. Kansainvälinen muuttoliike ja suomalainen yhteiskunta*, toim. Tuomas Martikainen, Pasi Saukkonen ja Minna Säävälä. Helsinki: Gaudeamus. 81–100.
- Sbis 2016. <https://sbis.ru/contragents/7840479656/784001001#msid=s1469015432714> (Luettu 19.8.2016.)
- Schimpfossi Elisabeth ja Yablokov Ilya. 2014. "Coercion or Conformism? Censorship and Self-Censorship among Russian Media Personalities and Reporters in the 2010s." *Demokratizatsiya: The Journal of Post-Soviet Democratization* 22, no. 2: 295. <https://www.escholar.manchester.ac.uk/api/datastream?publicationPid=uk-ac-man-scw:225062&datastreamId=POST-PEER-REVIEW-PUBLISHERS.PDF> (Luettu 20.4.2016.)

- Schmidt, Henrike & Katy Teubener. 2006. "(Counter)Public Sphere(s) on the Russian Internet." Teoksessa: *Control + Shift. Public and Private Usages of the Russian Internet*, toim. Henrike Schmidt, Katy Teubener & Natalia Konradova. Norderstedt: Books on Demand, 51–72.
- Secretmag 2015. "Rossiiskie aktsionery vykupili izdaniye "Fontanka" u shvedskoj kompanii". *Sekret firmy* <http://secretmag.ru/news/2015/12/23/fontanka/> (Luettu 20.4.2016.)
- Seppänen Janne & Väliaverronen Esa. 2012. *Mediayhteiskunta*. Tampere: Vastapaino.
- Shenshin Veronika. 2008. *Venäläiset ja venäläinen kulttuuri Suomessa. Kulttuurihistoriallinen katsaus Suomen venäläisväestön vaiheista autonomian ajoilta nykypäiviin*. Helsinki: Aleksanteri-instituutti.
- Sihvonen Timo. 2016. "Katse lännestä lähelle. Muutos Venäjän ulkopoliitikassa 1992–1994." *Ennen & Nyt* 1/2003 <http://www.ennenjanyt.net/1-03/sivoweb.htm> (Luettu 22.8.2016.)
- Sisäasiainministeriö 2010. *Turvallinen ja moniarvoinen Suomi - sisäinen turvallisuus ja maahanmuutto*. https://www.intermin.fi/download/24912_252010.pdf?32d3b6baf32ad388 (Luettu 12.8.2016.)
- Silfver, Olga. 2010. "Vääränlaiset huippuosaajat? Entisen Neuvostoliiton alueelta tulleiden asiantuntijoiden kiinnittyminen suomalaiseen työelämään." Teoksessa *Vieraita työssä. Työelämän etnistyvä eriarvoisuus*, toimi. Sirpa Wrede & Camilla Nordberg. Helsinki: Palmenia, 122–146.
- Sisäministeriö. 2016. *Paluumuutto ja ulkosuomalaiset*. https://www.intermin.fi/fi/maahanmuutto/paluumuutto_ja_ulkosuomalaiset (Luettu 22.8.2016.)
- Smolenova Ivana. 2015. *The Pro-Russian Disinformation Campaign in the Czech Republic and Slovakia: Types of Media Spreading Pro-Russian Propaganda, Their Characteristics and Frequently Used Narratives*. Prague Security Studies Institute (PSSI), kesäkuu 2015 <http://www.pssi.cz/publications/39-the-pro-russian-disinformation-campaign-in-the-czech-republic-and-slovakia.htm> (Luettu 16.3.2016.)
- Sonera. 2016. *Russia*. <https://www.sonera.fi/kauppa/tv+ja+viihde/kanavapaketit/russia> (Luettu 22.8.2016.)
- Sotkasiira, Tiina. 2016. *Russian Borderlands in Change. North Caucasian youth and the politics of bordering and citizenship*. Abington: Routledge.
- Strukov, Vlad & Vera Zvereva. 2014. "Ot binarnoi k politsentritsheskoi modeli rossijskogo televidenija." Teoksessa: *Ot tsentralnogo k tsifrovomu: Televidenie v Rossii*, toim. Vlad Strukov & Vera Zvereva. Voronezh: Voronezhskij gosudarstvennyj pedagogitsheskij universitet, X–LVIII.
- Strukov, Vlad. 2014. "Problema natsionalnoi samoreprezentatsii transnatsionalnogo telekanala (na primere Russia Today)." Teoksessa: *Ot tsentralnogo k tsifrovomu: Televidenie v Rossii*, toim. Vlad Strukov & Vera Zvereva. Voronezh: Voronezhskij gosudarstvennyj pedagogitsheskij universitet, 231–265.
- Tammi, Riitta. 2016. *Engaging with media in the fragmented media environment: using multiple methods to discover elements of media engagement*. Helsinki: Aalto yliopisto.
- Thussu Daya. 2007. "Mapping global media flow and contra-flow." Teoksessa *Media on the Move: Global flow and contra-flow*, toim. Daya Thussu. London & New York: Routledge, 10–29.
- Tiainen, Tatiana. 2012. "Iäkkäät inkeriläisnaiset rajalla: Neuvotteluja arjen kansalaisuudesta transnationally tilassa." Teoksessa *Monikulttuurisuuden sukupuoli: Kansalaisuus ja erot hyvinvointiyhteiskunnassa*, toim. Suvi Keskinen, Jaana Vuori & Anu Hirsiaho. Tampere: Tampere University Press, 206–31.
- Tilastokeskus 2016. <http://pxnet2.stat.fi/PXWeb/pxweb/fi/StatFin/> (Luettu 25.08.2016.)
- Titely, Gavan. 2011. "Getting integration right? Media transnationalism and domestic politics in Ireland." *Ethnic and Racial Studies*, Vol. 35 No. 5 May 2012, 817–833.
- Turvallisuuskomitea. 2016. *Kokonaisturvallisuus*. <http://www.turvallisuuskomitea.fi/index.php/fi/kokonaisturvallisuus> (Luettu 22.8.2016.)

- Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 2016. *Tutkimuseettisen neuvottelukunnan laatimat eettiset periaatteet*. <http://www.tenk.fi/fi/eettinen-ennakkoarviointi-ihmistieteiss%C3%A4/eettiset-periaatteet#2> (Luettu 22.8.2016.)
- Valtioneuvosto. 2010. *Yhteiskunnan turvallisuusstrategia*. http://www.defmin.fi/files/1696/Yhteiskunnan_turvallisuusstrategia_2010.pdf (Luettu 22.8.2016.)
- Valtiovarainministeriö 2015. *Kaksoiskansalaisuus valtion virkaan nimitettäessä* Valtiovarainministeriön julkaisu – 26/2015 [vm.fi/dms-portlet/document/0/369644](http://dms-portlet/document/0/369644) (Luettu 15.8.2016.)
- Vartanova, Eelena & Sergei Smirnov. 2010. "Contemporary structure of the Russian media industry." Teoksessa: *Russian Mass Media and Changing Values*, toim. Arja Rosenholm, Kaarle Nordenstreng, & Elena Trubina. London and New York: Routledge, 21–40.
- Vartanova, Elena & Viktor Kolomiets. 2015. *Televidenie v Rossii. Sostojanie, tendentsii i perspektivy razvitiya*. Moskva: Fakultet zhurnalistiki MGU. https://drive.google.com/file/d/0B_IP1f66chKIV1ZbFFXMUjReGc/view (Luettu 20.08.2016.)
- Vedomosti 2013. "Shvedy na Fontanke. Izdatel'skij dom Bonnier stal sovladeltsem ZAO "Azhur-media", razvivajushitshego krupneishuju internet-gazetu v Peterburge." *Vedomosti* http://www.vedomosti.ru/newspaper/articles/2013/04/03/shvedy_na_fontanke1 (Luettu 15.8.2016.)
- Volkov, Denis. 2016. "Rodina vne kritiki." *Levada-tsentr*. <http://www.levada.ru/2016/03/18/rodina-vne-kritiki/> (Luettu 14.3.2016.)
- Wilson Andrew. 2015. *Four Types of Russian Propaganda*. Aspen Institute 4/2015 <http://www.aspeninstitute.cz/en/article/4-2015-four-types-of-russian-propaganda/> (Luettu 28.4.2016.)
- Yablokov Ilja. 2016. *Why are Russia's journalists so prone to conspiracy theory?* <http://russialist.org/why-are-russias-journalists-so-prone-to-conspiracy-theory-the-popularity-of-conspiracy-theory-in-russia-today-isnt-about-cultural-mindsets-its-about-media-ethics/> (Luettu 14.5.2016.)
- Yelenevskaya, Maria. 2009. "At Home with Violence: Israeli Russian-Language Media's Use of Cultural Codes in Interpreting Intifada." Teoksessa *Hierarchy and Power in the History of Civilizations: Political Aspects of Modernity*, toim. E. Grinin, Moscow: Uchitel, 122–137.
- Yin, Hang. 2015. "Chinese-language Cyberspace, homeland media and ethnic media: A contested space for being Chinese." *New Media & Society*, Vol. 17(4), 556–572.
- Yle 2013. "Yle aloittaa tv-uutiset venäjäksi." Yle.fi http://yle.fi/uutiset/yle_aloittaa_tv-uutiset_venajaksi/6618500 (Luettu 20.08.2016.)
- Yle 2016. *Yle 2020: Suomalaisten keskellä*. <http://yle.fi/aihe/artikkeli/2015/12/01/yle-2020-suomalaisten-keskella> (Luettu 20.08.2016.)
- Zasurski, Ivan. 2001. *Rekonstruksija Rossii. Massmedia i politika v 90-e gody*. Moskva: Moscow State University Press,
- Zvereva, Galina. 2005. "Vetshnaja voina. Galina Zvereva o teme vojny v rossijskoj media-kulture." *Krititsheskaja massa*, 2005/2. <http://magazines.russ.ru/km/2005/2/zv7.html> (Luettu 30.07.2016.)
- Zvereva, Vera. 2006. "Menya toshnit pri ih vide, no v celom shou nravitsya". Vera Zvereva o "Dome-2" i ego zritelyah." *Krititsheskaja massa*, 2006/3 <http://magazines.russ.ru/km/2006/3/zv8.html> (Luettu 30.07.2016.)
- Zvereva, Vera. 2006a. "Prazdnichnye koncerty: staryi kanon na novom TV." *Pro et Contra*. N 4 (33) 2006, <http://www.carnegie.ru/ru/pubs/procontra/74723.htm> (Luettu 30.12.2011.)
- Zvereva, Vera. 2012. *"Nastojashtshaja zhizn" v televizore. Issledovanija sovremennoi mediakultury*. Moskova: Rossijskij gosudarstvennyi gumanitarnyi universtitet.

VALTIONEUVOSTON
SELVITYS- JA TUTKIMUSTOIMINTA

tietokayttoon.fi

ISSN 2342-6799 (pdf)
ISBN 978-952-287-283-8 (pdf)

